

Møteinnkalling

Utval:	Utval for kultur, idrett og regional utvikling
Møtestad:	Håkonsgaten 2, Hotel Scandic Bergen City
Dato:	08.11.2016
Tid:	18:00

Dagsorden møte 8. november

Kl. 17:15 – 18:00	Felles middag for utvalet
Kl. 18:00 – 18:20	Presentasjon Olympiatoppen Vest – Norge v/ Pia Mørk Andersen
Kl. 18:20 -	Saksbehandling

Dersom nokon av utvalet sine medlemmer ikkje kan møta og må melda forfall, vert dei bedne om å gjere dette snarast ved å fylle ut skjemaet på www.hordaland.no/forfall eller sende melding til folkevalde@hfk.no.

Innkallinga gjeld valde medlemer i Utval for kultur, idrett og regional utvikling. Ved eventuelt forfall frå faste medlemer vil varamedlemer bli kalla inn særskilt.

Beate Husa
utvalsleiar

Sakliste

Utvals- saknr	Innhald	Arkiv- saknr	U.Off.
PS 140/16	Godkjenning av innkalling og saksliste		
PS 141/16	Godkjenning av møtebok frå forrige møte		
PS 142/16	Referatsaker (meldingar)		
RS 63/16	Regionalt europapolitisk arbeid - innspill til UD	2016/10180	
RS 64/16	Oversikt over tilsegn frå Handlingsprogram frå næringsutvikling i Hordaland pr. 30.09.2016	2014/10180	
RS 65/16	Seminar om Utstillingsavtalen 29. november	2016/11374	
PS 143/16	Årsbudsjett 2017 / økonomiplan 2017-2020	2016/5571	
PS 144/16	Prosjektet nytt fellesmagasin for musea i Hordaland. Oppnemning av representant til arbeidsgruppa	2016/5105	
PS 145/16	Brannsikring i musea. Omfordeling av midlar	2016/5105	
PS 146/16	Vidareføring av prosjektet "Reisemål i industriens vogge"	2014/11640	
PS 147/16	Tildeling av kunstnarstipend 2016	2016/2047	X
PS 148/16	Tildeling av utviklingsstipend 2016	2016/9134	X
PS 149/16	Ymse		

PS 140/16 Godkjenning av innkalling og saksliste

PS 141/16 Godkjenning av møtebok frå forrige møte

PS 142/16 Referatsaker (meldingar)

UTENRIKSDEPARTEMENTET
Att: Fred-Olav Sørensen
Postboks 8114 DEP
0032 OSLO

Dato: 03.10.2016
Vår ref.: 2016/10180-1
Saksbehandlar: camstav
Dykkar ref.:

Regionalt europapolitisk arbeid - innspill til UD

Viser til førespurnad frå Utenriksdepartementet om innspel til rapport om fylkeskommunenes europapolitiske arbeid. Under følgjer Hordaland fylkeskommunes innspel.

Kapittel 2: Sammenstilling av fylkeskommunenes europapolitiske arbeid.

Forslag om å leggje til følgjande punkter i tillegg til listen som er presentert i dokumentet:

Bredden i fylkenes europapolitiske arbeid i dag og rollene dette arbeidet spiller i fylkenes oppgaveløsning.

- Fylkeskommunane har ein klar politisk rolle gjennom verv i internasjonale nettverk og organisasjonar, som gjer ein direkte kanal for påverknad inn i EU-systemet.
- Fylkeskommunanes samfunnsutviklarrolle inneber eit ansvar for heilskapleg utvikling på tvers av fagområder, i tett dialog og samarbeid med eit regionalt partnerskap. I det ligg ein unik moglegheit for å mobilisere til internasjonalt samarbeid.

De enkelte fylkenes valg av innretning på sitt europapolitiske arbeid – hovedprofil og prioriterte områder

Forslag til følgjande tekst om Hordaland:

2.2.3 Hordaland – hovedprofil og prioriterte områder

Internasjonalt arbeid skal vere ein integrert del av Hordaland fylkeskommune sin innsats for å utvikle hordalandssamfunnet. Arbeidet skal vere knytt til fylkeskommunen sine oppgåver – kultur, samferdsel, regional utvikling, opplæring og helse.

Hordaland fylkeskommune skal og bidra i internasjonalt samarbeid på regionalt nivå for å løyse globale utfordringar, til dømes utfordringar knytt til klima, transport, demografiske endringar og sosial inkludering.

Hordaland fylkeskommune skal ha eit aktivt samarbeid med sentrale aktørar i det internasjonale arbeidet; kommunane, kompetanseinstitusjonane og næringslivet, samt institusjonar og organisasjonar.

Det internasjonale arbeidet skal bidra til:

- A. Ei berekraftig utvikling av Hordaland som ein attraktiv og konkurransedyktig region.
- B. At ungdom får internasjonal kompetanse, erfaring og medansvar

Strategisk bruk av internasjonalt samarbeid for å løse regionale utfordringar

I Hordaland er internasjonalt prosjektsamarbeid eit strategisk verktøy for regional utvikling. Med utgangspunkt i vedtekne planar og strategiar har fylkesrådmannen definert eit sett med fagområde/problemstillingar som fagleg sett er spesielt relevante å løfte inn i eit internasjonalt prosjektsamarbeid og som vil kunne gi gode effektar for hordalandssamfunnet og betre måloppnåing for Hordaland fylkeskommune. Hordaland deltok i 10 Interreg-prosjekt i førre periode og var «lead partner» i fem av dei. Interreg prosjekt kor Hfk har delteke eller hatt lead beneficiary status reflekterer til ein heilskapleg og langsiktig strategisk tenking for eksempel under Interreg Nordsjøprogrammet IVB «Clean North Sea Shipping» og «Care North+» og under Interreg IVC «EcoRegions»

Gevinsten i å delta på denne arenaen ligg på fleire plan. For det første gir det høve til å samarbeide med aktørar i andre regionar i Europa som har dei same utfordringane som vi har og som bidrar med sin kompetanse, erfaringar og perspektiv. Deltaking i samarbeidsprosjekt er ein måte å få sett i gang regionale utviklingsprosessar på og til å få auka kunnskap om modellar og metodar for korleis ein kan løyse regionale utfordringar. Samtidig bidrar internasjonale prosjektmidlar til å finansiere regionalt utviklingsarbeid.

Eit suksesskriterium i Hordaland har vore forankring internt, både administrativt og politisk, i tillegg til evna til å jobbe med problemstillingar på tvers av seksjonar og avdelingar. Prosjektet Care North + hadde som føremål å utvikle ei ny tilnærming til urban og regional transport og tilgjengelegheit i Nordsjøregionen som tek omsyn til klima og minkande oljeressursar. Internt i fylkeskommunen var oppfølging av prosjektet gjennomført i samarbeid mellom regionalavdelinga og samferdselsavdelinga. Større regioner med fleire oppgåver gir moglegheit til å maksimere nytten av denne arbeidsforma.

Påverke rammevilkår for Hordalandssamfunnet

Hordaland fylkeskommune er ein aktiv deltakar i CPMR og Nordsjøkommisjonen. Nordsjøkommisjonen gjer det mogleg for fylkeskommunar frå ikkje- medlemslandet Noreg til å vere med å påverke den europeiske dagsorden. I perioden 2012-2014 var Tom-Christer Nilsen vise-president i Nordsjøkommisjonen. Han vart valt til president i 2014, og Hordaland stilte då sekretariat i hans toårige valperiode. Det å ha president og sekretariat i ein internasjonal organisasjon gjer moglegheit til å setje agenda, det gjer ein kanal direkte inn i EU-systemet samt tilgang til nettverk og ein informasjonsflyt som norske fylker vanlegvis ikkje har. Som president

sette Tom-Christer Nilsen North Sea Grid og regionenes rolle i kraftutveksling på agendaen i Nordsjøkommisjonen. Eit politisk engasjement, forankring i organisasjonen og oppfølging frå sekretariatet resulterte i fleire invitasjonar til Europaparlamentet og til eit eige møte med Maros Sefkovic, EU Kommisjonens vise-president med ansvar for EU sin Energy Union. Internt i fylkeskommunen har ein sett ei auka forståing for ei regional rolle i kraftutveksling med Europa, og det har vore lagt fram høringsutsegn og sakar til Fylkesutval og Vestlandsrådet.

I tillegg til internasjonale organisasjonar og nettverk er Hordaland fylkeskommune en aktiv partnar i Vest-Norges Brusselkontor (VNB). VNB er Vestlandet sitt talerør og lyttepost inn mot EU-systemet i Brussel.

Mobilisere sentrale aktørar i Hordaland til å delta i internasjonale aktivitetar

Som regional utviklingsaktør vil Hordaland fylkeskommune også trekkje aktivt inn andre aktørar i Hordaland i det internasjonale arbeidet. Dette gjeld spesielt kommunane, kulturinstitusjonane og næringslivet. I tillegg til å ta dei med i prosjekt der vi sjølv er med, mobiliserer vi og gir råd i høve til andre prosjekt og aktivitetar som er viktige for utviklinga av hordalandssamfunnet.

Internasjonalt samarbeid er ein måte å byggje kunnskap på i regionen. Dette vil først og fremst vere praksisbasert kunnskap med fokus på «best practice» i andre regionar for å lære om eller i fellesskap finne fram til nye metodar, løysingar og framgangsmåtar. For å vere førebudd på framtida har Hordaland fylkeskommune lagt dei viktigaste verkemidla og oppgåvene knytt til kunnskapsutvikling i éin seksjon; Seksjon for forskning, internasjonalisering og analyse. Oppgåver knytt til forvaltning av regionalt forskingsfond, nettverksarbeid i høve Horisont 2020, oppfølging av regional forskingsstrategi, internasjonalt samarbeid og eigen produksjon av statistikk, kart og analyse er lagt til ein og same seksjon. Fordelen med dette er at ein kan trekkje vekslar på kvarandre sitt nettverk, arbeidsmetodar og komp kompetanse når det gjeld mobilisering til auka bruk av dei ulike programma og verkemidlane og ikkje minst når det gjeld formidling og bruk av den kunnskapen som blir generert.

Auke den internasjonale og faglege kompetansen

Vest-Norges Brusselkontor er ein viktig ressurs for å auke kompetansen på EU/EØS-spørsmål og har i tillegg eit stort europeisk nettverk. Brusselkontoret er mellom anna ei viktig samarbeidspartnar i samband med European Week for Cities and Regions, både som tilrettelegging for delegasjonar frå Vestlandfylka og som arrangør av seminar og workshops.

Hordaland fylkeskommune har formalisert samarbeid med fire europeiske regionar (Orknøyane (UK), Cardiff (UK), Nedre-Normandie (FR) og Kaunas (LT)), i tillegg til ein avtale om næringsssamarbeid med Thüringen (DE). Fylkeskommunen har og ein intensjonsavtale med regionen Espirito Santo i Brasil. Samarbeidsregionene er gode arenaer for erfaringsutveksling blant anna innan kulturfeltet og rundt arbeidsmetodar for næringsutvikling. Etablerte samarbeidsstrukturer med nemnte regioner har gjort det betydelig enklare å etablere såkalla «Hordalandsklasser». Hordalandsklassane er ikkje eigne klassar, men eit tilbod om å ta heile andre året i vidaregåande skole ved ein skole som Hordaland fylkeskommune samarbeider med.

Større elevgrupper kan bli fordelt på fleire skolar i same by/region for å lette integreringa. Tilbodet finst i dag både for elevar på yrkesfagleg og studiespesialisierende program.

EU-programmet Erasmus+ gir støtte til mange ulike typar prosjekt, men Hordaland fylkeskommune nyttar seg hovudsakleg av mobilitetsprosjekt; kortare opphald for læring og erfaringsutveksling i Europa. Det betyr at fylkeskommunen søkjer om midlar til å kunne sende yrkesfagelevar, lærlingar og tilsette ved utdannings- og opplæringsinstitusjonar på praksisopphald i Europa. I førre programperiode bygde Hordaland fylkeskommune opp system og rutinar for å søkje på midlar utvekslingsopphald slik at ein på slutten av perioden klarte å hente ut om lag 1,9 mill NOK til utveksling av elevar, lærlingar og tilsette. Arbeidet skjer i tett samarbeid med både SIU og skulane/opplæringskontora. Mobilitetsstipend for tilsette i fylkeskommunen og i kommunane eller andre samarbeidsaktørar, vert nytta til erfaringsutveksling og studie av best practise, med tanke på sektorsamarbeid for betre utdanningstilbod i fylket. Tilretteleggjerrolla i tillegg til oppfølging, erfaring og eit stort internasjonalt nettverk er suksesskriterier som gjer av vi saman lykkast i å gi elevar og lærlingar internasjonale praksisopphald.

Kapittel 3: Eksempler på europapolitisk arbeid som gir gode resultater.

Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid for god kompetanseutvikling

Hordaland fylkeskommune brukar EU-programmet «Erasmus+ mobilitet for tilsette» (tidlegare LLP) i stort omfang som verkemiddel der vi koplar ulike nøkkelaktørar til tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid for god samfunnsutvikling. Vi mobiliserer til deltaking og utviklar prosjekt saman med tilsette i ulike verksemdar, bedrifter, opplæringsorganisasjonar, nettverksorganisasjonar, kompetansearenaer, kommunar mm. for å auke kompetansen tilpassa arbeidsmarknaden sine behov. Fylkeskommunen skriv søknad og gir støtte i gjennomførings- og implementeringsprosessen. Desse prosjekta styrkar og regionalt samarbeid og er springbrett til vidare internasjonalt samarbeid. Døme på tema: Omstilling?, rekruttering til marine fag, innovasjon og utvikling i kommunehelsetenesta, biblioteket som arena for språkleg og sosial integrering, ny matfagleg kompetanse/næring, ny bruk av avfall frå industrien mm. Vi brukar og mobilitetsprosjekt til å støtte utvikling av nye kompetansesentre, som t.d. «Kompetansesenter for CNC og robot», «Nasjonal smedfagline» og «Odda vitensenter». Erfaringar frå desse prosessane vil bli trekt vekslar på i utarbeidinga av handlingsplanen til Regional plan for kompetanse og arbeidskraft.

Sosial inkludering i lokalsamfunnet

Hordaland fylkeskommune støtter kommunar i deira arbeid for inkludering av ungdom i samfunnet. Erasmus+: Aktiv Ungdom programmet kan bidra med både midlar, metodar og nettverk innanfor arbeid for inkludering. Fylkeskommunen informerer om moglegheiter i

programmet, hjelper kommunar i søknadsprosesser og noen gangar er vi sjølv prosjektkoordinator der vi ser at prosjektet støttar opp under ein fylkeskommunal satsing.

Tiltak mot fråfall

Hordaland fylkeskommune tilbyr skreddarsydde prosjekt til ungdommar som har falt ut av vidaregåande opplæring. Gjennom Europeisk volontørtjeneste (EVS) får ungdommar moglegheit til å jobbe som frivillig i utlandet. Som europeisk volontør får ungdom anledning til å tileigne seg arbeidspraksis og interkulturell kompetanse, i tillegg til personlig utvikling. Prosjektet avsluttast med eit EU-vitnemål: Youthpass. Vi samarbeider både med OT/PPT tjeneste, kommuner og Røde Kors om dette tilbudet.

Strategisk arbeid i tematiske grupper i Nordsjøkommisjonen

Hordaland har hatt eit system for møtepunkt for politikarar og administrative støttepersonar involvert i dei tematiske gruppene i Nordsjøkommisjonen, koordinert av internasjonal gruppe. Arbeidet vart intensivert i perioden Hordaland hadde sekretariatet i Nordsjøkommisjonen, frå 2014 til 2016. 2-3 møter i året gjer internasjonal gruppe anledning til å orientere om pågåande prosesser, det er rom for å diskutere arbeidsform, samt legge strategiar for strategisk bruk av dei tematiske gruppene. Systemet vert vidareført uavhengig om Hordaland har sekretariat i Nordsjøkommisjonen.

Nasjonalt kontaktpunkt Interreg

Hordaland fylkeskommune fekk vervet som nasjonalt kontaktpunkt for Nordsjøprogrammet etter innstilling frå Vestlandsrådet og den operative funksjonen er gitt til seksjon for forskning, internasjonalisering og analyse. Nasjonalt kontaktpunkt har ansvar for oppgåvene knytt opp mot nasjonal representasjon for programmet. Hovudoppgåvene er blant anna å yte informasjons- og rådgivingstenester overfor potensielle prosjektsøklarar i Noreg, delta i styringskomitéen for programmet der prosjektsøknadene vert handsama og delta i ein nasjonal referansegruppe leia av KMD. Representanten deltek og i Vestlandsrådet si internasjonale gruppe. Hordaland har hatt høve til å bygge opp ein betydelig kompetanse i politikk område av betydning for Interreg og Nordsjøområde i tillegg til ein spesialisering og kompetanse om prosjektsamarbeid og nettverk rundt Nordsjøen. Dette gjer at Hordaland har god innsikt i korleis prosjektarbeid nyttast og drivast.

Kva betyr EUs energunion for Vestlandet?

Ved å ha president og sekretariat i Nordsjøkommisjonen i to år har Hordaland fått eit nettverk og auka kunnskap om EU-prosessar og einskilde politikkområde. Det gjeld særleg energifeltet og kraftutveksling mellom land. Det har ført til tettare kopling mellom regional politikk og EU-politikk på dette feltet. Auka kunnskap gjorde det mogleg å legge fram ein sak for Vestlandsrådet om EUs energunion og kva det betyr for Vestlandet like etter strategien vart presentert i EU. Det har

direkte ført til ein energikartlegging av Vestlandsfylka, og det arbeidast vidare med ein meir djuptgåande analyse og posisjonering internasjonalt.

Clean North Sea Shipping – vidareføring og resultat

CNSS prosjektet involverte mange ulike organisasjonar frå forskning, policy, havnedrift og privat sektor. Denne tverrfaglige samansetting var eit av suksesskriteriene for prosjektet. Samarbeidet med private aktørar som Gasnor og DNV/GL var særskilt verdifullt på grunn av den faglige tyngda disse brakte inn i prosjektet. Dette omfattar emner som risiko analyse, LNG bunkring, luftutslipp fra

skip, men også andre emner. Denne kunnskapen er en viktig del av plattformen for utvikling av en miljøsertifisering i Bergen og Omland Havnevesen (BOH). Dokumentasjon, rapporter og resultater fra prosjektet er publisert på websiden www.cnss.no. Her finst også informasjon om oppfølgingsprosjektet CNSS-IDI som videreførte resultater og utviklet 3 modeller for utslipp fra skip. Som ein oppfølging av CNSS prosjektet ble prosjektlederen for CNSS engasjert av Bergen og Omland

Havnevesen for å jobbe med miljøutvikling innenfor havnen. Arbeidet var delfinansiert av Fylkeskommunen og Bergen kommune. Arbeidet har fokusert på 3 emner, - miljødifferensierte havneavgifter, luftkvalitet og miljøplanlegging.

Arbeidet med miljøplanlegging har spesielt glede av nettverket av havner og andre aktører som deltok i CNSS. En jobber med tilsvarende problemstillinger i de fleste havner, og CNSS nettverket har

vært meget nyttig for å samle slike erfaringer. Miljødifferensierte avgifter ble innført i Bergen havnedistrikt fra 1/1-2016. Tilrådingen om innføring av avgiften bygger på erfaringer fra CNSS prosjektet og erfaringer fra partnere i CNSS som allerede har innført slik rabattordning (Oslo, Antwerpen, Göteborg). Eit av resultatata i CNSS var estimeringsfunksjoner for luftutslipp fra skip i havn. Disse nyttast i dag for å lage utslippsregnskap for skip i Bergen havn. Eit tiltak som hadde spesielt fokus i CNSS var innføring av landstraum. BOHs bygging av landstraumsanlegg for offshore fartøy er tett koblet til deltakelsen i CNSS prosjektet. Erfaringene fra prosjektet legger også grunnlag for vidare satsing på landstraum. BOH har på bakgrunn av erfaringene fra CNSS valgt å gå vidare med internasjonalt samarbeid som partner i Interreg/Baltic Sea Region prosjektet Green Cruise Port. Dette starter i mai 2016 og dreier seg om berekraftig utvikling av cruisehavner. Arbeidet vil dra veksler på tidligare erfaringar frå Interreg samarbeid.

MOBILISERING TIL Horisont 2020

Hordaland fylkeskommune, Innovasjon Norge, Universitetet i Bergen, Forskningsrådet Hordaland, Høgskolen i Bergen og no også Bergen kommune har gått saman i ei regional mobiliserings- og koordineringsgruppe for Horisont 2020. Gruppa blir leia av HFK.

Gruppa har arbeidd sidan hausten 2015, og har som målsetnad å arbeide med slike oppgåver:

- Følgje med på utlysingane frå H2020 og vurdere relevans for aktørar frå Hordaland med utgangspunkt i Regional forskingsstrategi og forskingsbehov som deltakarane er kjende med
- Vurdere om og korleis næringsklyngene kan kopløst på

- Ta initiativ til «workshops» med utgangspunkt i ei eller fleire utlysingar. Ansvaret for gjennomføring av workshop blir lagt til det medlemmet som har størst eigarskap til temaet i utlysinga eller ein konkret prosjektidé.
- Vurdere behov for oppfølging etter ein workshop – t.d. søknadsskriving, PES-midlar, andre EU-program
- Arrangere seminar/konferansar til ei større målgruppe etter behov
- Lage oversikt over kor aktørane kan få hjelp i ulike delar av prosjektutviklingsfasen
- Halde tett kontakt med NCP for H2020 i Forskingsrådet

Hausten 2016 er det oppretta eit prosjekt i regi av mobiliserings- og koordineringsgruppa. Prosjektet har Bergen Teknologioverføring som prosjektleiar og Hordaland fylkeskommune som prosjektansvarleg. Mobiliseringsgruppe er styringsgruppe. Prosjektet er i gang, og arbeider med desse oppgåvene:

- Eit breitt oversyn over relevante aktørar i Hordaland som alt er, eller som har potensiale for å bli deltakar i eit samarbeide om søknader inn mot Horisont 2020. Oversynet skal inkludere aktørane si interesse og pågåande initiativ innan definerte tema og problemstillingar.
- To workshops med inviterte relevante aktørar, der ein kan bygge regionale partnerskap for å utvikle nye søknader eller forsterke allereie pågåande søknadsarbeide inn mot Horisont 2020 – alternativt potensial for nettverksinitiativ inn mot andre av EU sine rammeprogram og den europeiske COST-ordninga mellom forskingsmiljø, næringsliv og offentlig sektor i regionen og deira internasjonale samarbeidspartnarar knytt til en tematisk utfordring som er relevant for regionen.
- Etablere minst eitt nytt partnerskap eller eit styrka eksisterande partnerskap med potensial for vellukka søknad inn mot H2020/EU sine rammeprogram.
- Framlegg til arbeidsmetode og vidare arbeidsoppgåver for å styrke satsinga innan Horisont 2020/EU sine rammeprogram i Hordaland.

Prosjektet har som vidare mål i bidra til innovasjon i deltakande bedrifter og opne opp nye marknadsområde, som vil vere grunnlag for verdiskaping og nye arbeidsplassar i Hordaland.

Kapittel 6: Hvordan kan det europapolitiske arbeidet styrke fylkeskommunenes oppgaveløsning – forslag til videre oppfølging.

- Større regioner vil ha ein storleik og tyngde med større føresetnad for å påvirke EUs politikk. Regionar med større nedslagsfelt og fleire oppgåver vil også vere meir attraktive og interessante som partnarar i samarbeidsprosjekt.
- Nye og større regioner vil vere naturlege deltakarar i Europapolitisk forum. Det vil sikre at alle relevante parter er representert og auke informasjonsflyt internt. Det er i dag krevjande å representere fleire fylker då ein manglar ein overbygning for å sikre god informasjonsflyt. Nye regionar må byggje opp strukturar på alle felt for å sikre god kompetansebygging og god flyt av informasjon. Færre og sterkare regionar vil også vere eit betre utgangspunkt for å sikre betre samspel mellom nasjonalt og regionalt nivå, også på det internasjonale feltet.

- Sentrale mynde kan støtte opp om regionenes internasjonale arbeid ved å opprettholde bevilgning til Interreg på dagens nivå
- Tydeleggjere nytt regionalt nivå's ansvar for å mobilisere til deltaking i EU program. Nye regionar kan i større grad forvalte midlar. Det er samstundes naudsynt å setje av regionale midlar til prosjektutvikling/søknadsskriving. Mange initiativ og prosjektidear stoppar opp fordi det ikkje er midlar til tidleg-fase prosjektutvikling regionalt.
- Noreg/norske aktørar hentar ikkje ut nok EU- midlar i forhold til det vi betaler inn for å få delta i EU-programma. I Stortingsmeldinga bør nytt regionalt nivå's tilleggast ansvar for å mobilisere til regional deltaking i EU program. Regionanes styrke i å jobbe tverrsektorielt og tverrfaglig, samt samfunnsutviklerrollen som bidrar til å mobilisere regionale aktører, bør og understreka. Nye regionar kan i større grad forvalte midlar.

Bård Sandal
fylkesdirektør regional utvikling

Camilla Løvaas Stavnes
spesialrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

NotatDato: 03.10.2016
Arkivsak: 2014/10180-13
Saksbehandlar: tonnils1

Til: Fylkesutvalet

Frå: Fylkesrådmannen

Oversikt over tilsegn frå Handlingsprogram frå næringsutvikling i Hordaland pr. 30.09.2016

Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland (HNN) er styrande for bruken av næringsretta utviklingsmidlar i Hordaland, og gir føringar for andre offentlege etatar sitt utviklingsarbeid i fylket. *Regional næringsplan for Hordaland 2013-2017*, er det overordna styringsdokumentet for handlingsprogrammet.

Handlingsprogrammet for 2016 er utarbeidd med støtte frå ei ressursgruppe sett saman av representantar frå partnerskapen og Hordaland fylkeskommune. Regionalt næringsforum (RNF) har vore styringsgruppe og gjeve tilråding til fylkesutvalet før endeleg godkjenning. Handlingsprogrammet vart vedteke i fylkesutvalet 25.februar 2016.

Prosjekt og tiltak som skal finansierast vil bli vurdert i lys av prioriteringane og føringane i handlingsprogrammet.

Prosjekta som er med i denne oversikta har fått tildelt midlar frå budsjettpost B i HNN, som gjeld *Tilrettelegging for næringsutvikling, inkludert øyremerkte midlar*. Dette er delvis søkbare midlar kor søknadane blir handsama administrativt. Rapporteringa er i samsvar med budsjettinndelinga under post B i HNN budsjettet:

- B-1:Hovedstrategi 1: Meir entreprenørskap og innovasjon
- B-2: Hovedstrategi 2: Relevant kompetanse
- B-3: Hovedstrategi 3: Sentral vekst og attraktive regionsenter
- B-4: Bransjeretta tiltak
- B-5: Klimaretta tiltak
- B-6: Øyremerkte midlar til program
- B-7: Øyremerkte til samarbeidsaktørar

Denne oversikten med informasjon om prosjekt som får støtte frå budsjettpost B i HNN, blir gitt som orienteringssak og inneheld:

- Tabell med oversikt over alle tilsegn løyvd sidan førre oversikt.
- Tabell med samla tal for 2016 fordelt i tråd med inndelinga over.
- Kommentrar
- Vedlegg med kort presentasjon av dei prosjekta som har fått tilsegn i siste periode.

Siste oversikt vart gjeve til fylkesutvalsmøtet 25.08.2016 med ei oversikt fram til 30.06.2016.
Denne oversikta syner utviklinga frå 01.07.2016 til 30.09.2016.

Prosjekt handsama i perioden 01.Juli til 30.September 2016:

Tilsegnsnr	Prosjektnamn	Tilskotsmottakar	Innsatsområde	Prosjekt-kostnad	Tilsegnsum
102-2016	Hovedsøknad- Ehelseløsninger: Innovasjonstrakten	Design Region Bergen	B-1: Meir entreprenør-skap og innovasjon	2 745 000	400 000
104-2016	FRUKTSMÅK- smakskomponentar i friske og foredla product av norsk frukt og bær	NIBIO Ullensvang	B-1: Meir entreprenør-skap og innovasjon	10 140 000	1 200 000
105-2016	Pilot på forsterket satsing på GEW	Bergen Teknologioverføring	B-1: Meir entreprenør-skap og innovasjon	930 000	200 000
088-2016	Forsterka satsing på Horisont 2020 i Hordaland	Hordaland fylkeskommune, seksjon for forskning, internasjonalisering og analyse	B-1: Meir entreprenør-skap og innovasjon	400 000	200 000
095-2016	Kvinner i Kuling	Stiftelsen Maritimt Forum i Bergensregionen	B-2: Relevant kompetanse	120 000	40 000
087-2016	Planlegging og ggjennomføring av HUSS-konf 16	Høgskolen i Bergen	B-2: Relevant kompetanse	1 999 000	75 000
089-2016	Forprosjekt Utdanningsval	Nordhordland Handverk- og Industrilag	B-2: Relevant kompetanse	100 000	50 000
093-2016	Hardangerkonferansen 2016	Hardangerrådet IKS	B-3: Sentral vekst og attraktive regionsenter	213 000	100 000
098-2016	Landsbyborg og sjøfront på Jondal ferjekai	Jondal kommune	B-3: Sentral vekst og attraktive regionsenter	2 815 000	700 000
079-2016	Utviklingsprogram for Husnes som regionsenter	Kvinnherad kommune	B-3: Sentral vekst og attraktive regionsenter	500 000	200 000
094-2016	Ny struktur i mediefondet Zefyr AS	Mediefondet Zefyr AS	B-4: Bransjeretta tiltak	14 112 005	600 000
100-2016	Studietur Unesco Creativ City of Gastromi	Næringsshagen i Hardanger	B-4: Bransjeretta tiltak	35 000	35 000
097-2016	Oppfølging av Melding om kystogbruket 2016- 2020	Nord-Trøndelag fylkeskommune, Kystskogbruket	B-4: Bransjeretta tiltak	6 000 000	600 000
Totalt	13 tilsegn			41 604 348	4 400 000

Totalt antal tilsegn fordelt på innsatsområde 2016:

	Innsatsområde	Tal tilsegn	Prosjektkostnader	Støttebeløp
B-1:	Hovedstrategi 1: Meir entreprenørskap og innovasjon	17	27 327 700	4 708 880
B-2:	Hovedstrategi 2: Relevant kompetanse	12	15 298 116	2 143 500
B-3:	Hovedstrategi 3: Sentral vekst og attraktive regionsenter	4	3 741 000	1 100 000
B-4:	Bransjeretta tiltak	14	29 445 505	2 710 000
B-5:	Klimaretta tiltak	0		
B-6:	Øyremerkte midlar til program	1	3 233 400	850 000
B-7:	Øyremerkte midlar til samarbeidsaktørar	6	24 690 500	2 440 000
D:	Omstilling 2016	5	4 083 000	2 858 000
C:	Regionale næringsfond	3		4 000 000
	Totalt:	61	107 819 221	20 810 380

Kommentar:

Det er i perioden gjeve tilsegn til totalt 13 prosjekt og tiltak med ei samla kostnadsramme på om lag 40 mill. kr. Vår finansieringsdel er ca 11%.

Som det går fram av opplysingane om dei einiskilde tiltaka er det store variasjonar i fylkeskommunen sin finansieringsdel. For nokre av prosjekta er me inne med ein finansieringsdel på 50%, medan i andre prosjekt er vår finansieringsdel svært låg. Dette syner at sjølv med relativt låge finansieringsdelar utløyser me til dels store prosjekt og tiltak.

I tildelinga til Mediefondet Zefyr AS, er dei totale prosjektkostnadane særleg høge, då dette no er eit spleiselag med seks andre fylker, fleire kommunar og Kulturdepartementet.

Tilsegna i tredje kvartal er jamt over tildelt frå B1, B2, B3 og B4. Det er sett i verk ei ekstra satsing for å få mobilisert fleire prosjekt innan Hovudstrategi 3: Sentral vekst og attraktive regionsenter.

Midlar frå B-5 «Klimaretta tiltak» har vore utlyst og vert handsama og tildelt i fjerde kvartal.

Hovedsøknad - Ehelseløsninger: Innovasjonstrakten

Tilsegn-102-2016

DesignArena vil bidra til utvikling av flere gode innovasjonsprosjekter ved å tilby praktisk og teoretisk kunnskap om et metodeverktøy for tverrfaglig og empatisk gjennomføring: Design Thinking.

Ved å gjennomføre en pilot av det vi kaller "Innovasjonstrakten", vil vi gjennom utprøving og erfaring hente kunnskap om hvordan spesifikke bransjer og sektorer best kan anvende metodikken for å møte sine innovasjonsutfordringer på en helhetlig, brukersentrisk og kommunikativ måte. Metodikken er like relevant for entrepenører som intrapenører.

Totale prosjektkostnader: kr 2 745 000

Finansieringsplan for prosjektet:

BTO (lønnskostnader):	kr 700 000
DesignArena (lønnskostnader):	kr 180 000
DesignArena kontant:	kr 110 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 400 000
Privat finansiering (timer):	kr 1 355 000

Prosjektstart: 05.09.2016.

Prosjektslutt: 31.12.2017.

Prosjekteigar:

Design Region Bergen

Prosjektleder:

Torhild Eide Torgersen, torhild@drb.no

Sakshandsamar:

Kari Patricia Kleppe,
tlf. 55239568, epost: kari.patricia.kleppe@hfk.no

Samandrag:

Ved å gjennomføre piloten fra perioden høsten 2016 ut 2017 kan dette bidra til at DesignArena tar en posisjon som akselerator i innovasjonssystemet, og i tillegg posisjonerer klyngen for et NCE.

Vi ønsker å skape bevis for at vi virkelig bidrar til å utvikle en sterk og bærekraftig innovasjonskultur i vår region, ved å arbeide for og sammen med andre bransjer og sektorer. Ved å demonstrere denne effekten, vil det skapes betalingsvilje for Innovasjonstrakten, og i fremtiden er målet at behovseier selv vil bekoste gjennomføringen. Det er imidlertid behov for støtte i en utprøvningsfase.

Piloten utfyller DT-utdanningen, og sørger for at flere får dra nytte av verdifull kompetanse som vår region nå besitter. Piloten består av to komprimerte forløp på konkrete problemstillinger for å hente erfaring, og deretter et lengre forløp på en overordnet innovasjonsutfordring ("Innovasjonstrakten").

Tilsegnsdato: 21.09.2016

For admin (skal ikke slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNH)

Budsjett: B-1: HNH Entreprenørskap og innovasjon 2016

Innsatsområde: 1.4 B-1: Nettverk og klynger

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

FRUKTSMÅK - smaks Komponentar i friske og foredla produkt av norsk frukt og bær

Tilsegn-104-2016

Den norske frukt- og bærindustrien fokuserer på aroma og smak av norskproduserte varer i si satsing og marknadsføring. Likevel finst det lite kunnskap om innhaldsstoff og smak i norske frukt og bær, og mogeleg ny bruk av norske produkt basert på smak.

Totale prosjektkostnader: kr 10 140 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Hordaland fylkeskommune:	kr 1 200 000
Internasjonal finansiering:	kr 300 000
Noregs forskingsråd:	kr 7 800 000
Privat finansiering:	kr 840 000

Prosjektstart: 01.01.2017.

Prosjektstutt: 31.12.2019.

Prosjekteigar:

NIBIO Ullensvang

Prosjektleiar:

Eivind Vangdal, eivind.vangdal@nibio.no

Sakshandsamar:

Heidi Bjønnes Larsen,

tlf. -, epost: heidi.bjonnes.larsen@hfk.no

Samandrag:

Den norske frukt- og bærindustrien fokuserer på aroma og smak av norskproduserte varer i si satsing og marknadsføring. Likevel finst det lite kunnskap om innhaldsstoff og smak i norske frukt og bær, og mogeleg ny bruk av norske produkt basert på smak. For å utvikle den norske sider- og juiceproduksjonen trengst ein deskriptiv sensorisk analyse av drikke basert på norske produkt. Det er trong for norsk måte å skildre smak av drikke. Vidare er det trong for identifisering av smaksprofilar på eplesortar og andre frukt og bærartar som er interessante for juice og siderprodusentar. Effekten av å tilføre frukt, bær, grønnsaker og urter til drikke bør også undersøkjast.

NIBIO Ullensvang og fagavdeling for frukt og grønt manglar i dag den kunnskapen om sensorikk og smak som produsentane treng for å vidareutvikle sin drikkeindustri. Dette prosjektet vil bidra til at slik kunnskap vert etablert i Hardanger, det viktigaste fruktdistriktet i Noreg.

Meir detaljert skildring av bakgrunn er skrive i vedlagde prosjektskiltring på engelsk.

Tilsegnsdato: 07.09.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNH)

Budsjett: B-1: HNH Entreprenørskap og innovasjon 2016

Innsatsområde: 1.2 B-1: Tilretteleggjande tiltak for etablerarar

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Pilot på forsterket satsing på GEW

Tilsegn-105-2016

Forprosjektet er eit samarbeid med fleire aktørar, som arbeid med entreprenørskap og innovasjon i Hordaland, samstundes med at potensialet vert betre utnytta.

Totale prosjektkostnader: kr 930 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Bergen Kommune:	kr 80 000
BRB:	kr 100 000
BTO:	kr 200 000
DnB:	kr 150 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 200 000
Innovasjon Norge:	kr 200 000

Prosjektstart: 01.04.2016.

Prosjektslutt: 31.12.2016.

Prosjekteigar:

Bergen Teknologioverføring

Prosjektleder:

Anders Haugland, anders.haugland@bergento.no

Sakshandsamar:

Jon Erik Vollan,
tlf. 55 23 94 22, epost: Jon.Erik.Vollan@hfk.no

Samandrag:

Nyskappingsaktørene i Bergensregionen har de siste årene samlet seg for å rette ett sterkere søkelys og øke aktivitetsnivå på alle de gode initiativene som tas av aktørene hver for seg. Konkret har man samlet seg om å lage en uke full av innovasjons, nyskappings og entreprenør arrangement – GEW uken Bergen – eller Global Entrepreneurship Week Bergen. Målet er å vise frem det omfattende miljøet som eksisterer i regionens økosystem for nyskaping - for potensielle nye deltakere og for samfunnet for øvrig. Det skal inspirere flere til å forsøke å realisere drømmen om å skape noe nytt, og det skal skape ett dynamisk og kraftfullt nettverk som øker sannsynligheten for at de skal lykkes – og således bidra til vekst og omstilling. Global Entrepreneurship Week Bergen GEW er et internasjonalt konsept, hvor man kan hente læring og inspirasjon ifra. I Norge har man flere lignede initiativ, men det sterkeste og mest vellykkede er Oslo Innovation Week (OIW). GEW blir i hovedsak organisert som en dugnad mellom de ulike aktørene i regionens økosystem for nyskaping, med en mindre felles ressurspool til felles markedsføring og felles arrangement.

Finansieringen av denne fellesaktiviteten har blitt løst gjennom bidrag fra noen aktører, og på noen ildsjelers ubetalte innsats.

Tilsegsdato: 16.09.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: FUV - (HNH)

Budsjett: B-1: (FUV 2016) Meir entreprenørskap og innovasjon

Innsatsområde: 1.2 B-1: Tilretteleggjande tiltak for etablerarar

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

FORSTERKA SATSING PÅ HORISONT 2020 i HORDALAND!

Tilsegn-088-2016

Sidan hausten 2015 har det vore eit samarbeide mellom Universitetet i Bergen Noregs forskingsråd, Innovasjon Norge og Hordaland fylkeskommune med føremål å styrke det regionale arbeidet med mobilisering til Horisont 2020.

Totale prosjektkostnader: kr 400 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Egeninnsats partnere:	kr 180 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 200 000
Seksjon Forsking,internasjonalisering:	kr 20 000

Prosjektstart: 01.08.2016.

Prosjektslutt: 28.02.2017.

Prosjekteigar:

Hordaland fylkeskommune - Seksjon for Forsking, In

Prosjektleiar:

Anne Sophie Schiller, a.schillinger@bergento.no

Sakshandsamar:

Siri Hanson,
tlf. 55239286, epost: siri.hanson@hfk.no

Samandrag:

I samarbeidet er det identifisert eit sett med for Hordaland viktige samfunns utfordringar som vi trur kan løysast best gjennom eit europeisk samarbeide som involverer bedrifter, akademia og offentleg forvaltning. Det er ei nasjonal forventning til det regionale virkemiddelapparatet og kunnskapsaktørane at vi samla bidrar til å hente ut meir midlar frå Horisont 2020. Prosjektet skal bidra til dette.

Prosjektet er eit innleiande arbeide for å identifisere interessentar og samarbeidspartnarar innan akademia, bedrifter og offentleg forvaltning med sikte på å bygge eller styrke eksisterande søkjarkonsortium inn mot prioriterte tema i Hordaland og konkrete utlysingar i Horisont 2020/EU sine rammeprogram.

Tilsegnsdato: 04.07.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: FUV - (HNH)

Budsjett: B-1: (FUV 2016) Meir entreprenørskap og innovasjon

Innsatsområde: 1.3 B-1: Internasjonalisering

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Kvinner i Kuling

Tilsegn-095-2016

Ei av utfordringane i maritim bransje er å skaffe nok, og rett, kompetanse for framtida. Særleg kvinner utgjer ei for lite nytta arbeidskraftsressurs i maritim næring, og desse trengs for å sikre kompetansenivået.

Totale prosjektkostnader: kr 120 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Bergen Børsfond:	kr 10 000
Bergen kommune:	kr 40 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 40 000
Sprinbrettet:	kr 20 000
Stiftelsen Neptun:	kr 10 000

Prosjektstart: 01.04.2016.

Prosjektslutt: 30.10.2016.

Prosjekteigar:

Stiftelsen Maritimt Forum Bergensregionen

Prosjektleder:

Line Andersen, -

Sakshandsamar:

Inge Døskeland,
tlf. +47-55239315, epost: inge.doskeland@hfk.no

Samandrag:

Gjennom «Kvinner i kuling» skal næringa gjerast meir synleg som ein attraktiv og spennande karriereveg for kvinnelege studenter frå dei ulike utdanningsinstitusjonane i Bergen.

Tilsegnsdato: 23.09.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: FUV - (HNH)

Budsjett: B-2: (FUV 2016) Relevant kompetanse

Innsatsområde: 4.2 B-4: Maritime næringar

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Planlegging og gjennomføring av HUSS-konf 16

Tilsegn-087-2016

HSS konferansen ble første gang arrangert i 2005 og har siden gått på rundgang mellom høgskolene. Siden den gang har den norske universitets- og høyskolesektoren gjennomgått store endringer.

Totale prosjektkostnader: kr 1 999 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Annan finansiering:	kr 175 000
Deltakeravgift inkl stud:	kr 340 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 75 000
HiB egenandel:	kr 409 000
Innovasjon Norge:	kr 500 000
NFR:	kr 500 000

Prosjektstart: 01.01.2016.

Prosjektslutt: 30.09.2016.

Prosjekteigar:

Høgskolen i Bergen

Prosjektleder:

Jens Kristian Fosse, jens.kristian.fosse@hib.no

Sakshandsamar:

Siri Hanson,
tlf. 55239286, epost: siri.hanson@hfk.no

Samandrag:

HSS konferansen ble første gang arrangert i 2005 og har siden gått på rundgang mellom høgskolene. Siden den gang har den norske universitets- og høyskolesektoren gjennomgått store endringer. Per 2015 hadde 5 høgskoler blitt universitet, og fra 1. januar ble det ble åtte færre statlige høgskoler i Norge. Sju av dem blir del av et universitet, mens én ny høgskole oppstår ved at to slår seg sammen. Og, flere fusjoner er på gang. Dette betyr at det ikke lenger er noen mening i kun å ha høgskoler som aktører og målgruppe for konferansen. Høgskolen i Bergen vil derfor inkludere hele UH-sektoren i denne konferansetradisjonen og fra nå av arrangere HUSS-konferanser.

Tidligere konferanser har samlet mellom 100 og 300 deltakere. På HSS 2013 kom det 200. Når vi nå inkluderer universitetssektoren håper vi på å gjenreise HUSS-konferansen og nå 300 deltakere. Vi vil legge stor vekt på å utvikle et relevant og interessant program med attraktive keynote-speakers, samt å markedsføre konferansen bredt.

Tilsegnsdato: 28.06.2016

For admin (skal ikke slettast av sakshandsamar):

Ramme: FUV - (HNH)

Budsjett: B-2: (FUV 2016) Relevant kompetanse

Innsatsområde: 2.2 B-2: Høgare utdanning

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Forprosjekt Utdanningsval

Tilsegn-089-2016

Faget utdanningsval vart etablert som eige fag i ungdomsskulen hausten 2008. I Nordhordland var det på den tid etablert ein lokal læreplan for Nordhordland.

Totale prosjektkostnader: kr 100 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Eigeninnsats lærerar:	kr 30 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 50 000
Prosjektleiar eigeninnsats:	kr 20 000

Prosjektstart: 22.08.2016.

Prosjektslutt: 31.12.2016.

Prosjekteigar:

Nordhordland Handverk - og Industrilag

Prosjektleiar:

Vivian Kårbø, vk@nhil.no

Sakshandsamar:

Heidi Bjønnes Larsen,
tlf. -, epost: heidi.bjonnes.larsen@hfk.no

Samandrag:

Alle ungdomsskulane i Lindås kommune er med i ordning for hospitering i vidaregåande skule. Erfaringane viser elles at praktiseringa av faget framleis varierer og at det både kan vere personavhengig og avhengig av intern organisering på skulen.

Lindås kommune ynskjer å gjere eit felles initiativ ved SINE ungdomsskular for å gå gjennom undervisnings- og arbeidsmåtane i faget, og for å få til eit nærare og betre koordinert samarbeid med arbeidslivet i kommunen og i Nordhordlandsregionen.

Tilsegnsdato: 01.08.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNH)

Budsjett: B-2: HNH Relevant kompetanse 2016

Innsatsområde: 2.1 B-2: Opplæring og utdanning

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Hardangerkonferansen 2016

Tilsegn-093-2016

Hardangerkonferansen 2016 er ei oppfølging frå føregåande år med fokus på framtida for Hardanger. Konferansen har frå 2005 vore eit samarbeid mellom Hardangerrådet iks, Sparebanken Vest, BKK og Hordaland fylkeskommune. I 2011 vart Reisemål Hardanger Fjord medarrangør i 2012 Hordaland Bondelag. Konferansen er lunsj til lunsj-konferanse.

Totale prosjektkostnader: kr 213 000

Finansieringsplan for prosjektet:

BKK:	kr 25 000
Eidfjord kommune:	kr 10 000
Hardangerrådet:	kr 20 000
HNH:	kr 100 000
Hordaland Bondelag:	kr 3 000
RHF:	kr 5 000
SpV:	kr 50 000

Prosjektstart: 01.02.2016.

Prosjektslutt: 31.01.2017.

Prosjekteigar:

Hardangerrådet iks

Prosjektleder:

Jostein Eitrheim, jostein@hardangerraadet.no

Sakshandsamar:

Heidi Bjønnes Larsen,

tlf. -, epost: heidi.bjonnes.larsen@hfk.no

Samandrag:

Tema 2005 Første konferanse i samband med Streif

Tema 2006 Hardanger 2030 -scenarier

Tema 2007 Saman for Hardanger si framtid

Tema 2008: Herre i eige hus.

Tema 2009: Hardanger som næringsregion

Tema 2010: Internasjonale Hardanger

Tema 2011: Nye Kommunikasjonar Rekruttering

Tema 2012: Kompetanse og rekruttering i Hardanger

Tema 2013: Nye Hardanger – fantasi eller framtidsherad

Tema 2014: Næringsutvikling i Hardanger – Rammvilkår og framtid

Tema 2015: Hardanger i vekst: Hardangerkvalitetane – vekstkraftige sentra

Tilsegnsdato: 08.08.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNH)

Budsjett: B-3: HNH Sentral vekst og regionsenter 2016

Innsatsområde: 3.2 B-3: Regionsenter

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Landsbyttorg og sjøfront på Jondal ferjekai

Tilsegn-098-2016

Jondal kommune har over tid arbeidd med tettstadutvikling og oppgradering av Jondal sentrum. Miljøgata, byggjesteg 1 vart opna våren 2014.

Totale prosjektkostnader: kr 2 815 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 700 000
Jondal kommune:	kr 815 000
Nasjonal Turistveg:	kr 300 000
SSV:	kr 1 000 000

Prosjektstart: 01.08.2016.

Prosjektslutt: 01.05.2017.

Prosjekteigar:

Jondal kommune

Prosjektleder:

Sigbjørn Haugen, sigbjorn.haugen@jondal.kommune.no

Sakshandsamar:

Hans Inge Gloppen,
tlf. -, epost: hans.inge.gloppen@hfk.no

Samandrag:

Me har no i samarbeid med Hordaland fylkeskommune og Statens vegvesen utarbeidd planar for Landsbyttorg/sjøfront som eit delprosjekt av Jondal ferjekai, og vidareføring av dette arbeidet. Planane omhandlar og servicebygg for reisande, og areal for næringsetablering som t.d. bakeri/serveringsstad. Denne søknaden gjeld midlar til opparbeiding av Landsbyttorg og sjøfront.

Jondal sentrum er i tillegg til å vere trafikkknutepunkt/ferjekai, også ein av fem Nasjonalparklandsbyar i Norge, del av Nasjonal turistveg, handelsstad, bygde og kommune senter. Kaien og sentrum er dermed opphaldstad for folk. Særleg i sommarsesongen er det mange gjester, ca 30 000, som besøker Folgefonna i løpet av sesongen. Trafikken over ferjesambandet Jondal-Tørvikbygd aukar jevnleg. Med times avgang ligg det også eit ekstra næringspotensiale her...

Det er og viktig at kaiområdet vert lagt til rette som ein møteplass med gode kvalitetar både for fastbuande og gjester og dermed auka attraktivitet og verdiskaping innan reiseliv og handel. Landsbyttorget skal og fungera som ein sals plass for lokalprodusert mat

Tilsegnsdato: 22.08.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNH)

Budsjett: B-3: HNH Sentral vekst og regionsenter 2016

Innsatsområde: 3.2 B-3: Regionsenter

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Utviklingsprogram for Husnes som Regionsenter

Tilsegn-079-2016

Utviklinga av Husnes som senter starta med etableringa av SØRAL tidleg på 60-talet. I tida etter har Husnes gradvis utvikla seg til den største tettstaden i kommunen, og med omland bur mest halvparten av innbyggjarane her.

Totale prosjektkostnader: kr 500 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Eigne løyvingar:	kr 300 000
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 200 000

Prosjektstart: 18.08.2016.

Prosjektslutt: 22.06.2017.

Prosjekteigar:

Kvinnherad kommune

Prosjektleiar:

Kjartan Thoresen, kjartan.thoresen@kvinnherad.kommune.no

Sakshandsamar:

Kari Patricia Kleppe,
tlf. 55239568, epost: kari.patricia.kleppe@hfk.no

Samandrag:

Husnes sin vekst har medført markeringsbehov i andre bygder i Kvinnherad, kanskje mest i Rosendal som tradisjonelt har vore administrasjonsstad og hovedsokn. Etter kvart fekk vi omgrepet "ytre og indre luten", noko som har gjeve seg forskjellige utslag td ekskluderande listeaksjonar i samband med val. I 1972 vedtok Kvinnherad kommunestyre at Husnes skulle vera senter for utdanning, handel og idrett medan Rosendal skulle vera administrasjonssenter og senter for kultur og natur. Dette dempa "striden" noko, men det medførte også nøye overvaking av grensesnitta mellom desse funksjonane.

I dag veit vi at vekst i distrikta er avhengig av eit sterkt senter, og i Kvinnherad er det etter kvart politisk semje og påfølgjande vedtak om at det er Husnes som skal ha denne funksjonen.

Fylkestinget sitt vedtak av 10.12.2014 stadfesta denne funksjonen regionalt, og initierte dette prosjektet

Tilsegnsdato: 09.12.2015

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNN)

Budsjett: B-3: HNN Sentral vekst og regionsenter 2016

Innsatsområde: 3.2 B-3: Regionsenter

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Ny struktur i Mediefondet Zefyr AS (tidl.FUZZ AS)

Tilsegn-094-2016

Konsolidering av Filmfondet Fuzz og Filmkraft Fond er en direkte følge av Stortingsmelding 30 «En framtidig filmpolitikk», vedtatt av Stortinget 01.12.2015 der en la vekt på at en ønske færre og sterkere filmregioner fra eksisterende 6, redusert til 2-3.

Totale prosjektkostnader: kr 14 112 005

Finansieringsplan for prosjektet:

Andre inntekter provisjon etc.:	kr 1 046 875
Aust-og Vest-Agder, Telemark, Kristiansand og Aren:	kr 1 437 750
Bergen kommune:	kr 1 905 795
Finansinntekter:	kr 56 833
Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 1 822 500
Møre og Romsdal fylkeskommune:	kr 892 000
Rogaland fylkeskommune:	kr 2 592 500
Sogn og Fjordane fylkeskommune:	kr 405 000
Statstilskudd Kulturdepartementet:	kr 19 569 600

Prosjektstart: 01.07.2016.

Prosjektslutt: 31.12.2016.

Prosjekteigar:

Mediefondet Zefyr AS

Prosjektleder:

Lars Leegaard Marøy, lars@fuzz.no

Sakshandsamar:

Kari Patricia Kleppe,
tlf. 55239568, epost: kari.patricia.kleppe@hfk.no

Samandrag:

Fra 2016 var det bare gitt statlig tilskuddsmidler til reelt konsoliderte fond, og der konsolidering var politisk vedtatt innen søknadsfristen for statstilskudd 1. mars 2016. Formålet med konsolideringen er å stimulere til mer privat og regional kapital til norsk film, og bidra til å skape bærekraftige regionale filmmiljø. I Statsbudsjettet for 2016 følger Regjeringen opp ved å øke statstilskuddet til regionale fond fra 11,2 mill. kroner til 20 mill. kroner.

Tilsegnsdato: 11.08.2016

For admin (skal ikke slettast av sakshandsamar):

Ramme: FUV - (HNN)

Budsjett: B-4: (FUV 2016) Bransjar med særskilt fokus

Innsatsområde: 4.6 B-4: Medie- og kulturbasert næringsliv

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Studietur Unesco Creativ City of Gastromi

Tilsegn-100-2016

Søknaden gjeld utgifter til studietur frå Bergen til Hardanger for å besøke lokalmatprodusentar. Målet er å sjå kva råstoffa kjem frå og produsentane sine lokale produsjonslokaler samt smake mat.

Totale prosjektkostnader: kr 35 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland:	kr 35 000
--	-----------

Prosjektstart: 01.08.2016.

Prosjektslutt: 05.09.2016.

Prosjekteigar:

Næringsshagen i Hardanger

Prosjektleiar:

Næringsshagen i Hardanger AS, nih@hardangerhagen.no

Sakshandsamar:

Heidi Bjønnes Larsen,
tlf. -, epost: heidi.bjonnes.larsen@hfk.no

Samandrag:

Ei gruppe på ca 20 deltakarar frå UNESCO Creative Cityr of Gastronomy kjem til Beregn i samband med Matfestivalen og vil nytte siste dagen, måndag 5. september, til å besøke "matfatet" til Bergen. Målet er å sjå, soppleve og snakke med matprodusentane. I tillegg får dei sjå det flotte kulturlandskapet i Hardanger.

Tilsegnsdato: 04.09.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: FUV - (HNH)

Budsjett: B-4: (FUV 2016) Bransjar med særskilt fokus

Innsatsområde: 4.5 B-4: Landbruk

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Oppfølging av Melding om kystskogbruket 2016-2020

Tilsegn-097-2016

Kystskogmeldingen fra 2008 la et grunnlag for stort engasjementet og vellykket samarbeid mellom fylkeskommunene, næringa og kommunal og statlig forvaltning

Totale prosjektkostnader: kr 6 000 000

Finansieringsplan for prosjektet:

Finnmark fylkeskommune:	kr 600 000
Hordaland fylkeskommune/ Handlingsprogram for næri:	kr 600 000
Møre og Romsdal fylkeskommune:	kr 600 000
Nordland fylkeskommune:	kr 600 000
Nord-Trøndelag fylkeskommune:	kr 600 000
Rogaland fylkeskommune:	kr 600 000
Sogn og Fjordane fylkeskommune:	kr 600 000
Sør-Trøndelag fylkeskommune:	kr 600 000
Troms fylkeskommune:	kr 600 000
Vest-Agder fylkeskommune:	kr 600 000

Prosjektstart: 01.07.2016.

Prosjektslutt: 30.06.2020.

Prosjekteigar:

Nord-Trøndelag fylkeskommune, Kystskogbruket

Prosjektleder:

Kjersti Kinderås, kjerst@kystskogbruket.no

Sakshandsamar:

Heidi Bjønnes Larsen,
tlf. -, epost: heidi.bjonnes.larsen@hfk.no

Samandrag:

Etter 8 år var det tid for å revurdere målsettinger, prioriteringer og plattform for videre samarbeid og det ble vedtatt å rullere Kystskogmeldingen.

Politikken i kystskogbruket handler om hvordan vi skal skape ei bærekraftig næring ut av våre store og økende ressurser. Men ikke minst handler det om hvordan vi ved samspill, innovasjon, og med hensyn og respekt for miljøverdiene naturen vår representerer, kan utvikle skog- og tresektoren. Melding om kystskogbruket 2015 viser hvordan det kan gjøres. Den viser også hva som kreves for å lykkes i vår kystregion.

Tilsegnsdato: 18.08.2016

For admin (skal ikkje slettast av sakshandsamar):

Ramme: 551.60 - Handlingsprogram for Hordaland (HNH)

Budsjett: B-4: HNH Bransjeretta tiltak 2016

Innsatsområde: 4.5 B-4: Landbruk

Støtteordning: Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

Velkommen til seminar om
KUNSTNERØKONOMI OG UTSTILLINGSØKONOMI

Sted: Hotel Neptun

Tid: 9.30 – 12.00

Kunstnere får ofte ikke betalt for å vise kunsten sin for publikum. Mens det er en selvfølge at alle andre som er involvert i å lage utstillingen får lønn, fra kurator og teknikere til formidler og vaskehjelp, får kunstneren derimot lite eller ingen økonomisk kompensasjon for sitt arbeid. Hvem betaler for kunsten vi opplever? Hvordan jobber kunstnere frem mot en utstilling, og hvordan får de råd til å betale regningene sine, egentlig? Hva er utstillingshonorar?

Siden 2014 har det pågått en statlig pilot med utstillingshonorar, hvor 12 statlig finansierte institusjoner har mottatt friske, øremerkede midler for å honorere kunstnere som stiller ut. I statsbudsjettet for 2017 er piloten foreslått videreført med 6 mill. Utstillingshonorar er et ledd i Utstillingsavtalen, en avtale som inngås mellom et visningssted og en kunstner, og som sikrer kunstneren lønn for alt arbeid knyttet til utstillingen. Avtalen er under utarbeidelse av Norske Billedkunstnere, Norske Kunsthåndverkere og Forbundet Frie Fotografer.

Med dette seminaret vil vi diskutere muligheten for en tilsvarende pilot ved (minst) et visningssted i Hordaland. Vårt mål er å få til en ordning som sikrer at kunstnere som stiller ut ved visningssteder finansiert av fylke og kommune får lønn!

Program

Med forbehold om evt. endringer

- 09.00 - 09.30 Registrering og kaffe
- 09.30 - 09.40 Velkommen, ved Vilde Salhus Røed (Bildende Kunstneres Forening Hordaland) og Silje Bergsvik (Norske Kunsthåndverkere Vest Norge)
- 09.40 - 10.25 Om Utstillingsavtalen, ved Lise Stang Lund (Norske Kunsthåndverkere) og Hilde Tørdal (Norske Billedkunstnere)
- 10.25 - 10.45 Erfaringer med den nasjonale piloten med utstillingshonorar, ved Bergen kunsthall
- 10.45 - 11.00 Pause
- 11.00 - 11.20 Erfaringer med den nasjonale piloten med utstillingshonorar, ved Nordnorsk Kunstnersenter
- 11.20 - 11.35 Om utstillingsøkonomi, Magnhild Øen Nordahl (billedkunstner)
- 11.35 - 11.50 Om utstillingsøkonomi, Kari Dyrdal (kunsthåndverker)
- 11.50 - 12.00 Oppsummering, ved Vilde Salhus Røed og Silje Bergsvik

Utstillingsavtalen: <http://www.utstillingsavtalen.no/>

Den statlige piloten med utstillingshonorar: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Atte-kunstinstitusjoner-far-midler-til-a-honorere-kunstnere/id2351016/>

Seminaret er laget av Norske Kunsthåndverkere Vest-Norge og Bildende Kunstneres Forening Hordaland, og er støttet av og produsert i samarbeid med VISP.

Fra: Per Morten Ekerhovd (Per.Morten.Ekerhovd@hfk.no)

Sendt: 27.10.2016 15:29:35

Til: Anette Durr Thomassen

Kopi:

Emne: VS: Seminar om Utstillingsavtalen 29.november

Vedlegg: Invitasjon seminar om Utstillingsavtalen.pdf

Hei Beate, Per Morten, Ronny og Tone

Takk for sist på kontoret vårt på Hordaland kunstsenter! Det var kjekt å snakke med dere om kunstnerøkonomi og utstillingsøkonomi, og nyttig å få spørsmål til og innspill på forslaget om utstillingshonorar ved Hordaland kunstsenter. Vi håper dere tar med dere disse tankene til seminaret og samtalen vi skal ha i etterkant!

Vedlagt er invitasjon til seminaret 29.november. Denne kan du sende videre til dine kollegaer i utvalget, Beate. Og videresend den gjerne til andre dere tror vil ha glede og nytte av å delta!

Etter seminaret inviterer vi dere til felles lunsj fra kl 12-13, sammen med de som har snakket på seminaret og de andre som skal være med oss videre i programmet.

Fra kl 13-15 fortsetter vi dagen med lukket samtale mellom Hordaland fylkeskommune, Bergen kommune, Hordaland kunstsenter og oss i fargorganisasjonene. Vi vil diskutere mulighetene for en prøveordning ved Hordaland kunstsenter, tilsvarende den nasjonale piloten, hvor eksempelvis Bergen kommune, Hordaland fylkeskommune og staten deler på finansieringen. Vi ser dette som oppstarten på et mer langsiktig arbeid frem mot iverksettelse av en lokal pilot med utstillingshonorar i Bergen og Hordaland.

Vi håper dere har mulighet til å være med oss hele dagen - på seminar, lunsj og samtale i etterkant!

Gleder oss!

Med vennlig hilsen

Vilde, på vegne av NKVN og BKFH

--

Vilde Salhus Røed

Uren 8

N-5036 Bergen

+47 92623992

vildesr.no / flaggfabrikken.net

Arkivnr: 2016/5571-5

Saksbehandlar: Ingvar Skeie

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for opplæring og helse	88/16	03.11.2016
Utval for miljø og samferdsel	96/16	03.11.2016
Utval for kultur, idrett og regional utvikling	143/16	08.11.2016
Fylkesutvalet		16.11.2016
Fylkestinget		13.12.2016

Årsbudsjett 2017 / økonomiplan 2017-2020

Samandrag

Som grunnlag for budsjetthandsaminga ligg det føre følgjande dokument:

- Budsjett 2017 – Økonomiplan 2017-2020
- Talhefte

Forslag til innstilling

1. a) Investeringsbudsjettet for 2017 vert vedteke med slike rammer:

	1 000 kr
Bruk av lånemidlar	1 246 300
Tilskot og refusjonar m.m.	1 220 500
Salsinntekter	10 000
Midlar frå driftsbudsjettet	70 000
SUM INNTEKTER	2 546 800

Disponert slik:

Bybaneutbygging	300 000
Fylkesveggar	1 463 800
Andre samferdselsføremål	172 000
Kultur	3 000
Tannhelse	10 000
Opplæring	535 000
Fellesfunksjonar	58 000
SUM INVESTERINGSUTGIFTER	2 541 800

Eigenkapitalinnskot KLP	5 000
SAMLA FINANSIERINGSBEHOV	2 546 800

b) Driftsbudsjettet for 2017 vert vedteke med følgjande rammer:

Frie inntekter (skatt, rammetilskot)		6 370 000
Finansutgifter	netto	736 600
Avsetjingar	netto	25 000
Til finansiering av utg. i investeringsbud.		70 000
TIL FORDELING DRIFT		5 538 400

Fordelt slik:

Politiske organ og administrasjon	netto	218 809
Eigedom	netto	222 000
Regional utvikling	netto	84 000
Samferdsel	netto	1 866 684
Kultur og idrett	netto	199 029
Tannhelse	netto	203 000
Opplæring	netto	2 718 736
Fellesfunksjonar	netto	-22 587
FORDELTE PÅ SEKTORANE	netto	5 489 671

Tilleggsøyvingskonto		2 829
Lønsavsetjing		45 900
TIL SEINARE FORDELING		48 729

2. Låneopptak

Fylkestinget godkjenner låneopptak på 1 246,3 mill. kr.

3. Stønad til dei politiske gruppene i fylkestinget og frikjøp

Gruppestønad til fylkestingsgruppene	kr	79 650
Stønad pr. representant i gruppa	kr	44 730
Frikjøp pr. representant	kr	43 610

4. Takstane ved den offentlege tannhelsetenesta

Takstane ved den offentlege tannhelsetenesta vert auka med 3,5 % frå 01.01.17.

5. Kollektivtakstane

Kollektivtakstane vert fastsett slik det går fram av budsjetteftet s. 94.

Takstauken vert sett i verk frå 1. februar.

Ferjetakstane følgjer riksregulativet.

6. Avsetjing av overskot til disposisjonsfond

Fylkestinget godkjenner endring av ordninga med avsetjing til disposisjonsfond slik at føresetnaden for at skular og tannklinikkar får avsetje overskot til disposisjonsfond er at sektoren samla ikkje går med underskot. Endringa tek til å gjelde frå og med avslutting av rekneskapen for 2016.

Økonomiplanen for 2017-2020

Fylkestinget godkjenner det utsende forslaget til økonomiplan.

Saksprotokoll i Utval for opplæring og helse - 03.11.2016

Vedtak

Saksprotokoll i Utval for miljø og samferdsel - 03.11.2016

Vedtak

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Ingrid Kristine Holm Svendsen
fylkesdirektør økonomi og organisasjon

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 26.10.2016

Fylkesrådmannen la fram budsjettet for 2017 den 19. oktober.

Budsjettet byggjer på inntektsføresetnadene ein finn i framlegget til statsbudsjett for 2017. Det er lagt opp til tronge driftsrammer, og dei fleste sektorane har fått reduksjonar i høve til budsjettet for 2016.

Fylkesrådmannen viser til punkt 6 i forslaget til innstilling. Ein ser behov for ei viss innstramming i ordninga med at skolar og tannhelsedistrikt får avsetje overskot til disposisjonsfond. Ein føresetnad for å setje av innsparte midlar bør vere at sektoren samla ikkje kjem ut med underskot.

Fylkesrådmannen viser elles til det framlagde budsjettdokumentet og tilhøyrande talhefte.

Budsjett 2017

Økonomiplan 2017–2020

FØREORD

Fylkesrådmannen sitt forslag til budsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020 er inndelt i samsvar med organisasjonsstrukturen i fylkeskommunen på same måte som budsjettet for 2016.

Budsjettet for 2017 er inndelt slik:

- Innleiing
- Driftsbudsjett – kortversjon
- Driftsbudsjett
- Økonomiplan
- Investeringsbudsjett

I budsjettforslaget for 2017 er det laga ein kortversjon av driftsbudsjettet for å gje oversyn over dei viktigaste tiltaka og endringane. Meir utfyllande kommentarar finn ein i driftsbudsjettdelen – tilsvarande som i budsjettet for 2016. I denne delen av dokumentet er tabellane, gjennom nummerering i ulike nivå, bygde opp slik at det skal vere enklare å finne samanhengen mellom overordna nivå og detaljtala.

Det er lagt opp til slik handsaming av budsjettforslaget i dei ulike politiske utvala:

- Opplæring og helse 3. november 2016
- Miljø og samferdsel 3. november 2016
- Kultur, idrett og regional utvikling 8. november 2016
- Fylkesutvalet 16. november 2016
- Fylkestinget 13. desember 2016

Budsjettforslaget skal i tillegg handsamast i administrasjonsutvalet, hovudarbeidsmiljøutvalet m.fl.

Til handsaminga i dei politiske utvala vil det liggje føre sak med forslag til vedtak.

INNHALD

INNLEIING

Innleiing. Årsbudsjett 2017. Økonomiplan 2017–2020	8
Vi utviklar hordaland.....	13

DRIFTSBUDSJETT KORTVERSJON

Hovudpunkt i budsjettforslaget.....	19
Opplæring.....	20
Samferdsel.....	26
Tannhelsetenesta.....	30
Regional utvikling.....	32
Kultur og idrett.....	36
Fellestenester.....	40

DRIFTSBUDSJETT 2017

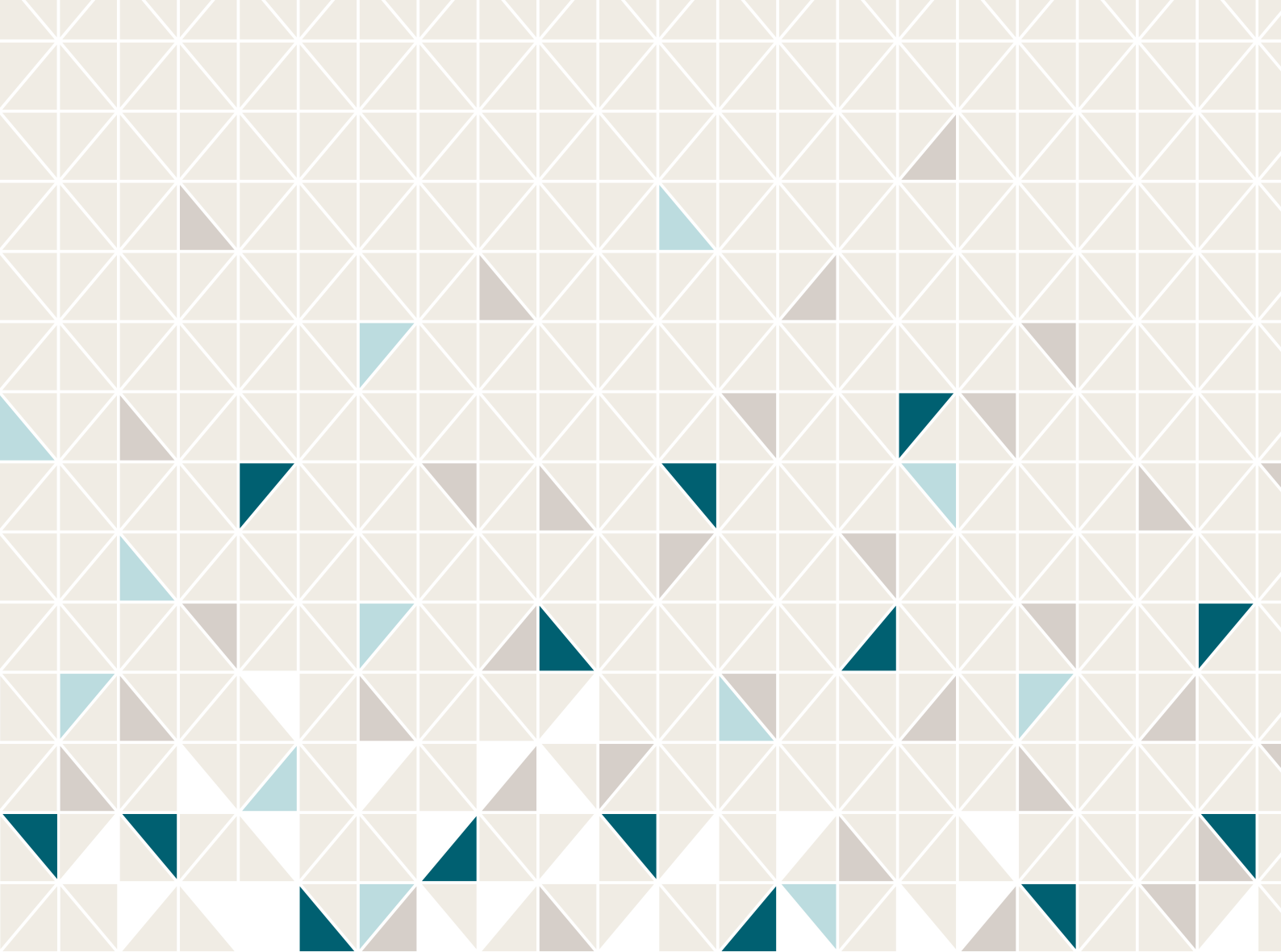
Politiske organ. Kontrollorgan.....	45
Økonomi og organisasjon: God og effektiv administrativ drift	49
Eigedom: Gode bygg for framtida	55
Opplæring: Satsing på auka læringsutbytte og gjennomføring.....	59
Samferdsel: Fokus på trygge og miljøvenlege reiser.....	79
Tannhelse: Pådrivar for god tannhelse.....	97
Regional: Regional utvikling gjennom dialog og medverknad	103
Kultur og idrett: Samordning av mål og verkemiddel.....	115
Fellesfunksjonar	141
Frie inntekter. Kraftinntekter	145

ØKONOMIPLAN 2017–2020

Økonomiplan 2017–2020.....	150
----------------------------	-----

INVESTERINGSBUDSJETT

Investeringsbudsjett.....	159
Vedlegg – tabellar	177

Innleiing

ÅRSBUDSJETT 2017

ØKONOMIPLAN 2017-2020

HOVUDPUNKT I BUDSJETTGRUNNLAGET

Fylkesrådmannen sitt budsjettforslag for 2017 er stramt. Driftsbudsjettet er redusert med om lag 60 mill. kr frå 2016 og reduksjonen er fordelt på dei fleste sektorane. Dette er eit nødvendig grep for å få kontroll over gjeldsutviklinga gjennom auka avdragsbetaling.

Driftsbudsjettet for Hordaland fylkeskommune for 2017 er på vel 8,3 mrd. kr, der driftsutgiftene er knapt 7,5 mrd. kr, kapitalutgiftene 0,7 mrd. kr og avsetjingar på knapt 0,1 mrd. kr.

Fylkesrådmannen peikar nedanfor på punkt som er avgjerande for den økonomiske utviklinga.

Frie inntekter i 2017

I statsbudsjettet for 2017 er det lagt opp til reell nedgang i dei frie inntektene for fylkeskommunane. Dette er vel og merka samanlikna med eit inntektsnivå i 2016 som er høgare enn lagt til grunn i sentrale dokument tidlegare. Rekna på denne måten er det lagt til grunn ein vekst i fylkeskommunane sine frie inntekter på 2,1 % frå 2016 til 2017. Omrekningsfaktoren som vert nytta – deflatoren – er 2,5 %.

Hordaland fylkeskommune kjem i 2017 noko betre ut enn gjennomsnittet i og med at veksten er rekna til 2,5 % - altså i samsvar med deflatoren. Om ein held den venta skatteveksten i inneverande år utanom, kan realveksten reknast til 1,3 % - noko meir enn dei siste åra.

Dei frie inntektene – skatt og rammetilskot – står for om lag ¾ av fylkeskommunen sine inntekter. Endringa i desse inntektene er difor avgjerande for den økonomiske utviklinga.

Endringar i inntektssystemet

Spreiddbygdkriteriet

Fylkesrådmannen har tidlegare vore inne på endringa i spreiddbygdkriteriet i inntektssystemet der Hordaland fylkeskommune kjem særleg dårleg ut med eit negativt utslag på knapt 40 mill. kr frå 2016 til 2017. I statsbudsjettet for 2017 har Hordaland fylkeskommune fått kompensasjon på 19 mill. kr for denne endringa. Det er presisert at kompensasjonen berre gjeld for 2017 og fylkesrådmannen har teke omsyn til dette i økonomiplanen for 2018 og seinare år.

Andre kriteriendringar

Årsaka til at Hordaland fylkeskommune kjem betre ut enn gjennomsnittet, er elles at m.a. båt- og ferjekriteria er vekta noko opp i 2017 samanlikna med tidlegare og dette slår positivt ut.

Nytt inntektssystem - overgangsordning

Fylkesrådmannen minner elles om at utviklinga også skuldast det nye inntektssystemet for fylkeskommunane som tok til å gjelde frå 2015. Det nye systemet fører til at dei frie inntektene for Hordaland fylkeskommune vert reduserte med 56 mill. kr i femårsperioden 2015-2019 – om lag 11 mill. kr kvar år.

Netto driftsresultat – økonomimål

Rekneskapen for 2015 vart gjort opp med netto driftsresultat på 2,1 %.

Netto driftsresultat er eit av dei mest sentrale nøkkeltala i kommunale rekneskapar og viser kva ein har igjen etter at alle driftsutgifter, inklusive renter og avdrag er dekkja. For å ha ein sunn og berekraftig økonomi er det tilrådd å ha netto driftsresultat på 4 % av driftsinntektene.

Netto driftsresultat i budsjettgrunnlaget for 2017 er 1,14 % ved at det er forslag om at 70 mill. kr av driftsmidlane skal gå til finansiering av investeringar og at det vert sett av 25 mill. kr til å møte veksten i det oppsamla pensjonspremieavviket.

Fylkesrådmannen sitt forslag til budsjett og økonomiplan er dermed svakt og vesentleg svakare enn nivået som er tilrådd av sentrale fagmiljø.

Etter fylkesrådmannen sitt syn er summen på 95 mill. kr ein minimumsbuffer mot endringar som kan oppstå i budsjettåret. Med så stor totaløkonomi som Hordaland fylkeskommune har, bør driftsfinansieringa av investeringane ha eit visst nivå, men dei knappe totalrammene set grenser for kva ein maktar å få til.

Rekneskapsutviklinga i 2016

Til fylkestinget i oktober la fylkesrådmannen fram tertialrapport etter 2. tertial 2016. Tertialrapporten viser at det ser ut til å gå mot negativt budsjettavvik innanfor opplæringssektoren på 53 mill. kr og innanfor tannhelsetenesta på 9 mill. kr. For samferdselssektoren er det derimot i rapporten meldt om eit positivt avvik på 26 mill. kr.

Samla er prognosen i tertialrapporten etter 2. tertial at ein kjem 10 mill. kr svakare ut enn det som er budsjettert. Etter at tertialrapporten var utarbeidd, fekk fylkeskommunen melding om ny prognose for pensjonskostandene i Statens pensjonskasse, som forverrar situasjonen med vel 20 mill. kr.

Det er framleis uvisse knytt til skatteinngangen. Skatte-tala så langt i år viser at skatteinngangen kan verte svakt positiv samanlikna med budsjetttet.

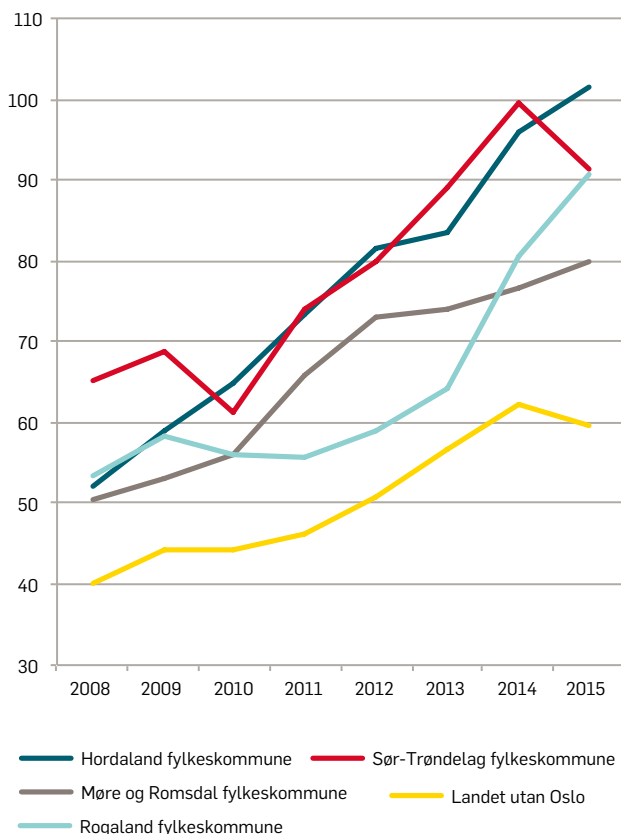
I statsbudsjetttet kom det nye overslag over utviklinga i skatteinntektene for kommunesektoren i inneverande år. For fylkeskommunane er det no lagt til grunn ein auka skattevekst på 700 mill. kr i 2016. Om dette slår til, vil skatteinngangen betre seg mot slutten av året og den samla prognosen for 2016 for fylkeskommunen vert tilsvarande betra.

Høg lånegjeld - tiltak

Hordaland fylkeskommune har høg lånegjeld –høgast av fylkeskommunane i landet rekna i prosent av driftsinntektene. Fylkesrådmannen ser alvorleg på dette.

I budsjetttet for 2017 og økonomiplanperioden held fylkesrådmannen fram arbeidet med å bremse veksten i lånegjelda og avdragsbetalinga er auka med 67 mill. kr frå 2016 til 2017 og med nær 200 mill. kr i perioden fram til 2020.

Figuren nedanfor viser utviklinga i gjeldsgrad dei siste åra ut frå rekneskapstal for 2015 i Kostra:

Hordaland fylkeskommune sin gjeldsgrad – lånegjeld i høve til inntekter – er rekna til 114,6 % i budsjetttet frå 2017.

Gjeldsgraden vil halde fram med å auke vidare i økonomiplanperioden om det ikkje vert sett i verk tiltak. Med bakgrunn i utviklinga i gjeldsgraden har fylkesrådmannen delt investeringsbudsjetttet mellom pågåande investeringar og investeringar som ikkje er starta opp. Ein får då fram at gjeldsgraden vert redusert med 15%-poeng om ein ikkje set i verk nye investeringar.

Fylkesrådmannen vil difor til fylkestinget sitt møte i mars 2017 leggje fram eit revidert investeringsopplegg der det vert vektlagt at gjeldsgraden ikkje overstig nivået ein har i budsjetttet for 2017.

Garantiansvar

I tillegg til lånegjelda har fylkeskommunen garantiansvar for lån som ulike bompengeselskap har teke opp. Samla utgjør garantiramma om lag 15 mrd. kr der lånesaldoen er om lag 9 mrd. kr. Det regionale bompengeselskapet Sør-Vest Bomselskap AS er oppretta og fylkesrådmannen reknar med at fleire av selskapa vert overteke av det nye selskapet. Fylkesrådmannen er uroleg for det høge garantinivået ein er komen opp på.

Høgt investeringsnivå

Bruttobudsjetttet for investeringane er 2 547 mill. kr i 2017. Dei store investeringsprosjekta m.a. innanfor Bergensprogrammet og ulike bompengepakkar, gjer at fylkeskommunen sitt brutto investeringsbudsjett vert svært høgt. Ein stor del av samferdselsinvesteringane vert finansierte med bompengar. Bompengane kjem som inntekt i fylkeskommunen sitt investeringsbudsjett og reduserer med det fylkeskommunen sitt finansieringsbehov.

Skulebruksplanen som fylkestinget vedtok i oktober 2016, har framdriftsplan for investeringane i sektoren. Fylkesrådmannen vil som nemnt fram til fylkestinget sitt møte i mars 2017 gjennomgå investeringsframdrifta.

Sentrale punkt i økonomiplanen

Konsekvensen av det høge investeringsbudsjetttet er at kapitalutgiftene vert høge og ein stor og aukande del av fylkeskommunen sine inntekter må nyttast til å dekke kapitalutgiftene.

Veksten i dei frie inntektene er svakare enn veksten i kapitalutgiftene. Det må difor gjerast driftstilpassingar i perioden. Oppfølging av skulebruksplanen, og gevinstrealiseringane som er skissert i denne vil her vere avgjerande. Nye tiltak må dermed finansierast ved omprioriteringar innanfor dei samla rammene.

Netto driftsresultat er som nemnt budsjettert til knapt 1,14 % i 2017. Fylkesrådmannen sitt forslag til økonomiplan legg opp til tilnærma uendra netto driftsresultat i perioden. Dette er svakare enn ønskjeleg, men det er viktig å ha i mente at kombinasjonen av auka avdrag og låg vekst i dei samla inntektsrammene gjer det vanskeleg å betre dette måltalet.

Fylkesrådmannen vil likevel ha merksemd på dette også i seinare budsjett. Auka netto driftsresultat er ein viktig faktor for å få betre kontroll over økonomien og betre handlefridomen.

I økonomiplanen har fylkesrådmannen ein gjennomgang av verknaden av renteoppgang, både knytt til einskildprosjekt og knytt til den totale lånegjelda.

Oversynet viser at for det einskilde investeringsprosjektet er det viktigaste å ha gode og kvalitetssikra kostnadsoverslag. Utvikta kostnadsauke spelar større rolle enn auke i finansieringskostnaden.

I gjennomgangen er det også vist til at ein renteoppgang på 1 % i økonomiplanperioden, medfører netto auke i rentekostnader på vel 60 mill. kr i 2020 samanlikna med nivået i 2017. Dette understrekar at det no er viktig å setje investeringsbremsene på.

Formuesbevaringsprinsippet

Fylkesrådmannen viser til at Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi har gjort bruk av det såkalla formuebevaringsprinsippet for å kome med overslag på ønskeleg nivå på netto driftsresultat.

I kommunale rekneskavar bokfører ein avdrag som driftsutgift, medan avskrivning ikkje har nokon resultat effekt. Det vert peika på at avskrivningane i kommunesektoren er høgare enn avdraga. Netto driftsresultat burde vore så høgt at ein kunne belaste driftsrekneskapan med avskrivningar (i staden for avdrag) og likevel kome ut i balanse. Det vil seie at netto driftsresultat burde ha vore minst like stort som differansen mellom avskrivningar og avdrag (sjå tabellen under).

Avskrivningane i Hordaland fylkeskommune var 673,6 mill. kr i 2016. Med investeringsnivået det er lagt opp til i økonomiplanen, er det venta at avskrivningane vil auke med opp mot 100 mill. kvart år. Gjennomgangen av investeringsbudsjettet som fylkesrådmannen legg opp til, reknar ein med vil dempe denne veksten noko.

I budsjettgrunlaget er det lagt opp til eit netto driftsresultat på 95 mill. kr kvart år. For å oppfylle formuesbevaringsprinsippet, burde resultatet vore 200-300 mill. kr betre. Dvs. at netto driftsresultat burde vore auka frå vel 1 % til 3 - 4 %

Tabellen nedanfor viser dette:

Mill. kr

	2017	2018	2019	2020
Overslag avskrivning	775	875	975	1 075
Avdrag	509	578	650	700
Differanse	266	297	325	375
Netto driftsres.	95	95	95	95
For lågt netto driftsresultat	171	202	230	280

Fond for inndekking av premieavvik

I budsjettet for 2017 foreslår fylkesrådmannen å setje av 25 mill. kr til å møte nedbetalinga av det oppsamla premieavviket.

I følgje rekneskapsreglane skal pensjonskostnadene leggjast til grunn i rekneskapan og ikkje premien som er betalt gjennom året. Avviket mellom kostnader og premie skal dekkast inn over eit bestemt tal år. Ved utgangen av 2015

hadde Hordaland fylkeskommune 384 mill. kr i oppsamla premieavvik som skal dekkast inn. Fylkesrådmannen vil kome attende til korleis fondsmidlane skal nyttast.

Utvikling i nøkkeltal i økonomiplanperioden

Oppstillinga nedanfor viser ulike nøkkeltal i 2017 og 2020 – siste året i økonomiplanperioden.

2017	Nøkkeltal økonomiplanperioden	2020
Oppsummering nøkkeltal		
<p>Nøkkeltala gjev oversyn over utviklinga i fylkeskommunen sin økonomiske situasjon i planperioden frå 2017 til 2020. Nøkkeltala viser at fylkeskommunen framleis vil ha ein utfordrande situasjon mot slutten av økonomiplanperioden. Det er difor lagt opp til eit mest mogleg økonomisk forsvarleg budsjett dei neste fire åra. Sjølv om fleire av nøkkeltala utviklar seg negativt i perioden, så bremsar ein auken i gjeldsgraden, driftskostnadane vert redusert og det vert framleis lagt opp til positive årlege driftsresultat.</p>		
Gjeldsgrad		
115%	Stabilisering av gjeldsbyrden til HFK vil ha prioritet i planperioden fram til og med 2020. Budsjettforslaget legg opp til sterk investeringsdisiplin. Vidare legg ein vekt på avdragsbetaling på oppbygd gjeld. Dette vil etterkvart stabilisere gjeldsgraden; gjeld delt på inntekter. I planperioden held gjeldsgraden fram med å auke, og dette er bakgrunnen for at fylkesrådmannen foreslår ny gjennomgang av investeringane til fylkestinget i mars, jf. ovanfor.	117 %
Totalgjeld		
10 283 mill. kr.	Med skissert økonomiplan vil den totale gjelda til HFK i perioden etter planen gå ein del opp; med 1,18 mrd. kr. Då er ubrukte lån og utlån holdt utafor. Den brutto totale gjeldsbyrda er tyngande i seg sjølv, men kor mykje denne faktoren påverkar økonomisituasjonen til HFK kjem an på fleire tilhøve; blant anna inntektsvekst og rentenivå.	11 461 mill. kr.
Pensjonkostnad		
300 mill. kr.	For økonomiplanperioden vil HFK sine pensjonskostnadar endre seg noko. Årleg pensjonskostnad vil auke med omlag 15 mill. kr for kvart år i perioden. Kostnaden endrar seg difor frå 300 mill. kr. i 2017 til 345 mill. kr. i 2020. Forutan denne direkte pensjonskostnaden, så har HFK ein årleg kostnad ved amortisering av tidlegare års premieavvik. Fylkesrådmannen foreslår frå 2017 å setje av fond for å møte denne auken.	345 mill. kr.
Avdrag		
509 mill. kr.	I økonomiplanperioden er det prioritert å nedbetale lån. Opptrappinga av avdragsbetaling i perioden er på 191 mill. kr; frå 509 mill. kr. i 2017 til 700 mill. kr. i 2020.	700 mill. kr.
Renteutgifter		
242 mill. kr.	Det er lagt til grunn låg rente i heile perioden 2017 – 2020, med 1,5%, 1,5%, 1,75% og 2,0% rente dei ulike åra. Delar av låneportefølgjen er sikra, og det gjev lågare renteutgifter utover i perioden om renta stig meir enn lagt til grunn. Renteutgiftene aukar med 31 mill. kr. i perioden.	273 mill. kr.
Netto driftskostnadar		
5 557 mill. kr.	Effektiv drift og kontroll på utviklinga i driftskostnadene i planperioden vil kunne bidra til ei betra økonomisk stilling. Målet er reduserte driftskostnader gjennom omstillingsevne, og framleis gode tenester. Frå 2017 til 2020 er det lagt opp til ein reduksjon av netto driftskostnader på 31 mill. kr.	5 526 mill. kr.

Tabellen held fram på neste side

2017	Nøkkeltal økonomiplanperioden	2020
Frie inntekter		
6 370 mill. kr.	Dei frie inntektene for fylkeskommunen omfattar fylkesskatt og rammetilskot. Hordaland var mellom fylkeskommunane som tapte på den siste omlegginga av inntektssystemet. Det er difor ikkje venta særleg realvekst samla for planperioden; 113 mill. kr.	6 483 mill. kr.
Netto driftsresultat		
1,14 %	Eit positivt årleg driftsresultat er ein viktig føresetnad for ein betra økonomisituasjon og eventuell eigenfinansiering av investeringar. Det er lagt opp til eit netto årleg driftsresultat på 95 mill. kr. i 2017 og om lag 100 mill. kr kvart av dei tre siste åra i perioden. Aukande avdrag og svak inntektsvekst gjer at ein ikkje når høgare enn 1,2 % i årleg netto driftsresultat.	1,20 %

Vi utviklar Hordaland

For å sikre tydelegare prioritering og fremje koordinering av aktivitetar og tenester, er det utarbeidd ein eigen verksemdstrategi for Hordaland fylkeskommune. Strategien er tett kopla mot arbeidet med den nye regionale planstrategien, også kalla utviklingsplan for Hordaland. Til saman vil desse to strategiane gje forsterka kraft og retning til det viktige arbeidet med å utvikle Hordaland og Vestlandet.

VI UTVIKLAR HORDALAND

REGIONAL PLANSTRATEGI – UTVIKLINGSPLAN FOR HORDALAND

Utviklingsplan for Hordaland (også kjend som regional planstrategi 2016 – 2020) kjem til handsaming på fylkestinget i desember parallelt med budsjettet. Planen inneheld langsiktige mål for utviklinga i fylket og hovudmål for dei næraste fire åra.

I utviklingsplanen er det følgjande hovudmål:

- Høg sysselsetjing
- Eit inkluderande samfunn
- Klima- og miljøvenleg utvikling
- Samarbeid i ein sterk Vestlandsregion

For kvart hovudmål er det utforma strategiar som gir føringar for kva som skal prioriterast. På denne måten kan stat, fylkeskommune og kommunar dra i same retning. Den regionale planstrategien er utforma i dokumentet «Utviklingsplan for Hordaland» som ligg ute til høyring med frist 15. september. Høyringsfråsegnene vert tekne med i det vidare arbeidet med den regionale planstrategien fram mot handsaminga i fylkestinget i desember.

VERKSEMDSTRATEGI FOR FYLKESKOMMUNEN

Knytt opp mot utforminga av regional planstrategi har det vore arbeidd med ein administrativ verksemdstrategi for fylkeskommunen. Regional planstrategi omfattar heile Hordaland – også statlege og kommunale ansvarsområde, medan verksemdstrategien gjeld dei fylkeskommunale tenestoområda.

Prosjektet Førebudd på framtida har vore ein viktig grunnlagsfaktor for arbeidet med verksemdsstrategien.

Prosjektet har hatt følgjande fokusområde:

- strategisk utvikling
- kjerneoppgåver
- administrativ drift og utvikling

Hovuddelen av arbeidet som er utført innanfor området strategisk utvikling er knytt til verksemdsstrategien og prioriteringane som ligg til grunn for denne.

Prosjektet stod vidare for avdelingsvis gjennomgang av oppgåvene. Dette vart gjort for å sjekke ut om prioriteringane var i samsvar med strategiane og dei overordna

satsingane elles. Det vart utført ein grundig gjennomgang som medførte at avdelingar – og medarbeidarar – vart bevisstgjorte på arbeidsoppgåvene. Gjennomgangen gav grunnlag for endre prioritering av arbeidsoppgåvene i retning av overordna strategiar i nokre tilfelle. Dette arbeidet gav viktige innspel til dei avdelingsvise målsetjingane og strategiane som er utarbeidde i samband med verksemdsstrategien.

Når arbeidet med verksemdstrategien no er slutført, er det naturleg at aktivitetane innafør prosjektet Førebudd på framtida vert vidareført som del av organisasjonsutviklinga i fylkeskommunen.

Målsetjinga for arbeidet har vore å få godt samsvar mellom den regionale planstrategien og fylkeskommunen sin verksemdstrategi slik at dei prioriterte fylkeskommunale strategiane støttar opp om målsetjingane i den regionale planstrategien. I arbeidet med verksemdsstrategien er denne samanhengen vektlagt.

I verksemdstrategien er dei overordna måla for fylkeskommunen desse:

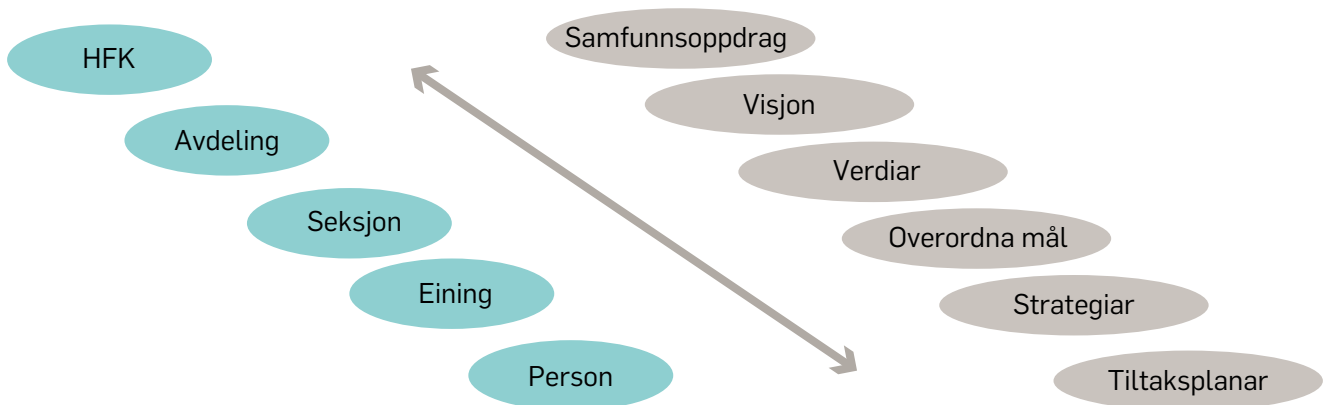
- 1 HFK skal vere pådrivar for regional utvikling i Hordaland og sikre nyskaping, berekraft og gode levevilkår.
- 2 I samarbeid med kommunar, næringsliv og innbyggjarar skal HFK levere effektive tenester, framtidsetta infrastruktur og rett kompetanse.
- 3 HFK skal utøve mynde slik at brukarene er sikra korrekt handsaming og rettvise avgjersler.
- 4 HFK skal setje viktige samfunnstema på dagsorden, og fremje regionale interesser og lokaldemokrati.

Etter fylkesrådmannen sitt syn støttar desse målsetjingane godt opp under hovudmåla som er foreslått i den regionale planstrategien for utviklinga i fylket, jf. ovanfor.

Knytt opp til desse overordna målsetjingane er det utarbeidd seks hovudstrategiar:

- 1 Ta ein sterkare posisjon i utviklinga av Hordaland og Vestlandet.
- 2 Prioritere og setje tydelege mål for utvikling og tenester.
- 3 Betre dialog og samhandling med kommunar, brukarar og andre aktørar.

Strukturoppbygginga av verksemdstrategien går fram av følgjande figur:

- 4 Styrkje økonomien til HFK for å sikre gjennomføringsevne og berekraft.
- 5 Utvikle samarbeidet mellom avdelingane i HFK
- 6 Sikre rett kompetanse og god endringskapasitet i organisasjonen.

Strategiane konkretiserer målsetjingane, og gjennom tiltaksplanar kan ein oppnå god kopling mellom dei overordna målsetjingane for fylkeskommunen og dei ulike avdelingane sitt arbeid. Når ein på overordna nivå har godt samsvar mellom den regionale planstrategien og fylkeskommunen sin verksemdsstrategi, sikrar ein at det fylkeskommunale arbeidet dreg i same retning som prioriteringane i den regionale planstrategien.

I budsjettdokumentet vil fylkesrådmannen særleg peike på strategi 4: «Styrkje økonomien til HFK for å sikre gjennomføringsevne og berekraft».

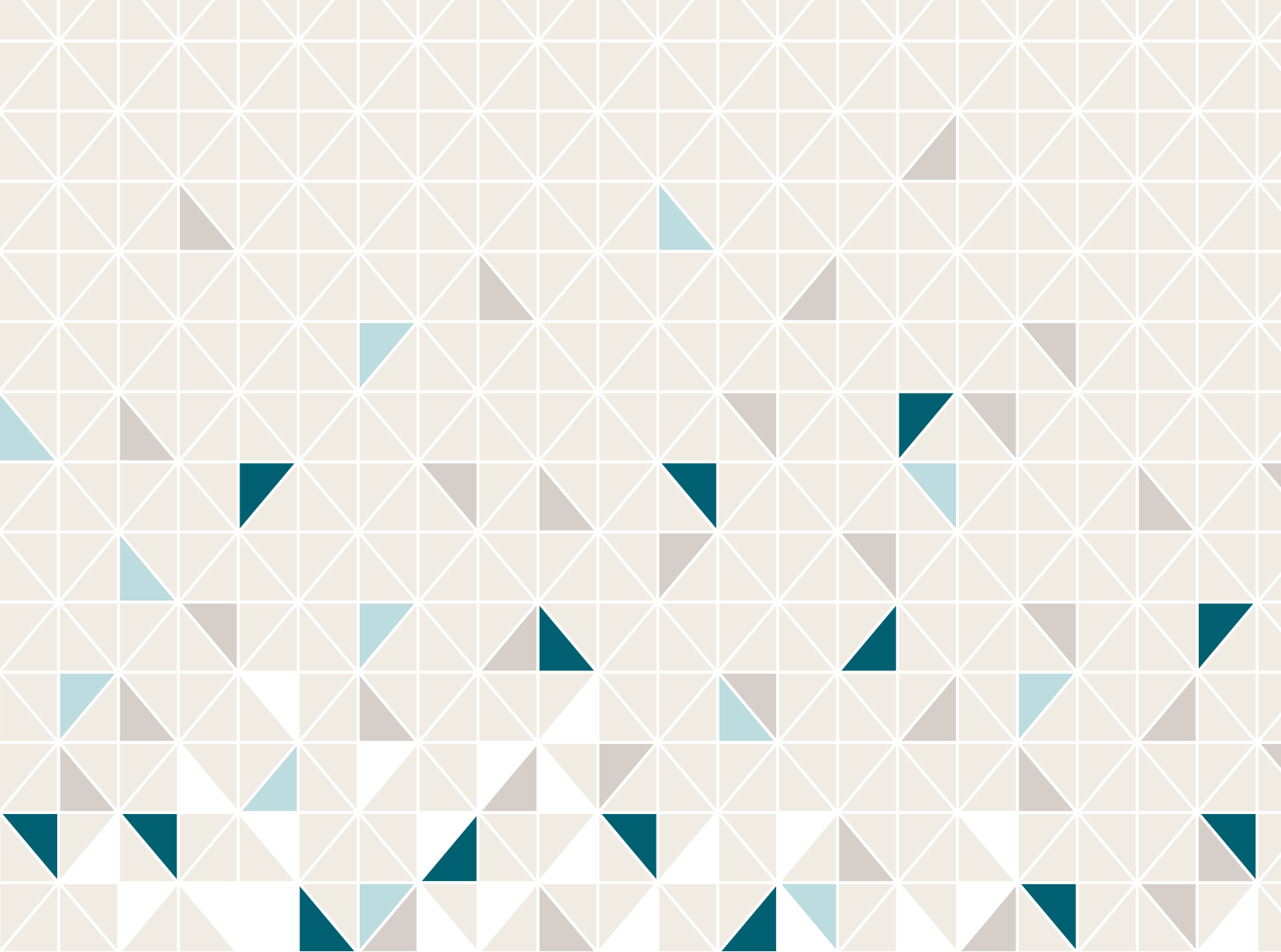
I budsjettet for 2017 er det fleire forslag som legg opp til å styrkje fylkeskommunen sin økonomi. Det kan m.a. peikast på at auken i avdragsbetalinga som starta i 2016 held fram i 2017 med sikte på å dempe veksten i gjeldsgraden.

Hordaland fylkeskommune har høgast gjeldsgrad mellom fylkeskommunane i landet. Auka nedbetaling av gjeld er eit verkemiddel for å bremse veksten i gjeldsgraden. Tilsvarende effekt har auka fokus på investeringane og kritisk gjennomgang av desse. Reduksjon av investeringsnivået gjer at behovet for lånefinansiering av tiltak kan bremsast, slik at ein på sikt kan få reduksjon i gjeldsgraden og få betre gjennomføringsevne og berekraft i økonomisk forstand, slik det er lagt opp til i den nemnde strategien. Fylkesrådmannen har følgd opp dette ved at han til fylkestinget i mars vil ha ny gjennomgang av investeringsbudsjettet.

I tillegg til dei nemnde overordna måla og strategiane er det utarbeidd avdelingsvise mål og strategiar for arbeidet. Som nemnt, vil dette sikre at det er god kopling mellom overordna, strategisk nivå og dei ulike avdelingane sitt arbeid.

I budsjettomtalen for kvar avdeling er dei avdelingsvise måla med tilhøyrande strategiar tekne inn. Det er vidare teke inn oversyn over tiltak og eventuell økonomisk konsekvens knytt til forslaga under dei ulike budsjettområda.

Verksemdsstrategien for fylkeskommunen vart handsama av fylkestinget i oktober 2016, der den vart teken til etterretning.

Driftsbudsjett kortversjon

HOVUDPUNKT I BUDSJETTFORSLAGET

Stram drift og økonomistyring

- Driftsbudsjettet redusert med om lag 60 mill. kr
- Fortsatt fokus på effektiv administrativ drift
- Dempe gjeldsveksten ved auka avdragsbetaling

Opplæring

- Oppfølging av skulebruksplanen
- Nye Voss gymnas startar hausten 2017
- Fagopplæring – styrka lærlingtilbod

Samferdsel

- Fleire bussavgangar
- Bybanen til Flesland
- Takstauke i samsvar med prisveksten for buss og båt

Tannhelse

- Auka løyving til TkVest/Hordaland
- Askøy tannklinikk opnar i 2017
- Takstauke 3,5 %

Regional

- Reduksjon i regionale utviklingsmidlar
- Bortfall av næringsretta utviklingsmidlar
- Etablerersenteret og Invest in Region Bergen overteke av fylkeskommunen

Kultur

- Oppfølging av kulturplanen
- Auka tilskot til Hordaland teater og Museum Vest
- Redusert investeringstilskot

Sentrale stabseiningar

- Nytt økonomisystem frå 2017
- Auka tilskot til intern lærlingordninga
- Reinhold ved vidaregåande skular overført til eigeomsavdelinga
- Prosjektmidlar i samband med regionreforma

Frie inntekter, renter og avdrag

- Lågare inntekt p.g.a. endringar i spreiddbygdkriteriet – halv kompensasjon i 2017
- Rentesats 1,5 % for nye lån
- Avdrag auka med 15 % frå 2016 til 2017

OPPLÆRING

OVERSYN OVER SEKTOREN – TENESTETILBODET – VERDISKAPING

Oversyn Opplæringssektoren	Antal pr år	
	2016	2017
Ungdomar i fylkeskommunal vidaregåande	17 000	17 000
Vaksne i vidaregåande opplæring	1 300	1 300
Studentar i fagskule	1 200	1 200
Lærlingar	4 400	4 350
Produksjonsskule	15	45
Folkehøgskule	60	60
Totalt	23 975	23 955

Hordaland fylkeskommune gjev tilbod om vidaregåande opplæring i skule til om lag 17 000 ungdomar og 1 300 vaksne. I tillegg får om lag 2900 ungdomar vidaregåande opplæring på ein privat vidaregåande skule.

Vidaregåande opplæring består av 14 ulike utdanningsprogram, 5 studieførebuande og 9 yrkesfaglege. Tabellen viser elevtal pr utdanningsprogram.

Utdanningsprogram	2016/17
ST Studiespesialiserande	7887
ID Idrettsfag	735
MD Musikk, dans og drama	361
KDA Kunst design og arkitektur ¹⁾	96
ME Media og kommunikasjon ²⁾	173
Sum studieførebuande utd. program	9252
BA Bygg og anleggsteknikk	679
EL Elektrofag	1118
DH Design og handverk	287
RM Restaurant og matfag	262
HO Helse- og oppvekstfag	1659
TP Teknikk og industriell produksjon	1405
NA Naturbruk	434
MK Media og kommunikasjon ²⁾	199
SS Service- og samferdsel	445
Sum yrkesfag	6487
AO fremmedspråklige	167
Tiltattelagt opplæring	560
Totalt	16466

1) KDA er nytt utdanningsprogram fra 2016 2) MK var yrkesfagleg utd.program til 2016, elevane på vg2 og vg3 avsluttar på yrkesfag

Hordaland fylkeskommune gir og tilbod om innføringsklasser for minoritetsspråklege som ikkje er kvalifisert for vidaregåande opplæring. Dessutan får om lag 1000 lærlingar teoriopplæring ved ein vidaregåande skule samstundes som dei er i lære i ei bedrift.

Om lag 1 200 studentar får tilbod om fagskuleutdanning. Det er fagskuletilbod innan tekniske fag, maritime fag, petroleumstekniske fag, helsefag og arborist.

Det er om lag 4 400 lærlingar i Hordaland. Lærlingane er til dagleg i ei av dei om lag 2 000 godkjende lærebedriftene

i Hordaland. Endringar i arbeidsmarknaden i industrien det siste året, har ført til at talet på nyteikningar av lærekontraktar har gått ned i 2016. Det er difor venta at det vert om lag 50 færre lærlingar i 2017 enn i 2016.

Produksjonsskulen er eit tilbakeførnde tiltak for ungdom som har falle ut av både yrkesfaglege og studieførebuande utdanningsprogram på vidaregåande skule.

SEKTOREN I TAL

Sektoren i tal	2016	2017
Vidaregåande skular hausten	39	34
av dette nye skular	1	1
Fagskular	3	2
Vaksenopplæringssenter	6	5
Produksjonsskular	1	1
Folkehøgskular	1	1
Godkjente lærebedrifter	2000	2000
Tilsette/årsverk	3600/3200	3600/3200

Hausten 2016 driv Hordaland fylkeskommune 39 vidaregåande skular. 1.8.2016 vart Lønborg og Åsane vgs slått saman til Åsane vgs. Skulen har fått eit modulbygg ved sida av hovudbygget på Nyborg. Arna og Garnes vgs er slått saman til Arna vgs. Førebels har skulen aktivitet i tre bygg, men i løpet av 2017 skal aktiviteten ved Tunesvegen avsluttast. Øystese gymnas og Norheimsund vgs er slått saman til ein skule. Skuledrifta vil halde fram i to bygg fram til ny skule i Kvam er ferdigstilt. Aktiviteten ved Fana gymnas vart lagt ned ved utgangen av skuleåret 2015/16

Nye Voss vidaregåande skule opna hausten 2016 i eit staseleg og moderne skuleanlegg på Skulestadmo. Frå same tidspunkt vart Voss jordbruksskule lagt ned.

Hausten 2017 er ombygging og nybygg på Voss gymnas på Skulehaugen ferdigstilt. Då vil fem vidaregåande skular på Voss vere samla i to nye, flotte skuleanlegg. Fylkestinget vedtok i oktober 2016 at Etne vgs og Hjeltnes vgs vert lagt ned 1.8.2017.

Frå 1.1.17 vert Bergen tekniske fagskule og Bergen maritime fagskule slått saman til ein fagskule.

OVERORDNA TAL DRIFTSBUDSJETT 2017

1	Opplæring	Bud 2016	Bud 2017	Endring
Vidaregåande skule	Driftsutgifter	2 138 049	2 153 417	0,7 %
	Driftsinntekter	-94 022	-96 733	2,9 %
	Netto driftsutgifter	2 044 027	2 056 684	0,6 %
Fagskule	Driftsutgifter	97 692	100 412	2,8 %
	Driftsinntekter	-7 500	-7 500	0,0 %
	Netto driftsutgifter	90 192	92 912	3,0 %
OT/PPT	Driftsutgifter	43 124	44 325	2,8 %
	Driftsinntekter	0	-600	
	Netto driftsutgifter	43 124	43 725	1,4 %
Vaksenopplæring	Driftsutgifter	45 192	52 334	15,8 %
	Driftsinntekter	-40	-40	0,0 %
	Netto driftsutgifter	45 152	52 294	15,8 %
Produksjonsskule	Driftsutgifter	10 000	11 102	11,0 %
	Driftsinntekter	0	-800	
	Netto driftsutgifter	10 000	10 302	3,0 %
Fagopplæring	Driftsutgifter	345 960	384 023	11,0 %
	Driftsinntekter	-24 795	-25 326	2,1 %
	Netto driftsutgifter	321 165	358 697	11,7 %
Manger folkehøgskule	Driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
Anna	Driftsutgifter	134 297	135 374	0,8 %
	Driftsinntekter	-25 833	-33 877	31,1 %
	Netto driftsutgifter	108 464	101 497	-6,4 %
	Driftsutgifter	2 817 539	2 883 612	2,3 %
	Driftsinntekter	-152 190	-164 876	8,3 %
	Netto driftsutgifter	2 665 349	2 718 736	2,0 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	2 745 755	2 718 736	-1,0 %

Ei framskriving av budsjettamma for 2016 til 2017– såkalla nullvekstramme – er på kr 2 745 755. I 2017 er reinhaldstenestene i Hordaland fylkeskommune organisert under Eigeidomsavdelinga, slik det vart fatta vedtak om i sak 272/15 i fylkesutvalet. Totalt 92 mill. kr er overført

frå budsjettamma til dei vidaregåande skulane til eigeidomsavdelinga til dette. Budsjettala for 2016 og 2017 er korrigert for denne endringa. Totalramma for opplæringssektoren er redusert med 27 mill. kr.

1	Endringar opplæring frå 2016 - 2017	2016	2017	Endring
	Vidaregåande skule	2 044 027	2 056 684	12 657
	Fagskule	90 192	92 912	2 720
	Ot/ppt	43 124	43 725	601
	Vaksenopplæring	45 152	52 294	7 142
	Produksjonsskule	10 000	10 302	302
	Fagopplæring	321 165	358 697	37 532
	Manger folkehøgskule	3 225	2 625	-600
	Anna	108 464	101 497	-6 967
	Sum netto driftsutgifter	2 665 349	2 718 736	53 387
	Sum netto driftsutgifter i 2017-kroner	2 745 755	2 718 736	-27 019

Vidaregåande skule mindreutgift 49,0 mill. kr i 2017-kr

i 1000 kr

2	Endringar vidaregåande skule	
	Strukturendringer Etne, Hjeltnes, Fana	-11 229
	Husleige og driftsutgifter Vossaskulane	-10 096
	Husleige Bjørgvin bygget og Solheim	-6 902
	Div. driftstilskott	-4 121
	Pre-IB	-515
	Stordriftsfordel	-6 327
	KUP (klasser med utvida praksis)	-515
	Auka oppfyllingsgrad i klassane	-9 294
	Sum tiltak	-48 998

Fana gymnas vart lagt ned hausten 2016. Hjeltnes og Etne vgs ver lagt ned etter skuleåret 2016. Totalt vil desse strukturtiltaka medføre ei mindreutgift på 11,2 mill. kr i 2017.

Nye Voss gymnas vert teken i bruk hausten 2017. Samstundes vert skuleaktivitet ved Voss husflidskule, Rogne vgs og gamle Voss vgs avvikla. Det fører til at leige- og driftskostnaden på Voss vert redusert med om lag 10,1 mill. kr. Det skal framleis vere internatdrift på Rogne.

Skuleaktiviteten ved tidlegare Bjørgvin vgs og i Solheimsgaten vart avslutta hausten 2016. Begge bygga har hatt funksjon som avlastning for Årstad vgs under ombygginga. Mindreutgift er rekna til 6,9 mill. kr.

Ved Sandsli, Fitjar, Austevoll, Bømlø, Odda, Rubbestadnes og Kvinnherad er det grunnlag for å redusere driftstilskota

med til saman 4,1 mill. kr. Dette som følgje av stordriftsfordelar, auka oppfylling i klassar, eingongstilskot og auka inntekspotensiale.

Tilbodet innan pre-IB ved Bergen katedralskule har ei meirutgift i høve ordinær Vg1 på om lag 1 mill. kr pr år. Fylkesrådmannen meiner det er rom for å leggje om dette tilbodet slik at kostnaden vert på same nivå som ordinær vg1.

Amalie Skram og Nordahl Grieg vgs har stordriftsfordelar. Begge skulane har nye, moderne skulebygg og tilbyr mange parallelar på kvart trinn. Dette gjev grunnlag for å redusere tildelinga til desse skulane med totalt 6,3 mill. kr.

Knarvik vgs har eit tilrettelagt tilbod som er organisert etter Vibemyrmodellen. Gjennom dei seinare åra har strukturen på tilsvarende tilrettelagde tilbod på andre

skular endra seg. Dette gjer at det ikkje lenger er grunnlag for særskiltløyvinga som Knarvik har hatt til KUP (klassar med utvida praksis).

Skuleåret 2016/17 har snitt elevtal i klassane auka i høve føregåande skuleår. Effekten av dette er rekna til 9,3 mill. kr.

Fylkesrådmannen foreslår å vidareføre drifta ved karrieresenteret i Sunnhordland. Senteret har til no vore finansiert med statsmidlar.

Vaksenopplæring meirutgift 5,8 mill. kr

Vaksenopplæringa vil i 2016 ha eit meirforbruk i høve opphavelag budsjett på om lag 7 mill. kr. Meirforbruket er grunngeve i aktivitetsauke. Budsjetttramma for 2017 vert auka med 5,8 mill. kr for å kompensere for aktivitetsauken.

Fagopplæring meirutgift 27,8 mill. kr

Sidan 2014 har tilskotet til lærlingar med ungdomsrett auka med om lag kr 25 000 pr lærekontrakt. Pr 1.7.16 er tilskotet pr lærling om lag kr 141 000. Auken har kome gjennom statsbudsjettet og revidert statsbudsjett. Dei siste åra har vi sett ein vekst i tal lærlingar. Denne trenden har

for mange lærefag snudd i 2016. Vi ventar denne trenden vil halde fram også i 2017 og legg difor til grunn at det vert om lag 50 færre løpande lærekontraktar i 2017 i høve 2016.

For å kompensere for færre læreplassar er det trong for å opprette alternativ slutttopplæring i skule (vg3). Lærlingtilskot til bedrifter vert betalt ut over 24 månader (12 månader opplæring og 12 månader verdiskaping). Alternativ slutttopplæring i skule har om lag same kostnad som ein lærekontrakt, men når opplæringa skjer i skule, er verdiskapingsleddet fjerna, og «læretida» vert komprimert til 12 månader.

Auken i tilskot pr lærling og trong for fleire tilbod om vg3 i skule gjer at det er trong for å auke budsjetttramma med 27,8 mill. kr.

Manger folkehøgskule mindreutgift 0,6 mill. kr

Manger folkehøgskule er finansiert med statstilskot, eigenbetaling og fylkeskommunal løyving som var på om lag 3,2 mill. kr i 2016. Det vert foreslått at budsjettet vert redusert med 0,6 mill. kr i 2017. Reduksjonen vert kompensert gjennom auka eigenbetaling.

Anna mindreutgift 10,9 mill. kr i 2017-kroner

2 Endringer Anna	
Nettskule	2 000
Oppl.avd stillingar	-2 575
Kompetanseplan	-1 030
Auke eigenbetaling eksamen	-9 335
Sum tiltak	-10 940

Det er planlagt ei utviding av tilbodet som HFK nettskule gir. Utvidinga har ein kostnad på 2 mill. kr.

Ved avgang frå stillingar ved opplæringsavdelinga i 2016 har behovet for nyttilsetting vore vurdert. Denne praksisen held fram også i 2017. Ved inngangen til 2017 er talet på tilsette i avdelinga gått ned med 4. Innsparinga er rekna til 2,6 mill. kr.

Kompetansetiltak gjennom kompetanseplanen er finansiert med statlege løyvingar og fylkeskommunale midlar. Den

fylkeskommunale delen er redusert med 1 mill. kr i 2017. I statsbudsjettet for 2015 vart eigenbetalinga for privatistar sett opp til kr 1000 for første gangs eksamen og kr 2000 for seinare forsøk. Auken i eksamensgebyr vart gjort for å redusere talet på kandidatar som tek opp att eksamen. Vidare var det eit mål å auke graden av frammøte på eksamen. Dessutan var det eit ønskje at eksamensavgifta i større grad skulle dekkje fylkeskommunane sine utgifter til eksamensavviklinga. Tal for 2016 syner at det er grunnlag for å rekne med at inntektene i 2017 kan budsjetterast opp med 9,3 mill. kr.

SAMFERDSEL

OVERSYN OVER SEKTOREN – TENESTETILBOD – VERDISKAPING

Samferdselssektoren femner om samferdselsavdelinga, Skyss og sams vegadministrasjon. Sektoren har ansvar for drift og utvikling av kollektivtrafikken på land og sjø samt drift, vedlikehald og investering på fylkesvegnettet, herunder trafikksikring. Sektoren har og ansvar for samferdselsplanleggjing og løyveforvaltning for drosje- og selskapsvognløyve samt Transportordninga for funksjonshemma.

Hovudmålet

- Samferdselssektoren skal fremje regionale interesser i dialog med kommunane og andre viktige aktørar innan samferdselsområdet.
- Samferdselssektoren skal bidra til å dekke mobilitetsbehovet ved å vidareutvikle og forvalte eit føreseieleg, sikkert, miljøvenleg og framtidretta transportsystem.
- Samferdsel skal forvalte og utvikle fylkesvegnettet med vekt på standardheving og klimatilpassa drift og vedlikehald.
- Samferdsel skal arbeide for at veksten i persontrafikk i bergensområdet skal skje ved hjelp av gange, sykkel og kollektivtrafikk.

Tal på personar som dreg direkte nytte av sektoren

2 Kundar Samferdselsektoren	Tal per år			Tenestetilbodet
	2015	2016	2017	
Påstigande buss Hordaland	43 352 000	45 016 000*	45 900 000**	Kollektivtilbodet
Påstigande buss bergensområdet	37 376 000	38 420 000*	39 188 000**	Kollektivtilbodet
Påstigande Bybanen	9 987 000	10 257 000*	10 462 000**	Kollektivtilbodet
Påstigande båt Hordaland ²⁾	498 000	498 000*	498 000**	Kollektivtilbodet
Påstigande båt Kleppstø–Strandkaien og Knarvik–Frekhaug–Bergen	548 000	612 000*	624 000**	Kollektivtilbodet
Trafikktal pbe – ferjesamband	3 317 000	3 367 000****	3 417 0100****	Kollektivtilbodet
Trafikktal passasjerar –ferjesamband	4 581 000	4 661 000****	4 743 000****	Kollektivtilbodet
Reiser av TT-brukarar	261 700	261 700	261 700	Transport av TT-brukarar med drosje.

* Basert på prognose for 2016 etter fyrste halvår.

** Framskriving av venta vekst.

**** Framskriving av trendutvikling siste tre år.

2) Båtsamband i Hordaland unnateke Kleppstø–Strandkaien og Knarvik–Frekhaug–Bergen.

SEKTOREN I TAL

1 Oversyn sektoren i tal	2015	2016	2017
Rutekm buss	33 917 000	35 269 000*	***
Rutekm bybanen	1 436 000	1 723 000*	***
Rutekm totalt buss og bane	35 353 000	36 992 000	***
Tal på årlege bussavgangar	2 120 000	2 180 137	***
Billetter kjøpt på førehand, del av totalomsetning	56 %	62 %	65 %** 1)
Tal båtsamband	9	9	9
Tal fartøy (båtsamband)	10	10	10
Tal ferjesamband	16	17	17
Tal fartøy (ferjesamband)	20	20	20
Fylkesveg – km	2 944	2 944	2 944
Gong- og sykkelveg – km	220	220	220
Innfartsparkeringsplassar	2 550	3 040	3 240
Tal på TT-brukarar	13 700	13 700	13 700

* Basert på prognose for 2016 etter fyrste halvår. ** Framskrivning av venta vekst. *** Ikkje mogeleg å framskriva.

1) Billetter kjøpt på automat, mobil, hjå kommisjonær og på kundesenter.

OVERORDNA TAL DRIFTSBUDSJETT 2017

Hovudsatsingsområda i 2017

FYLKESVEGAR

Drift og vedlikehald

Fylkestinget vedtok i oktober 2011 Drifts- og vedlikehaldsstrategi for fylkesvegnettet i Hordaland (2012–2021). I denne ligg målsetjingar om å stoppe veksten i forfallet innan 2017, noko som inneber at samla løyvingar til drift og vedlikehald må aukast med om lag 250 mill. kr pr. år. I drifts- og vedlikehaldsstrategien var det overslag som tyder på at forfallet på vegnettet i Hordaland summerer seg til meir enn 3 mrd. kr. I dette overslaget ligg vurderingar av kva som skal til for å tilbakeføre vegane til opphavsleg standard, altså ikkje oppgraderingar til den vegstandard som gjeld i dag. Det pågår no eit arbeid med rullering av gjeldande strategi for drift og vedlikehald av fylkesvegane. Sentralt i dette arbeidet er ei oppdatering av det samla forfallet på vegnettet. Foreløpige analysar viser at forfallet har auka vesentleg dei siste åra. Kombinert med at klimaet endrar seg med meir flaum, skred og ekstrem nedbør. I tillegg er fleire store vegprosjekt i fylket som har vore bompengefinansiert nedbetalt. Desse prosjekta krev større drifts- og vedlikehaldskostnader enn tidlegare. Dette gjeld spesielt bruer og tunnelar.

KOLLEKTIVOMRÅDET

Nullvekstmål og utvikling av kollektivtilbodet i bergensområdet

Kollektivstrategien for Hordaland gjev fagleg grunnlag for prioriteringar, gjennom årleg rullerte handlingsprogram og som mandat for Skyss sitt ansvarsområde. Strategien peikar ut retning for korleis ein kan nå felles nasjonale og regionale mål om at veksten i persontrafikken skal takast med miljøvenlege transportformer. Kollektivtransporten må ta den vesentlege delen av trafikkveksten skal måla nåast. Eit sentralt strategisk val er å tilpasse og styrke rutetilbodet der det er mange reisande, eller der potensialet for nye reisande er stort. Utvikling av tilbodet må skje i kombinasjon med å gjere det enkelt og attraktivt å velje kollektivtransport og bruk av verkemiddel som gjev raske og føreseielege reiser.

Hordaland fylke har ein kompleks infrastruktur som gjer det utfordrande å sy saman eit godt rutetilbod i distriktet med korrespondanse mellom buss, båt og ferje. I tillegg gjer endringar i klima at fylket er meir utsett for ras og vegstengingar enn før. I slike situasjonar må ein i løpet av

kort tid setje i verk tiltak for å løysa transportbehovet til dei reisande.

Dei siste åra har talet på kollektivreisande i Hordaland auka kraftig. Bybanen i Bergen og styrking av busstilbodet der det er mange reisande har gitt gode resultat. I 2016 er rutetilbodet i Bergen styrka vesentleg, med over 400 nye avgangar og opning av byggjetrinn 3 på Bybanen og fleire lange bybanevogner. Tiltaka har gitt betre rutetilbod for fleire og kapasiteten i kollektivsystemet er blitt vesentleg auka. Første halvår 2016 viser god vekst i passasjertala for bergensområdet. I 2017 vil Bybanen gå heilt til Flesland, og det vert lagt opp til vidare utvikling av busstilbodet i bergensområdet.

Budsjett for kollektivområdet vert i budsjettet for 2017 styrka av belønningssmidlar. For 2017 er 30 mill. kr fordelt til styrka rutetilbod i bergensområdet. Det er og fordelt midlar som sikrar drift av byggjetrinn 3 på Bybanen samt kostnader knytt til lange vogner også for strekningane for byggjetrinn 1 og 2. Det er utfordrande kvart år å sikre finansiering til drift av allereie iverksette tiltak og samstundes finne rom for nye tiltak. Utvikling av tilbodet for fleire kollektivreiser krev ressursar til planlegging både på kort og lang sikt. Bymiljøavtalen som er under forhandling vil difor vere svært viktig for å sikre framtidig finansiering av kollektivdrift, ut over perioden for belønningssavtalen 2015-2018.

Hausten 2017 vert det arrangert Sykkel-VM i Bergen. Dette fører med seg ei omfattande omlegging av kollektivtilbodet i heile 14 dagar. Ein må sikre ei god trafikkavvikling både for skule- og arbeidsreisande som i stor grad må finne andre reisemåtar enn dei er vane med. I tillegg er det venta omkring 500 000 tilreisande som også vil ha eit stort transportbehov. Sykkel-VM vert finansiert utanfor det ordinære budsjettet til Hordaland fylkeskommune.

Skuleskyss

Behovet for skuleskyss er aukande, særleg gjeld det grunnskuleelevar og elevar med rett på individuelt tilrettelagt skuleskyss. Individuelt tilrettelagt skyss er skuleskyss for elevar som ikkje kan nytta ordinære bussruter på grunn av mellombels sjukdom eller funksjonshemming, og elevar som bur slik til at dei ikkje har eit rutetilbod. Løysinga er då drosjetransport. Ettersom drosjetransport er relativt mykje dyrare enn busstransport, er det særleg individuelt tilrettelagt skuleskyss som er kostnadsdrivande. Dei siste åra har kostnadene knytt til dette området auka med omlag 10 mill. kr årleg.

Takstar og billettering

Mobilbilletten er på kort tid blitt den klart viktigaste salskanalen for Skyss. Men med unntak for ungdomsbillett har ein ikkje høve til å nytte mobilbillett utanfor sone Bergen, og reisande må difor framleis betale med kontantar om bord på bussen, eller fylle opp Skyss-kortet sitt på automat eller på Skyss sitt kundesenter i Bergen. I ei tid der stadig færre nyttar kontantbetaling i det daglege byr dette på utfordringar, både for faste reisande og for turistar og

tilreisande. Fram til ein kan tilby fleire salskanalar også i distrikta, har Skyss sett i gang eit arbeid for å få på plass moglegheit for betaling med kort eller andre betalingsløyser om bord på fleire bussruter. Prosjektet vil vurdere ulike tekniske løysingar, kjøpe inn, teste og montere betalingsutstyr om bord på utvalte linjer og bussar, og overvake og evaluere korleis løysingane fungerer i bruk. Dette er det søkt om investeringsmidlar til.

Sidan ombordtillegget vart innført har ein i stor grad oppnådd den ønska dreinga frå kjøp om bord til billett kjøpt på førehand. Også i sone Bergen må ein likevel framleis handtere ein del kontantar om bord. Sidan tillegget vart innført har det ikkje vorte regulert, men ein foreslår i budsjettet for 2017 ei auke for å styrke effekten av tillegget. Det er stadig eit mål å forenkle billettane ein tilbyr så mykje som mogleg. Skyss følgjer med på kva dei andre kollektivaktørane i Norge gjer, og tek og omsyn til spørsmål og innspel frå publikum.

I budsjettet vert det elles lagt opp til takstauke i samsvar med konsumprisindeksen, 2,5 %.

Omtale av endringar frå 2016 til 2017

Samferdselssektoren si budsjettåra for 2017 er redusert med 40 mill kr i forhold til 0-vekst råma. Av denne innsparinga er 37,5 mill kr henta frå Skyss sitt budsjett, og 2,5 mill kr frå samferdselsavdelinga sitt budsjett. Fylkesvegbudsjettet er i tillegg styrka med 5,0 mill kr som er omfordelt frå Skyss.

Fylkesveg

Budsjettområdet har fått ein budsjettauke på 2,5 %, og har med det fått ein realvekst på 2,8 mill. kr.

Bilruter

Budsjettet for bilruter aukar både på kostnads og inntektsida. På inntektsida skuldast auken at det er lagt inn 2,5 % takstauke i tillegg til ein volumauke på omlag 33 mill. kr. Resten av inntektsauken skriv seg frå bruk av belønningssmidlar.

Kostnadsauken utover 0-vekst kjem som fylgje av auka ruteproduksjon i bergensområdet. Dette er finansiert med belønningssmidlar.

Fylkesvegferjer

Nedgangen i kostnader skuldast at kostnadsfaktorane i kontraktane har hatt ein særst gunstig utvikling siste året. Det er særleg drivoljekostnaden som har påverka kostnadsbilete på ein god måte. Dette er forhold som raskt kan endre seg, og med dette budsjettet er fylkeskommunen eksponert for risiko.

Båtruter

På same måte som for ferjedrifta har kostnadsfaktorane i kontraktane med operatørane hatt ei gunstig utvikling for fylkeskommunen. I tillegg har inntektsutviklinga i 2016 vore god og denne trenden er vidareført i 2017.

Bybanen

Bybanen får ein kostnadsauke på knapt 30 mill kr. Dette skuldast heilårsdrift av forlenginga til Flesland.

Andre kostnader

Budsjettauken på samleposten andre kostnader skriv seg frå ei rekkje mindre poster, m.a. er posten for transaksjonskostnader i samband med bruk av mobilbillett er auka med 1,0 mill kr. Det same er kostnadane til inntektssikring.

HOVUDTAL FRÅ BUDSJETTET

1 Samferdselssektoren	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Driftskostnader	2 976 683	3 085 532
Inntekter og refusjonar	-1 098 268	-1 218 848
Netto driftsutgifter nominelt	1 878 415	1 866 684
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	1 921 618	1 866 684

Område med endringar frå 2016 til 2017

1 Endringar frå 2016 til 2017	2016	2017
Fylkesveg	403 583	415 365
Bilruter	734 485	702 500
Fylkesvegferjer	323 167	305 000
Båtruter	134 528	118 200
Bybanen	61 206	92 100
Andre kostnader	221 250	233 519
Sum netto driftsutgifter	1 878 415	1 866 684
Sum netto driftsinntekter i 2017-kroner	1 921 618	1 866 684

(sum endringar skal vere lik differansen i netto driftsutgifter i 2017-kr)

TANNHELSETENESTA

GOD TANNHELSE

Tannhelsetenesta i Hordaland fylkeskommune gir tannhelsetenester til alle under 20 år, til psykisk utviklingshemma, mottakarar av heimesjukepleie, personar på sjukeheimar, innsette i fengsel og rusavhengige. Vi har ein unik kompetanse som òg kjem vaksne betalande pasientar til gode.

Ved tannhelsetenesta sitt kompetansesenter vert det tilbydd spesialistbehandling. Kompetansesenteret driv og fagleg utvikling og forskning. Gjennom førebyggjande arbeid, forskning og behandling legg tannhelsetenesta grunnlaget for god folkehelse i Hordaland.

OVERSYN OVER SEKTOREN

Lovpålagde oppgåver

Tannhelsetenesta i Hordland utfører lovpålagde oppgåver i samsvar med lov om tannhelsetenester. Fylkeskommunen skal sørge for at tannhelsetenester, også spesialisttenester, i rimelig grad er tilgjengelege for alle som bur eller midlertidig oppheld seg i fylket. Tannhelsetilbodet skal vera regelmessig og oppsøkjande, og førebygging skal prioriterast framfor behandling.

Lov om tannhelsetenester § 1-3 definerer dei prioriterte gruppene som:

- barn og unge 0–20 år
- psykisk utviklingshemma i og utanfor institusjon
- eldre, langtidssjuke og uføre i institusjon eller i heimesjukepleie

Hordaland fylkeskommune har vedteke at innsette i fengsel og personar innan rusomsorg også skal få tilbod om gratis tannbehandling. I tillegg får vaksne, betalande pasientar tilbod om behandling der det er kapasitet og behov.

Tannhelsetenesta i Hordaland har og ansvar for Tannlegevakta i Bergen, tannbehandling i narkose på Haukeland universitetssjukehus og Stord sjukehus, samt drift av tannhelsetenesta kompetansesenter TkVest/Hordaland. TkVest/Hordaland skal gje tilbod om spesialistbehandling, drive med fagleg rådgjeving til offentleg og privat tannhelseteneste, ha ansvar for praksisnær klinisk forskning samt bidra i spesialistutdanninga. I tillegg gir TkVest/Hordaland behandling til pasientar med angst for tannbehandling (odontofobi) samt inneliggjande sjukehuspasientar på Haukeland universitetssjukehus. Leppe-, kjeve-, ganeteamet (LKG) har eit utvida regionalt ansvar for å gje tilbod til born

født med leppe-, kjeve-, ganespalte i området frå Finnmark i nord til og med Rogaland i sør.

SEKTOREN I TAL

Tannhelsetenesta i Hordaland hadde i 2015 ansvar for mange ulike typar pasientar:

- 117 000 barn og unge frå 1 til 20 år.
- 1 914 personar med diagnosen psykisk utviklingshemming.
- 13 338 eldre, uføre og langtidssjuke i institusjon og heimesjukepleie.
- 1321 rusavhengige personar i kommunal omsorg og innsette i fengsel (2014-tal).
- 20 000 vaksne, betalande personar.

Tilsette, tannhelsedistrikt og tannklinikkar

Tannhelsetenesta i Hordaland har om lag 400 tilsette. Av desse arbeider 13 tilsette i fylkestannlegen sin stab. Det er 2 lærlingar i Teknisk avdeling frå hausten 2016.

Tannhelsetenesta er organisert i 6 tannhelsedistrikt med ein overtannlege som leiar i kvart distrikt. I kvart tannhelsedistrikt er det eit ulikt tal klinikkområder. Kvart klinikkområde vert leia av ein klinikkleiar. Fem av tannhelsedistrikta gir allmenntannhelsetilbod til innbyggjarane, mens kompetansesenteret (TkVest/Hordaland) gir spesialistbehandling. TkVest/Hordaland har og ansvaret for praksisnær, klinisk forskning og deltek i spesialistutdanninga i samarbeid med UiB.

Det er pr. august 2016 totalt 51 offentlege tannklinikkar i Hordaland. Klinikstrukturplan for tannhelsetenesta i Hordaland blei vedteke av fylkestinget i mars 2016, og i følgje planen skal tal tannklinikkar i tidsrommet fram til 2030 reduserast til 25.

Vidareutdanning

Sommaren 2016 blei dei to første tannlegane tilsett i tannhelsetenesta i Hordaland ferdig med spesialistutdanning i pedodonti (barnetannpleie). Hausten 2016 er det 5 tannlegar tilsett i tannhelsetenesta som held på med ei 3-årig spesialistutdanning som i hovudsak er finansiert av Hordaland fylkeskommune.

TkVest/Hordaland er aktiv deltakar i fleire forskningsprosjekt. Hausten 2016 er det 3 tilsette i tannhelsetenesta som held på med eit PhD-arbeid.

OVERORDNA TAL DRIFTSBUDSJETT 2017

1	Tannhelsesektoren	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
	Sum brutto driftsutgifter	303 527	317 262	4 %
	Sum driftsinntekter	-111 826	-114 262	2 %
	Sum netto driftsutgifter	191 701	203 000	6 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	198 199	203 000	3 %

Tabellen over syner at det totale budsjettet til tannhelsetenesta i Hordaland vert styrka frå 2016 til 2017 med totalt 4,8 mill. kr. i 2017-kroner.

Område med endring frå 2016 til 2017

2	Endringar frå 2016 til 2017	2016	2017
	TkVest/Hordaland, nettoauke budsjett	2 620	7 790
	Askøy tannklinikk husleige, nettoendring		500
	Hørselsvern for tilsette, nettoendring		500
	Auke i honorartakst 3,5 %		-1 100
	Andre budsjettekniske endringar		-300
	Andre kostnader	189 081	195 610
	Sum	191 701	203 000
	2017-kroner	198 199	203 000

Kommentarar til tabellen over:

Tala er oppgitt i netto kostnader og netto inntekter. Under er punkt som forklarar dei budsjettmessige justeringane i tabellen.

- **TkVest/Hordaland**
Det fylkeskommunale bidraget til drifta ved TKVest har vore for lågt til at drifta skal kunne gå i balanse dei 2 siste åra. Budsjettet til eininga vert difor styrka med 5,2 mill. kr.
- **Askøy tannklinikk**
Hordaland fylkeskommune har skrive leigeavtale med Askøy kommune om leige av areal i Kleppstø senter til ny tannklinikk. Nye Askøy tannklinikk skal erstatte Kleppstø tannklinikk og Florvåg tannklinikk, og vil bli teken i bruk vinter 2017.

Total husleige for nye Askøy tannklinikk er 1 mill. kr. Budsjett 2016 vart styrka med 0,5 mill. kr for å dekke inn husleige på halvårsbasis. Året 2017 blir første år med husleige på heilårsbasis.

- **Individuelt tilpassa hørselsvern for tannhelsepersonell**
Bedriftshelsetenesta har gjort støymålingar på alle tannklinikkar i Vest tannhelsedistrikt. Konklusjonen er at samla støy på tannklinikkar er så høg at tilsette vert tilrådd å bruke individuelt tilpassa hørselsvern. Ekstra utgifter i 2017 med kjøp av hørselsvern for tilsette 0,5 mill. kr.
- **Auka honorartakst 3,5 %.**
Fylkesrådmannen foreslår ei generell takstauke på 3 % frå 2016 til 2017. Auke i honorartaksten vil sikre at tannhelsetenesta i Hordaland framleis har eit honorarnivå som ligg på landsgjennomsnittet samanlikna med både offentleg og privat sektor. Dette vil gje ei meirinntekt på omlag 1,1 mill. kr.

REGIONAL UTVIKLING

INNLEIING

Samfunnsutvikling og verdiskaping

Regional utvikling

I Regionalavdelinga si verksemd er det ein klar ambisjon om å bidra til ønska samfunnsutvikling og regional utvikling i heile fylket vårt. Kommunane og spesielt regionsentra i fylket har vore eit definert målområde for arbeidet vårt, og for bruk av avdelinga sine verkemidlar.

Samfunnsutvikling

Fylkeskommunen si samfunnsutviklarrolle og det at vi tek ei leiarrolle knytt til samordning av den samla offentlege innsatsen, er tydeleg framheva som eit ansvarsområde i ulike stortingsmeldingar. Det blir spesielt framheva knytt til iverksetting av tiltak i vedtekne regionale planar. Behovet for partnerskapsbasert regional planlegging blir tydeleg når kommunar treng løysingar som overskrider kommunegrensene.

Partnerskap

For å nå måla våre er det viktig for fylkeskommunen å jobbe gjennom ulike partnerskap; til dømes i tett samspel med regionane sitt næringsliv, ulike kunnskapsmiljø og sentrale organisasjonar. Hordaland har gjennom sine leiande nærings- og forskingsmiljø klare fortrinn. Vi vil i 2017

arbeida systematisk vidare med å styrke eksisterande og å utvikle nye partnerskap. Partnerskapsarbeidet bidreg til å gje strategisk retning til ønska samfunnsutvikling og sikrar god samordning av offentleg innsats og verkemidlar.

Næringsutvikling

Handlingsprogram for næringsutvikling (HNN) er vårt viktigaste reiskap for å styre tildelinga av næringsretta midlar. Vi samarbeider tett med andre regionale aktørar, og er alltid opptekne av å vere i dialog med næringsliv og kommunar.

Klimaplan

Oppfølging av strategiar og tiltak i Klimaplan for 2014–2030, blir eit anna prioritert område for avdelinga i 2017. Planen har mål for energiproduksjon, bygningar, arealbruk og transport, næring og teknologi. Planen dannar grunnlag for andre regionale planar i Hordaland, og gjev retningslinjer for klimatiltak i kommunane.

Regional planlegging av areal

Regional planlegging gjennom mål og retningslinjer for arealbruk er også eit prioritert område. Regional areal- og transportplan for bergensområdet vert venteleg vedteke i mars 2017. Planen vil vere eit grunnlag for byutviklingsavtale mellom staten, fylkeskommunen og kommunane. I planen vil ein følgje opp prioriterte tiltak.

OVERSYN OVER SEKTOREN

Eit stort tal ulike offentlege og private einingar og mange individ dreg nytte av Regionalavdelinga sine tenester. Under er tabell som illustrerer dette.

2	Kundar regionalavdelinga	2015 (årsmelding)	2016 (budsjettal)	2017 (budsjettal)
	Tal møte i regionalt Planforum	17	18	18
	Tal kursdeltakarar – etablererkurs	300	500	600
	Bedrifter og personar i Hordaland som har fått støtte knytt til omstillingsarbeidet		(2015-2016) 40 bedrifter, 50 personar	40 bedrifter, 50 personar
	Bedrifter og personar på Sør- og Vestlandet som har fått støtte knytt til omstillingsarbeidet		100 bedrifter 200 personar	100 bedrifter 200 personar
	Brukartal Kom-an.no		15 000	18 000
	Tal på kommunar som er løyvd midlar til folkehelseprosjekt	22	26	28
	Søknader til Regionalt forskingsfond Vestlandet	121		
	Prosjekt som har fått støtte frå RFF Vestlandet			
	Løyvd opptak skjelsand	30 000 m ²	30 000 m ²	30 000 m ²
	Hjort og sel – løyve	6486 / 18	6500 / 20	6500 / 20
	Akvakultur – søknadar om løyve handsama	60	60	60

SEKTOREN I TAL

Fylkeskommunen har ei rekkje oppgåver innanfor regional utvikling. I tabellen nedanfor er det skildra noko av omfanget innanfor utvalde område.

2 Oversyn sektoren i tal	2015 (årsmelding)	2016 (budsjettal)	2017 (budsjettal)
Tal kommunale plansaker på høyring	460	450	450
Energi: fråsegn til politisk handsaming	21	20	20
Tal regionale planer som skal iverksetjast*	10	11	10
Tal regionale planer under utarbeiding*	5	4	2
Tilskot og prosjekt lokalisert i regionale senter		8 (2016 så langt)	18
Tal publiserte analysar	35	30-40	30
Tal søknader til europeiske program som Regionalavdelinga har mobilisert til	20	20-25	30

* Tabellen syner regionale planer der ansvar ligg i Regionalavdelinga.

Stillingar og årsverk

3 Stillingar og årsverk	2015	2016	2017
Faste stillingar – tilsette/årsverk	62 / 59,9	61 / 57,4	60 / 58,4
Engasjement/prosjektstillingar – tilsette/årsverk		5 / 3,5	6 / 5

Regionalavdelinga er organisert i 5 seksjonar:

- Seksjon for plan
- Seksjon for nærings- og lokalsamfunnsutvikling
- Seksjon for forskning, internasjonalisering og analyse
- Seksjon for klima og naturressursforvaltning
- Stab

Faste stillingar: Fylkeskommunen overtar oppgåva Etablerersenteret etter at Business Region Bergen AS (BRB) vert avvikla, og to stillingar (1,7 årsverk) vert overført til Regionalavdelinga i samband med dette. Denne oppgåva vert finansiert i fellesskap av fylkeskommunen og kommunar det er inngått avtale med.

Samstundes reduserer Regionalavdelinga bemanninga innan lokalsamfunnsutvikling, klima og miljø og stab. Av dei faste stillingane vert 5,9 årsverk ført på prosjekt med ekstern finansiering: RFF, HNH, VRI, vassforvaltning og PANDA (Om lag 1 stilling på kvart prosjekt). I tillegg vert det budsjettert med at seksjon for næring og lokalsamfunnsutvikling får tilført statlege midlar i samband med administrasjon av HNH.

Engasjement: Fylkeskommunen tek på seg oppgåva Invest in Region Bergen etter BRB. Dette utgjer 2 stillingar/årsverk. Denne tenesta vert finansiert på same måte som Etablerersenteret.

Andre prosjektstillingar i 2017 (ekstern finansiering): RFF (0,5), Erasmus (0,5), Regional areal- og transportplan for bergensområdet (1) og regionale kompetansestrategiar (1).

OVERORDNA TAL DRIFTSBUDSJETT 2017

1	Regionalavdelinga	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
	Sum brutto driftsutgifter	225 586	188 635	-16 %
	Sum driftsinntekter	-138 729	-104 635	- 25%
	Sum netto driftsutgifter	86 857	84 000	-3 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	89 050	84 000	-6 %

Samla er budsjettet redusert med om lag 5 mill. kr. Fylkestinget si eingongsløyving (4 mill. kr) til hydrogenstasjon i 2016 er ikkje vidareført. Netto driftsutgifter etter løns- og prisvekst er vidare redusert med 1 mill. kr. Nye tiltak er løyst ved omdisponering innanfor eige budsjett.

Regionalavdelinga forvaltar ei rekkje statlege tilskotsordningar, og fylkesrådmannen budsjetterer desse midlane

i samsvar med framlagt statsbudsjett. Det er vedtatt at fylkeskommunen tar ansvar for vidareføring av oppgåvene Invest in Region Bergen og Etablerersenteret etter avvikling av Business Region Bergen AS. Dette skal finansierast ved eit kronebeløp frå kommunar og fylkeskommunen. Det er og venta ei auke i inntekter knytt til konsesjonsmidlar frå havbruksnæring.

OMRÅDE MED ENDRING FRÅ 2016 TIL 2017

2	Endringar frå 2016 til 2017	2016	2017
	Klimaplan for Hordaland	9 500	5 500
	Næringsretta partnarskapsmidlar	15 733	12 048
	Invest in Region Bergen		2 000
	Etablerersenteret		1 500
	Statistikk og analyse	4 037	3 380
	Internasjonalt samarbeid	4 052	3 473
	Regional og kommunal planlegging, rådgjeving	4 774	5 815
	Regional planlegging	2 965	2 724
	Næringsutvikling, rådgjeving	7 309	7 653
	Miljø	750	565
	Vestlandsrådet	-700	200
	Andre kostnader	36 421	37 125
	Sum	86 857	84 000
	2017-kroner	89 050	84 000

Kommentarar til tabellen

Tala er oppgitt i netto kostnader.

- Klimaplan for Hordaland: Eingongsløyving til hydrogenstasjonar i 2016 er ikkje vidareført i 2017.
- Næringsretta partnarskapsmidlar: Posten vert fore-slått redusert i samband med avvikling av Business

Region Bergen AS og 3,5 mill kr vert overført til dei to oppgåvene Etablerersenteret og Invest in Region Bergen. 0,5 mill. kr går til budsjettreduksjon.

- Invest in Region Bergen og Etablerersenteret; oppretting av eigne utgiftsposter knytt til oppgåver overført til fylkeskommunen frå Business Region Bergen.

- Statistikk og analyse: Reduserte utgifter knytt til frikjøp av stilling (Panda) og auka inntekter.
- Internasjonalt samarbeid: Avvikling av sekretariatet for Nordsjøkommisjonen medfører reduserte utgifter.
- Rådgjeving regional og kommunal planlegging: I 2016 var ei stilling knytt til regional areal- og transportplan for bergensområdet finansiert av statlege midlar frå KMD.
- Regional og kommunal planlegging: Utgifter til regional planlegging er foreslått redusert.
- Rådgjeving næringsutvikling: ei stilling er overført frå økonomi- og organisasjonsavdelinga. Vidare er området redusert med eitt årsverk.
- Miljø: tilskot til lokale klima- og miljøtiltak er foreslått redusert.
- Vestlandsrådet: I 2016 hadde HFK sekretariat for Vestlandsrådet.
- Andre område med mindre endringar: Det er budsjettert med ein generell pris- og lønsauke på fleire område. Dette, kombinert med mindre justeringar på løns- og driftssida, er samla i denne posten.

Implementering av verbalforslag i budsjett for 2016

I samband med handsaminga av budsjett 2016 reduserte fylkestinget utgifter til regional utvikling med seks millionar kroner utover fylkesrådmannen sitt framlegg. Denne bestillinga blei handtert i budsjett 2016, og er vidareført som eit permanent nedtrekk. Følgjande fagområde har teke ein budsjettreduksjon i samband med ovannemnte innsparing:

3	2016
Vestlandsrådet	-1 200
Klima- og naturressursseksjonen	-1 100
Nordsjøkommisjonen	-350
Folkehelsearbeid	-500
Næringsseksjonen	-530
Planseksjonen	-970
Forskning, internasjonalisering og analyse	-590
Drifts-/utviklingsmidlar	-760
Sum	-6 000

KULTUR OG IDRETT

Kultur- og idrettsavdelinga baserer innsatsen på vedtekte mål og strategiar. Desse er i særleg grad innretta for ei effektiv forvaltning med fagleg integritet og som legg til rette for demokratiske prosessar og sikrar rettstryggleiken til aktørane på kultur- og idrettsfeltet i møtet med det offentlege.

Kulturpolitiske mål

«PREMISS: KULTUR» Regional kulturplan for Hordaland 2015–2025 med handlingsprogram vart vedteken av fylkestinget i mars 2015 og skal vere styrande for prioriteringane i åra framover. Planen identifiserer viktige utfordringar i Hordaland og handlingsprogrammet er utforma med sikte på å løyse desse.

Regional kulturplan legg til grunn følgjande visjon: «Hordaland skal vere ein leiande kulturregion.» Desse måla gjeld:

1. Hordaland skal ha ein offensiv kulturpolitikk
2. Kulturpolitikken skal fremje demokrati og ytringsfridom
3. Hordaland skal ha eit rikt, aktivt og mangfaldig kulturliv, med tilgang for alle
4. Kulturpolitikken skal fremje og støtte eit sterkt frivillig kulturliv
5. Hordaland skal ha eit sterkt, profesjonelt kulturliv som fremjar skapande og frie kunstuttrykk
6. Kulturpolitikken skal identifisere og styrke miljø og aktivitetar der Hordaland er eller kan vere leiande
7. Bærekraftig utvikling og forvaltning av landskap,

miljø og anlegg skal gje grunnlag for eit rikt kulturliv over heile fylket.

8. Kultur skal vere integrert i utviklinga av alle samfunnsområde, med kvalitet i både tradisjonar og nyskaping

Kommentarar til framlegget

Kulturplanen er prega av dei lange linene i kulturpolitikken, men også erkjenninga av at mange av dei viktigaste tiltaka på lang sikt vil vere dei som kjem til – enten som nye prosjekt eller som driftssøknader. I fordelinga av regionale verkemiddel bør det difor vere god balanse og avveging mellom etablerte og nye tiltak. Fylkeskommunale tilskotsordningar er vurderte og tilpassa denne målsettinga. Likeeins er mottakarar og søkjarar til driftstilskot vurderte med same mål for auge.

I høve den samla fylkeskommunale økonomien er det ikkje rom for å gje støtte til alle dei gode regionale tiltaka. Dermed kan ein ikkje finne plass på budsjettet for 2017 til ei rekkje viktige større og nyskapande tiltak på budsjettet. Dette inneber krevjande utfordringar for Hordaland fylkeskommune og heile kultur- og idrettsfeltet både i 2017 og i åra som kjem.

I samband med budsjettarbeidet og som tiltak i kulturplanen er fylkeskommunale tilskotsordningar vurderte og tilpassa målsettingane i kulturplanen. Likeeins er mottakarar og søkjarar til driftstilskot på basis av fylkeskommunale kriterium vurderte.

OVERSYN OVER SEKTOREN – TENESTETILBODET – VERDISKAPNING

Økonomisk ramme 2017

1	Kultur- og idrettsavdelinga	2016	2017	Endring
	Sum brutto driftsutgifter	341 860	362 194	5,9 %
	Sum driftsinntekter	-146 493	-163 165	11,4 %
	Netto driftsutgifter nominelt	195 367	199 029	1,9 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	200 229	199 029	-0,6 %

Kommentarar til tabellen

Budsjettframlegget for 2017 viser ei nominell auke på 3,7 mill. kr. Omgjort til 2017-kroner, vert endringa ein reduksjon på vel 1,2 mill. kr.

Kultur- og idrettsavdelinga er delt inn i 5 fagseksjonar i tillegg til stab: fylkesarkivet, fylkesbiblioteket, fylkeskonservatoren, idrett og friluftsliv og kunst- og kulturformidling. Tenesteproduksjon og verdiskaping går fram av presentasjonen for kvar av seksjonane.

Endringar frå 2016–2017

1 Endringar frå 2016 til 2017	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Fylkeskommunalt investeringstilskot	2 500	1 000
Verdsarvstaden Bryggen (Ålmenne kulturvernforemål)	220	0
Brannsikring (Ålmenne kulturvernforemål)	200	0
Stilling i stab/støtte	370	0
Stend hovudgård	200	0
Kompetansebyggjande tiltak	200	0
Auke i driftstilskot Hordaland Teater	6 083	6 683
Auke i driftstilskot Museum Vest	4 769	5 307
Eingongstiltak	2 800	0
Andre kostnader	178 025	186 039
Sum	195 367	199 029
2017-kroner	200 229	199 029

Kommentarar til tabellen:

Fylkeskommunalt investeringstilskot

Toppidretten har sterke særvidrettslege krav til anleggsbygging og utvikling. Dersom Hordaland skal kunne vere vertskap for større nasjonale og internasjonale seniormeisterskap, må krava til anlegg med regional og nasjonal verdi stettast. Av omsyn til dei samla budsjetttrammene foreslår likevel fylkesrådmannen å redusere denne posten med kr 1.500 000.

Verdsarvstaden Bryggen

Budsjettposten har vore nytta til formidlingstiltak på Bryggen. I 2017 vil ikkje fylkesrådmannen prioritere dette tiltaket, men vil vurdere nye tiltak frå 2018 i samband med etableringa av eit Verdsarvsenter på Bryggen.

Brannsikring

I 2017 vil fylkeskommunen få utarbeidd ein statusrapport for brannsikring av freda bygg og musea. I påvente av konklusjon, vert ordninga med midlar til brannsikring teke ut i 2017.

Stend hovedgård

Renessansehagen utanfor hovudhuset vart ferdigstilt og opna i 2016 og prosjektet vert difor avslutta.

Kompetansebyggjande tiltak kulturminne

Fylkesrådmannen finn ikkje å prioritere dette tiltaket i 2017, men vil foreta ei ny vurdering i 2018 i samband med UiB si satsing på Unescochair. der det skal arbeidast med verdsarvproblemstillingar.

Fylkesrådmannen foreslår at midlane vert trekt inn og at tiltaket vert sett i samband med den store satsinga på

kulturminneplanarbeidet i kommunane og kompetansebygginga i kjølvatnet av dette.

Hordaland teater

Fylkestinget har samrøystes vedteke flytting av teateret til Bergen sentrum og etableringa av ei nynorsk scene. Framlegget til auke er naudsynt for å lukkast med dette.

Museum Vest

Museum Vest har gjennomført ei konsolidering med Bjørn West-museet. Fylkesrådmannen gjer framlegg om ei auke på vel 400 000 kr til Museum Vest i auka driftsmidlar, for å styrke krigs- og okkupasjonshistoria.

Eingongstiltak 2016 tekne ut av budsjettet for 2017

- Hansadagane 2016 (1 mill. kr)
- Lyssetting smelteverkstomta i Odda (1 mill. kr)
- Flygel Kabuso (0,2 mill. kr)
- Kyrkjebenkar Moster Amfi (0,5 mill. kr)
- Planmidlar kulturhus Nordhordland (0,1 mill. kr)

Andre kostnader

Lønsauke på samla om lag 1,6 mill. kr frå 2015 til 2016 kom ikkje med i budsjettet for 2016. Dette er no teke inn for 2017.

Transportkostnadene på 420 000 kr for ombering av bøker i biblioteka i Hordaland, har ikkje tidlegare vore inne på budsjettet.

Det er budsjettert med følgjande stillingar i 2017:

3 Kultur- og idrettsavdelinga:	Årsverk
Fylkesarkivet	5,8
Dokumentsenteret	9
Fylkesbiblioteket	8
Fylkeskonservatoren	23,9
Idrett og friluftsliv	4,5
Kunst- og kulturformidling	13
Stab m/fylkesdirektør	8,4
Samla	71,6

I tillegg er det budsjettert med 2 mellombelse engasjement for arkeologisk registrering hjå Fylkeskonservatoren, kvart med 9 månaders lengde. Desse er finansierte gjennom oppdragsverksemd og endringa vil ikkje ha budsjett-konsekvensar. Det er budsjettert med ein prosjektstilling på dokumentsenteret i samband med innføring av sentralt postmottak og ePhorte i skulane.

Driftstilskot

Driftstilskot til regionale institusjonar, lag og organisasjonar er ein viktig del av kultur- og idrettspolitikken.

I 2015 vart det sett i verk ei prøveordning med 3-årig driftstønad gjeldande frå 2016 til 2018 til institusjonar/ organisasjonar innan kunst-, kultur og idrettsfeltet med særskild regional verdi. I november 2015 vedtok fylkestinget å

avslutte forsøket og gjekk attende til tidlegare ordning med at institusjonar/ organisasjonar innan kultur- og idrettsfeltet må søkja for kvart år.

For 2017 har 121 institusjonar og organisasjonar søkt om driftsstøtte. Desse har samla budsjett på i underkant av 1 milliard kr i 2016 (tal dei sølv har gjeve opp i e-søknadene). Det har kome inn søknader om driftstøtte for 2017 på om lag 122 mill. kr, ein liten reduksjon på om lag 10,5 mill. kr.

Tilskotsordningar

Ein stor del av budsjettet er sett av til tilskotsordningar innretta mot kommunar og regionale aktørar og institusjonar etc. , som skal medverka til kulturelt mangfald og kulturell utvikling i fylket.

FELLESTENESTER

OVERSYN OVER OMRÅDA – TENESTETILBODET – VERDISKAPING

Stabseiningar

Fylkeskommunen har to sentrale stabseiningar: økonomi- og organisasjonsavdelinga og eigedomsavdelinga.

Økonomi- og organisasjonsavdelinga har ansvar for felles stabsoppgåver i fylkeskommunen. Dette gjeld; budsjett og rekneskap, innkjøp, HR, kommunikasjon, IT og sekretariat for politiske utval.

Økonomi- og organisasjonsavdelinga har som ei sentral oppgåve å syte for at Hordaland fylkeskommune er tenleg organisert. Den nyleg utarbeidde verksemdstrategien for fylkeskommunen legg premisser for dette arbeidet.

Eigedomsavdelinga er fagavdeling for bygge- og eigedomssaker. Avdelinga ivaretek byggherrefunksjonen og er ansvarleg for forvaltning, drift, vedlikehald og utvikling av eigedommar.

Oppstillinga nedanfor viser nokre nøkkeltal dei sentrale stabseiningane.

- Innkjøpsavtalar 873
- Utgåande faktura 50 000
- Brukarar på hordaland.no 267 000
- Brukarar av trådlaust nettverk dagleg 20 000
- Tilsette 4 391
- Eigd bygningsmasse 470 000 m²
- Leigd bygningsmasse 35 000 m²

Felleskostnader

I tillegg til budsjett for stabseiningane og dei ulike sektorane, er kapitalkostnadene, avsetjing til lønstillegg og pensjonskostnader/premieavvik budsjetterte samla.

Fellesinntekter

Utover budsjetterte inntekter på dei ulike sektorane er frie inntekter fylkeskommunen si viktigaste inntektskjelde. Frie inntekter er samansett av skatt og rammetilskot og utgjør om lag ¾ av inntektene til fylkeskommunen.

Andre fellesinntekter i driftsbudsjettet er inntekter frå sal av konsesjonskraft.

STABSEININGANE I TAL

Det er 110 tilsette i økonomi- og organisasjonsavdelinga og 257 tilsette i eigedomsavdelinga.

I økonomi- og organisasjonsavdelinga er det følgjande seksjonar i tillegg til direktør og stab; budsjettseksjonen, fylkeskassen, innkjøpsseksjonen, HR-seksjonen, IT-seksjonen, kommunikasjon inkl. sekretariat og resepsjon.

I tillegg er det 2 lærlingar i avdelinga og det er knytt 9,2 årsverk som hovudtillitsvalde til avdelinga.

Eigedomsavdelinga overtek ansvaret for reinhaldstenestene frå 2017 og 155 tilsette vert overførte frå opplæring til eigedom.

DRIFTSBUDSJETT 2017

Satsingsområda i 2017 i stabseiningane

Verksemdstrategi for fylkeskommunen

Verksemdsstrategi for Hordaland fylkeskommune vart vedteke av fylkestinget i oktober 2016. Arbeidet med å utvikle denne strategien har skjedd parallelt med utarbeiding av regional planstrategi for å sikre at fylkeskommunen sine administrative prioriteringar fell saman med satsingsfeltet i regional planstrategi. Prosjektet Førebudd på framtida med programområda strategisk utvikling, kjerneoppgåver og administrativ drift og utvikling er no avslutta. Prosjektet har vore ein viktig faktor for utarbeidinga av verksemdsstrategien. Ei rekkje aktivitetar som vart initiert innafor Førebudd på framtida vert vidareførte som del av organisasjonsutviklinga i fylkeskommunen. Kontinuerleg forbetningsarbeid vil her vere sentralt.

Regionreform

Hausten 2016 vert det arbeidd intensivt med grunnlagsmateriale for vurdering av fylkessamanslåingar. Regjeringa har varsla ein stortingsproposisjon våren 2017 med forslag til korleis det regionale nivået skal inndelast og kva oppgåver som skal høyre til dette forvaltningsnivået. Fleire avdelingar i fylkeskommunen er involverte i dette arbeidet. Ein intensjonsavtale vart handsama på fylkestinget i i oktober og endeleg handsaming av spørsmålet om samanslåing skal etter planen gjerast i desember. Utfallet her – og ved stortingshandsaminga våren 2017 – vil avgjere omfanget av arbeidet med regionreforma dei komande åra. Det er sett av vel 4 mill. kr til prosjektmidlar i samband med regionreforma.

Styrka økonomioppfølging

Fylkesrådmannen har styrka økonomioppfølginga gjennom 2016. Det vert no utarbeidd kvartalsvis rapportering frå avdelingsdirektørane til fylkesrådmannen. Denne administrative rapporteringa kjem i tillegg til rapportering til politisk nivå – tertialvis til fylkestinget og annankvar måned til fylkesutvalet. Fylkesrådmannen meiner denne endringa har styrka avdelingane sitt økonomifokus og at ein dermed kan sikre tidlegare og betre oppfølging av avvik. Den hyppigare rapporteringa vert vidareført i 2017 og fylkesrådmannen reknar med at nytt økonomisystem vil vere eit betre og sikrere prognoseverktøy.

Som del av satsinga på styrka økonomioppfølging har økonomi- og organisasjonsavdelinga intensivert arbeidet knytt til bruk av rammeavtalar, oppfølging av leverandørar og reforhandling av innkjøpsavtalar. Dette har medført ei årleg innsparing på 0,5 mill. kr i avdelinga. Arbeidet vil bli vidareført i 2017 og fylkesrådmannen vil kome attende til ytterlegare innsparingseffektar i seinare budsjett.

Nytt økonomisystem

Nytt økonomisystem vert teke i bruk frå 2017. Det nye systemet vil erstatte fire fagsystem ved at dei no vert integrerte i det nye økonomisystemet. Dette gjeld system for rekneskap, innkjøp, rapportering, budsjettering og fakturering. Fylkesrådmannen reknar med at det kan takast ut driftsgevinstar i tida framover, når det nye systemet er komen i normal drift. Dette gjeld både innanfor sentrale stabsområde og innanfor opplæringssektoren. Implementering av nytt økonomisystem er ei stor endring som omfattar mange system og personar – i stor grad heile fylkeskommunen. For å sikre at innføringa skjer på ein god måte med tilstrekkelege ressursar, har fylkesrådmannen ikkje lagt til grunn stor innsparingseffekt som følgje av systemendringa i budsjettet for 2017. Det er lagt til grunn ein initieffekt på 0,5 mill. kr i økonomi- og organisasjonsavdelinga. Fylkesrådmannen vil kome attende til ytterlegare innsparingseffektar i seinare budsjett.

Fylkeskommunale lærlingar

Hordaland fylkeskommune har som mål å auke talet på lærlingar i eigen organisasjon. For å sikre vidare merksemd på dette arbeidet og gjere oppfølginga av lærlingane enklare, er det etablert ein eigen funksjon i HR-seksjonen med overordna ansvar for alle lærlingane i HFK. Det er sett av rundt 3 mill. kr i sentralt budsjett til lærlingar.

Forvaltning av skular/kulturbygg

I budsjettet for 2017 er det forslag om redusering med to stillingar i driftsleiartenesta som følgje av strukturelle endringar i skulesektoren.

Ansvaret for reinhaldstenesta vert overført frå opplæringsavdelinga til eigedomsavdelinga frå 2017. Budsjettet er auka med 92 mill. kr som følgje av denne endringa, og same sum er trekt ut av budsjetttramma for opplæring.

Kollektivanlegg, terminalar

For 2017 får ein heilårsdrift for parkeringsanlegg i

Birkelandskryss og bybanedepot på Kokstad. Bussanlegget på Bømlø og Stord har forventna oppstart/ny leigetakar frå 1.7.2017. Samla gjev dette høgare aktivitet, og dette er bakgrunnen for fylkesrådmannen sitt forslag om auke i budsjettet.

Endringar frå 2016 til 2017

Økonomi- og organisasjonsavdelinga

Tabell under syner endringar økonomi- og organisasjonsavdelinga frå 2016 til 2017.

2 Endringar frå 2016 – 2017 (tal i tusen kr).

Felles IT-utgifter (knytt til gevinstrealisering nytt økonomisystem)	-500
Generelle driftskostnader (knytt til gevinstrealisering betre innkjøpsavtalar)	-500
Prosjektmidlar regionreform	4 000
Intern lærlingordning	1 000

Eigedomsavdelinga

Tabell under syner endringar eigedomsavdelinga frå 2016 til 2017. I tillegg er overført budsjett i samband med overtaking av reinhaldsområdet synleggjort. Samla meirbehov for 2017 vert dermed 106 mill. kr.

2 Endringar frå 2016 til 2017 (tal i tusen kr).

Adm. Bygg og eigedomsforvaltning	1 759
Lønnskostnader, driftspersonell/ områdeledere	2 904
Forsikring, mindrekostnad	-555
Utleige, meirinntekt	-919
Anlegg, netto mindrekostnad	-2 533
Kollektiv, eigedom	2 238
Meirkostnad ved ubrukte skulelokale	8 000
Rammeendring/ Prisvekst/ Bud.tekn endringar	3 106
Sum endringar frå 2016 til 2017	14 000
Nye oppgåver, Reinhaldsområdet i HFK	92 000
Samla budsjettendring 2016 til 2017	106 000

FELLESKONSTNADER

Politiske organ

Det er sett av 29,5 mill. kr i budsjettet for 2017 til drift av politiske organ. Dette er 2 mill. kr meir enn i 2016, i hovudsak på grunn av at det er stortingsval det komande året.

Kontroll og revisjon

Fylkesrådmannen budsjetterer med 6,2 mill. kr til drift av sekretariatet for kontrollutvalet og kontrollutvalet i 2017, knapt 0,4 mill. kr meir enn i 2016.

Renter og avdrag

Rentenivået er lågt og for 2017 er det budsjettert med 242 mill. kr i renter, 10 mill. kr lågare enn i 2016. Det er lagt til grunn ein rentesats på 1,5 % for nye lån. Om lag halvparten av låna har fast rente og gjennomsnittleg lånerente for heile låneporteføljen er rekna til 2,34 % i 2017.

Avdragsbetalinga er trappa opp i 2017 med 67 mill. kr samanlikna med budsjettet for 2016. Det er sett av 509 mill. kr til avdragsbetaling og nedbetalingstida for lånegjelda er om lag 20 år. Dei to siste åra er avdragsbetalinga auka med meir enn 50 %. Fylkesrådmannen vil foreslå vidare auke i økonomiplanperioden.

Lønsavsetjing

Lønsbudsjetta for dei einskilde skular og einingar er utarbeidde i lønsregulativet pr. 01.01.17. På denne posten budsjetterer ein med venta verknad av lønsoppgjeret i 2017. Det er sett av knapt 54 mill. kr til dette.

Premieavvik

I rekneskapan skal pensjonskostnaden førast og ikkje pensjonspremien. Om premien er høgare enn kostanden, får ein eit positivt premieavvik som må dekkast inn over dei neste 7 åra med 1/7 årleg. Denne ordninga vart innført i 2002 og det er sett av 54 mill. kr til amortisering av premieavvika i perioden 2002–20015.

Fond for amortisering av premieavvik

Ved utgangen av 2015 hadde Hordaland fylkeskommune akkumulert premieavvik på 383,8 mill.kr. Det er ulike måtar mellom fylkeskommunane å dekkja inn dette premieavviket. Der økonomien tillet det, vert premieavviket dekkja inn årleg slik at unngår eit oppsamla premieavvik. Andre fylkeskommunar set av til fond som vert bygd opp tilsvarande det akkumulerte premieavviket. Fylkesrådmannen foreslår i budsjettet for 2017 å setje av 25 mill. kr til eit slikt fond.

FELLESINNTEKTER

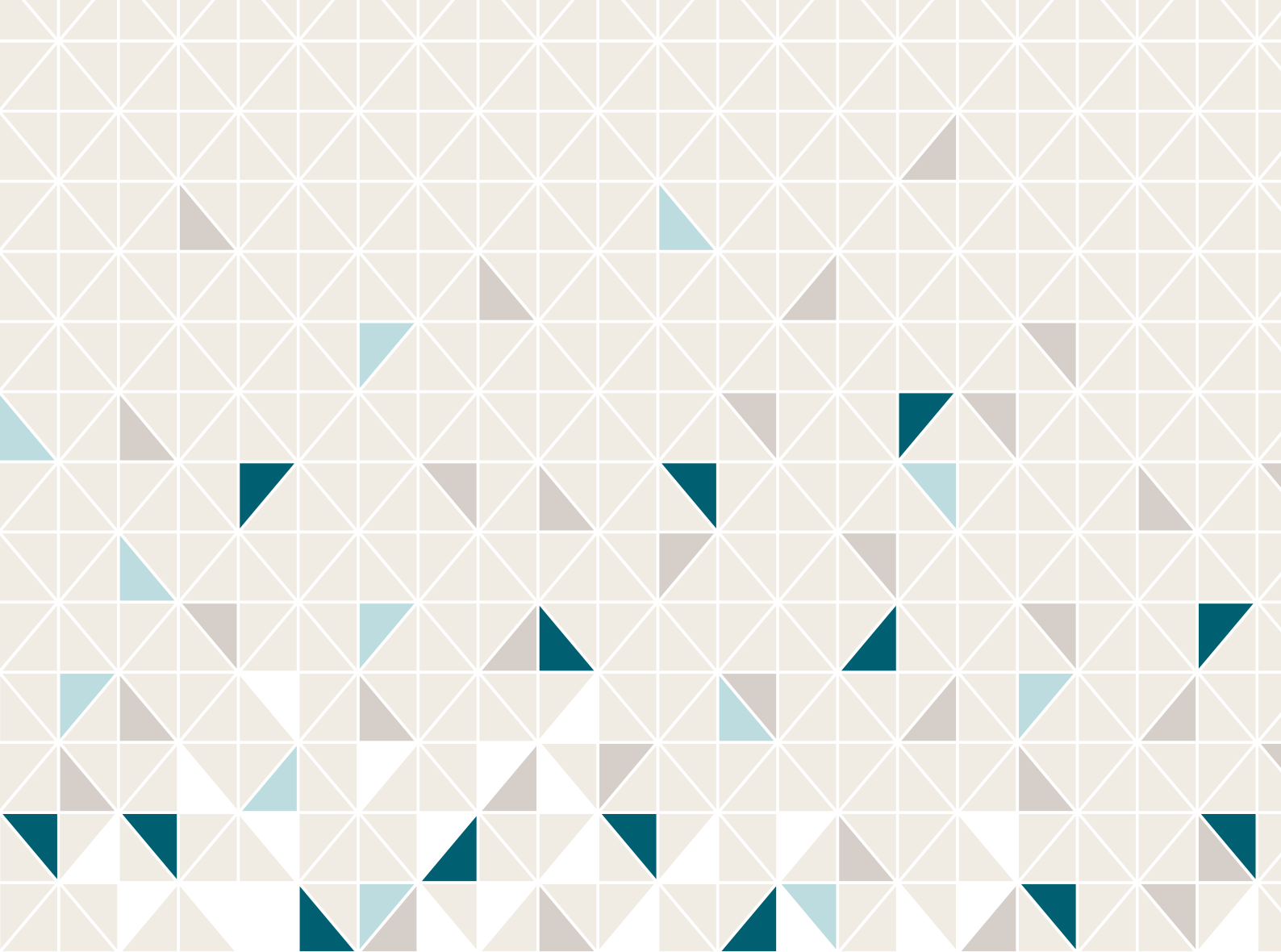
Frie inntekter

Fylkesrådmannen har budsjettert med overslaga ein finn i statsbudsjettet som vart lagt fram 6. oktober. Skatteinntektene for fylkeskommunane i 2016 er venta å auke med 700 mill. kr samanlikna med tidlegare overslag og Hordaland sin del av dette er om lag 70 mill. kr.

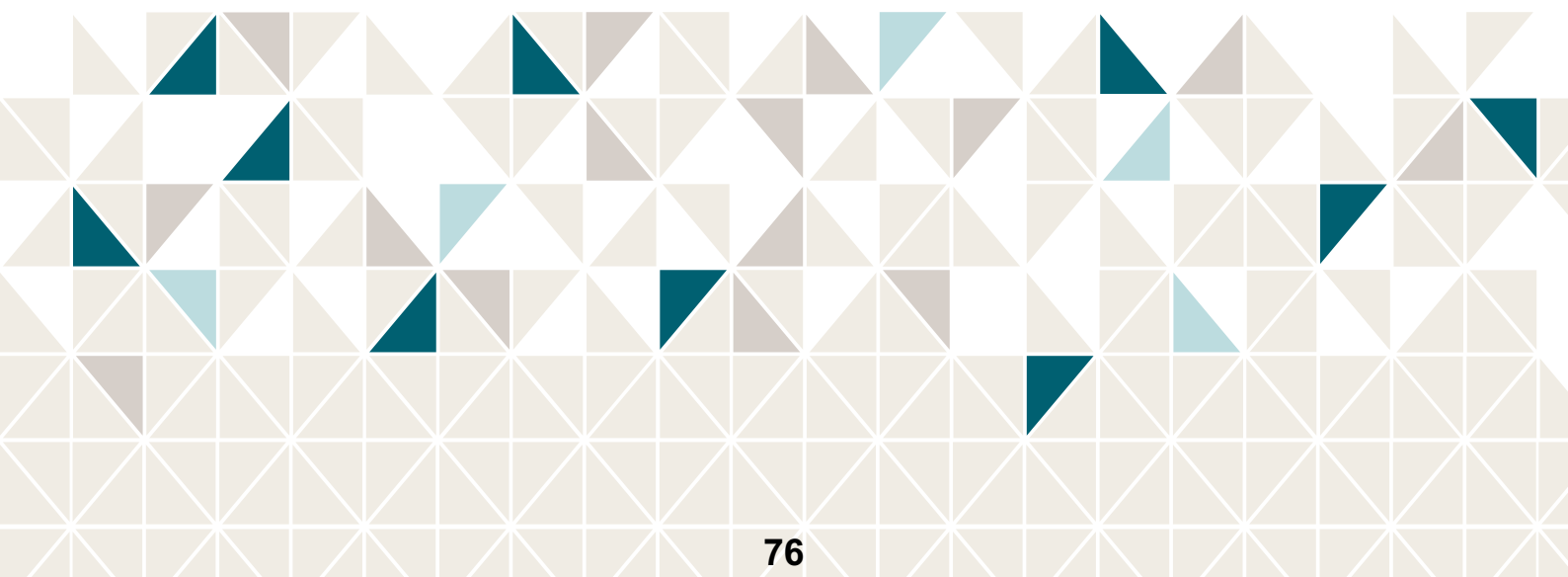
Ved framrekning av dei frie inntektene til 2017 er dette nye, høgare nivået i 2016 lagt til grunn. I følgje statsbudsjettet kan ein rekne med ein nominell vekst på 2,5 %. Gjennomsnittleg vekst for fylkeskommunane er 2,1 % slik at Hordaland fylkeskommune kjem noko betre ut. Det er budsjettert med 6 370 mill. kr i frie inntekter i 2017.

Kraftinntekter

Hordaland fylkeskommune tek ut konsesjonskraft og sel denne vidare i marknaden. Fylkeskommunen sit att med differansen mellom konsesjonskraftprisen ein må betale til kraftlaga og salsprisen. I det siste har straumprisane gått ned og differansen fylkeskommunen sit att med har minka. For 2017 er det budsjettert med nettoinntekt på 35 mill. kr, 15 mill. kr lågare enn i budsjettet for 2016.

Driftsbudsjett 2017

Politiske organ Kontrollorgan

POLITISKE ORGAN

Brutto driftsutgifter	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Fylkesting	9 200	9 400	2,2 %
Fylkesutval	3 500	3 650	4,3 %
Ymse møter, utval og råd	1 000	1 100	10,0 %
Utval for kultur, idrett og regional utvikling	1 300	1 200	-7,7 %
Utval for opplæring og helse	1 300	1 400	7,7 %
Utval for miljø og samferdsel	1 500	1 400	-6,7 %
Fylkeseldrerådet	400	410	2,5 %
Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne	400	410	2,5 %
Ungdommens fylkesting	280	280	0,0 %
Frikjøp av representantar	2 335	2 400	2,8 %
Stønad til politiske parti	5 589	5 730	2,5 %
Tilskot til opposisjonsgrupper	662	680	2,7 %
Val		1 500	
Sum brutto driftsutgifter	27 466	29 560	7,6 %
Sum driftsinntekter			
Sum netto driftsutgifter	27 466	29 560	7,6 %
Netto driftsutgifter i 2017-kr	28 225	29 560	4,7 %

I 2017 er det budsjettert med 1,5 mill. kr til gjennomføring av stortingsval. Elles er det berre gjort mindre justeringar i summane, ut frå observert forbruk dei siste åra. Om ein ser bort frå utgiftene til val, er den nominelle utgiftsveksten 2,2 %.

FRIKJØP AV FYLKESTINGS- REPRESENTANTAR

I 2016 vart frikjøpsbeløpet fastsett til kr 42 460 pr. representant. Ved reglementsrevisjonen i fylkestingsak 42/07 vart det bestemt at beløpet pr. fylkestingsrepresentant skal regulerast i samsvar med tariffjusteringar.

I statsbudsjettet er det lagt til grunn ein lønsvekst frå 2016 til 2017 på 2,7 %. Oppjustert med denne prosentsatsen vert frikjøpsbeløpet kr 43 610. Summen for 55 representantar utgjer då kr 2 399 000.

STØNAD TIL FYLKESTINGSGRUPPENE

Dei politiske partia sine grupper i fylkestinget får ein årleg sum som dei kan disponere til arbeidet sitt.

Frå 2007 har ein regulert stønadssatsane med same prosentsats som statsbudsjettet nyttar for løns- og prisvekst i kommunesektoren (kommunal deflator).

I 2016 vart det nytta følgjande satsar:

Stønad til fylkestingsgruppene	kr	77 710
Stønad pr. representant	kr	43 640

Oppjustert med 2,5 %, får ein følgjande satsar i 2017:

Grunnstønad	kr	79 650
Stønad pr. representant	kr	44 730

STEMMESTØTTE

I 2016 vart det budsjettert med kr 2 403 000 til stemmestøtte. Om ein justerer opp summen med 2,5 % i 2017, får ein kr 2 463 000.

Fylkesutvalet gjorde i sak 57/92 vedtak om at summen skulle delast på dei politiske partia som var representerte i fylkestinget.

TILSKOT TIL OPPOSISJONGSRUPPENE

I fylkestingsak 75/11 vart det innført eit tilskot til opposisjonsgruppene innanfor ei ramme på kr 600.000. Kr 30.000 skulle gå til støtte til kvar gruppe i opposisjonen, og resten skulle fordelast i høve til talet representantar.

Fylkesrådmannen legg til grunn at beløpa vert justert i samsvar med forventta lønsvekst. I 2017 fører ein opp eit samla tilskot på kr 680 000. Grunntilskotet til kvar opposisjonsgruppe vert kr 34 000.

KONTROLL OG REVISJON

Brutto driftsutgifter	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Sekretariat for kontrollutvalet	4 287	4 372	2,0 %
Kontrollutvalet	1 114	1 120	0,5 %
Ekstern revisor	2 602	2 687	3,3 %
Sum brutto driftsutgifter	8 003	8 179	2,2 %
Sum driftsinntekter	-2 100	-1 900	-9,5 %
Sum netto driftsutgifter	5 903	6 279	6,4 %
Netto driftsutgifter i 2017-kr	6 069	6 279	3,5 %

Sekretariat for kontrollutvalet har 5 stillingar. Ei stilling står for tida vakant.

Ein har pr. i dag avtale med 15 kommunar om å vere sekretariat for deira kontrollutval. 3 av desse kommunane har hatt ute konkurranse om oppdraget i sommar. Det er enno ikkje avgjort om ein får behalde desse kommunane. I budsjettforslaget er det rekna med at inntektene kan bli noko reduserte i 2017.

Kontrollutvalet har behov for noko midlar i reserve dersom det dukkar opp saker som gjer det nødvendig å kjøpe meir

ekstern bistand. I budsjettforslaget for 2017 er det ført opp 0,5 mill. kr til kjøp av tenester.

Avtalen med Deloitte AS gjeld fram til 30.06.2017. Prosess med ny konkurranse er starta opp. Det er uvisst kva kostnaden vil bli i 2017. I budsjettet har ein vidareført kostnaden frå dei føregåande åra.

Budsjettforslaget er i samsvar med det som vart tilrådd av kontrollutvalet i sak 91/16.

ØKONOMI OG ORGANISASJON:

God og effektiv administrativ drift

Økonomi- og organisasjonsavdelinga har gjennom fleire år arbeidd for å profesjonalisere og effektivisere den administrative drifta i Hordaland fylkeskommune, m.a. gjennom å ta i bruk nye og framtidretta fellessystem. Slik utviklar vi organisasjonen vidare. Dette arbeidet vil halde fram i 2017 med særskild merksemd på vidare utvikling av digitalt førsteval og implementering av nytt økonomisystem.

MÅL OG STRATEGIAR

Økonomi- og organisasjonsavdelinga har ansvar for at Hordaland fylkeskommune har ein tenleg organisasjon og kompetanse i høve til lovverk og samfunnsutvikling. Vi syter for felles verktøy i organisasjonen og sikrar god kommunikasjon internt og eksternt.

Gjennom styringsverktøya våre har vi oversikt over Hordaland fylkeskommune sine ressursar og forvaltar fellesskapet sine verdiar på ein ansvarleg måte. I tillegg sikrar vi gode rutinar ved innkjøp, og vi tek hand om budsjett og rekneskap.

Avdelinga sine overordna mål og tilhøyrande strategiar er omtala nedanfor. Det er også gjennomgang av tiltaka i budsjettet og kva økonomiske konsekvensar dei foreslåtte tiltaka har.

OVERORDNA MÅL 1

Økonomi- og organisasjonsavdelinga skal vere ein aktiv samarbeidspartnar for fagavdelingane i Hordaland fylkeskommune ved å fremje internt samarbeid, søkje heilskaplege løysingar og levere kunnskapsbaserte tenester basert på profesjonell og effektiv drift.

Strategiar

- 1.1** Styrkje arbeidet med å vidareutvikle og profesjonalisere leveransar og tenester.
- 1.2** Fremje intern samhandling og koordinering av aktivitetar.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- a)** Gjennomføre intern brukarundersøking for å måle tilfredsheit med tenester, servicegrad mv samt kartleggje eventuelle nye behov.
- b)** Vidareutvikle Personalportalen på mobile plattformar. Dette vil redusere årlege portoutgifter knytt til utsending av lønnsdata til m.a. eksterne sensorar, eksamensvaktar o.a. med rundt kr 100 000. Kostnadane ved løysinga vert dekt gjennom midlane for IT-investeringar.
- c)** Innføre system for kunderelasjonshandtering (CRM) for å sikre betre samordning av aktivitetar ut mot eksterne brukarar som kommunar, organisasjonar o.a. Løysinga er tilgjengeleg som eigen modul i eksisterande fagsystem for brukarstøtte på IT Service.

OVERORDNA MÅL 2

Økonomi- og organisasjonsavdelinga skal medverke til å sikre at Hordaland fylkeskommune har ein sunn og berekraftig økonomi basert på tenlege styringsverktøy og god økonomiforståing i heile organisasjonen.

Strategiar

- 2.1** Styrkje økonomien gjennom strammare budsjettstyring, tydelegare prioritering og god aktivitetsgjennomføring.
- 2.2** Auke økonomikompetansen hos leiarane.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- a)** Sikre god implementering av nytt integrert økonomisystem og arbeide vidare med forenkling og forbe-tring av arbeidsprosessar. Direkte økonomisk gevinst vil vere 0,5 mill. kr i 2017 og ytterlegare minst 1,5 mill. kr årleg frå 2018.
- b)** Utarbeide og gjennomføre opplegg for opplæring i økonomistyring for leiarane. Tiltaket vil bli dekt over midlane til personalopplæring.

OVERORDNA MÅL 3

Økonomi- og organisasjonsavdelinga skal leggje til rette for å rekruttere, utvikle og halde på den kompetansen som Hordaland fylkeskommune til ei kvar tid treng for å kunne utføre samfunnsoppdraget sitt.

Strategiar

- 3.1** Sikre rett og framtidretta kompetanse i organisasjonen.
- 3.2** Auke HMS-kompetansen hos leiarane.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- a)** Implementere ny HR-strategi med fokus på tiltak knytt til rekruttering, kompetansestyling, endringsleiing og systematisk arbeid med HMS.
- b)** Etablere ny faggruppe for HMS/Kvalitetsstyring gjennom å samordne eksisterande ressursar.
- c)** Implementere nytt fagsystem for kvalitetsstyring og internkontroll. Kostnadane ved dette vert dekt gjennom midlane for IT-investeringar.

OVERORDNA MÅL 4

Økonomi- og organisasjonsavdelinga skal vere ein pådrivar for å utvikle og modernisere Hordaland fylkeskommune gjennom effektive og framtidretta fellessystem og arbeidsprosessar med særleg merksemd på brukarorientering, kontinuerleg forbetring og gevinstrealisering.

Strategiar

- 4.1** Sikre tydelegare prioritering av prosjekt- og planarbeid i verksemda.
- 4.2** Styrkje merksemda på kontinuerleg forbetring basert på tenlege arbeidsprosessar og risikovurdering.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- a)** Implementere ny IT-strategi med fokus på brukarane, arkitektur og infrastruktur, prosjekt- og porteføljestyring, digitalt førsteval og sikkerhet. Kostnader ved eventuelle tiltak vert dekt innafor ramma for IT felleskostnader og midlane for IT-investeringar.
- b)** Vurdere ny telefoniløysing for HFK.
- c)** Implementere metodikk for kontinuerlig forbetring og prosesstyring gjennom utvalde pilotprosjekt. Kostnadene ved opplæring vert dekt over midlane til personalopplæring.

OVERORDNA MÅL 5

Økonomi- og organisasjonsavdelinga skal leggje til rette for og sikre bruk av effektive avtalar med profesjonelle leverandørar av varer og tenester på alle verksemdområda i Hordaland fylkeskommune.

Strategiar

- 5.1** Styrkje oppfølginga av leverandørar med særleg vekt på økonomisk effekt av innkjøpa.
- 5.2** Sikre auka bruk av rammeavtalar med tydelegare medverknad frå brukarane.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- a)** Implementere ny løysing for e-handel gjennom nytt integrert økonomisystem med fokus på auka bruk av rammeavtalar, meir standardiserte varesortiment og forenkla arbeidsprosessar knytt til fakturahandsaming. Dette vil gje innsparingar knytt til innkjøp i heile HFK.

- b)** Styrkt leverandør oppfølging og reforhandling av eksisterande avtalar ved utløyning av opsjonar. Tiltaket vil medføre ei innsparing på 0,5 mill. kr i avdelinga i 2017 og forventas å gje innsparing også elles i organisasjonen.
- c)** Etablere sentral innkjøpsrolle for fylkesadministrasjonen og ved ytre einingar gjennom omdisponering av ressursar og tydeleggjering av roller og mynde.

OVERORDNA MÅL 6

Økonomi- og organisasjonsavdelinga skal medverke til å styrkje omdømet til Hordaland fylkeskommune og arbeide for god intern og ekstern informasjonsflyt gjennom målretta og verdibasert kommunikasjon.

Strategiar

- 6.1** Styrkje kjennskapen til og kunnskapen om verksemda, med særleg vekt på kommunane.
- 6.2** Leggje til rette for styrkt dialog med interne og eksterne brukargrupper og interessentar.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- a)** Vidareutvikle opplegg for samhandling og dialog med brukarane av tenestene våre i digitale kanalar.
- b)** Prioritere kommunikasjon rundt område som har høg allmenn interesse, med særleg merksemd på relevant informasjon til lokale media.
- c)** Målretta merkevarebygging gjennom aktiv bruk av den grafiske profilen til HFK.

OVERSYN OVER AVDELINGA

1. BUDSJETT

1000 kr

1	Budsjett	2016	2017
	Løn og sosiale kostnader	107 186	107 035
	Driftskostnader	55 050	67 715
	Brutto driftsutgifter	162 236	174 750
	Driftsinntekter	7 550	11 300
	Netto driftsutgifter	154 686	163 450
	Netto driftsutgifter i 2017-kr	159 012	163 450

Tabell over viser det samla budsjettet for Økonomi- og organisasjonsavdelinga. Det samla budsjettet er på 174,8 mill kr. Av budsjetterte kostnader er 61,3 % sett av til lønn. Det resterande kostnadsbudsjettet på 38,7 % gjeld driftsutgifter.

Under er tabell der budsjett for Økonomi- og organisasjonsavdelinga er fordelt på stab og dei ulike seksjonane. Dette er nærare omtalt nedanfor.

2. BUDSJETT FORDELT PÅ STAB OG SEKSJONAR

1000 kr

2	Budsjett	2016	2017	
Stab	Brutto driftsutgifter	7 036	14 340	15,0 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	7 036	14 340	15,0 %
HR	Brutto driftsutgifter	58 696	57 835	-1,5 %
	Driftsinntekter	-6 700	-4 500	-32,8 %
	Netto driftsutgifter	51 996	53 335	2,6 %
IT	Brutto driftsutgifter	50 924	57 660	13,2 %
	Driftsinntekter	0	-6 000	
	Netto driftsutgifter	50 924	51 660	1,4 %
Kommunikasjon/ fylkes- sekretariatet	Brutto driftsutgifter	17 920	16 980	-5,2 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	17 920	16 980	-5,2 %

2	Budsjett	2016	2017	
Budsjett	Brutto driftsutgifter	4 380	4 600	5,0 %
	Driftsinntekter	-50	0	-100,0 %
	Netto driftsutgifter	4 330	4 600	6,2 %
Fylkeskassen	Brutto driftsutgifter	10 900	11 115	2,0 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	10 900	11 115	2,0 %
Innkjøp	Brutto driftsutgifter	12 380	12 220	-1,3 %
	Driftsinntekter	-800	-800	0,0 %
	Netto driftsutgifter	11 580	11 420	-1,4 %
Totalt	Brutto driftsutgifter	162 236	174 750	3,9 %
	Driftsinntekter	-7 550	-11 300	49,7 %
	Netto driftsutgifter	154 686	163 450	1,6 %
	Netto driftsutg. i 2017-kr	159 012	163 450	

Kort kommentar til tabellen

Økonomi - og organisasjonsavdelinga har 110 tilsette (108,5 årsverk). I tillegg kjem 2 lærlingar. Det er budsjettert med 9,2 årsverk til frikjøpte hovudtillitsvalde.

Innanfor budsjettet til fylkesdirektøren/stab er det sett av vel 4 mill. kr til prosjektmidlar i samband med regionreforma. Vidare er ordninga med interne lærlingar styrkt med 1 mill. kr til 3 mill. kr. Resten av endringane i driftskostnader og driftsinntekter er av budsjetteknisk art knytt til kompensasjon av meirverdiavgift.

3. FOKUSOMRÅDE 2017

Verksemdstrategi

Verksemdsstrategi for Hordaland fylkeskommune vart vedteke av fylkestinget i oktober 2016. Arbeidet med å utvikle denne strategien har skjedd parallelt med utarbeiding av regional planstrategi for å sikre at fylkeskommunen sine administrative prioriteringar fell saman med satsingsfeltet i regional planstrategi.

Prosjektet Førrebygg på framtida med programområda strategisk utvikling, kjerneoppgåver og administrativ drift og utvikling er no avslutta. Prosjektet har vore ein viktig faktor for utarbeidinga av verksemdsstrategien. Ei rekkje aktivitetar som vart initiert innafor Førrebygg på framtida vert vidareførte som del av organisasjonsutviklinga i fylkeskommunen. Kontinuerleg forbetningsarbeid vil her vere sentralt.

Hausten 2016 vert det arbeid intensivt med grunnlagsmateriale for vurdering av fylkessamanslåingar. Regjeringa har varsla ein stortingsproposisjon våren 2017 med forslag til korleis det regionale nivået skal inndelast og kva oppgåver som skal høyre til dette forvaltingsnivået. Fleire avdelingar i fylkeskommunen er involverte i dette arbeidet. Ein intensjonsavtale vart handsama på fylkestinget i oktober

og endeleg handsaming av spørsmålet om samanslåing skal etter planen gjerast i desember. Utfallet her – og ved stortingshandsaminga våren 2017 – vil avgjere omfanget av arbeidet med regionreforma dei komande åra.

Organisasjonsutvikling

I perioden 2014–2016 vart talet på årsverk redusert med 15 knytt til meir effektiv administrativ drift, m.a. som resultat av nye fellessystem. For 2017 er det lagt til grunn ei ytterlegare effektivisering av drifta med 1 mill. kr.

Hordaland fylkeskommune legg stor vekt på å gjennomføre naudsynte omstillingar i organisasjonen på ein god og mest mogleg føreseieleg måte. Det er som tidlegare år sett av i alt 11 mill. kr til rettrettstillingar, attføring og aktuelle omstillingstiltak, m.a. knytt til implementering av skulebruksplanen.

Økonomi- og organisasjonsavdelinga arbeider med nye strategiar innanfor både HR- og IT-området.

Viktige moment i arbeidet med HR-strategien er kompetansekartlegging og – analysar, bemanningsplanlegging, auka kvalitet i rekrutteringsprosessen og auka fokus på endringsleiing. Ein legg og opp til å styrke innsatsen

knytt til systematisk HMS-arbeid. Det er høg merksemd på aktivitetar knytt til auka nærvær og friskvern der det vert gjeve tilbod om ulike lågterskel aktivitetar i heile fylkeskommunen. Det er sett av 0,7 mill. kr til slikt internt folkehelsearbeid.

Nye verktøy for e-læring skal innførast i personal- og leiaropplæringsarbeidet. Satsinga på leiarutvikling vil bli vidareført i 2017. Det er som tidlegare år sett av 1,3 mill. kr til generell personalopplæring og 1,5 mill. kr til leiarskapsutvikling.

Viktige premisser for arbeidet med IT-strategien er dei pågåande digitaliserings- og e-forvaltingsprosessane. Avdelinga vil styrke fokuset på profesjonalisering av brukarstøtte, standardisering og prosjekt- og porteføljestyling. Arbeidet med kontinuerleg forbetring og prosessstyring, m.a. gjennom innkjøp av eit nytt fagsystem for kvalitetsstyring, vil inngå som naturleg del av organisasjonsutviklinga. Det er som tidlegare år sett av 1,1 mill. kr til tiltak knytt til organisasjonsutvikling.

Nytt økonomisystem

Nytt økonomisystem vert teke i bruk frå 2017. Det nye systemet vil erstatte fire fagsystem ved at dei no vert integrerte i det nye økonomisystemet. Dette gjeld system for rekneskap, innkjøp, rapportering, budsjettering og fakturering. Fylkesrådmannen reknar med at det kan takast ut driftsgevinstar i tida framover, når det nye systemet er komen i normal drift. Dette gjeld både innanfor sentrale stabsområde og innanfor opplæringssektoren. Implementering av nytt økonomisystem er ei stor endring som omfattar mange system og personar – i stor grad heile fylkeskommunen.

For å sikre at innføringa skjer på ein god måte med tilstrekkelege ressursar, har fylkesrådmannen ikkje lagt til grunn stor innsparingseffekt som følgje av systemendringa i budsjettet for 2017. Det er lagt til grunn ein initiell effekt på 0,5 mill. kr i Økonomi- og organisasjonsavdelinga. Fylkesrådmannen vil kome attende til ytterlegare innsparingseffektar i seinare budsjett.

Styrka økonomioppfølging

Fylkesrådmannen har styrka økonomioppfølginga gjennom 2016. Det vert no utarbeidd kvartalsvis rapportering frå avdelingsdirektørane til fylkesrådmannen. Denne administrative rapporteringa kjem i tillegg til rapportering til politisk nivå - tertialvis til fylkestinget og annankvar månad til fylkesutvalet. Fylkesrådmannen meiner denne

endringa har styrka avdelingane sitt økonomifokus og at ein dermed kan sikre tidlegare og betre oppfølging av avvik. Den hyppigare rapporteringa vert vidareført i 2017 og fylkesrådmannen reknar med at det nye økonomisystemet vil vere eit betre og sikrere prognoseverktøy.

Som del av satsinga på styrka økonomioppfølging har Økonomi- og organisasjonsavdelinga intensivert arbeidet knytt til bruk av rammeavtalar, oppfølging av leverandørar og reforhandling av innkjøpsavtalar. Dette har medført ei årleg innsparing på 0,5 mill. kr. i avdelinga. Arbeidet vil bli vidareført i 2017 og fylkesrådmannen vil kome attende til ytterlegare innsparingseffektar i seinare budsjett.

Klima- og miljøtiltak

Det er ei målsetting for Økonomi- og organisasjonsavdelinga å redusere kostnadane knytt til eigen reiseverksemd med fem prosent i 2017, mellom anna gjennom auka bruk av videokonferansar og digitale kommunikasjonskanalar. Avdelinga legg opp til å redusere papirbruk, avfall og porto-kostnader.

Som sentral stabseining står Økonomi- og organisasjonsavdelinga i spissen for arbeidet med digitalt førsteval. I 2016 vart det kjøpt inn 11 elbilar til bruk for tenestekøyring. Elbilkjøpa har hatt positiv effekt på både miljøet og økonomien.

Fleire lærlingar

Hordaland fylkeskommune har som mål å auke talet på lærlingar i eigen organisasjon. Første milepæl var å auke talet med 20 prosent til rundt 30 lærlingar. Dette målet er no nådd. Per oktober 2016 var det 31 lærlingar innanfor ulike fagområde i fylkeskommunen. For å sikre vidare merksemd på dette arbeidet og gjere oppfølginga av lærlingane enklare, er det etablert ein eigen funksjon i HR-seksjonen med overordna ansvar for alle lærlingane i HFK. Det er etter dette sett av rundt 3 mill. kr til interne lærlingar.

EIGEDOM:

Gode bygg for framtida

Målretta utvikling av fylkeskommunen sine bygg og eigedomar står sentralt for å sikre at desse er godt tilpassa dei tenestene Hordaland fylkeskommune skal yte. Vidare vert det lagt stor vekt på at forvaltninga av eigedomsmassen skal støtte opp under ei miljøvenleg og kostnadseffektiv drift.

INNLEIING

Forvaltning av eigedomsporteføljen til Hordaland fylkeskommune knyter seg i stor grad til kjøp, sal, leige og utleige av bygg og grunn. Innan forvaltning vil også ansvaret auke frå 2017. Til no har eigedomsavdelinga i stor grad berre gjeve bistand ved leige og utleige. Frå 2017 vil eigedomsavdelinga ha totalt ansvar for skulebygga.

Avdelinga har hatt ansvar for gjennomføring av omfattande investering i nybygg dei siste åra. For 2016 er dei samla

investeringane som eigedomsavdelinga styrer på om lag 800 mill. kr. Det er forventa at dette blir noko lågare i åra som kjem og tala for 2017 er om lag 600 mill. kr. Det er til ei kvar tid 40–50 prosjekt under arbeid i ulike fasar frå programmering til overtaking.

Alt ansvar for reinhaldet ved skulane vert i 2017 flytta til eigedom. Med dette vil det vere om lag 260 stillingsheimlar knytt til drifta av bygningsmassen.

MÅL OG STRATEGIAR

Eigedomsavdelinga er fagavdeling for byggje- og eigedomssaker. Avdelinga skal ivareta forvaltning, drift, vedlikehald og utbygging av fylkeskommunen sine eigedomar.

Eigedomsavdelinga består av stab og to fagseksjonar. Desse er utbyggingsseksjonen og driftsseksjonen.

OVERORDNA MÅL 1

Eigedomsavdelinga skal utøve profesjonell forvaltning, drift, vedlikehald og utvikling som sikrar at heile eigedomsmassen fyller lovpålagte krav, politiske vedtak og brukarbehov.

Strategiar

- 1.1** Sikre at eigedomsavdelinga har eller har tilgang til nødvendig kompetanse.
- 1.2** Styrkje dialog med brukarar og premisslevarandørar.

OVERORDNA MÅL 2

Eigedomsavdelinga skal sikre forsvarleg og strukturert forvaltning av eigedommar som fylkeskommunen nyttar

Strategiar

- 2.1** Sikre kompetanse ved kjøp, sal, leige og andre avtalar knytt til eigedommar
- 2.2** Utvikle nødvendige system for oppfølging av leigeavtaler – innleige/utleige.

OVERORDNA MÅL 3

Eigedomsavdelinga skal utøve forsvarleg og verdibasert drift og vedlikehald av eigedomsmassen.

Strategiar

- 3.1** Ved bruk av utstasjonert driftspersonell, høg kompetanse og tekniske installasjonar skal optimal drift av bygningsmassen sikrast.
- 3.2** Basert på kartlegging av vedlikehaldsnivå sikre at den framtidsretta bygningsmassen oppnår vedlikehaldsgrad 1 (NS3424).

OVERORDNA MÅL 4

Eigedomsavdelinga skal utøve ei offensiv og målretta utvikling av eigedomsmassen som på sikt gjev ein miljøvenleg og kostnadseffektiv bygningsmasse, tilpassa dei tenestene Hordaland fylkeskommune skal yte.

Strategiar

- 4.1** Vere offensiv med omsyn til å fremje miljøvenlege energiløysingar i samsvar med klimaplanen.
- 4.2** Sikre at bygningane blir optimale med omsyn til areal- og ressursbruk.
- 4.3** Gjennom standardisert byggjeprosess og prosjektoptimal byggekontrakt sikre at SHA (sikkerheit, helse og arbeidsmiljø), kostnader og rett kvalitet blir ivaretekt.

Alle tiltaka vert finansierte innanfor eigedomsavdelinga sitt budsjett.

BUDSJETTAL

1	Område		Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Sentral eigedomsforvaltning/ administrasjonsbygg	Brutto driftsutgift		46 033	48 334	5,0 %
	Driftsinntekter		7 650	7 100	7,2 %
	Netto driftsutgift		38 383	41 234	7,4 %
Forvaltning av skular og kulturbygg	Brutto driftsutgift		168 037	175 615	4,5 %
	Driftsinntekter		510	3 220	531,4 %
	Netto driftsutgift		167 527	172 395	2,7 %
Kollektivanlegg, terminalar	Brutto driftsutgift		15 229	18 692	22,7 %
	Driftsinntekter		15 724	19 476	23,9 %
	Netto driftsutgift		-495	-784	58,4 %
Andre føremål	Brutto driftsutgift		5 425	14 475	166,8 %
	Driftsinntekter		2 840	5 320	87,3 %
	Netto driftsutgift		2 585	9 155	254,2 %
Sum brutto driftsutgifter			234 724	257 116	9,5 %
Sum driftsinntekter			26 724	35 116	31,4 %
Sum netto driftsutgifter			208 000	222 000	6,7 %
Sum netto driftsutgifter i 2017-kr			213 000	222 000	4,2 %

Tala i tabellen er justert for overføringa av ansvaret for reinhald

Sentral eigedomsforvaltning/administrasjonsbygg

Denne funksjonen omfattar eigedomsavdelinga sentralt samt bygningsmassen knytt til fylkesadministrasjonen. Det er budsjettert med 26,6 årsverk i 2017.

Forvaltning av skular/kulturbygg

Budsjettposten omfattar driftsleiarsteneste ved vidaregåande skular og dei to kulturbygga (Kabuso og Bevaringstenesta i Salhus), samt ekstraordinært vedlikehald og midlar til kartlegging. I budsjettet for 2017 er det vidare redusert med to stillingar som følgje av strukturelle endringar i skulesektoren.

Ansvaret for reinhaldstenesta vert frå 2017 overført frå opplæringsavdelinga til eigedomsavdelinga. Budsjettet er auka med 92 mill. kr som følgje av denne endringa, og same sum er trekt ut av budsjetttramma for opplæring.

Kollektivanlegg, terminalar

Posten omfattar bussterminalar, i hovudsak Bystasjonen i Bergen, parkeringshus på Nesttun og bussanlegg på Haukås, Stord og Bømlo, samt Bybaneanlegget på Kokstad. For 2017 får ein heilårsdrift for parkeringsanlegg i Birke-landskryssset og bybanedepoet på Kokstad. Bussanlegget på Bømlo og Stord har forventa oppstart/ny leigetakar

frå 1.7.2017. Samla gjev dette høgare aktivitet, og dette er bakgrunnen for fylkesrådmannen sitt forslag om auke i budsjettet.

Andre føremål

Posten omfattar fylkeskommunen si byggforsikring, utleige av fast eigedom og velferdsbygg. Husleige for tildelagare skulelokale er ført opp med 8 mill. kr og er hovudårsaka til auken frå 2016 til 2017.

Forsikring

Posten omfattar forsikring av fylkeskommunale eigedomar, innbu, leigelokale og fylkeskommunen si interne forsikringsordning knytt til bygg/eigedomsrelaterede skader mellom kr 10 000 og kr 250 000. Skadetala for fylkeskommunen har vore gode dei siste åra, og budsjettet for den interne forsikringsordninga er difor redusert med 0,5 mill. kr i 2017.

Utleige av fast eigedom

Budsjettposten omfattar utleige som ikkje er konkret knytt opp mot skular, kollektivanlegg eller øyremerka formål. Budsjettposten omfattar mellom anna utleige av skuletomt i Åsane, deler av parkeringsinntektene ved Bergen Maritime vgs, inntekter knytt til deponi av masser/uttak av

stein på Stend og utleige knytt til fylkeskommunal eigedom på Meland, samt Haukås. For 2017 er det lagt til grunn at leigeinntekter frå Ibsens gate 118 fell vekk. Vidare at inntektene knytt til Åsane vert redusert i høve til budsjettet for 2016 som følgje av at deler av arealet er tatt i bruk til innfartsparkering. Inntekter frå utleige av bygningane ved tidlegare Fana gymnas vert også inntektsført på denne posten. Endeleg avtale med Bergen kommune er enno ikkje ferdigstilt.

Velferdsbygg

Fylkeskommunen eig to eldre bustadar på Fløksand (Meland) og Gjerskvål (Voss) som tilsette, etter søknad, kan disponere. Ein rår til at eigenbetalinga vert justert noko opp frå og med 1.1.2017. Det vert budsjettet med brutto utgifter på kr 175 000 og inntekter på kr 35 000.

Universell utforming

Arbeidet med å gjera dei fylkeskommunale bygga universelt utforma starta allereie i 2009. Det har også vore gjennomført vesentlege arbeid innan dette området i 2016. Skulane Norheimsund vidaregåande skule, Øystese gymnas og Stord vidaregåande skule, Saghaugen vart oppgraderte med heis og andre nødvendige tiltak. Det vil vera nødvendig med ytterlegare arbeid innan dette området i åra som kjem, slik det m.a. er vist til i skulebruksplanen

som nyleg er vedteken. Fylkesrådmannen vil i legge fram oversikt over vidare framdrift og prioritering av tiltak for universell utforming i eiga melding.

Reinhold skular - overføring til eigedomsavdelinga

Reinholdet for dei vidaregåande skulane i Hordaland vil i perioden 1. september 2016 til 31. desember 2016 bli overført til eigedomsavdelinga. I samband med overføringa har status vore kartlagt og føringar for styring og gjennomføring av det vidare reinholdet er planlagd. Gjennom dette arbeidet er det avgjort å satse på produkta Jonathan Clean/Clean Pilot som er verktøy for arbeidsplanar og registrering av gjennomført reinhold. Produkta har vore utprøvd på to skular tidligare med gode tilbakemeldingar. Det er gjennomført opplæring av reinholdsleiarar slik at dei skal vere godt rusta for å utføre dei nye oppgåvene dei får ansvar for. Målsettinga framover er at uønskt deltid skal reduserast og at fleire reinholdarar skal få fagbrev.

Budsjettet for eigedomsavdelinga er auka som følgje av overføringa av ansvaret for reinhold ved dei vidaregåande skulane, jf. ovanfor. Det er vidare frå 2017 budsjettet med husleige for bygg som tidlegare har vore nytta til undervisningsfremål. Endringane på til saman 106 mill. kr går fram av oppstillinga nedanfor:

2 Endringar frå 2016 til 2017 (tal i tusen kr).

Adm. Bygg og eigedomsforvaltning	1759
Lønskostnadar, driftspersonell/ områdeledere	2904
Forsikring, mindrekostnad	-555
Utleige, meirinntekt	-919
Anlegg, netto mindrekostnad	-2533
Kollektiv, eigedom	2238
Meirkostnad ved ubrukne skulelokale	8000
Rammeendring/ Prisvekst/ Bud.tekn endringar	3106
Sum endringar frå 2016 til 2017	14 000
Nye oppgåver, Reinholdsområdet i HFK	92 000
Samla budsjettendring 2016 til 2017	106 000

OPPLÆRING:

Satsing på auka lærings- utbytte og gjennomføring

Hordaland fylkeskommune har dei siste åra sett inn store ressursar for å bidra til auka læringsutbytte og gjennomføring av vidaregåande opplæring. Denne satsing held fram og vert forsterka i 2017. Særleg gjeld dette arbeidet med kvalitet og gjennomføring i fag- og yrkesopplæringa. Mellom anna vert det starta opp eit pilotprosjekt knytt til tettare samarbeid mellom utvalde vidaregåande skular og eit utval bedrifter både om undervisning og lære. Her vil ein også samarbeide med eit eksternt forskingsmiljø. Resultata frå denne piloten vil ha nasjonal interesse.

INNLEIING

Heile tusen Kr

1	Opplæring	Bud 2016	Bud 2017	Endring
	Driftsutgifter	2 138 049	2 153 417	0,7 %
	Driftsinntekter	-94 022	-96 733	2,9 %
Vidaregåande skule	Netto driftsutgifter	2 044 027	2 056 684	0,6 %
	Driftsutgifter	97 692	100 412	2,8 %
	Driftsinntekter	-7 500	-7 500	0,0 %
Fagskule	Netto driftsutgifter	90 192	92 912	3,0 %
	Driftsutgifter	43 124	44 325	2,8 %
	Driftsinntekter	0	-600	
OT/PPT	Netto driftsutgifter	43 124	43 725	1,4 %
	Driftsutgifter	45 192	52 334	15,8 %
	Driftsinntekter	-40	-40	0,0 %
Vaksenopplæring	Netto driftsutgifter	45 152	52 294	15,8 %
	Driftsutgifter	10 000	11 102	11,0 %
	Driftsinntekter	0	-800	
Produksjonsskule	Netto driftsutgifter	10 000	10 302	3,0 %
	Driftsutgifter	345 960	384 023	11,0 %
	Driftsinntekter	-24 795	-25 326	2,1 %
Fagopplæring	Netto driftsutgifter	321 165	358 697	11,7 %
	Driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
	Driftsinntekter	0	0	
Manger folkehøgskule	Netto driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
	Driftsutgifter	134 297	135 374	0,8 %
	Driftsinntekter	-25 833	-33 877	31,1 %
Anna	Netto driftsutgifter	108 464	101 497	-6,4 %
	Driftsutgifter	2 817 539	2 883 612	2,3 %
	Driftsinntekter	-152 190	-164 876	8,3 %
	Netto driftsutgifter	2 665 349	2 718 736	2,0 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	2 745 755	2 718 736	-1,0 %

Endringar frå 2016 til 2017

1	Endringar opplæring frå 2016 - 2017	2016	2017	Endring
	Vidaregåande skule	2 044 027	2 056 684	12 657
	Fagskule	90 192	92 912	2 720
	OT/PPT	43 124	43 725	601
	Vaksenopplæring	45 152	52 294	7 142
	Produksjonsskule	10 000	10 302	302
	Fagopplæring	321 165	358 697	37 532
	Manger folkehøgskule	3 225	2 625	-600
	Anna	108 464	101 497	-6 967
	Sum netto driftsutgifter	2 665 349	2 718 736	53 387
	Sum netto driftsutgifter i 2017-kroner	2 745 755	2 718 736	-27 019

Ei framskrivning av budsjetttramma for 2016 til 2017– nullvekstramme – er på kr 2 745 755.

Tabellen viser at fylkesrådmannen sitt forslag til budsjett for vidaregåande opplæring er 27 mill. kr lågare enn

vidareføring av nivået i budsjettet for 2016. Hovudårsaka til dette er verknadene av fylkestinget sitt vedtak om strukturtiltak Bergen i desember 2015 og vedtaket av skulebruksplanen oktober 2016. Fylkesrådmannen kjem nærare attende til dette.

MÅL OG STRATEGI

Opplæring gir vidaregåande opplæring til alle. Målet er å førebu til yrkesliv og høgare utdanning. Vi gir òg opplæring til alle med særskilte behov. Gjennom vidaregåande skular, fagskular, lærlingordning og vaksenopplæring gir vi Hordaland viktig kompetanse.

Opplæringssektoren består av opplæringsavdelinga, dei vidaregåande skulane, fagskulane, Manger folkehøgskule og Hyssingen produksjonsskole. Opplæringsavdelinga består av fire seksjonar. Desse er seksjon for fagopplæring, seksjon for skule, seksjon OT/PPT og seksjon fellestenester.

I tillegg kjem leining og administrasjon for dei tre regionane: Region Sør/Voss Hardanger, region Sentrum/Nord og region Vest/Sunnhordland.

OVERORDNA MÅL 1

Opplæring skal setje regional kompetanseutvikling på dagsorden og ruste innbyggjarane i Hordaland til å møte framtidige kompetansebehov.

Strategiar

- 1.1 Styrkje kunnskapsgrunnlaget for rette tilbod med rett dimensjonering.
- 1.2 Styrkje samhandlinga med kommunane og med regionalt arbeids- og næringsliv.

Tiltak og økonomisk konsekvens

Tiltak retta mot strategi 1.1

Opplæringsavdelinga skal saman med Regionalavdelinga utarbeide Regional plan for kompetanse og arbeidskraft. Utdanningssektoren i Hordaland fylkeskommune skal vere ein attraktiv arbeidsplass der læring, fornying og forbetring er ein naturleg del av kvardagen. Plan for kompetanseutvikling skal medverke til kontinuerleg kvalitetsutvikling for å nå fylkeskommunen sine overordna mål om auka læringsutbytte og fullføring. Planen viser sentrale kompetanseutviklingsområde og strategiar for ei langsiktig utvikling av kompetanse i skulane i Hordaland. Målretta og systematisk satsing på kunnskapsdeling og kompetanseutvikling skal sikre at Hordaland fylkeskommune og den enkelte medarbeidar har rett og framtidsretta kompetanse.

Planen skal bidra til:

1. Rett kompetanse
2. Høg fagleg og pedagogisk kvalitet i undervisninga
3. Å gjere Hordaland fylkeskommune til ein attraktiv arbeidsplass for tilsette i vidaregåande utdanningssektor

Planen viser sentrale kompetanseutviklingsområde og strategiar for ei langsiktig utvikling av kompetanse i skulane i Hordaland. Målrretta og systematiske satsing på kunnskapsdeling og kompetanseutvikling skal sikre at HFK og den enkelte medarbeidar har rett og framtidsetta kompetanse.

Tiltak retta mot strategi 1.2

Vi skal styrkje samhandlinga med opplæringskontora ved å gjennomføre og vidareutvikle dialogmøta. Vi skal og arrangere konferanse for yrkesfagskulane saman med opplæringskontora.

OVERORDNA MÅL 2

Opplæring skal utvikle og sikre utdanningstilbod som er kjenneteikna av heilskap, kvalitet og tenleg organisering og som svarar på behova i arbeids- og næringsliv

Strategiar

2.1 Byggje ein framtidsetta skule- og tilbodsstruktur med rom for profilerte tilbod og med kapasitet for omstilling

Tiltak og økonomisk konsekvens

Tiltak retta mot strategi 2.1

Opplæring skal arbeide for å implementere vedtaka som vert gjort i skulebruksplanen for perioden 2016–2030.

Ny senterstruktur for vaksenopplæringa vart vedteken innført frå 1.1.2016. Gjennomføringa vert gjort så raskt som dei formelle og praktiske tilhøva ligg til rette.

1.1.2017 vert Bergen tekniske fagskule og Bergen maritime fagskule slått saman til ein fagskule.

Hausten 2016 vert det sett i gang eit prosjekt som ser på organisering, roller, ansvar og oppgåvedeling mellom fagopplæringa og dei vidaregåande skulane.

OVERORDNA MÅL 3

Opplæring skal medverke til at elevane og lærlingane utviklar kunnskap, dugleik og haldningar som gjer at dei kan meistre liva sine og delta i arbeid og fellesskap i samfunnet

Strategiar

3.1 Sikre god gjennomføring og fagleg kvalitet gjennom tydeleg resultatfokus og systematisk kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling på alle nivå

Tiltak og økonomisk konsekvens

Tiltak retta mot strategi 3.1

Auka læringsutbytte og fullføring er hovudsatsingsområdet for vidaregåande opplæring i Hordaland fylkeskommune. All pedagogisk verksemd ved skulane skal bygge opp under dette. Frå klasserom og verkstad til kontor og andre arenaer skal vi følgje opp kva elevane skal lære, vite kva dei har lært og kva ein gjer når dei ikkje lærer det som er forventa til ulike tidspunkt. Det er sett inn styrka innsats for betre gjennomføring gjennom:

- Tidleg og systematisk innsats for å identifisere elevar som står i fare for å ikkje fullføre.
- Tett oppfølging og tilpassa opplæring med fokus på meistring og motivasjon.

Opplæringsavdelinga skal saman med skulane arbeide for auka fullføring med bestått. Målepunkt for desse tiltaka vil vere andel som gjennomfører og består. I 2017 er målet at 75% av elevane skal bestå 5 år etter at dei byrja i vidaregåande skule. Opplæringsavdelinga skal saman med skulane arbeide for at 50 % av ungdomen i Hordaland vel yrkesfag på vg1. Målsettinga er at det i 2017 skal vere 48 % som vel yrkesfag på vg1. Opplæringsavdelinga skal saman med skulane arbeide for at 40 % av alle som tek til på yrkesfag i vg1, fullfører med fag- eller sveinebrev. Målet for 2017 er 34,5%. Opplæringsavdelinga skal saman med skulane arbeide for at fleire elevar følgjer ordinær progresjon i staden for å gjere omval, ikkje bestå, eller ikkje få vurdering.

Fylkesrådmannen har sett inn store ressursar dei siste åra for å bidra til at fleire fullfører. Tiltaka er finansiert gjennom overføringar frå Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet i tillegg til midlar over fylkesbudsjettet. Totalt vert om lag 20 mill. kr nytta til tiltak for å auke fullføring og auka læringsutbytte.

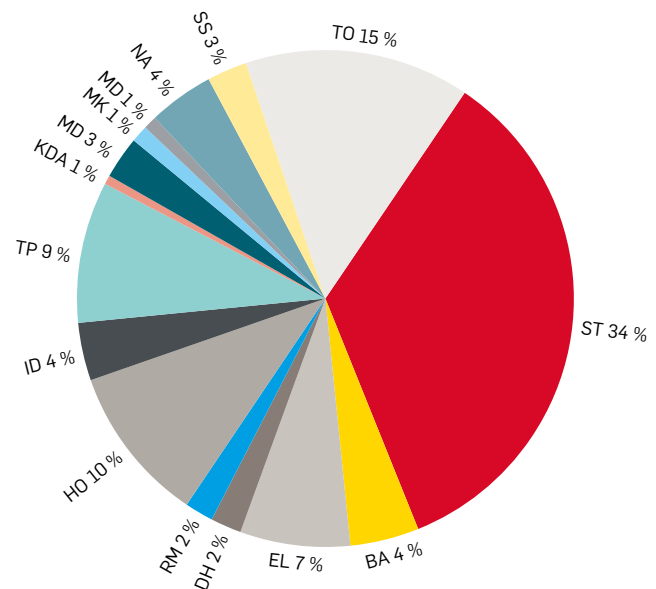
VIDAREGÅANDE SKULAR

2 Vidaregåande skule		Bud 2016	Bud 2017	Endring
Utdanningsprogramma vgs inkl. tilrettelagt og driftutgifter	Driftsutgifter	1 874 314	1 860 717	-0,7 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	1 874 314	1 860 717	-0,7 %
Anna	Driftsutgifter	263 735	292 700	11,0 %
	Driftsinntekter	-94 022	-96 733	2,9 %
	Netto driftsutgifter	169 713	195 967	15,5 %
	Driftsutgifter	2 138 049	2 153 417	0,7 %
	Driftsinntekter	-94 022	-96 733	2,9 %
	Netto driftsutgifter	2 044 027	2 056 684	0,6 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	2 105 682	2 056 684	-2,3 %

Totalt er det budsjettert med 2,057 mill. kr til drift av dei vidaregåande skulane. I 2017 er reinhaldstenestene i Hordaland fylkeskommune organisert under Eigeidomsavdelinga, i samsvar med vedtak i fylkesutvalet. Totalt 92 mill. kr er overført frå budsjetttramma til dei vidaregåande skulane til Eigeidomsavdelinga til dette. Budsjettala for 2016 og 2017 er korrigererte for denne endringa.

Utdanningsprogramma ved dei vidaregåande skulane

Vidaregåande opplæring består av 14 ulike utdanningsprogram, 5 studieførebuande og 9 yrkesfaglege. Tabellen på neste side syner del av lønsbudsjett til dei ulike utdanningsprogramma og del av totalt elevtal. Summane i tabellen gjeld det som går med til drift av utdanningsprogramma, løn m.m. Nedst i tabellen er utgifter til skuleadministrasjon og skulebygg m.m. tekne med slik at summen syner det totale skulebudsjettet og kan samanliknast med tabellen over som syner sum til utdanningsprogramma inkludert tilrettelagt undervisning og driftsutgifter. Tala kan også samanliknast med den skulevise oppstillinga lenger bak.

Sirkeldiagrammet syner budsjettmessig fordeling mellom utdanningsprogramma.

3 Utdanningsprogram		Budsjett	Andel av budsjett	Andel av elevtal	Elevtal
ST	Studiespesialiserande	510 413	34 %	48 %	7 887
BA	Bygg og anleggsteknikk	66 528	4 %	4 %	679
EL	Elektrofag	106 224	7 %	7 %	1 118
DH	Design og handverk	29 755	2 %	2 %	287
RM	Restaurant og matfag	27 613	2 %	2 %	262
HO	Helse- og oppvekstfag	151 870	10 %	10 %	1 659
ID	Idrettsfag	55 801	4 %	4 %	735
TP	Teknikk og industriell produksjon	136 439	9 %	9 %	1 405
KDA	Kunst, Design og Arkitektur	8 658	1 %		96
MD	Musikk, dans og drama	40 811	3 %	2 %	361
MK	Media og kommunikasjon	16 561	1 %	1 %	199
MD	Media	12 771	1 %		173
NA	Naturbruk	63 150	4 %	3 %	434
SS	Service og samferdsel	38 611	3 %	3 %	445
TO	Spesialundervisning	217 244	15 %	4 %	727
Totalt		1 482 535	100 %	100 %	16 466
Driftsutgifter, skulelokale, pedagogisk leing, merkantil støtte m.m		378 267			
Skulebudsjetta totalt		1 860 717			

Endringar vidaregåande skular i 2017-kroner

2 Endringar vidaregåande skular. kr 1000

Strukturendringer Etne, Hjeltnes, Fana	-11 229
Husleige og driftsutgifter Vossaskulane	-10 096
Husleige Bjørgvin bygget og Solheimsgaten	-6 902
Div. driftstilskott	-4 121
Pre-IB	-515
Stordriftsfordel	-6 327
KUP (Klasser med utvida praksis)	-515
Auka oppfyllingsgrad i klassane	-9 294
Sum tiltak	-48 998

Strukturelle endringar

Hausten 2016 driv Hordaland fylkeskommune 39 vidaregåande skular. 1.8.2016 vart Lønborg og Åsane vgs slått saman til Åsane vgs. Skulen har fått eit modulbygg ved siden av hovudbygget på Nyborg. Lokala til Lønborg vgs vert nytta av vaksenopplæringsssenteret ved Åsane vgs. Skulen vil vere organisert slik til «nye» Åsane vgs opnar i nytt bygg.

Arna og Garnes vgs er slått saman til Arna vgs. Førebels har skulen aktivitet i tre bygg, men løpet av 2017 skal aktiviteten ved Tunesvegen avsluttast. I framlegg til skulebruk-splan legg ein til grunn at skulen skal samlast i nytt bygg sentralt plassert i Arna.

Øystese gymnas og Norheimsund vgs er slått saman til ein skule. Skuledrifta vil halde fram i to bygg fram til ny skule i Kvam er ferdigstilt.

Nye Voss vidaregåande skule opna hausten 2016 i eit nytt og moderne skuleanlegg på Skulestadmo. Frå same tidspunkt vart Voss jordbruksskule lagt ned. Det same vart delar av aktiviteten ved Voss vgs og Rogne vgs. Hausten 2017 vert nye Voss gymnas på Skulehaugen ferdigstilt. Då vil fem vidaregåande skular på Voss verte samla i to nye, flotte skuleanlegg. Samstundes vert skuleaktivitet ved Voss husflidskule, Rogne vgs og gamle Voss vgs avvikla. Dette fører til at leige- og driftskostnaden på Voss vert redusert med om lag 10,1 mill. kr. Det skal framleis vere internatdrift på Rogne.

I samsvar med vedtaket i skulebruksplanen vart Etne vgs og Hjeltnes vgs lagt ned 1.8.2017. Tilbodet ved Hjeltnes vgs skal videreførast ved nye Voss vidaregåande skule. Planen er at skuletilbodet i Etne vert samordna med tilbodet i Ølen

i ein felles vidaregåande skule, Ølen vgs, med Rogaland fylkeskommune som skuleeigar. Aktiviteten ved Fana gymnas vart lagt ned ved utgangen av skuleåret 2015/16. Desse nedleggingane gjer ei samla mindreutgift i 2017 på om lag 11,2 mill. kr.

Skuleaktiviteten ved tidlegare Bjørgvin vgs og i Solheimsgaten vart avslutta hausten 2016. Begge bygga har hatt funksjon som avlastning for Årstad vgs under ombygginga. Mindreutgifta er rekna til 6,9 mill. kr.

Ved Sandsli, Fitjar, Austevoll, Bømlo, Odda, Rubbestadnes og Kvinnherad er det grunnlag for å redusere driftstilskotta med til saman 4,1 mill. kr. Årsaken til nedtrekkene er knytt til stordriftsfordelar med fleire klasser innanfor same utdanningsprogram, auka oppfylling i klasser, eingongstilskot og auka inntekspotensiale.

Tilbodet for Pre-IB ved Bergen Katedralskole skil seg ut ved at undervisninga er på engelsk i staden for norsk, men tal på undervisningstimer er det same. Fylkesrådmannen meiner at dette tilbodet bør ha same kostnader som ordinær vg1 og at det ikkje er noko som tilseier at kostnaden skal vere høgare. Ved å ha same kostnad som øvrig vg1 ser Fylkesrådmannen ei innsparing på 0,5 mill. kr.

Amalie Skram og Nordahl Grieg vgs har stordriftsfordelar. Begge skulane har nye moderne skulebygg og tilbyr mange parallellar på kvart trinn. Dette gjev grunnlag for å redusere tildelinga til desse skulane med totalt 6,3 mill. kr.

Knarvik vgs har eit tilrettelagt tilbod som er organisert etter Vibemyrmodellen. Gjennom dei seinare åra har strukturen på tilsvarande tilrettelagde tilbod på andre skular endra seg. Dette gjer at det ikkje lenger er grunnlag for særskiltløyvinga som Knarvik har hatt til KUP (klasser med utvida praksis) på 0,5 mill. kr.

Skuleåret 2016/17 har snitt elevtal i klassane auka med 1,5 elev i gjennomsnitt i høve føregåande skuleår. Effekten av dette er rekna til 9,3 mill. kr.

Statens pensjonskasse - lågare premie

Statens Pensjonskasse har nyleg opplyst at premiesatsen for 2017 er redusert med 0,95% samanlikna med 2016. Undervisningspersonalet ved dei vidaregåande skulane er medlemmer i Statens Pensjonskasse og den reduserte satsen utgjer 15 mill. kr i mindre premiebetaling. Fylkesrådmannen foreslår å setje av denne summen som ein buffer for strukturtiltak. Fylkesrådmannen vil kome attende til dette punktet ved gjennomgangen til fylkestinget i mars og vil då vurdere om midlane skal budsjetterast sentralt.

Karrieresenteret i Sunnhordland

Fylkesrådmannen foreslår å vidareføre drifta ved karrieresenteret i Sunnhordland. Senteret har til no vore finansiert med statsmidlar.

Tiltak for betre gjennomføring

Fylkeskommunen har sett inn store ressursar dei siste åra

for å bidra til at fleire står. Tiltaka er finansiert gjennom overføringar frå Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet, i tillegg til midlar over fylkesbudsjettet. Dei viktigaste innsatsområda er:

- Tydeleggjering av skulane sitt ansvar for å identifisere, kartleggje og følgje opp elev-ar som kan vere i faresona for å slutte.
- Samarbeid med kommunane om dei kommunevise gjennomføringstala.
- Systematisk bruk av innkjøpt programvare for å få gode data, noko som gjer det mogleg for skulane å følgje elevane tettare opp.
- Kurs for lærarar i grunnleggjande ferdigheiter.
- Skulering av lærarar frå yrkesfaglege programområde for å gjere fellesfaga meir yrkesretta.
- Ekstra tiltak for å styrke opplæringa i overgangen Vg2 -Vg3/lære.
- Tilbod om studieverkstad til elevar som treng ekstra tilpassa opplæring.
- Eige fylkeskommunalt opplæringskontor for å styrke samarbeidet skule-og arbeidsliv for dei som treng ekstra støtte for å skaffe seg læreplass.
- Avklaringsamtalar med elevar som er på veg til å slutte, for å gje dei eit tilbod, og få dei tilbake til skulen.
- Styrking av tilbodet til OT-ungdommar gjennom utvida kapasitet på Hyssingen produksjonsskule.
- Arbeidet med kvalitet og gjennomføring i fag- og yrkesopplæringa held fram og vert forsterka i 2017. Opplæringsavdelinga legg opp til tettare samarbeid mellom nokre vidaregåande skular og eit utval bedrifter både om undervisning og lære. Arbeidet er knytt opp mot eit forskingsmiljø.
- Prøveordning med skulemåltid.
- Tilsetjing av skulepsykologar.
- Forsøksordning med yrkesfaglege koordinatorer ved fem vidaregåande skular.

Endringar i ordninga med fondsavsetjing

Mange av dei vidaregåande skulane har gjennom åra bygd opp relativt store disposisjonsfond. I 2014 gjorde fylkesutvalet vedtak om maksimumsgrenser for kor store fond skulane kunne setje av. Det overskytande skulle overførast til eit samlefond for opplæringssektoren.

I 2015 var det 9 skular som hadde overskot som var så store at dei kom over maksimalgrensa for kva dei kunne avsetje til disposisjonsfond. Til saman overskreid dei grensa med nær 6,4 mill. kr. Ut frå retningslinene som vart skisserte i fylkesutvalsak 90/14, skulle 6,4 mill. kr vorte overført til samlefond for opplæringssektoren.

Fylkesrådmannen fann det ikkje rimeleg å avsetje midlar til samlefond, så lenge opplæringssektoren totalt hadde

overskriding av budsjettet og fylkestinget slutta seg til dette i samband med godkjenning av rekneskapen for 2015. Denne tolkinga er parallell med det som gjeld for fylkeskommunen samla sett. I følgje rekneskapsforskriftene må ein stryke avsetjingar til disposisjonsfond så lenge fylkesrekneskapen viser underskot.

Fylkesrådmannen foreslår at ein praktiserer reglane for fondsavsetjing internt i fylkeskommunen på tilsvarande

måte som rekneskapsforskriftene fastslår. Ordninga vert då at føresetnaden for å kunne setje av midlar på fond er at sektoren totalt sett ikkje har underskot. Fylkesrådmannen foreslår at dette vert gjennomført frå og med rekneskapsavslutninga for 2016 og viser til eige punkt i budsjettinnstillinga om dette.

FAGSKULE

Totalt er det budsjettert med 92,9 mill. kr til fagskuleverksemda. Av dette er 2,4 mill. kr sett av til felleskostnader og administrasjon. I tillegg kjem aktivitet som vert dekkja av den øyremerka løyvinga til helsefagtilbodet. Budsjetttram- ma til fagskule er ikkje endra frå 2016 til 2017.

Frå 2010 har fylkeskommunane hatt forvaltningsansvaret for dei offentlege fagskulane, i tillegg til ansvar for å gje tilskot til helsefagskuleutdanningar gjennom øyremerka midlar frå Helsedirektoratet. Fagskuleutdanningane er korte yrkesretta utdanningar som bygger på vidaregåande opplæring eller tilsvarande realkompetanse, og som har eit omfang tilsvarande minimum eit halvt studieår og maksimum to studieår. Fagskuleutdanningane skal gje naudsynt kompetanseheving lokalt, regionalt og nasjonalt. Dette er nedfelt i fagskulelova, og det er difor viktig med ein god næringslivskontakt og høve for å kunne tilby fagskuleutdanningar både i sentrale område og i distrikta.

Hordaland fylkeskommune er eigar av dei fylkeskommunale fagskulane, medan Hordaland fagskulestyre er øvste styringsorgan. Fagskulestyret har fullmakt og mynde innanfor den årlege økonomiske ramma.

Opplæringsavdelinga har sekretariatsfunksjon for fagskulestyret. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning (NOKUT) er tilsynsorgan for fagskulane, og Database for høgere utdanning (DBH) ved Norsk samfunnsvitskapleg datateneste (NSD) mottar statistikk på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet.

Om lag 1 200 studentar får tilbod om fagskuleutdanning i Hordaland.

Tilboda er organisert under dei tre fagskuleeiniane Bergen tekniske fagskole, Bergen maritime fagskole og Hordaland helsefagskole. Sjølv om tilboda er organisert under tre

2 Fagskule		Bud 2016	Bud 2017	Endring
Fagskolen i Hordaland	Driftsutgifter	87 917	89 348	1,6 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	87 917	89 348	1,6 %
Hordaland helsefagskole	Driftsutgifter	0	1 200	
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	0	1 200	
Fagskuleadm og fellesutg	Driftsutgifter	2 275	2 364	3,9 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	2 275	2 364	3,9 %
Helsefag tilskott	Driftsutgifter	7 500	7 500	0,0 %
	Driftsinntekter	-7 500	-7 500	0,0 %
	Netto driftsutgifter	0	0	
	Driftsutgifter	97 692	100 412	2,8 %
	Driftsinntekter	-7 500	-7 500	0,0 %
	Netto driftsutgifter	90 192	92 912	3,0 %
	Netto driftsutgifter i 2017 kroner	92 912	92 912	0,0 %

skular foregår undervisninga desentralisert der studentane er. I 2016 er det undervisning i Bergen, Austevoll, Voss, Ulvik og Fusa.

Teknisk og maritim fagskuleutdanning

Talet på fagskular er redusert i tråd med vedtaka i skulebruksplanen. 1.1.17 vert Bergen tekniske fagskole og Bergen maritime fagskole slått saman til ein fagskule. Den nye skulen får namnet Fagskolen i Hordaland. Det vil komme ei politisk sak om kvar skulen skal lokalisert i framtida.

Skulane har fagskuletilbod innan tekniske fag, maritime fag, petroleumstekniske fag og arborist.

Helsefagskule-utdanning

Midlane til helsefagskuleutdanning er gitt som øyremerka tilskott til fylkeskommunen. Det er Hordaland helsefagskole som gjev det fylkeskommunale tilbodet innan helsefaga. I tillegg har private tilbydarar som AOF og NKI ulike tilbod innan helsefaga.

Det er Hordaland fylkeskommune som er tilskottmottakar frå staten og må syte for å fordele tilskottet også til dei private fagskulane. I 2017 er det budsjettert med 7,5 mill. kr i statleg tilskott til helsefagskuletilbod i Hordaland. Tilskottet frå staten er basert på studentalet. Unyttta tilskott må tilbakebetalast til Helsedirektoratet.

OPPFØLGINGSTENESTA/ PEDAGOGISK PSYKOLOGISK TENESTE (OT/PPT)

2 OT/PPT		Bud 2016	Bud 2017	Endring
OT/PPT	Driftsutgifter	38 124	39 325	3,2 %
	Driftsinntekter	0	-600	
	Netto driftsutgifter	38 124	38 725	1,6 %
Psykologar i skule	Driftsutgifter	5 000	5 000	0,0 %
	Driftsinntekter			
	Netto driftsutgifter	5 000	5 000	0,0 %
	Driftsutgifter	43 124	44 325	2,8 %
	Driftsinntekter	0	-600	
	Netto driftsutgifter	43 124	43 725	1,4 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	44 425	43 725	-1,6 %

OT/PPT er ein seksjon i Opplæringsavdelinga. OT/PPT sine tenester er retta mot ungdom utanfor vidaregåande opplæring, elevlar i vidaregåande opplæring og dei vidaregåande skulane i fylket. Oppfølgingstenesta (OT) arbeider for ungdom i alderen 16-21 år som står utanfor vidaregåande opplæring. Pedagogisk psykologisk teneste (PPT) samarbeider med skulane for å førebygge fråfall og medverke til at elevlar får ei best mogleg gjennomføring av vidaregåande opplæring

Med bakgrunn i fylkestinget sitt vedtak i budsjett 2016 er det etablert eit team bestående av seks psykologar. Målet er å styrke arbeidet med elevane si psykiske helse. Tenesta skal vere eit lågterskeltilbod for elevane og hjelpe skulane i enkeltsaker og med elevane sitt psykososiale arbeidsmiljø. Psykologane skal samarbeide tett med kommunane gjennom skulehelsetenesta. Ordninga med psykologar i skule er eit forsøksprosjekt som varer fram til utgangen av 2018. Totalt er det budsjettert med 43,7 mill. kr til OT/PPT.

VAKSENOPLÆRING

Tabellen på neste side viser at for 2017 er auka med 5,8 mill. kr samanlikna med budsjettet for 2016 for å kompensere for aktivitetsauken.

Opplæringslova gjev vaksne rett til vidaregåande opplæring frå det året dei fyller 25 år dersom dei ikkje har fullført vidaregåande opplæring tidlegare, jf § 4A-3. Lova pålegg også fylkeskommunen å gje eit vidaregåande tilbod til andre vaksne som har gjennomført vidaregåande, men som av ulike grunnar søker ny utdanning, jf § 13-3.

I 2015 handterte vaksenopplæringa 15 500 førespurnader om informasjon og karriererettleiing frå vaksne og

verksemdar i Hordaland. Opplæringsaktiviteten talde om lag 3000 kursplassar, med fordeling 40 % studiespesialisierende fag og fellesfag og 60 % yrkesfag. Hordaland fylkeskommune er dermed den fylkeskommunen med flest vaksne i vidaregåande opplæring og har toppa denne lista dei siste åra, jf VOX-speilet 2013.

I juni 2015 vedtok fylkestinget ny struktur for vaksenopplæringsentra. Ny senterstruktur vart innført frå 01.01.2016 og gjennomført fortløpande så raskt som dei formelle og praktiske tilhøva ligg til rette for dette. Hausten 2017 er nye Voss gymnas ferdigstilt og vaksenopplæringa for Voss og Hardanger får nye lokale i skulen. Strukturen vert då slik:

2	Vaksenopplæring	Bud 2016	Bud 2017	Endring
Bergen katedralskole	Driftsutgifter	19 918	20 443	2,6 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	19 918	20 443	2,6 %
Åsane	Driftsutgifter	6 927	12 610	82,0 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	6 927	12 610	82,0 %
Voss	Driftsutgifter	1 234	1 198	-2,9 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	1 234	1 198	-2,9 %
Stord	Driftsutgifter	2 873	3 645	26,9 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	2 873	3 645	26,9 %
Sotra	Driftsutgifter	1 630	2 057	26,2 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	1 630	2 057	26,2 %
Odda	Driftsutgifter	775	545	-29,7 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	775	545	-29,7 %
Andre skular	Driftsutgifter	8 908	7 187	-19,3 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	8 908	7 187	-19,3 %
Sentralt	Driftsutgifter	2 927	4 649	58,8 %
	Driftsinntekter	-40	-40	0,0 %
	Netto driftsutgifter	2 887	4 609	59,6 %
	Driftsutgifter	45 192	52 334	15,8 %
	Driftsinntekter	-40	-40	0,0 %
	Netto driftsutgifter	45 152	52 294	15,8 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	46 514	52 294	12,4 %

Skule	Kommunar	Innbyggjartal
Stord vidaregåande skule	Sunnhordland Etne, Sveio, Bømlo, Stord, Fitjar, Tysnes, Kvinnherad, Austevoll	64.000
Voss gymnas	Voss og Hardanger Jondal, Odda, Ullensvang, Eidfjord, Ulvik, Granvin, Voss, Vaksdal og Kvam	41.000
Åsane vidaregåande skule Industri-, handverk-, helse og oppvekstfag,	Stor-Bergen Bergen, Osterøy, Meland, Radøy, Lindås, Masfjorden, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen, Fusa, Samnanger og Os	338.000
Bergen Katedralskole Studiespesialiserande fag		
Sotra vidaregåande skule	Sund, Fjell, Øygarden og Askøy	62.000

PRODUKSJONSSKULE

2 Produksjonsskule		Bud 2016	Bud 2017	Endring
Produksjonsskule	Driftsutgifter	10 000	11 102	11,0 %
	Driftsinntekter		-800	
	Netto driftsutgifter	10 000	10 302	3,0 %
	Netto driftsutgifter	10 000	10 302	3,0 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	10 302	10 302	0,0 %

Budsjettet til produksjonsskulen er vidareført på same nivå som i 2016.

Produksjonsskulen er eit tilbod til ungdom som har trong for eit alternativt opplæringstilbod for ein kortare periode. Omfanget er i fyrste omgang 45 plassar pr. år. Målsettinga er primært å motivere og kvalifisere ungdommar til å gå tilbake og gjennomføre ordinær vidaregåande opplæring, sekundært å kome ut i jobb. Det er sett av 10,3 mill. kr til dette tiltaket i 2017.

Innhaldet i produksjonsskulen skal vere tilbod om utprøving av programområde, i første omgang teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsfag og restaurant- og matfag.

Elevane deltek i ein arbeidsfellesskap med produksjon som mål. Dei skal få grunnleggjande samfunnskunnskap,

kjennskap til og øving i vanlege rutinar i arbeidslivet, få styrka sosial kompetanse og få rådgjeving med omsyn til val av utdanning og yrke.

Produksjonsskulen har ikkje integrert teoriundervisning, men elevane kan få opplæring i grunnleggjande ferdigheter i eigen pedagogisk verkstad. Inntaket skjer løpande gjennom heile året, og deltaking er avgrensa til eitt år. Fleire elever ved produksjonsskulen har allereie gått vidare til anna opplæringstilbod eller jobb.

Hordaland fylkeskommune har søkt om å få opprette eit nasjonalt pilotprosjekt med produksjonsskule på tidlegare Hjeltnes vgs. Prosjektet har ei årleg kostnadsramme på om lag 14 mill. kr. Det er søkt om statleg fullfinansiering av prosjektet.

FAGOPPLÆRING

Auken i tilskott pr lærling og trong for fleire tilbod om vg3 i skule gjer at det er trong for å auke budsjettramma med 27,8 mill. kr.

Lærlingtilskott og vg3 i skule

Innan yrkesfaga har elevane fleire opplæringsløp å velje mellom. Hovudløpet er to år i skule og to år i bedrift, men elevane kan også velje fire års opplæring i bedrift etter ungdomsskulen.

Tilskotet til lærebedriftene er avhengig av:

- Utdanningsløp.
- Alderen til lærlingen.
- Om lærlingen tidlegare har fått oppfylt retten til vidaregåande opplæring.
- Om det er eit verneverdig fag lærlingen har fått læreplass i.

Tilskotssatsane vert regulert kvart år av departementet, og dei har tilbakeverkande kraft frå 1. januar. Frå 2014 har tilskotet til lærlingar med ungdomsrett auka med om lag

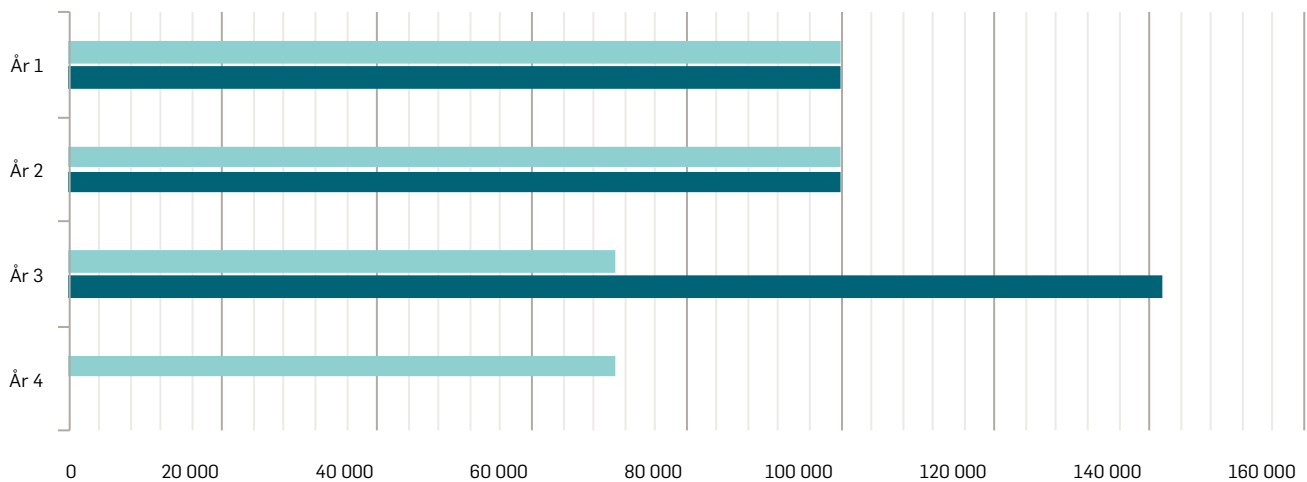
kr 25 000 pr lærekontrakt. Pr 1.7.16 er tilskottet pr lærling om lag kr 141 000. Auken har kome gjennom statsbudsjettet og revidert statsbudsjett.

Tal på lærlingar er ikkje lett å føresei eksakt. Nedkjølinga som har vore i arbeidsmarknaden i industrien fører naturleg til færre nyteikningar i 2016. Dette vil truleg også vere gjeldande i 2017. På andre område ser ein at tal kontraktar aukar; dette gjeld i hovudsak innan helsefaga. I budsjettet for 2017 legg fylkesrådmannen til grunn at det vert om lag 50 færre løpande lærekontraktar i 2017 enn i 2016.

Fylkeskommunen må syte for at elevane med ungdomsrett som ikkje får læreplass, får ei alternativ sluttopplæring, ofte omtala som vg3 i skule. Langt frå alle som ønskjer seg læreplass tar imot eit tilbod om slik alternativ opplæring. Trenden hausten 2016 syner at det grunn til å tru at fleire vil takke ja til eit tilbod om vg3 i skule i 2017. Alternativ sluttopplæring i skule har om lag same kostnad som ei lærekontrakt, men når opplæringa skjer i skule er verdiskapingsleddet fjerna og «læretida» vert komprimert til 12 månader. Grafen under syner kostnadsstruktur for ein lærling i ordinært løp og ein lærling med vg3 i skule.

2 Fagopplæring		Bud 2016	Bud 2017	Endring
Lærlingtilskott	Driftsutgifter	289 769	301 636	4,1 %
	Driftsinntekter	-23 520	-24 061	2,3 %
	Netto driftsutgifter	266 249	277 575	4,3 %
Vg3 i skule	Driftsutgifter	0	17 500	
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	0	17 500	
Fagprøvar	Driftsutgifter	22 643	26 765	18,2 %
	Driftsinntekter	-750	-765	2,0 %
	Netto driftsutgifter	21 893	26 000	18,8 %
Lærlingopplæring	Driftsutgifter	11 093	11 100	0,1 %
	Driftsinntekter	-25	0	-100,0 %
	Netto driftsutgifter	11 068	11 100	0,3 %
Fagopplæringskontoret	Driftsutgifter	20 886	25 422	21,7 %
	Driftsinntekter	-500	-500	0,0 %
	Netto driftsutgifter	20 386	24 922	22,3 %
Samarb skole næringsl	Driftsutgifter	1 569	1 600	2,0 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	1 569	1 600	2,0 %
	Netto driftsutgifter	321 165	358 697	11,7 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	330 852	358 697	8,4 %

Kostnadsfordeling lærling vs. vg3 i skule

	År 4	År 3	År 2	År 1
Lærling	70 783	70 783	100 000	100 000
Vg3 i skole	0	141 566	100 000	100 000

Fagprøver

Dei to siste åra har det vore avlagt om lag 3100 fag- og sveineprøver i Hordaland, noko som er eit resultat av at det aldri har vore så mange i lære tidlegare. Erfaringa syner at når det vert nedskjeringar og oppseiingar, er det dei utan fagpapir som må gå fyst. Dette er noko av forklaringa på at praksiskandidatar (dokumentasjonsordning) aukar. Det er difor ikkje venta nedgang i tal fag- og sveineprøvar i 2017. Ein fag- eller sveineprøve er estimert til å koste i snitt kr 8500.

Lærlingopplæring

Lærlingar som går ut i lære før dei har fullført Vg2 i skule må ofte ta teori ved ein vidaregåande skule parallelt med læreløpet. Bedriftene får trekk i tilskotet for det timetalet lærlingen er på skule.

Fagopplæring m.m

Drift av fagopplæringskontoret er vidareført på same nivå som i 2016. Auken på denne posten skuldast at løyvinga på 4,5 mill. kr til auka gjennomføring er budsjettert her.

Tiltak for å betre gjennomføring i fag- og yrkesopplæringa

Fag- og yrkesopplæringa slit med låg gjennomføring. Tal frå 2010 kullet viser at om lag 59% av ungdom som startar på yrkesfag har ein sluttkompetanse etter fem år. Det er grunn til å tru at potensialet for å auke gjennomføringa innan yrkesfaga er stort. I budsjettet for 2016 vart det løyvd 4,5 mill. kr til tiltak for å auke gjennomføringa på yrkesfag. I sak 62/16 i opplærings- og helseutvalet vart det fatta vedtak om kva tiltak som vert sett i verk for desse midlane. Det er trong for gode strategiar både på lang sikt og strategiar på kortare sikt med tiltak for å handtere dei ungdomane som ikkje får lære plass i 2016.

Strategiar på kort sikt inneber at det vert gjennomført ei forsøksordning med yrkesfaglege koordinatorar knytt til fem vidaregåande skular. Skulane er plukka ut etter kor mange elevar som kjem seg vidare i opplæringsløpet. Dette arbeidet vert støtta og følgd tett frå skuleeigar si side. Det skal utviklast felles arbeidsorganisering for desse fem yrkesfaglege koordinatorane.

Strategiar på lengre sikt vert å arbeide saman med forskingsmiljø for å utvikle nye modellar for fag- og yrkesopplæringa. Målet både på kort og lang sikt er at fag- og yrkesopplæringa i Hordaland skal bli enda betre enn den er i dag. Fleire skal få moglegheit til å avslutte vidaregåande opplæring med fag- eller sveinebrev.

Ut frå erfaringstal frå dei siste tre åra får følgjande skular ekstra merksemd:

	Elever vg2	% i lære	Påbygg
Årstad	296	32 %	34 %
Stord	127	43 %	28 %
Slåtthaug	170	41 %	32 %
Sotra	153	42 %	33 %
Voss vgs	55	38 %	35 %

Totalt har desse fem skulane i overkant av 800 elevar på Vg2; noko som utgjør over 43% av tal elevar frå Vg2 som anten har søkt lære plass eller påbygg.

I samsvar med forsøksordninga skal det tilsetjast ein yrkesfagleg koordinator ved kvar av dei fem skulane. Slike koordinatorar er heilt avgjerande for å lukkast. Dei fire skulane med flest elevar bør ha ein 100% ressurs kvar, mens Nye Voss vgs bør ha ein 50% ressurs.

Stikkord i prosjektet:

- Avtalar om læreplass/prosjekt til fordjuping til alle elevane.
- Rekruttere nye lærebedrifter.
- Betre dimensjonering.
- Formidlingsarbeid ut på skulane.
- Utvikle lokale/regionale samarbeidsarena.
- Følgje opp lærlingane/lærekandidatane i ein overgangsperiode.
- Etablere samarbeid med NAV.
- Knutepunkt Vg3 alternativ slutt opplæring, læreplasskurs og reparasjon av fag ein har stroke i.

Andre tiltak mot fråfall

Det er fleire faktorar som påverkar at ungdomane får seg læreplass. Tal lærebedrifter er viktig. Det same er god rettleiing av søkjarane, og ikkje minst at skulane set elevane sine i posisjon gjennom yrkesfagleg fordjuping. I tillegg er det også i nokre tilfelle viktig med ekstra økonomisk bidrag til bedriftene for å ta imot ungdom som ikkje er heilt klåre for forpliktingane som ligg i ein lærekontrakt.

Aksjon lærebedrift er eit samarbeid mellom NHO, LO og HFK. Dette prosjektet har gått over tre år og er eit resultat av samfunnskontraktarbeidet. Partane ønskjer å forlengje prosjektperioden med tre nye år. Prosjektet støtter godt dei strategiane Hordaland fylkeskommune har med å halde 50 % av søkjarane på yrkesfag. Gjennom prosjektet er Læreplasskonferansen utvikla, som er retta mot alle vg 2 elevane i Hordaland. I 2016 var det om lag 1 300 elevar og mange bedrifter på denne samlinga.

I to år er det gitt kr 30 000 ekstra pr kontrakt for lærekandidater. Dette tilskotet vert foreslått fjerna, og i staden vert det foreslått å auke ramma til individuelle tiltak. Dei individretta midlane vil også kunne rettast inn mot lærekandidatar.

Marknadsføring av fag- og yrkesopplæringa er viktig og skjer på sosiale mediar, gjennom kampanjar og ved informasjon og marknadsføring av fagopplæringa. Det er vanskeleg å måle effektane av dette, men dei ulike tiltaka har samla hatt effekt.

Samarbeid skule/næringsliv

Posten samarbeid skule/næringsliv er vidareført på same nivå som i 2016. Det er sett av vel 1,6 mill. kr. Desse midlane blir nytta i arbeidet med å få elevane til å velje ynskja utdanning og kompetanse første gong, og for å unngå at elevane gjer omval. Dei blir blant anna nytta til regionale koordinatorer som jobbar nært med næringslivet og til å arrangere faglege konferansar som «Rett kompetanse.»

MANGER FOLKEHØGSKULE

2 Manger folkehøgskule		Bud 2016	Bud 2017	Endring
Manger folkehøgskule	Driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
	Netto driftsutgifter	3 225	2 625	-18,6 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	3 322	2 625	-21,0 %

Hordaland fylkeskommune driv Manger folkehøgskule. Skulen har plass til om lag 60 elevar. Skulen har tilbod om brassband, vokal, musikkproduksjon og band. Skulen har også eit tilrettelagt tilbod - musikk bu og fritid som er finansiert av NAV. Tilbodet ved Manger folkehøgskule rettar seg mot ungdom som har fullført vidaregåande skule.

Manger folkehøgskule er finansiert med statstilskot, eigenbetaling og løyving over fylkesbudsjettet. Den fylkeskommunale løyvinga var på om lag 3,2 mill. kr i 2016. Fylkesrådmannen foreslår å redusere budsjettet med 0,6 mill. kr i 2017 gjennom å auke eigenbetalinga tilsvarande.

ANNA

2 Anna		Bud 2016	Bud 2017	Endring
Opplæringsavdelinga	Driftsutgifter	59 175	59 868	1,2 %
	Driftsinntekter	-8 513	-6 500	-23,6 %
	Netto driftsutgifter	50 662	53 368	5,3 %
Kompetanseplan	Driftsutgifter	18 754	17 695	-5,6 %
	Driftsinntekter	-1 513	-1 722	13,8 %
	Netto driftsutgifter	17 241	15 973	-7,4 %
Tilskott	Driftsutgifter	696	710	2,0 %
	Driftsinntekter	0	0	
	Netto driftsutgifter	696	710	2,0 %
Ekstern spes.underv.	Driftsutgifter	42 108	43 076	2,3 %
	Driftsinntekter	-2 107	-2 155	2,3 %
	Netto driftsutgifter	40 001	40 921	2,3 %
Privatist-eksamen	Driftsutgifter	13 564	14 025	3,4 %
	Driftsinntekter	-13 700	-23 500	71,5 %
	Netto driftsutgifter	-136	-9 475	6866,9 %
	Driftsutgifter	134 297	135 374	0,8 %
	Driftsinntekter	-25 833	-33 877	31,1 %
	Netto driftsutgifter	108 464	101 497	-6,4 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	111 736	101 497	-9,2 %

2 Endringer Anna	i 2017-kroner
Nettskule	2 000
Oppl.avd stillingar	-2 575
Kompetanseplan	-1 030
Auke eigenbetaling eksamen	-9 335
Sum tiltak	-10 940

Opplæringsavdelinga

Opplæringsavdelinga har om lag 140 tilsette fordelt på 4 seksjonar, leining og stab. Seksjonane fagopplæring og OT/PPT har om lag 75 tilsette. Budsjetta for desse einingane finn ein under fagopplæring og OT/PPT. Seksjonane skule og fellestenester samt leining og stab har om lag 65 tilsette. Det er budsjettert med om lag 55,4 mill. kr til drift av desse einingane.

Elev- og lærlingombod

I 2016 er det tilsett elev- og lærlingombod i samsvar med fylkestinget sitt budsjettvedtak. Ombodet skal ha ei uavhengig rolle i fylkeskommunen og sjå til at elevar og lærlingar sine rettar etter opplæringslova vert oppfylt. Stillinga er lagt til Opplæringsavdelinga.

Nettskule

Nettskulen tilbyr nettbasert undervisning. Tilboda er tilgjengelege for elevar frå alle dei vidaregåande skulane. Tanken bak nettskulen er at snevre tilbod som Vg3 fordjuping i språk ol. kan verte gitt som tilbod ved nettundervisning til alle skular. Budsjettet er auka med på 2 mill. kr i 2017 som følgje av dette.

Kompetanseplan

Plan for kompetanseutvikling skal medverke til å nå målet om auka læringsutbytte og fullføring. Kompetanseutviklinga blir systematisert, og skal fornye og utvide den faglege og pedagogiske kompetansen hos skuleleiarar, lærarar, andre tilsette og sentrale aktørar i fag- og yrkesopplæringa. HFK skal forankre den nasjonale strategien for vidareutdanning i organisasjonen, og sikre samanhengen mellom statleg satsing og egne satsingsområde.

I 2017 er det budsjettert med om lag 31 mill. kr til kompetansetiltak. Om lag 15,9 mill. kr av dette er fylkeskommunale midlar. Det er om lag 1 mill. kr mindre enn i 2016.

Tilskott

Det er budsjettert med 0,1 mill. kr i tilskott til elevorganisasjonar i 2017. Det er i all hovudsak Elevorganisasjonen i Hordaland som får tilskott. Hordaland fylkeskommune har kvart år elevar plassert på Skoleskipet Gann i Rogaland. Skoleskipet Gann er ein godkjent, privat vidaregåande skule med utvida kristen formålsparagraf. Det er budsjettert med tilskott på 0,5 mill. kr.

Ekstern spesialundervisning

Fylkeskommunen kjøper undervisningstenester frå staten, kommunar, private institusjonar og i nokre tilfelle frå andre fylkeskommunar for nokre elevgrupper.

Tiltaka innanfor slike tenester kan grupperast i desse hovudkategoriane:

- Elevar i grunnskulen i Hordaland med barnevernsvedtak.
- Elevar som er plasserte i barnevernsinstitusjonar i andre fylke, men der opplæringsretten ligg i Hordaland fylkeskommune.
- Elevar i private skular som etter vedtak får spesialundervisning.

Det er sett av 40,9 mill. kr i budsjettet for 2017.

Privatisteksamen

I statsbudsjettet for 2015 vart eigenbetalinga for privatistar sett opp til kr 1000,- for førstegangs-eksamen og kr 2000,- for seinare forsøk. Auken i eksamensgebyr vart gjort for å redusere talet på kandidatar som tek opp att eksamen. Vidare var det eit mål å auke graden av frammøte på eksamen. Dessutan var det eit ønskje at eksamensavgifta i større grad skulle dekkje fylkeskommunane sine utgifter til eksamensavviklinga. Tal for 2016 syner at det er grunnlag for å rekne med at inntektene i 2017 kan budsjetterast opp med 9,3 mill. kr.

Karriererettleiing

1.1.2015 vart det etablert eit to-årig forsøksprosjekt med karrieresenter på Stord - Karriere Sunnhordland. Senteret tilbyr individuell karriererettleiing og er eit tilbod til alle over 19 år. Fram til og med 2016 var tilbodet finansiert av statstilskot på om lag 2 mill. kr.

SPESIFIKASJONAR

Totalt er det budsjettert med 1 860 mill. kr til ordinær drift ved dei vidaregåande skulane. Tabellen under syner

budsjett pr skule, elevtal, del av totalt budsjett og del av elevtal.

Skule	Budsjett	Elevtal	Budsjett pr elev	Andel av elevtal	Andel av budsjett
Os gymnas	20 808	252	83	1,5 %	1,1
Voss gymnas*	21 567	366	108	2,2 %	1,2
Øystese gymnas & Norheimsund vgs	30 922	281	202	1,7 %	1,7
Tertnes vidaregåande skole	34 886	413	155	2,5 %	1,9
U. Pihl vidaregåande skole	26 644	300	89	1,8 %	1,4
Langhaugen vidaregåande skole	54 241	616	88	3,7 %	2,9
Bergen Katedralskole	57 924	596	97	3,6 %	3,1
Bømlo vidaregåande skule	30 240	295	103	1,8 %	1,6
Osterøy vidaregåande skule	25 779	187	138	1,1 %	1,4
Sandsli vidaregåande skole	48 782	547	89	3,3 %	2,6
Odda vidaregåande skule	35 360	309	114	1,9 %	1,9
Kvinnherad vidaregåande skule	44 263	388	114	2,4 %	2,4
Rubbestadnes vidaregåande skule	18 257	145	126	0,9 %	1,0
Voss vidaregåande skule*	8 291	96	158	0,6 %	0,4
Slåtthaug vidaregåande skole	55 420	501	111	3,0 %	3,0
Knarvik vidaregåande skule	113 912	997	114	6,1 %	6,1
Laksevåg vidaregåande skole	81 311	726	112	4,4 %	4,4
Arna vidaregåande skule og Garnes vgs	31 080	284	109	1,7 %	1,7
Åsane vidaregåande skole inkl Lønborg vgs	64 290	456	141	2,8 %	3,5
Årstad vidaregåande skole	109 043	845	129	5,1 %	5,9
Austrheim vidaregåande skule	32 057	261	123	1,6 %	1,7
Bergen tekniske fagskole	3 133	-		0,0 %	0,2
Askøy vidaregåande skole	56 581	536	106	3,3 %	3,0
Fusa vidaregåande skule	43 197	266	162	1,6 %	2,3
Sotra vidaregåande skule	92 044	814	113	4,9 %	4,9
Os vidaregåande skule	48 563	377	129	2,3 %	2,6
Fyllingsdalen vidaregåande skole	53 870	522	103	3,2 %	2,9
Austevoll vidaregåande skule	23 078	144	160	0,9 %	1,2
Voss Husflidskule*	4 477	36	228	0,2 %	0,2
Fitjar vidaregåande skule	27 174	252	108	1,5 %	1,5
Rogne vidaregåande skule*	6 260	63	182	0,4 %	0,3
Bergen maritime vidaregåande skole	35 746	270	132	1,6 %	1,9
Hjeltnes vidaregåande skule**	5 504	12	459	0,1 %	0,3

Tabellen held fram på neste side

Skule	Budsjett	Elevtal	Budsjett pr elev	Andel av elevtal	Andel av budsjett
Stend vidaregåande skule	89 009	525	170	3,2 %	4,8
Etne vidaregåande skule***	11 607	89	130	0,5 %	0,6
Olsvikåsen videregående skole	58 218	553	105	3,4 %	3,1
Nordahl Grieg videregående skole	85 974	919	94	5,6 %	4,6
Stord vidaregåande skule	96 773	847	114	5,1 %	5,2
Amalie Skram	82 269	1 010	81	6,1 %	4,4
Nye Voss videregående	60 378	371	163	2,3 %	3,2
Nye Voss Gymnas (hausten 2017)*	31 785	-	125	-	-
Totalt	1 860 718	16 466			

*Voss Gymnas, Voss Husflidskule, Voss vidaregåande og Ragne vidaregåande ligg berre inne med vårverknad i budsjettet. Haustverknad av skulane sitt budsjett er lagt inn på Nye Voss Gymnas.

**Hjeltnes ligg inne med vårverknad i budsjettet.

***Etne ligg inne med vårverknad på driftskostnader i budsjettet. Elevkostnaden ligg inne med heilårsverknad grunna forventa kjøp av skuleplassar i Rogaland.

Til området vidaregåande skular er det budsjettert med totalt 2 056 mill. kr.

Videregående skule	2017
Videregående skular	1 983 522
Landslinje	7 200
Toppidrett (inkl Olympiatoppen)	11 068
TAF	20 695
IB	7 400
Tilbod til minoritetsspråklege	26 799
Totalt	2 056 684

Landslinjer

Det er landslinjetilbod ved Os vgs innan yrkessjåfør og anleggsmaskinar og ved Odda vgs i smedfaget. Det fylkeskommunale bidraget til landslinjene er til Os vgs. Dei statlege satsane er ikkje tilstrekkelege til å dekkje løn og drift av tilboda.

Toppidrett

Hordaland fylkeskommune har i samarbeid med Olympiatoppen vest toppidrettstilbod ved Tertnes vgs, Amalie Skram vgs og Voss gymnas. Det er om lag 140 elevar frå heile Hordaland som får tilbod. Inntaket til desse tilboda skjer i samarbeid med Olympiatoppen.

Det er budsjettert med 8 mill. kr til Olympiatoppen og i overkant av 3 mill. kr til Voss gymnas/Nye Voss gymnas for dette tilbodet i 2017. I tillegg kjem ordinær elevsats.

TAF-tilbod

Tekniske allmennefag eller TAF er 4-årige løp som gir både studiekompetanse og fagbrev. Det er TAF-tilbod ved Knarvik vgs, Fusa vgs og Austrheim vgs. Det er om lag 100 elvar på desse tilboda hausten 2016. Det er TAF-tilbod innan utdanningsprogramma Byggfag, Elektrofag, Helsefag og Industriell produksjon. Tilbodet vert finansiert med ordinært lærlingtilskot i tillegg til 4 år med 75% av ordinær årleg elevsats for det enkelte utdanningsprogram.

Det er budsjettert med 20,7 mill. kr til dette tilbodet i 2017

IB-tilbod

International Baccalaureate Diploma Programme er ei internasjonal vidaregåande utdanning over to år som tilsva- rar Vg2 og Vg3 i ordinær vgs. Det er eit krevjande studiefø- rebuande kurs som passar for målretta elevar som ønskjer seg ein internasjonal vidaregåande skule.

IB-tilbodet i Hordaland er lokalisert ved Bergen katedral- skole. IB-tilbodet vert finansiert med ein elevsats tilsva- rande ein og ein halv elevsats for studiespesialisering ut- danningsprogram. Det er budsjettert med om lag 7,4 mill. kr til dette tilbodet.

Det er også tilbod om Pre-IB. Dette er eit tilbod til elevar som vurderer å søkje opptak til International Baccalaure- ate (IB) på Vg2. Studiespesialisering med førebuaende IB er ordinært Vg1 med norske læreplanar og fagvalg, men det meste av undervisninga er på engelsk.

Tilbod til minoritetsspråklege

Haugsten 2016 er det innføringstilbod for minoritetsspråk- lege ved 8 skular i Hordaland. Det er totalt 167 elevar ved desse tilboda. Innføringsklasse er tilbod som førebuar elevar med kort butid i landet til å gjennomføre vidaregåande skule. Det er utarbeida eigne læreplanar for tilbodet.

Haugsten 2016 starta Hordaland opp med tilbod om kombi- nasjonsklasse ved Fyllingsdalen videregående skole. Dette er eit tilbod som vert gitt til ungdom i aldersgruppa frå 16- 19 år. Tilboda vert gitt i samarbeid med Bergen kommune.

DIMENSJONERING AV SKULETILBODET I HORDALAND

Ved dimensjoneringa av skuletilbodet i Hordaland er det fleire faktorar som det må takast omsyn til.

Utviklinga i elevtalet korrigert for reisemønster, elevtal i private skular, talet på elevar som gjer omval og talet på lærlingar er faktorar som avgjer storleiken på skuletilbodet i Hordaland.

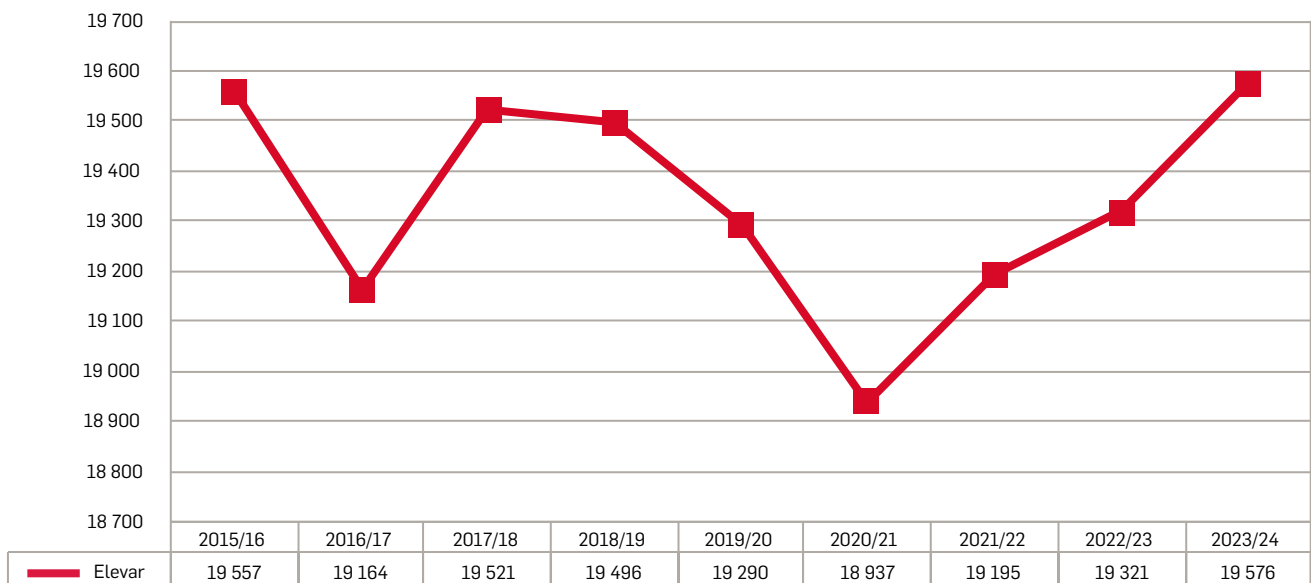
Dei fleste skulane rekrutterer elevar frå fleire kommunar både i og utanfor Hordaland. Det er difor naudsynt å korrigere venta elevtalsutvikling for reisemønster. Dette er gjort ved å rekne ut kor stor del av 16-18-åringar i kvar

kommune i Hordaland som går på skule i kvar enkelt region skuleåret 2015/16, og vidareføre denne trenden utover i prognoseperioden.

I følgje tal fra GSI (Grunnskulen sitt informasjonssystem) er talet på 16-åringar i Hordaland denne hausten om lag 6 300. For dei tre årskulla samla er auken om lag 200.

Figuren nedanfor syner reisemønsterjustert elevprognose for Hordaland fylke for skuleåra 2015/16 til 2023/24, jamfør skulebruksplanen.

Elevprognose Hordaland

År	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Region Nordhordland	1397	1364	1435	1451	1431	1357	1341	1347	1396
Region Arna	1176	1113	1087	1063	1062	1032	1032	1026	1036
Region Bergen Nord	1705	1674	1685	1632	1614	1499	1542	1559	1633
Region Bergen Sør	3658	3669	3713	3720	3660	3739	3864	3873	3890
Region Bergen Sentrum	1266	1255	1377	1415	1442	1416	1469	1491	1529
Region Bergen Vest	2639	2499	2519	2467	2435	2421	2439	2508	2522
Region Askøy	1138	1168	1163	1183	1186	1165	1173	1177	1204
Region Sotra	1627	1557	1594	1599	1586	1563	1565	1585	1589
Region Os og Fusa	913	905	945	980	969	950	967	999	1050
Region Sunnhordland	1624	1608	1648	1618	1583	1517	1538	1533	1557
Region Etne og Sveio	377	362	362	377	374	389	382	359	358
Region Odda	408	411	398	389	350	346	338	332	312
Region Kvinnherad	588	566	577	561	549	518	533	520	515
Region Kvam	375	367	355	378	383	370	360	368	364
Region Voss	666	646	663	663	666	655	652	644	621

Av figuren går det fram at det venta elevtalet i perioden 2015/16 – 2023/24 vil variere mellom 19 576 i toppåret 2023/2024 og 18 937 i botnåret 2020/2021. Lenger fram i tid syner prognosen vekst i elevtalet.

Private skular

Talet på private skular og talet på elevar i private vidaregåande skular er eit viktig parameter i dimensjoneringa av det offentlege tilbodet i vidaregåande opplæring i Hordaland. Dersom det er lokalisert mange private elevplassar i ein region eller eit regionsenter, avgrensar dette det offentlege tilbodet når det gjeld elevplassar og fagtilbod. Det er i hovudsak i Bergen sentrum at talet på private elevplassar er av nokon storleik. I tillegg er Framnes kristne vidaregåande skule ein stor konkurrent til skulane i Kvam.

Det er p.t. om lag 2 900 elevplassar ved private vidaregåande skular i fylket. Hausten 2016 flytta Sonans vgs i nye lokaler og skifta namn til Fana private gymnas. Dei aller fleste elevplassane til dei private vidaregåande skulane er på studiespesialiserte utdanningsprogram, og dei fleste av desse ligg i Bergen sentrum. I Bergen sentrum er om lag halvparten av elevplassane ved private skular.

Omval

Ein annan faktor som påverkar trongen for elevplassar er graden av omval.

Kvart år er det mellom 750 og 850 elevar som gjer omval. Det er mange årsaker til at elevar gjer omval. Nokre elevar har eit planlagt omval ved at dei tek vg1 over to år. Andre har falle ut av eit kurs, ikkje bestått eller ønskjer å ta eit anna kurs på same nivå.

Talet på lærlingar/læreplassar

Tilgangen på læreplassar og talet på formidla lærlingar vil også påverke behovet for elevplassar ved dei vidaregåande skulane. Sjølv om det ikkje er ein direkte samanheng mellom elevtal og lærlingtal, vil trongen for skuleplassar verte påverka av kor mange det er som får læreplass eit år.

Hausten 2016 har det vore vanskeleg å skaffe nok læreplassar innan fleire fag. Det har vore naudsynt å opprette fleire Vg3-plassar for å rette på dette. Det er no vg3 tilbod mellom anna i ikt-service, fag innanfor maritime fag, industrimekanikarar og elektrofag.

Andel elevar i yrkesfaglege utdanningsprogram

Ein siste faktor som har innverknad på dimensjoneringa er kor stor del av elevtalet som går på yrkesfaglege utdanningsprogram.

Tabellen under syner utviklinga i del elevar i yrkesfaglege utdanningsprogram i perioden 2011-2015 i Hordaland samanlikna med landssnittet. Tala syner at Hordaland har større del elevar i yrkesfag enn landsgjennomsnittet.

År	2011	2012	2013	2014	2015
Hordaland	53,2	53,0	52,7	52,0	52,0
Landssnitt utan Oslo	52,6	52,4	51,9	51,1	51,0

Tala syner at det dei siste åra har vore ei dreining frå yrkesfag til studieførebuande fag både nasjonalt og i Hordaland. Hausten 2015 snudde denne trenden. Del elevar i yrkesfaglege utdanningsprogram er på same nivå hausten 2015 som hausten 2014. Dette er ei nasjonaltrend. Elevtala frå 2016 syner at denne trenden held fram.

SAMFERDSEL:

Fokus på trygge og miljøvenlege reiser

Hordaland fylkeskommune har som mål å styrkje utviklinga av eit konkurransedyktig, miljøvenleg og tenleg kollektivtilbod. I dette ligg ei satsing på regionale senter som transportknutepunkt. I 2017 vart det lagt opp til vidare styrking av ruteproduksjonen i bergensområdet. I tillegg har tiltak som ivaretek trafikktryggleiken høg prioritet i drifta.

INNLEIING

Kollektivtrafikken gir reisetilbod til heile fylket; med 9 snøggbåtsamband, ferje i 17 ulike samband, bussar med omlag 8000 daglege avgangar og Bybanen som går kvart

4.-5. minutt i rushtida. Samla var det over 54 millionar kollektivreiser i 2015.

Tal i heile 1000 kr

1		Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Vedlikehald fylkesveggar	Brutto driftsutgifter	490 924	504 919	2,8 %
	Driftsinntekter	-87 541	-89 554	2,3 %
	Netto Driftsinntekter	403 583	415 365	2,9 %
Bilruter	Brutto driftsutgifter	1 561 180	1 635 300	4,7 %
	Driftsinntekter	-826 695	-932 800	12,8 %
	Netto Driftsinntekter	734 485	702 500	-4,4 %
Fylkesvegferjer	Brutto driftsutgifter	329 603	311 400	-5,5 %
	Driftsinntekter	-6 436	-6 400	-0,5 %
	Netto Driftsinntekter	323 167	305 000	-5,6 %
Båtruter	Brutto driftsutgifter	177 028	166 300	-6,1 %
	Driftsinntekter	-42 500	-48 100	13,2 %
	Netto Driftsinntekter	134 528	118 200	-12,1 %
Bybanen	Brutto driftsutgifter	187 313	223 400	19,3 %
	Driftsinntekter	-125 711	-131 300	4,4 %
	Netto Driftsinntekter	61 206	92 100	50,5 %
Andre kostnader	Brutto driftsutgifter	230 635	243 119	5,4 %
	Driftsinntekter	-9 385	-9 600	2,3 %
	Netto Driftsinntekter	221 250	233 519	5,5 %
Sum	Brutto driftsutgifter	2 976 683	3 084 438	3,6 %
	Driftsinntekter	-1 098 268	-1 217 754	10,3 %
	Netto driftsutgifter	1 878 415	1 866 684	-0,6 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kr	1 921 618	1 866 684	-2,9 %

HOVUDUTFORDRINGAR

FYLKESVEGAR

Drift og vedlikehald

Fylkestinget vedtok i oktober 2011 Drifts- og vedlikehalds-strategi for fylkesvegnettet i Hordaland (2012–2021). Det pågår no eit arbeid med rullering av gjeldande strategi for drift og vedlikehald av fylkesvegane. Sentralt i dette

arbeidet er ein oppdatering av det samla forfallet på vegnettet. Førebels analysar viser at forfallet har auka vesentleg dei siste åra, kombinert med at klimaet endrar seg med meir flaum, skred og ekstrem nedbør.

Regional transportplan for Hordaland 2013–2024 vart lagt fram for handsaming i fylkestinget i oktober 2012. Handlingsprogram 2014–2017 for fylkesvegnettet i Hordaland er vedlegg til transportplanen. I planen er det prioriteringar for investeringar og drift/vedlikehald på vegnettet. I samsvar med vedteken drifts- og vedlikehaldsstrategi er det i handlingsprogrammet lagt opp til å nytte ein stadig aukande del av investeringsbudsjettet til standardhevings-tiltak, som skal nyttast til reinvesteringar på vegnettet for å stoppe forfallet.

Den økonomiske ramma til drift og vedlikehald var i 2016 på 490 mill. kr Budsjett ramma for 2017 er på 505 mill. kr, ein auke på 2,8%.

KOLLEKTIVOMRÅDET

Nullvekstmål og utvikling av kollektivtilbodet i bergensområdet

Kollektivstrategien for Hordaland er grunnlag for prioriteringar, gjennom årleg rullerte handlingsprogram. Strategien peikar ut retning for korleis ein kan nå felles nasjonale og regionale mål om at veksten i persontrafikken i byområda skal takast med miljøvenlege transportformer. Kollektivtransporten må ta den vesentlege delen av trafikkveksten skal måla nåast.

Dei siste åra har talet på kollektivreisande i Hordaland auka kraftig. Bybanen i Bergen og styrking av busstilbodet der det er mange reisande, har gitt gode resultat. I 2016 er rutetilbodet i Bergen styrka vesentleg, med over 400 nye avgangar og opning av byggjetrinn 3 på Bybanen og fleire lange bybanevogner. Tiltaka har gitt betre rutetilbod for fleire og kapasiteten i kollektivsystemet er blitt vesentleg auka. Første halvår 2016 viser god vekst i passasjertala for bergensområdet. I 2017 vil Bybanen gå heilt til Flesland, og det vert lagt opp til vidare utvikling av busstilbodet i bergensområdet.

Kollektivområdet vert i budsjettet for 2017 styrka av belønningssmidlar. For 2017 er 30 mill. kr fordelt til styrka rutetilbod i bergensområdet. Det er og fordelt midlar som sikrar drift av byggjetrinn 3 på Bybanen samt kostnader knytt til lange vogner også for strekningane for byggjetrinn 1 og 2. Det er utfordrande kvart år å sikre finansiering til drift av tiltak som er sette i verk, og samstundes finne rom for nye tiltak. Utvikling av tilbodet for fleire kollektivreiser, krev ressursar til planlegging både på kort og lang sikt. By-miljøavtalen som er under forhandling, vil difor vere svært viktig for å sikre framtidig finansiering av kollektivdrift, ut over perioden for belønningssavtalen 2015–2018.

Skuleskyss

Behovet for skuleskyss er aukande, særleg gjeld det grunn-skuleelevar og elevar med rett på individuelt tilrettelagt skuleskyss. Dei siste åra har kostnadene knytt til dette området auka med omlag 10 mill. kr årleg.

Kostnadsveksten for skuleskyss er utfordrande, ettersom det er ei lovpålagt oppgåve der fylkeskommunen ikkje rår over alle faktorar som påverkar omfanget. Nedlegging og sentralisering av skular og fleire elevar med to adresser som følgje av delt omsorg, er sentrale kostnadsdrivarar som gir lengre reiseavstandar og fleire med rett på skuleskyss.

Takstar og billettering

Mobilbilletten er på kort tid blitt den klart viktigaste salskanalen for Skyss. Med unntak for ungdomsbillett har ein ikkje høve til å nytte mobilbillett utanfor sone Bergen. Skyss har sett i gang eit arbeid for å få på plass betaling med kort eller andre betalingsløyser om bord på fleire bussruter. Prosjektet vil vurdere ulike tekniske løyser, kjøpe inn, teste og montere betalingsutstyr om bord på utvalde linjer og bussar, og overvake og evaluere korleis løyserane fungerer i bruk. Dette er det lagt inn investeringsmidlar til.

Sidan ombordtillegget vart innført har ein i stor grad oppnådd den ønska overgangen frå kjøp om bord til billetter kjøpt på førehand. Også i sone Bergen må ein likevel framleis handtere ein del kontantar om bord. Sidan tillegget vart innført har det ikkje vorte regulert, men ein foreslår i budsjettet for 2017 ein auke for å styrke effekten av tillegget.

Det er stadig eit mål å forenkle billettane ein tilbyr så mykje som mogleg. Skyss følgjer med på kva dei andre kollektivaktørane i Noreg gjer, og tek og omsyn til spørsmål og innspel frå publikum.

I 2017 vert desse endringane foreslått:

- Reglane for familierabatt vert foreslått endra slik at ein får familierabatt laurdagar, sundagar og offentlege fridagar, og at ein kan ta med seg inntil fire barn under 16 år gratis med alle vaksenbilletter.
- Billett for hund vert tatt bort, slik at både førarhundar og andre hundar kan reise gratis.

I budsjettet vert det elles lagt opp til takstauke i samsvar med konsumprisindeksen.

Endring av sonestrukturen i fylket

Politisk arbeidsgruppe for takst- og sonestruktur hadde siste møte i mai 2016 og rådde til ny modell med 8 soner i fylket. Modellen har ein kostnad på mellom 35–40 mill. kr årleg. Gruppa la til grunn at finansiering og innføring var ein del av budsjettprosessen. Fylkesrådmannen har ikkje funne rom i budsjettet for dette tiltaket i 2017. Etter fylkesrådmannen si vurdering er uvisse knytt til nye ferjekontraktar så stor, at ein vil vente med endringar i takst- og sonestruktur til ein har oversyn over framtidige kostnader knytt til ferjedrift.

MÅL OG STRATEGIAR

OVERORDNA MÅL 1

Samferdsel skal fremje regionale interesser i dialog med kommunane og andre viktige aktørar innan samferdselsområdet.

Strategiar

- 1.2** Arbeide aktivt inn mot sentrale styresmakter for å få realisert viktige nasjonale og regionale prosjekt i Hordaland.
- 1.3** Vidareutvikle ei kunnskapsbasert forvaltning.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- 1** Inngå bymiljøavtale med høgast mogeleg statleg finansieringsdel for bybana.
 - 1.1** Dette er ein viktig faktor for det framtidige fylkeskommunale investeringsnivået på bybaneområdet.
 - 2** Arbeide for å auke statlege løyvingar til å dekke etterslepet på fylkesvegnettet.
 - 2.1** Fylgje opp program for vedlikehald av fylkesveg i NTP-prosessen.
 - 3** Arbeide for betre grunnfinansiering for drift av kollektivtrafikk.
 - 3.1** Oppfølging av NTP-prosessen for å sikra at midlar frå belønningsordninga/bymiljøavtalane kan nyttast til drift av kollektivsystema.
 - 4** Gjere faktabasert kunnskap om kollektivsystemet meir tilgjengeleg.
 - 4.1** Auke ressursar til å styrke analysekapasiteten i Skysv vil vere naudsynt framover.

rundt viktige målepunkt for barn og unge, samt eit samanhengande sykkelvegnett rundt regionale knutepunkt.

- 1.1** I investeringsbudsjettet er råma auka med 10 mill. kr for fylket utanom Bergen.
- 2** Gjennomføre nye ferjeanbod der det vert lagt til rette for meir miljøvenleg drift og fornying av ferjeflåten.
 - 2.1** I løpet av 2016 og 2017 vert det inngått avtalar om nye ferjeanbod som skal setjast i verk i økonomiplanperioden. I økonomiplanen må det sikrast finansiering til eit driftskostnadsnivå som ein må anta vil ligge over det noverande.
- 3** Iverksetje og vidareføre auka ruteproduksjon inkludert Bybanen til Flesland.
 - 3.1** Belønningsmidlar til å vidareføre ruteproduksjonen er 30 mill. kr i budsjettet for 2017.
 - 3.2** Finansiering av meirkostnader for drift av ny bybanestrekning er lagt inn i budsjettet med 38 mill. kr.
- 4** Vidareutvikle nye og eksisterande sals- og billetteringsløysingar.
 - 4.1** Skysv legg opp til å løfte kompetansen og styrke ressursituasjonen på dette området.
 - 4.2** I investeringsbudsjettet er det lagt inn midlar til å kjøpe tenester for å finne betre løysingar for kjøp av billetter i område utanfor Bergen.
- 5** Gjennomføre tiltak knytt til skuleskysv og syte for individuelt tilrettelagt skuleskysv.
 - 5.1** Auka kostnader knytt til auka transportbehov og fleire elevar med krav på individuelt tilrettelagt skuleskysv.

OVERORDNA MÅL 2

Samferdsel skal medverke til å sikre mobilitetsbehovet ved å vidareutvikle og forvalte eit føreseieleg, sikkert, miljøvenleg og framtidretta transportsystem

Strategiar

- 2.1** Styrkje regionale sentra som transportknutepunkt.
- 2.2** Utvikle meir effektive og miljøvenlege løysingar innan båt- og ferjedrift.
- 2.3** Styrkje ruteproduksjonen i bergensområdet.
- 2.4** Betre sals- og billetteringsløysingane i områda utanfor Bergen.
- 2.5** Syte for eit godt tilbod om skuleskysv til alle som har krav på dette.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- 1** Prioritere utbyggjing av gong- og sykkelvegnettet

OVERORDNA MÅL 3

Samferdsel skal forvalte og utvikle fylkesvegnettet med vekt på standardheving og klimatilpassa drift og vedlikehald.

Strategiar

- 3.1** Styrkje vedlikehald av dagens fylkesvegnett.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- 1** Sikre forsvarleg drift og vedlikehald av vegnettet.
 - 1.1** I investeringsbudsjettet vert posten standardheving vidareført med 160 mill. kr. Posten vert nytta til vedlikehald av investeringskarakter.

OVERORDNA MÅL 4

Samferdsel skal arbeide for at veksten i persontrafikk i bergensområdet skal skje ved hjelp av gange, sykkel og kollektivtrafikk.

Strategiar

- 4.1** Styrke utviklinga av eit konkurransedyktig, miljøvenleg og teneleg kollektivtilbod med best tilbod der flest reiser.
- 4.2** Styrke tilrettelegginga for å auke andelen av syklistar og forgjengarar i byområdet.
- 4.3** Styrke fokus på tiltak for å redusere personbiltrafikken i bergensområdet.

FYLKESVEGAR

Kort om tilstanden på vegnettet – grunnlag for prioriteringar

Den økonomiske ramma til drift og vedlikehald er på 499,7 mill. kr. I tillegg kjem løyving på 5 mill. kr til trafikksikringsarbeid i regi av Fylkestrafikksikringsutvalet (FTU) og 0,2 mill. kr til Trygg Trafikk. I investeringsbudsjettet er det i tillegg lagt inn 160 mill. kr til standardhevingstiltak.

I Hordaland er det i alt ca. 2 900 km fylkesveg og 200 km gang- og sykkelveg med fast dekke på heile vegnettet.

Kostnadsindeksen for drift og vedlikehald har tidlegare år auka vesentleg meir enn konsumprisindeksen, jfr SSB sin kostnadsindeks for drift og vedlikehald av veganlegg. Ved fornying av driftskontraktane har hovudregelen vore at kontraktsummen for dei nye kontraktane har auka monaleg i høve til dei gamle. Til dømes auka den nye Stor-Bergen-kontrakten med verknad frå september 2015 med ca 23 % eller 18 mill. kr på årsbasis.

Våren 2013 la Vegdirektoratet fram rapporten «Hva vil det koste å fjerne forfallet på fylkesvegnettet?» som er resultat av ei kartlegging av forfallet i alle fylka i landet. For Hordaland sin del var forfallet rekna til 6 470 mill. kr.

I vedlikehaldsstrategien er det peika på at ein må ha fokus på å snu utviklinga med eit stadig veksande etterslep i vedlikehaldet. Det er grunn til å vente meir stabile kostnader ved fornying av driftskontraktane utover i perioden. I tillegg vil ein auke i posten "Standardhevingstiltak" på investeringsbudsjettet vere med å betre situasjonen.

Tiltak og økonomisk konsekvens

- 1** Fylgje opp strategi for innfartsparkering for bil og sykkel.
- 1.1** Det vert lagt opp til å tilsetje ein medarbeidar i ei to-årig prosjektstilling som skal utarbeide ein handlingsplan og deretter setje i verk tiltak. Midlane til dette vert henta frå dei øyremerkta budsjettmidlane til innfartsparkering
- 1.2** Det vert lagt opp til å nytta 6 mill. kr frå bergensprogrammet til bysykkelordning.
- 2** Utvikle linjenett og rutetilbod for å nå nullvekstmålet i trafikkplan for bergensområdet
- 2.1** I budsjettet er det sett av midlar til å auke kompetansen og styrke ressursituasjonen i Skyss-organisasjonen.

GENERELT

Definisjonar av drift og vedlikehald

Med drift av vegnettet meiner ein alle oppgåver og rutinar som er naudsynt for at eit veganlegg skal fungere som planlagt. Dette er aktivitetar som brøyting, strøing med salt og sand, vask og reingjering, oppretting av skilt, stell av grøntareal, trafikkstyring, trafikantinformasjon osv. Med vedlikehald av vegnettet meiner ein tiltak for å oppretthalde standarden på vegdekke, vegoppmerking, grøfter, bruer, tunnelar og tekniske anlegg/installasjonar i tråd med fastsette kvalitetskrav.

Prioriteringar i komande planperiode:

Driftsoppgåver som ivaretek trafikktryggleiken har høgaste prioritet. Dette gjeld spesielt vinterdrifta der brøyting, salting, strøing er dei viktigaste oppgåvene. Driftsoppgåver på strekningar med mange ulukker skal følgjast spesielt opp i samsvar med det som vart lagt til grunn i Drift- og vedlikehaldsstrategi for fylkesvegnettet i Hordaland (2012–2021).

Innanfor vedlikehald vil tiltak i utgangspunktet prioriterast slik:

- Rette opp skader som kan føre til at vegen vert akutt trafikkfarleg eller at framkomsten vert redusert vesentleg, til dømes ved ras og flaum.
- Rette opp skader og slitasje som kan få konsekvensar for trafikktryggleiken og framkomsten, til dømes murar og stikkrenner.
- Rette opp skader som kan vere starten på ein akselererande skadeutvikling der tiltakskostnadene kan vere sers store dersom ingenting vert gjort.
- Gjennomføre tiltak som forlenger levetida og

reduserer framtidige vedlikeholdskostnader slik at
noverdi av vedlikeholdskostnader vert lågare.

Blant vedlikeholdstiltaka er vedlikehold av tunnelar og bru-
er prioritert så høgt som mogleg. Ein legg opp til å priorite-
re desse tiltaka frå midlane på «Standardhevingspotten».

Driftskontraktar

I Hordaland er det 8 driftskontraktar. Kontraktane gjeld
normalt for 5 år med opsjon på 1 års forlenging. Normalt
vert det lyst ut ein til to kontraktar kvart år. I 2016 er det
inngått ein ny kontrakt – Hardanger (omfattar Eidfjord,
Jondal, Kvinnherad, Odda, E134 mellom Fjæra og Røldal
og Rv. 7 mellom Bu og Haugastøl) med Mesta AS, dvs. at
ein held fram med same driftsrentreprenør.

I 2017 skal det inngåast ny driftskontrakt vest for Bergen,
kalla ASOLA, med verknad frå 1. september 2017. Kontrak-
ten omfattar området Askøy, Sund, Fjell, Øygarden og del
av Bergen vest for Lyderhorn.

I driftskontraktane inngår ikkje legging av asfalt og drift
og vedlikeholdet av tekniske installasjonar i tunnelane.
Det er egne elektrokontraktar som omfattar tekniske
installasjonar i tunnelar, ferjekaier og langs vegane. I tillegg
er det eigne kontraktar som omfattar drift og vedlikehold
av tunnelar i bergensområdet.

Rekneskapen for driftskontraktane i 2015 viste eit ve-
sentleg meirforbruk. Forebelse prognoser viser at det
truleg vert eit meirforbruk også i 2016. Meirforbruket har
samanheng med opprydding etter uver, trenedfall, utraste
vegar, meirkostnader med vinterdrifta. Driftskontraktane
er basert på "normale vêrtilhøve" og ikkje ekstraordinære
vêrtilhøve.

Den stramme budsjettamma for vegvedlikeholdet kan
gjere det naudsynt å foreslå reduksjon i driftsopplegget.
Aktuelle tiltak kan vere:

- Grøntareal og kantslått
- Reinhold langs vegar og leskur
- Vedlikehold av støyskjernar
- Stenging av rasteplassar og servicebygg/toalett
- Reduksjon i lapping av vegdekker
- Redusere tøming av kummer, skifte av stikkren-
ner, reinsk av grøfter og fjerning av torvkantar
- Redusere vedlikehold av kantstein, rekkverk og gjerder

Fylkesrådmannen vil vurdere nivået på vedlikehaldsbud-
sjettet i økonomiplanperioden. Standarden og driftsnivået
må gjennomgåast i denne samanhengen.

Vinterdrift

I bergensområdet er det satsa mykje på å redusere pigg-
dekkbruken for m.a. å redusere svevestøv. Stortinget har ei
målsetjing om 80 % piggfri køyring, medan Oslo og Bergen
har sett eit mål på 90%. I 2016 var andelen i Bergen 87 %.
Oslo var hakk i hel med ein piggfri del på 86%.

Piggfri køyring krev høg standard på brøyte- og strøbered-
skapen i bergensområdet. Vinterdrifta, dvs. snørydding, sal-
ting og strøing, inngår i driftskontraktane og utgjør mellom
45% og 60 % av kontraktsummen.

For 2017 er det budsjettet med 359 mill. kr til drift regu-
lert gjennom faste kontraktar. Dette er ein auke på 9 mill.
kr i forhold til 2016.

Drift øvrig

I denne posten inngår kostnader til straum/veglys og be-
taling til kommunar for veglys. I tillegg er det kostnader til
kommunale avgifter, servicebygg, diverse mindre driftstil-
tak, ny skilting, helikopterleige ved inspeksjonar av ras,
avtale om reinhold av vegar i Bergen mv. For 2017 er det
sett av 66 mill. kr til dette.

Samla er det sett av vel 426 mill. kr til drifta av fylkesvega-
ne i 2017.

VEDLIKEHALD

Tunnelar, bruer og ferjekaier

Standarden på tunnelane varierer mykje både når det gjeld
tekniske installasjonar og utrusting. Dessutan er høgda i
nokre tunnelar lågare enn den standarden som vert lagt til
grunn, dvs. minstehøgde på 4,2 m.

Tunnelar over 500 m og årdsogntrafikk (ÅDT) over 300
kjem inn under Tunnelsikkerhetsforskriften som vart gjort
gjeldande for fylkesvegane frå 1. januar 2015. Av dei 126
fylkesvegtunnelane er det 38 tunnelar i Hordaland (42
innan 2020) som kjem inn under denne forskrifta.

Statens vegvesen har under utarbeiding ein handlingsplan/
tiltaksplan for å kunne gje eit oversyn over tiltak og kostna-
dar for tunnelane som kjem inn under forskrifta. Handlings-
planen vil leggje opp til at nokre tunnelar vert oppgraderte
kvart år i samsvar med forskrifta. Alle tiltaka må vere
gjennomførte innan utgangen av 2019, men etter søknad
er det gjeve forlenging av fristen med 5 år. Kostnadane
med oppgradering av tunnelane vert dekkja over posten for
standardheving. For 2017 vert det lagt opp til å nytte 3 mill.
kr til tunnelvedlikehold av vedlikehaldsbudsjettet.

Alle bruene vert jamleg inspiserte og det vert sett i verk
naudsynte sikringstiltak der dette er påkravd. Det er eigen
samlekontrakt for bruvedlikeholdet. Behovet for vedlike-
hold av bruene er stort og det er mange bruer som er over
20 år. For 2017 vert det lagt opp til å nytta 15 mill. kr til
bruvedlikehold.

Det er eigen kontrakt for drift- og vedlikehold av ferjekai-
ane. Det er 36 fylkesvegerjekaier, og det er trong for å
oppgradere og skifte ferjekaibru på nokre av kaiene innan
nær framtid for å sikre stabil ferjedrift. For 2017 vert det
sett av 10 mill. kr til fagkontrakt for ferjekaiene.

Vegdekke og oppmerking

I 2016 vart det løyvd 33 mill. kr til dekkelegging. Det vart lagt omlag 50 km asfalt, eller 1,7 % av vegnettet for denne løyvinga.

For 2017 fører fylkesrådmannen opp 38 mill. kr til dekkelegging. Då vert det lagt knapt 60 km med asfalt. Det vert sett av 11 mill. kr til oppmerking.

Andre vedlikehaldskostnader

Regelmessig vedlikehald av grøfter, kummar, stikkrenner og drenering førebyggjer skader på vegkroppen. Meir

ekstremvær aukar presset på denne budsjettposten. Innanfor vedlikehaldsposten er det sett av 9 mill. kr til dette føremålet. Det vert lagt opp til at større tiltak vert dekkja over standardhevingspotten.

Oppsummering drift og vedlikehald

Tabellane under viser forslag til prioritering innanfor budsjetttrammene for 2017. I tillegg er det teke med ei kolonne som viser overslag over behov for å halde vegnettet i god stand utan at forfallet aukar. I summen for "vedlikehald øvrig" inngår m.a. tunneltiltak, skiltfornyng, utbetring av kummar, grøfter, stikkrenner, murar mv.

DRIFT*Alle tal i løpande 1000 kr*

3 Tiltak	Budsjett 2016	Behov 2017	Budsjett 2017
Drift – regulert gjennom fast kontraktar	350 595	372 587	359 775
Drift – øvrig	64 953	72 995	66 445
Sum	415 548	445 582	426 220

VEDLIKEHALD*Alle tal i løpande 1000 kr*

3 Tiltak	Budsjett 2016	Behov 2017	Budsjett 2017
Bruvedlikehald	23 000	130 000	15 000
Vegoppmerking	10 000	20 000	11 000
Dekkelegging	33 000	100 000	38 245
Vedlikehald – øvrig	4 376	69 660	9 247
Sum vedlikehald	70 376	319 660	73 492

Tabellen viser budsjettet er knapt samanlikna med behovet som er meldt. Dei samla økonomiske rammene gjer det vanskeleg å prioritere vegvedlikehaldet så mykje som ønskeleg.

Fylkesrådmannen viser i denne samanhengen til at det på investeringsbudsjettet er sett av 160 mill. kr til standardheving av fylkesvegane. Budsjettet for denne posten i 2016 var 144 mill. kr. I samsvar med opplegget i Regional transportplan er standardhevingsposten auka årleg i økonomiplanperioden.

Trafikksikring

Det er sett av 5,0 mill. kr til trafikantretta arbeid i regi av Fylkestrafikksikringsutvalet (FTU). Det vert lagt til grunn at midlane vert nytta til å støtte opp om tilskotsordningane i FTU (mindre fysiske trafikktiltak). I budsjettet elles inngår mange trafikketta tiltak og trafikksikring utan at det er direkte omtala som trafikksikring.

Trygg Trafikk

Det er sett av 0,207 mill. kr til kontorhald og reiseutgifter for Trygg Trafikk sin distriktsleiari. Distriktsleiaren har no kontorplass hjå fylkeskommunen, mot tidlegare hjå Statens vegvesen.

DRIFTS- OG VEDLIKEHALDSUTGIFTER

2 Vedlikehold fylkesvegar brutto driftsutgifter	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Drift	415 548	426 220
Vedlikehold	70 376	73 492
Trafikksikring	5 000	5 000
Trygg Trafikk	0	207
Sum	490 924	504 919
Sum i 2017-kr	502 220	504 919

BILRUTER

2 Bilruiter		Budsjett 2016 i mill. kr	Budsjett 2017 i mill. kr
Bilruiter	Driftsutgifter	1 561,2	1 635,3
	Driftsinntekter	-826,7	-932,8
	Netto driftsutgifter nominelt	734,5	702,5
	Netto driftsutgifter i 2017 kroner	751,4	702,5

Budsjettet for bilruiter aukar både på kostnads- og inntektsida. På inntektsida skuldast auken at det er lagt inn 2,5 % takstauke i tillegg til ein volumauke på omlag 33 mill. kr. Resten av inntektsauken skriv seg frå bruk av belønningmidlar.

Kostnadsauken utover 0-vekst kjem som fylgje av auka ruteproduksjon i bergensområdet. Dette er finansiert med belønningmidlar.

Budsjettområdet dekkjer den subsidierte bussdrifta i fylket.

Tabellen under syner kontraktskostnadene i anbodspakke- ne og andre kostnader knytt til dette budsjettområdet. Endringar i budsjettet frå 2016 til 2017 er grunna i prisvekst og avtalefesta regulering.

3	Operatør	Brutto kostnader 2017 i mill. kr.
Bergen sør	Tide Buss AS	222,5
Bergen nord	Tide Buss AS	234,5
Bergen sentrum	Tide Buss AS	244,4
Vest	Nettbuss AS	209,4
Sunnhordland	Nobina AS	72,0
Hardanger/Voss	Tide Buss AS	171,7
Nordhordland	Nobina AS	115,5
Austevoll	Tide Buss AS	17,0
Osterøy	Tide Buss AS	43,5
Modalen	MEB AS	12,6
Serviceinjenere i Bergen	Osbuss AS	2,4
Takstkompensasjon buss		9,0
Takstkompensasjon NSB		26,0
Auka ruteproduksjon bergensområdet		30,0
Diverse kostnader		25,8
Skuleskyss		199,1
Sum total		1 635,3

Bussdrifta har stort omfang i Hordaland. Totalt for Hordaland var det 773 bussar i produksjon i 2015, på det travlaste tidspunktet i døgeret. Årleg styrking av ruteproduksjonen, hovudsakleg i bergensområdet, viser igjen

i auka reisetil. Tabellen under syner nøkkeltal for buss i Hordaland (kjelde: Kollektivstrategi for Hordaland, Årsrapport 2015):

Nøkkeltal buss Hordaland	2013	2014	2015
Påstigingar	41 776 000	42 502 000	43 352 000
Avgangar	1 986 847	2 086 998	2 120 057
Vognkilometer	32 621 191	33 464 850	33 917 328

I 2016 er det i verksett auka ruteproduksjon med omlag 300 nye avgangar i samband med tidsdifferensierte bompengear i Bergen. Tiltaka vart finansiert med belønningssmidlar frå staten. Ved ruteendring hausten 2016 vart busstilbodet styrkt ytterlegare med om lag 130 fleire avgangar. Totalt har dette gitt vesentleg auka kapasitet og frekvens på fleire tunge busslinjer i Bergen.

Skal ein nå målet om nullvekst i personbiltrafikken vil det krevje kontinuerleg utvikling og styrking av kollektivtilbodet, tilpassa dei store reisestraumane og på ein effektiv og føremålstenleg måte. Også i 2017 vert det lagt opp til å auke

ruteproduksjonen i bergensområdet, finansiert av belønningssmidlar, med inntil 30 mill. kroner i heilårsverknad.

Det vart i fylkesbudsjettet for 2016 sett av 10 mill. kr til innføring av einingstakst mellom Bergen og Arna. Arbeidet med dette stoppa opp då det vart varsla at Samferdselsdepartementet skulle overta forhandlingane med fylkeskommunane. Fylkesrådmannen foreslår å setje av same sum i budsjettet for 2017, då forhandlingane er teke opp att, med mål om å få på plass einingstakst mellom Bergen og Arna i 2017. Vidareføring av eksisterande avtalar med NSB om takstkompensasjon ligg også inne i budsjettforslaget.

Skuleskyss

Skuleåret 2015/2016 var det totalt nærare 20 000 elevar med rett på skuleskyss i Hordaland. Av desse hadde nærare 15 % individuelt tilrettelagt skuleskyss. Det er registrert vekst i talet på grunnskuleelevar, og at veksten av elevar som har trong for individuelt tilrettelagt skuleskyss held fram.

Budsjettområdet Skuleskyss dekker kostnader knytt til individuelt tilrettelagt skuleskyss i grunnskule og vidaregåande skule. I 2017 vert det budsjettert med 199,1 mill. kr til skuleskyss. Av denne summen er 135,8 mill. kr til individuelt tilrettelagt skuleskyss for grunnskuleelevar og 63,3 mill. til elevar i vidaregåande skule. Budsjettet er med dette styrka monaleg frå 2016, for å ta høgde for den aukande etterspurnaden etter individuelt tilrettelagt skuleskyss.

FYLKESVEGFERJER

2	Fylkesvegferjer		Budsjett 2016 i mill. kr	Budsjett 2017 i mill. kr
	Fylkesvegferjer	Driftsutgifter	329,6	311,4
		Driftsinntekter	-6,4	-6,4
		Netto driftsutgifter nominelt	323,2	305,0
		Netto driftsutgifter i 2017 kroner	330,6	305,0

Nedgangen i kostnader skuldast at kostnadsfaktorane i kontraktane har hatt ein særst gunstig utvikling for fylkeskommunen siste året. Det er særleg drivlekostnaden som har påverka kostnadsbiletet på ein god måte. Dette er

forhold som raskt kan endre seg, og med dette budsjettet er fylkeskommunen eksponert for risiko. For 2017 er det budsjettert slik innanfor dei ulike ruteområda:

3		Operatør	Brutto kostnader 2017 i mill. kr
	Masfjordnes-Duesund	Wergeland AS	7,9
	Midthordland og Austevoll 1 og 2	FosenNamsos Sjø AS	86,2
	Nordhordland	Norled AS	59,4
	Sunnhordland	Norled AS	80,3
	Hardanger	Norled AS	48,8
	Kløkkarvik-Hjellestad	GulenSkyss AS	12,7
	Takstkompensasjon		4,7
	Komp.vg.skuleskyss ferje		2,0
	Diverse kostnader		9,4
	Sum total		311,4

Hordaland fylkeskommune har ansvar for 17 ferjesamband på fylkesvegnettet, etter at trekantsambandet Kvandal–Utne–Kinsarvik vart delt i to frå oktober 2015. Ferjesambanda er drifta med 20 hovudferjer, og er fordelt på 6 ruteområde/kontraktar. Totalt for ferjesambanda var det i 2015 frakta over 4,5 mill. passasjerar og om lag 2,35 mill. køyretøy. Alle sambanda er nettokontraktar, det vil seie at det er operatørane og ikkje fylkeskommunen som har inntektsansvaret. Det er lagt opp til ein samla kostnad på 311,4 mill. kr i budsjettet for 2017.

Samla sett er budsjettet for 2017 noko lågare enn 2016. Dette skuldast ikkje reduksjon i produksjonen, men er knytt til kontraktkostnader og forventna kostnadsutvikling for drivleje, lønn med vidare samt til korleis nettokontraktane er innretta. Ferjekontraktane er inne i dei siste anbudsåra, og mot slutten av kontraksperioden vil forventna auke i billettinntekter gje lågare nettokostnader for operatør. Når det gjeld forventna kostnadsutvikling, er indeksprognosane kontraktane skal regulerast med gunstige slik ein ser det per i dag.

Nye anbod i ferjedrifta skal ha ei sterkare miljøinnretning enn i dag, og i tillegg er det venta at kostnadsnivået vil auke. Uvisse knytt til nivået på driftskostnader for neste anbodsperiode tilseier at ein må vere atterhalden med endringar i tilbodet.

Infrastrukturen i distrikta er sårbar, og særleg hardangerområdet er utsett for ras og påverknad av ekstremver. I slike tilfelle kan ein vere avhengig av ferje som alternativt transportmiddel, noko som kan føre til auka ferjekostnader.

Kostnader knytt til avtale om lærlingtilskott er lagt inn som del av kontraktskostnadene. Det er lagt opp til å halde fram med lærlingsatsinga som tidlegare. Elbilar utgjør ein aukande del av køyretøya på ferjene. Tal

for 2015 viser størst del elbilar på sambanda Krokeide–Hufthamar (9,6 prosent) og Husavik–Sandvikvåg (7,6 prosent). Frå 01.01.2016 vart det innført ordning med halv pris for elbilar på alle ferjesambanda fylkeskommunen har ansvar for. Ordninga med rabatterte takst held fram i 2017.

I samsvar med vedtak i fylkesutvalet er det lagt inn 1 mill. kr til ferje nr. 2 i sambandet Hufthamar–Krokeide.

Fylkesrådmannen foreslår takstauke for fylkesvegferjene i samsvar med riksregulativet for ferjetakstar. I statsbudsjettet er dette regulativet foreslått auka med 7,8 %.

Trafikkstatistikk for fylkesvegferjesambanda (kjelde: Kollektivstrategi for Hordaland Årsrapport 2015):

Trafikkstatistikk per ferjesamband	PBE 2014	Passasjerar 2014	PBE 2015	Passasjerar 2015
Masfjordnes-Duesund	64 433	88 606	71 392	95 483
Fedje-Sævrøy	55 568	101 357	56 666	104 293
Leirvåg-Sløvåg	304 356	352 489	315 868	349 422
Langevåg- Buavåg	102 996	136 554	108 030	138 689
Skjersholmane-Ranavik	232 691	272 736	233 647	277 116
Skånevik-Matre-Utåker	131 601	155 307	128 897	154 598
Jektavik-Nordhuglo-Hodnanes	245 169	318 822	260 130	334 385
Fjelbergruta	38 581	54 017	39 822	53 018
Krokeide-Huftahamar	407 956	602 482	426 181	632 993
Husavik-Sandvikvåg	88 115	114 358	89 299	120 435
Halhjem-Våge	225 012	369 742	222 436	368 203
Hatvik-Venjanaset	498 848	781 764	454 730	742 402
Kvandal-Utne-Kinsarvik	201 974	256 022	183 922	236 046
Jondal-Tørvikbygd	287 349	388 081	327 318	435 926
Gjermundshamn-Varaldsøy-Årsnes	360 364	471 400	378 068	500 888
Klokkarvik-Hjellestad	23 269	39 190	20 611	37 454
Sum total	3 268 282	4 502 927	3 317 017	4 581 351

Talet på personbileiningar (PBE) frå 2014 til 2015 viser vekst i trafikken for fleire av ferjesambanda. Størst prosentvis vekst ser ein på sambanda Jondal–Tørvikbygd, Masfjordnes–Duesund og Leirvåg–Sløvåg. Den relativt sterke veksten på ferja mellom Jondal og Tørvikbygd skuldast truleg endring i trafikkmønster som følgje av opning av

Jondalstunnelen og bortfall av bompenggeinnkrevjing for Folgefonnstunnelen. Sambanda med størst prosentvis nedgang er Klokkarvik–Hjellestad, Kvandal–Utne–Kinsarvik og Hatvik–Venjanaset. Det er ikkje lagt opp til større endringar i ferjetilbodet komande budsjettår.

BÅTRUTER

2	Båtruter		Budsjett 2016 i mill. kr	Budsjett 2017 i mill. kr
	Båtruter	Driftsutgifter	177,0	166,3
		Driftsinntekter	-42,5	-48,1
		Netto driftsutgifter nominelt	134,5	118,2
		Netto driftsutgifter i 2017 kroner	137,6	118,2

På same måte som for ferjedrifta har kostnadsfaktorane i kontraktane med operatørane hatt ei gunstig utvikling for

fylkeskommunen. I tillegg har inntektsutviklinga i 2016 vore god, og denne trenden er vidareført i 2017.

3		Operatør	Kontraksform	Brutto kostnader 2017 i mill. kr
	Sunnhordland og Austevoll	Norled AS	Brutto	91,4
	Espevær og Hernar	Gulen Skyssbåtservice AS	Netto	14,9
	Rosendal-Bergen og Reksteren- Våge-Os	L. Rødne & Sønner AS	Netto	14,8
	Nordhordland	Norled AS	Brutto	10,2
	Turistrute Hardanger	Norled AS	Netto	5,9
	Kleppestø-Strandkaien	Norled AS	Brutto	21,4
	Mindre båtruter/diverse kostnader			4,5
	Takstkompensasjon (Ungdomsbillett)			0,6
	Terminalar snøggbåt			2,0
	Komp.vg.skuleskyss			0,6
	Sum total			166,3

Totalbudsjettet for 2017 viser ein nedgang i høve budsjett 2016 med 10,6 mill. kr. Nedgangen skuldast i hovudsak framskriving av kontraktkostnader, ut frå indeksprognosar knytt til drivstoff, løn med vidare. Det vil vere uvisse til framskrivinga i høve faktisk kostnadsutvikling. Anbuds kontraktane på båtrutene er både bruttokontraktar,

som eksponerer fylkeskommunen for ein inntektsrisiko, og nettokontraktar der operatørane har inntektsansvaret. Etter at dei nye kontraktane tok til å gjelde frå 2014, er snøggbåt drifta no inne i ein stabil fase. Oversikt over trafikkutvikling (kjelde: Kollektivstrategi for Hordaland Årsrapport 2015):

Båtsamband	2013	2014	2015	Endring frå 2014
Sunnhordland-Austevoll-Bergen ¹	254 000	364 000	360 000	-1 %
Lokalbåt Austevoll	13 000	16 000	16 000	0 %
Espevær-Eidesvik	33 000	33 000	33 000	0 %
Hellesøy-Lyngøy-Hernar	7 000	7 000	9 000	+29 %

Båtsamband	2013	2014	2015	Endring frå 2014
Rosendal–Bergen	44 000	45 000	45 000	0 %
Reksteren–Våge–Os ²	10 000	–	12 000	– %
Kleppestø–Strandkaaien ³	301 000	334 000	448 000	+ 34 %
Knarvik–Frekhaug–Bergen 4	–	84 000	101 000	+ 20 %
Norheimsund–Eidfjord	17 000	19 000	23 000	+ 21 %

1. Usikre tal for 2013.
2. Endringar i sambandet og datafangst gir usikre tal for 2014.
3. Endra anløp i Bergen frå Nøstet til Strandkaaien 1.1.2015.
4. Nytt samband 1.1.2014.

BYBANEN

2	Bybanen	Budsjett 2016 i mill. kr	Budsjett 2017 i mill. kr
	Bybanen		
	Driftsutgifter	187,3	223,4
	Driftsinntekter	-125,7	-131,3
	Netto driftsutgifter nominelt	61,6	92,1
	Netto driftsutgifter i 2017 kroner	63,0	92,1

Bybanen får ein kostnadsauke på knapt 30 mill. kr i budsjettet for 2017 samanlikna med 2016. Dette skuldast heilårsdrift av forlenginga til Birkelandsskiftet/Flesland.

Den totale budsjettsummen på 223,4 mill. kr er sett saman av fylgjande hovudpostar:

3	Brutto kostnader 2017 i mill. kr
Bybanen AS Administrasjon	36,4
Vogn- og kontraktskostnader	157,2
Infrastruktur	28,8
Driftskostnader Bybanebygg	1,0
Sum total	223,4

Opggåvene knytt til drifta er delt mellom Skyss og Bybanen AS. Skyss har ansvar for rutedrifta gjennom kontrakt med Keolis Norge AS, medan Bybanen AS har ansvaret for å drifte og vedlikehalde infrastruktur og vogner. Bybanen AS er heileigd av og vert finansiert av fylkeskommunen. Styret i Bybanen AS vedtek det årlege budsjettet.

Hausten 2016 vart byggjetrinn 3 mellom Lagunen og Birkelandsskiftet/Flesland ferdigstilt og sett i drift. Bybanen vil ikkje gå heilt fram til Flesland før den nye terminalen er ferdigstilt i 2017 og har difor mellombels endehaldplass i Birkelandsskiftet. Fram til opning av endestoppen Flesland, er det sett opp bussar mellom Birkelandsskiftet og Flesland.

Samla brutto driftskostnader for Bybanen er på 223,4 mill. kr, ei auke på 36 mill. kr i høve 2016. I det ligg auka kostnader knytt til heilårsdrift av byggjetrinn 3 og lange vogner på heile strekninga. I løpet av 2016 vart dei 8 nye lange vognene levert for å stå klare til oppstart av byggjetrinn 3. Lengre vogner og auka kjørelengde gir til saman 30 prosent auke i vogn- og kontraktskostnader. I løpet av hausten 2016 startar arbeidet med forlenging av dei 20 korte vognene.

Etter kvart som desse vert sett i produksjon igjen vil ein få auka driftskostnader. I rushtida vil det vere 21 vogner ute i traseen og samla ruteproduksjon er berekna til 2,1 mill. kilometer totalt for 2017.

ANDRE KOSTNADER

2 Andre kostnader		Budsjett 2016 i mill. kr	Budsjett 2017 i mill. kr
Andre kostnader	Driftsutgifter	230,6	243,1
	Driftsinntekter	-9,4	-9,6
	Netto driftsutgifter nominelt	221,3	233,5
	Netto driftsutgifter i 2017 kroner	226,3	233,5

Budsjettauken på samleposten Andre kostnader skriv seg frå ei rekkje mindre postar, m.a. er posten for transaksjonskostnader i samband med bruk av mobilbillett er auka med 1,0 mill. kr. Det same er kostnadane til inntektssikring.

Posten andre kostnader inneheld ei rekkje kostnader knytt til drifta i Skyss og på samferdselsavdelinga samt den administrative drifta og er nærare kommenterte nedanfor.

3	Brutto kostnader 2017 i 1000 kr
Generell drift, Skyss	73,3
Transportordninga for funksjonshemma	49,6
Diverse kostnader	37,7
Administrasjon samferdselsavdelinga	19,6
Administrasjon Skyss	62,9
Sum total	243,1

Generell drift, Skyss

Generell drift i Skyss omfattar i hovudsak kostnader bundne opp i faste aktivitetar, som drift kundesenteret, drift- og vedlikehald av IKT-system, teknisk vedlikehald, marknadsføring, ruteinformasjon, inntektssikring, marknadsinformasjonssystem (MIS) og utgifter knytt til dei nye salskanalane kommisjonærsal og mobilbillett.

Kollektivstrategi for Hordaland legg eit høgt ambisjonsnivå for Skyss i åra framover. Aktiviteten er høg med omfattande utviklingsoppgåver og til dels komplekse driftsoppgåver.

Skyss sitt marknadsarbeid skjer gjennom ei rekke ulike kanalar. Gjennom kundesenter har ein direkte kontakt med kundane. Ved hjelp av digitale kanalar får ein gitt informasjon om rute- og avgangstider, avvik og generell informasjon om trafikktilbodet. Plakatlar og digitale skjermar vert brukte til å gi informasjon om endringar i tilbod og pris i tillegg til kampanjar for å informere kundane om billett, salskanalar og reisetilbod. Nokre kampanjar tar også for seg til dømes trafikktryggleik og korleis ein bør te seg når ein reiser kollektivt. Til saman har ein gjort mykje dei seinare åra for å betre informasjonen til dei reisande, men dette er framleis eit område Skyss vil jobbe vidare med for å bli enda betre.

Ein stadig større del av kundane kjøper billett via

mobiltelefon, og i budsjettet er det lagt opp til ein auke på 10 prosent i talet på brukarar samanlikna med 2016.

Ikkje alle reisande betalar for seg, og det er derfor naudsynt å gjennomføre ulike kontrolltiltak for å sikre at Skyss får inn dei inntektene ein skal ha. I 2017 vil ein gjennomføre ei ekstra satsing på inntektssikring, og fylkesrådmannen har derfor føreslått å setje av 1 mill. kr meir til dette arbeidet samanlikna med budsjettet for 2016.

Transportordninga for funksjonshemma

Transportordninga for funksjonshemma har omlag 13 600 brukarar, som er fordelt på brukarar med særskilte behov (blinde og rullestolbrukarar) og ordinære brukarar. Kvar brukar får tildelt ein kvote som kan nyttast til fritidsreiser. Reisene skjer ved bruk av drosje. Brukartalet er stabilt og nye søkarar vert tekne inn i transportordninga etter kvart som dei vert godkjente av ei legenemnd, som vurderer alle søknadane.

Budsjettområdet dekkjer og arbeidskøyring for funksjonshemma som har arbeid i verna verksemdar (VTA verksemdar). Det er omlag 200 brukarar i denne ordninga, og omlag 11 mill. kr av budsjettet går med til dette. Dette gjeld brukarar som ikkje kan nytte kollektive transportmidlar. Det vert betalt ein mindre eigendel av transporten. Det vert budsjetttert med 49,632 mill. kr i 2017.

Diverse kostnader

Plan og tiltaksmidlar

Det vert som tidlegare år sett av ein post til diverse kostnader som fylkesdirektør samferdsel disponerer. Dette skal dekke kostnader til ymse kontingentar til interesseorganisasjonar som fylkeskommunen er med i, samt midlar til konsulenthjelp i større prosjekt som t.d. regionale planar.

Innanfor denne posten er det sett av 0,5 mill. kr til Kontaktutvalet for E39 som fylkesutvalet har etablert. Kontaktutvalet sitt arbeid er knytt til plan-, prosjektering- og byggeprosessen for parsellane på E39 mellom Bergen og Akسدal. Det vert budsjettert med 4,514 mill. kr på denne posten.

Kostnader til leige av innfartsparkeringsplassar

Til leige av innfartsparkeringsplassar er det sett av ein eigen budsjettpost på 1,3 mill. kr. Dette gjeld innfartsplassane på Os, Straume, Flesland kai og Åsane.

Til rådvelde for utval for miljø og samferdsel

Det vert budsjettert med 1,0 mill. kr til rådvelde for utval for miljø og samferdsel, det same som i 2016.

Prosjekt Innfartsparkering

I 2017 vil arbeidet med å få på plass nye innfartsparkeringsplassar halde fram. Det vert teke sikte på å utarbeide eit handlingsprogram for gjennomføring av strategien i 2017. Fylkesrådmannen budsjetterer med 2,5 mill. kr i 2017.

Vidaregåande skuleskyss

Denne budsjettposten dekker billett-kostnadane til vidaregåande skuleskyss. Posten vert inntektsført i Skyss sin rekneskap og er såleis kun ein rekneskapsmessig disposisjon. Det vert budsjettert med 28,4 mill. kr.

Administrasjon samferdselsavdelinga

Samferdselsavdelinga er inndelt i tre seksjonar; vegseksjonen, transportplanseksjonen og forvaltningseksjonen. I tillegg kjem Skyss som er direkte underlagt fylkesdirektør samferdsel.

Hovudarbeidsområda til avdelinga er planlegging innanfor samferdselsområdet. I tillegg kjem forvaltning av fylkesvegane som vegeigar og oppfølging av Statens vegvesen som har det operative ansvaret for drift, vedlikehald og tilsyn. Avdelinga har òg ansvar for løyveforvaltninga og Transportordninga for funksjonshemma.

Det vert budsjettert med 19,573 mill. kr i 2017 og stillings-talet er uendra med 24 stillingar.

Administrasjon Skyss

Administrasjon Skyss omfattar i hovudsak lønskostnader. I budsjett 2017 har ein samla alle Skyss sine lønskostnader under Administrasjon. Tidlegare år har lønsbudsjettet til tilsette på Skyss sitt Kundesenter vore budsjettert under posten Generell drift, men frå budsjettåret 2017 har ein valt å flytta desse kostnadene over til Administrasjon Skyss. Det vert kontinuerlig arbeid med å styrke kompetansen til medarbeidarane i Skyss i tråd med måla i handlingsplanen.

INNTEKTER OG FINANSIERING DRIFT KOLLEKTIV

Billettinntekter og belønningsmidlar utgjer ein svært viktig del av finansieringsgrunnlaget for kollektivtrafikken. I 2017 er den samla budsjetterte inntekta til kollektivtrafikk på 1 128,1 mill. kr, fordelt slik:

- Billettinntekter780,8 mill. kr
- Skuleskyssinntekter139,3 mill. kr
- Andre inntekter 61,0 mill. kr
- Belønningsmidlar 147,0 mill. kr
- Total1 128,1 mill. kr

BILLETTINTEKTER

I budsjettet for 2017 er det lagt til grunn takstauke i samsvar med konsumprisindeksen, på 2,5 %. Tabellen under viser utvikling i samla billettinntekter

i perioden 2013–2015, prognose for 2016 og budsjett for 2017 for buss/bane.

3 År	2013	2014	2015	Prognose 2016	Budsjett 2017
Billettinntekter buss/bane	601,3	616,1	667,6	681,2	734,3

Med ein forventa passasjervekst i tillegg til ein forventa vekst som følgje av forlenging av Bybanen til Flesland, er det budsjettert med totalt 734,3 mill. kr i billettinntekter for 2017 på buss og bane.

I tillegg til billettinntektene frå buss/bane er det budsjettert med 46,4 mill. kr i billettinntekter for båtruter. Dette er ein auke på 3,9 mill. kr. i høve til budsjett for 2016.

Tabellen under viser fylkesrådmannen sitt forslag til takstar i minstetakststona gjeldande frå 1. februar 2017:

Billett	Takst 2016 kr	Forslag takst 2017 kr
Enkeltbillett vaksen, kjøpt på førehand	36	37
Enkeltbillett barn/honnør	18	19
Enkeltbillett kjøpt om bord, vaksen	50	60
Enkeltbillett kjøpt om bord, barn/honnør	25	30
Enkeltbillett betalt med Skyss-kort/mobilkonto	29,90	30,80
Periodebillett 30 dg vaksen	765	780
Periodebillett 30 dg barn	360	365
Periodebillett 30 dg honnør	380	390
Periodebillett 30 dg student	460	470
Ungdomsbillett 30 dg	360	365
24-timarsbillett vaksen	95	95
24-timarsbillett barn/honnør	45	50
Nattbillett	80	85

I tillegg til billettinntektene vist over, er det budsjettert med 139,3 mill. kr i skuleskyssinntekter som gjeld skuleelevar i grunnskule og vidaregåande skule med rett på skuleskyss. Dette er ei auke på om lag 10 mill. kr i høve budsjett for 2016. Av summen på 139,3 mill. kr er 111,4 mill. kr skuleskyssinntekter knytt til grunnskuleelevar,

medan 27,9 mill. kr er skuleskyssinntekter knytt til vidaregåande elevar.

Inntektene som kjem frå skuleskyss av vidaregåande elevar blir dekt over samferdselsbudsjettet, og ligg som ein kostnad under posten Andre kostnader, jf. framanfor.

ANDRE INNTEKTER

Andre inntekter inneheld i hovudsak ulike refusjonsinntekter frå kommunar og posten vognleige Bybanen. Totalt

er andre inntekter budsjettert med 61,0 mill. kr fordelt på desse postane:

3 Andre inntekter	Beløp 2017 i mill. kr
Refusjon skuleskyss kommunale vedtak	14,1
Kundesenter og avviksgebyr	9,6
Refusjon Ferje Austevoll og Fjellberg	6,4
Refusjon båt Rogaland	1,6
Vognleige Bybanen	29,1

Inntekt frå refusjon frå kommunar for skuleskyss basert på kommunale vedtak er budsjettert til 14,1 mill. kr for 2017. Dette er ein auke på 6,8 mill. kr i høve budsjett 2016. Auken skuldast i første rekkje eit aukande tal kommunale vedtak om skuleskyss.

Vognleige til Bybanen AS er auka i og med at ein i 2017 vil leige ut alle dei 28 vognene. Vognleigeinntektene til Bybanen AS har ein tilsvarande vognleigekostnad frå operatør for Bybanen.

BELØNNINGSMIDLAR

Ny belønningsavtale er inngått for perioden 2015–2018, med ei samla løyving på 724 mill. Midlane vert fordelt mellom ulike tiltaksområde, der i blant tiltak for utvikling og styrking av rutetilbodet. Tiltak knytt til styrking av rutetilbodet gir påfølgjande driftskostnader kvart år. Det er difor viktig å sikre finansiering til vidareføring av allereie i verksette tiltak, samstundes som ein må sikre rom for nye tiltak.

I tillegg til det «ordinære» tilskottet vart det i 2015 løyvd ekstra midlar på 35 mill. kr til tiltak i samband med innføring av tidsdifferensierte bompengetakstar i Bergen frå 01.02.2016. Også i 2016 er det gitt ekstraløyving til styrking av kollektivtilbodet på 30 mill. kr.

I 2016 vart det gjennom belønningsordninga fordelt totalt 109 mill. kr til kollektivdrift. Inklusive ekstraløyvinga på 30 mill. kr gir dette totalt 139 mill. kr i belønningsmidlar for 2016. Av den samla summen vert 107 mill. kr nytta i 2016, og 32 mill. kr overført til 2017.

For 2017 er det lagt opp til å nytte totalt 147 mill. kr i belønningsmidlar til kollektivdrift, fordelt slik:

- 35 mill. kr til vidareføring av tiltak frå tidlegare år
- 35 mill. kr til vidareføring av tiltak knytt til tidsdifferensierte bompengetakstar i Bergen
- 45 mill. kr til Bybanen byggjetrinn 3 og lange vogner på byggjetrinn 1 og 2
- 32 mill. kr til styrka rutetilbod og drift biogasshybridbussar

For å sikre finansiering av driftsnivået i 2017 over i 2018 er ein avhengig å nytte ein større del av belønningsmidlane for 2018 til drift. Fylkesrådmannen vil kome attende til dette.

TANNHELSE:

Pådrivar for god tannhelse

Tannhelsetenesta arbeider for å sikre eit fagleg godt og likeverdig tilbod til alle innbyggjarane i Hordaland. Gjennom den nye klinikkstrukturplanen vert det lagt til rette for meir robuste fagmiljø på moderne tannklinikkar. Tannhelsetenesta har høg merksemd på førebyggjande tiltak og bidrar aktivt til betre folkehelse i fylket vårt. Satsinga på spesialistutdanning og forskning i regi av kompetansesenteret TkVest/Hordaland vert vidareført i 2017.

INNLEIING

Tabellen nedanfor gir eit oversyn over tannhelsetenesta sitt budsjett, fordelt på tannhelseavdelinga, teknisk avdeling, dei fem tannhelsedistrikta og Tannhelsetenesta kompetansesenter Vest/ Hordaland (TkVest/Hordaland).

1		Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Tannhelseavdelinga	Brutto driftsutgifter	7 344	7 556	3 %
	Driftsinntekter	-346	-353	2 %
	Netto driftsutgifter	6 998	7 203	3 %
Tekn. avdeling - Fellesfunksjonar	Brutto driftsutgifter	19 760	20 218	2 %
	Driftsinntekter	-4 855	-4 952	2 %
	Netto driftsutgifter	14 905	15 266	2 %
Sentrum tannhelsedistrikt	Brutto driftsutgifter	75 109	77 311	3 %
	Driftsinntekter	-19 352	-19 739	2 %
	Netto driftsutgifter	55 757	57 572	3 %
Nord tannhelsedistrikt	Brutto driftsutgifter	51 744	53 266	3 %
	Driftsinntekter	-18 435	-18 803	2 %
	Netto driftsutgifter	33 309	34 463	3 %
Vest tannhelsedistrikt	Brutto driftsutgifter	58 203	59 897	3 %
	Driftsinntekter	-17 635	-17 988	2 %
	Netto driftsutgifter	40 568	41 909	3 %
Sør tannhelsedistrikt	Brutto driftsutgifter	30 980	31 881	3 %
	Driftsinntekter	-8 793	-8 969	2 %
	Netto driftsutgifter	22 187	22 912	3 %
Aust tannhelsedistrikt	Brutto driftsutgifter	25 378	26 107	3 %
	Driftsinntekter	-10 021	-10 222	2 %
	Netto driftsutgifter	15 357	15 885	3 %
TkVest/Hordaland –	Brutto driftsutgifter	35 009	26 026	-25 %
Spesialistklinikken	Driftsinntekter	-32 389	-18 236	-44 %
	Netto driftsutgifter	2 620	7 790	205 %
TkVest/Hordaland –	Brutto driftsutgifter	0	15 000	100 %
Statstilskot til forskning/adm.	Driftsinntekter	0	-15 000	100 %
	Netto driftsutgifter	0	0	0 %
	Sum brutto driftsutgifter	303 527	317 262	4 %
	Sum driftsinntekter	-111 826	-114 262	2 %
	Sum netto driftsutgifter	191 701	203 000	6 %
	Netto driftsutgifter i 2017 kr.	198 199	203 000	3 %

- **TkVest/Hordaland:** Den største endringa i budsjettet er av teknisk art, og gjeld TkVest/Hordaland. TkVest/Hordaland består av både ein fylkeskommunal og ein statleg finansiert del. Den statlege delen skal gå til øyremerka føremål. Midlar som ikkje vert brukt innanfor året dei er løyvd, kan setjast på fond og nyttast året etter. For å skilje mellom dei to områda økonomisk, og slik få betre kontroll samla sett på TkVest/Hordaland er den statlege delen skilt ut. I tillegg er nettobudsjettet for den fylkeskommunale delen styrka med 5,2 mill. kr i 2017 kr.
- **Tannhelseavdelinga og Teknisk avdeling:** Begge desse områda har fått vidareført budsjettet om lag på same nivå. Det gjeld både for kostnads- og inntektssida.
- **Tannhelsedistrikta:** For tannhelsedistrikta er budsjetta vidareført på same nivå som dei var på i 2016. I budsjettet for Tannhelsesektoren er det lagt til grunn ein takstauke på om lag 3,5 %.

- **Sektorbudsjett:** Det totale budsjettet til tannhelsesektoren er auka med om lag 5 mill. kr i 2017, som følgje av ei tidligare feilbudsjettering som vart retta opp i tertialrapporten etter 2. tertial 2016. Dersom ein ser vekk frå styrkinga av TkVest/Hordaland, så er budsjettet til tannhelsesektoren vidareført på om lag same nivå for dei resterande områda; administrasjonen, teknisk avdeling og tannhelsedistrikta.

Under er nye moment som er innarbeidd i tannhelsetenesta sitt budsjett for 2017:

- TkVest/Hordaland, budsjettauke 5,2 mill. kr.
- Husleigeauke Askøy tannklinikk, 0,5 mill. kr.
- Generell takstauke, 3,5 %, 1,1 mill. kr.
- Hørselsvern tilsette, 0,5 mill. kr.
- Andre mindre budsjettekniske justeringar, 0,3 mill. kr.

MÅL OG STRATEGIAR

Regjeringa har signalisert auka satsing på helsefremjande og førebyggjande tannhelsearbeid, og ei betre integrering av tannhelsetenesta i det generelle folkehelsearbeidet. Fylkeskommunen har også fått eit lovfesta ansvar for folkehelsearbeidet.

OVERORDNA MÅL 1

Sikre likeverdig tilbod til alle innbygarane i Hordaland

Strategiar

- 1.1 Gode økonomiske driftsvilkår
- 1.2 Betre fylkesdekkande funksjoner
- 1.3 Styrke leiaropplæring- og utvikling
- 1.4 Betre planverk
- 1.5 Betre samarbeidsavtalar med alle kommunane

Tiltak

- Tiltak 1** Arbeide for gode økonomiske driftsvilkår
- Tiltak 2** Vidareutvikle TkVest/Hordaland, TOO (Tortur/Overgrep/Odontofobi) -team, tannlegevakt, nar-kosetilbod.
- Tiltak 3** Prioritere auka leiaropplæring- og utvikling
- Tiltak 4** Utarbeide planer og rutinar som er felles for tannhelsedistrikta
- Tiltak 5** Gjennomgang og revisjon av samarbeidsavtalar

OVERORDNA MÅL 2

Sikre gode fagmiljø på moderne tannklinikkar

Strategiar

- 2.1 Meir teneleg struktur
- 2.2 Betra kompetanse på klinkkane

Tiltak

- Tiltak 1** Gjennomføre klinikkstrukturplanen for Hordaland 2015 – 2030.
- Tiltak 2** Utarbeide en opplærings- og kompetansehevingsplan for tannhelsetenesta i Hordaland.

OVERORDNA MÅL 3

Styrke kompetansen i tannhelsetenesta gjennom eit bedra spesialisttilbod, rådgjevingsteneste og auka forskingsinnsats.

Strategiar

- 3.1 Ha ein overordna strategi i heile sektoren.
- 3.2 Styrke klinisk og praksisnær forskning.

Tiltak

- Tiltak 1** Utarbeide overordna strategi TkVest/Hordaland, som manglar.
- Tiltak 2** Prioritere ressursar til klinisk og praksisnær forskning.

OVERORDNA MÅL 4

Ha fokus på førebyggjande arbeid og på den måten bidra til betre folkehelse.

Strategiar

4.1 Betre folkehelse gjennom tannhelsetenesta.

Tiltak

Tiltak 1 Gjennomføre plan for folkehelse og førebyggjande tiltak

Alle tiltaka vert finansierte innanfor Tannhelsetenesta sitt budsjett.

ORGANISERING

Tannlegedistrikt og klinikkområde

Tannhelsetenesta er delt inn i ein sentral administrasjon, tannhelseavdelinga, fem tannhersedistrikt og TkVest/Hordaland. Kwart distrikt har eigne klinikkområde, som igjen består av eit tal klinikkar. Det er ein overtannlege for kvart distrikt, og denne har resultat- og budsjettansvar innanfor sitt området.

Geografisk inndeling

Kartet på neste side syner den geografiske inndelinga av Hordaland i distrikt, og kor dei ulike klinikkane er geografisk plassert. Kartet gjeld for 2016, og 3 av klinikkane på kartet vart i mars vedtekne nedlagt. Dette dreier seg om Fedje tannklinikk, Masfjorden tannklinikk og Modalen tannklinikk.

Endringar klinikkstruktur 2017

Fylkestinget vedtok i mars 2016 klinikkstrukturplanen for tannhelsetenesta i Hordaland 2016 – 2030. I samsvar med denne vedtekne planen kjem desse endringane til å verte gjennomført i 2017:

- Askøy tannklinikk vil bli teken i bruk vinter 2017. Askøy tannklinikk er eit nybygg med 11 behandlingssrom

plassert i Klepppestø torg, og vil erstatte noverande Klepppestø tannklinikk og Florvåg tannklinikk.

- Det er eit samarbeid mellom tannhelsetenesta i Hordaland og Rogaland om å etablere ein felles tannklinikk for Etne kommune (Hordaland) og Vindafjord kommune (Rogaland). Tannklinikken vil bli plassert i Ølen (Vindafjord kommune). Etablering av ein slik felles tannklinikk må verte vedteken av fylkesutvalet, og saka skal handsamast i oktober 2016.
- Arbeidet med å planlegge nye tannklinikkar i Arna, i Knarvik og i den nye Åsane vgs vil halde fram.

TkVest/Hordaland

Tannhelsetenesta kompetansesenter Vest/Hordaland vart etablert i august 2012. Senteret skal driva spesialistbehandling, driva med praksisnær, klinisk forskning og bidra i spesialistutdanninga. TkVest/Hordaland har spesialistklinikken i det nye odontologibygget i Årstadveien 19, og administrasjonen er i nabobygget Årstadveien 21. TkVest/Hordaland har nå 53 tilsette spesialistar og forskarar, og det vil i løpet av 2017 vera behov for å starta arbeidet med å finna løysingar for meir areal og betre plass.

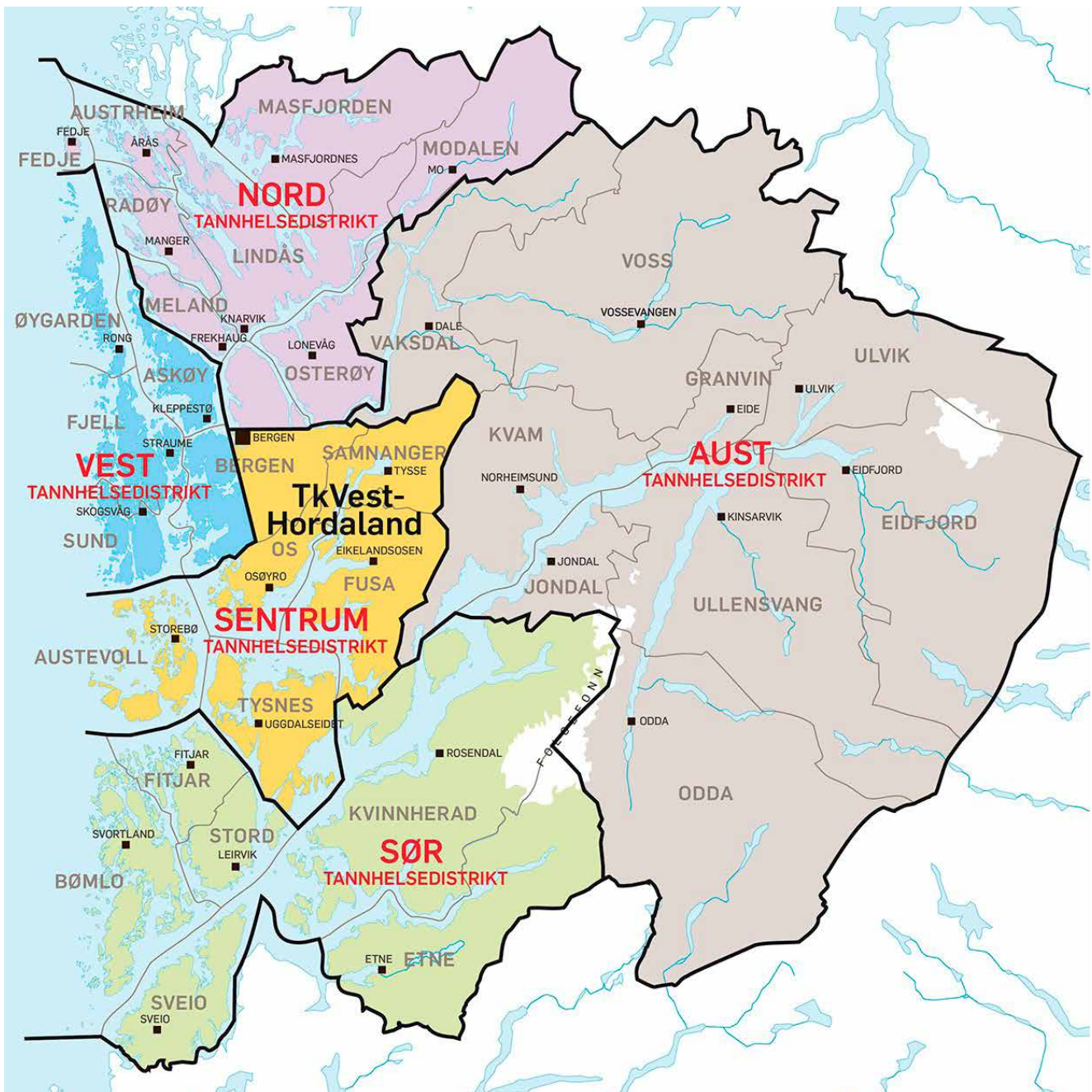
STATISTIKK

Tabellen på neste side viser relativ del prioritert klientell som er under tilsyn av tannhelsetenesta i Hordaland og Noreg (unntatt Oslo) i 2013, 2014 og 2015. Tal frå KOSTRA. Tala for 2016 vert klar i fyrste halvdel av 2017.

Prioritert klientell under tilsyn vert berekna utifrå folke-registeret pr. 01.01. Relativ del prioritert klientell under

tilsyn på over 100 % kan skuldast fleire tilhøve. Generell befolkningsvekst kan her spele inn. Det same kan tilflytting av asylsøkjarar og flyktningar. Til sist kan klinikkar som ligg godt an kalle inn pasientar som eigentleg ikkje skulle vore kalla inn før året etter.

% - tal	Hordaland			Noreg		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Born og unge 1-18 år	100,3	99,7	103,9	96,9	97,9	98,1
Psykisk utviklingshemma	94,0	96,3	90,3	94,1	93,4	93,0
Eldre og uføre i institusjon	72,2	74,4	78,4	75,5	77,7	78,7
Eldre og uføre i heimesjukepleie	40,8	41,6	46,4	31,9	31,0	31,4
Ungdom 19-20 år	71,2	70,7	70,8	75,4	76,5	77,2
Alle prioriterte grupper	91,4	92,9	94,8	88,0	88,9	89,1

Netto driftsutgifter for tannhelsetenesta per innbyggjar - og netto driftsutgifter per prioritert klientell under tilsyn i Hordaland og i Noreg (unntatt Oslo) i 2013, 2014 og 2015.

Tal frå KOSTRA. Tala for 2016 vert klare i fyrste halvdel av 2017.

År	Hordaland			Noreg		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Netto driftsutgifter per innbyggjar i kroner	419	425	428	435	458	446
Netto driftsutgifter, pr prioritert klientell under tilsyn i kroner	1559	1576	1558	1699	1794	1752

Styrking av det førebyggjande helsearbeidet (folkehelsearbeid)

Som det går fram av tabellen under er tannhelsa til barn og ungdom i Hordaland stort sett på nivå med resten av landet. Tannhelsetala for 18-åringane i Hordaland har alltid vore litt dårlegare enn landsgjennomsnittet, og er det framleis. Men tendensen dei siste åra er at dette er i ferd med bli utjamna.

Prosentvis del 5-åringar utan tannråte eller fylling - og gjennomsnittleg tal tenner med tannråte eller fylling hos 12- og 18-åringane i Hordaland og i Noreg (unntatt Oslo).

Årskull		Hordaland			Noreg		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
5-åringar	Utan tannråte	83,3 %	81,6 %	81,5 %	82,9 %	82,0 %	81,7 %
12-åringar	Gj.snitt tenner med karies eller fylling	1,2	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9
18-åringar	Gj.snitt tenner med karies eller fylling	4,7	4,4	4,2	4,2	4,0	3,9

Tannhelsetenesta i Hordaland har utarbeidd ein strategi for folkehelsearbeidet, og vil setje i verk tiltak for å få ei endå betre tannhelse til dei prioriterte gruppene i fylket. For å få dette til må talet på tannpleiarar i den offentlege tannhelsetenesta auke. I perioden 2007 til 2015 er talet på tannpleiarar auka med 10,4 årsverk.

Lovpålagte og andre pasientar

Tannhelsetenesta kan også delast inn i pasientar ein har eit lovpålagt ansvar for å følgje opp, og dei pasientane som tannhelsetenesta kan behandle dersom det er behov eller kapasitet på ein gitt klinikk. Til slutt må det vere lønsamt. Frå og med 2015 fører fylkeskommunen separate rekneskavar for dei to typene pasientgrupper. Fordelinga er gjeve i tabellen under:

Distrikt / Del av økonomi	Betalande	Lovpålagte
Sentrum	10 %	90 %
Aust, Nord, Sør, Vest, TkVest/Hordaland	31 %	69 %

For fire av fem distrikt, Aust, Nord, Sør og Vest, består dei betalande, ikkje lovpålagte, pasientane for om lag 1/3-del av økonomien. I sentrum er prosentdelen endel lågare; 10 % for dei betalande pasientane. Ved å ha skilte rekneskavar som viser økonomien og lønsemda på dette området, held fylkeskommunen seg innan for gjeldane EØS-reglar, som har forbod mot kryssubsidiering av dei ulike pasientkategoriane.

I sektoren er det avtalar om provisjon, bonus og tillegg til tannlegar, tannpleiarar og sekretærar. Det er knytt produktjonskrav til desse avtalane, og ekstra avlønning er knytt opp mot inntektssida i sektoren. Fylkesrådmannen vil endre innrettinga på avtalane slik at dei vert tydeleg kopla mot både inntekter og resultat, og har initiert eit slikt arbeid.

REGIONAL:

Regional utvikling gjennom dialog og medverknad

I 2017 vil iverksetjing av utviklingsplanen for Hordaland og vedtekne regionale planar ha høg prioritet. Ein vil særleg arbeide for å styrke dialogen med kommunane og næringslivet, der utvikling av attraktive regionale senter står sentralt. Det er eit mål å få fleire næringsetableringar i fylket. Samarbeidet kring innovasjon og entreprenørskap får difor auka merksemd.

INNLEIING

Tabellen nedanfor gir eit oversyn over regionalavdelinga sitt budsjett, fordelt på dei ulike oppgåvene som ligg til avdelinga. Under tabellen er dei ulike oppgåvene kort skildra:

1		Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Regional planlegging	Brutto driftsutgifter	7 739	8 539	10 %
	Driftsinntekter	0	0	0 %
	Netto driftsutgifter	7 739	8 539	10 %
Næringsutvikling	Brutto driftsutgifter	111 929	76 785	-31 %
	Driftsinntekter	-85 500	-50 130	-41 %
	Netto driftsutgifter	26 429	26 655	1 %
Regionsenter- og lokal- samfunnsutvikling	Brutto driftsutgifter	13 753	13 966	2 %
	Driftsinntekter	0	0	0 %
	Netto driftsutgifter	13 753	13 966	2 %
Folkehelse	Brutto driftsutgifter	6 222	6 244	0 %
	Driftsinntekter	-200	-100	-50 %
	Netto driftsutgifter	6 022	6 144	2 %
Vestlandsrådet	Brutto driftsutgifter	1 300	500	-62 %
	Driftsinntekter	-2 000	-300	-85 %
	Netto driftsutgifter	-700	200	-129 %
Forsking	Brutto driftsutgifter	48 431	49 647	3 %
	Driftsinntekter	-47 619	-48 800	2 %
	Netto driftsutgifter	812	847	4 %
Statistikk og analyse	Brutto driftsutgifter	4 037	3 980	-1 %
	Driftsinntekter	0	-600	100 %
	Netto driftsutgifter	4 037	3 380	-16 %
Internasjonalt samarbeid	Brutto driftsutgifter	5 272	4 893	-7 %
	Driftsinntekter	-1 220	-1 420	16 %
	Netto driftsutgifter	4 052	3 473	-14 %
Klima og miljø	Brutto driftsutgifter	13 898	9 810	-29 %
	Driftsinntekter	0	0	0 %
	Netto driftsutgifter	13 898	9 810	-29 %
Naturressursforvaltning	Brutto driftsutgifter	6 116	7 103	16 %
	Driftsinntekter	-2 190	-3 285	50 %
	Netto driftsutgifter	3 926	3 818	0 %
Administrasjon og leiging	Brutto driftsutgifter	6 889	7 168	4 %
	Driftsinntekter	0	0	0 %
	Netto driftsutgifter	6 889	7 168	4 %
	Sum driftsutgifter	225 586	188 635	-16 %
	Sum driftsinntekter	-138 729	-104 635	-25 %
	Sum driftsutgifter	86 857	84 000	-3 %
	Netto driftsutgifter i 2017- kroner	89 050	84 000	-6 %

- **Regional og kommunal planlegging:** Koordinering av regional planlegging og iverksetjing av regionale planar med vekt på arealretta planar. Koordinering og handsaming av kommunale planar. Dialog på planområdet og formidling av plankompetanse til kommunane. Samordning av regionale sektororgan gjennom Regionalt planforum.
- **Næringsutvikling:** Bidra til næringsutvikling mellom anna gjennom å forvalte midlar frå ulike støtteordningar til regionale og lokale nærings- og samfunnsutviklingsprosjekt. Vidare tett samarbeid med næringsaktørar, klyngeorganisasjonar, utdanningsinstitusjonar og kommunar. Leie arbeidet med omstilling i leverandørindustrien. Koordinere etablererrettleiarternesta i Hordaland gjennom ulike satsingar.
- **Lokalsamfunns- og regionsenterutvikling:** Utvikle regionale senter i tråd med Regional plan for attraktive regionale senter, og vere ein pådrivar for lokalsamfunnsutvikling gjennom Liv og Lyst-programmet og regionale utviklingsprosjekt.
- **Folkehelse:** Ivareta samfunnsutviklarrolla regionalt ved å vere pådrivar for å samordne folkehelsearbeidet i fylket. Støtte opp om folkehelsearbeidet i kommunane gjennom økonomiske tilskot, nettverksamlingar, planuttalar og rådgjeving.
- **Vestlandsrådet:** Dei fire fylkeskommunane på Vestlandet skal gjennom Vestlandsrådet, koordinere den politiske innsatsen, og med det aktivt påverke rammevilkår for landsdelen.
- **Forskning:** Oppfølging av Regional forskingsstrategi og koordinering av tiltak som skal bidra til å nå dei vedtekne måla. Mobilisere til forskning som bidrar til innovasjon og verdiskaping; både i privat og offentleg sektor. Dette blant anna gjennom Regionalt FoU-forum, VRI/Regional satsing og Regional mobiliseringsgruppe for Horisont 2020.
- **Statistikk og analyse:** Formidle statistikk og geografiske data om Hordaland til interne og eksterne aktørar, med hovudvekt på kommunane. Utarbeide kunnskapsgrunnlag for regionale planar og strategiar. Evaluere prosjekt; internt og eksternt.
- **Internasjonalt samarbeid:** Koordinere dei internasjonale aktivitetane i Hordaland fylkeskommune. Dette relatert til fylkeskommunen sine samarbeidsregionar, og medlemsskapa i Nordsjøkommisjonen og Vest-Norges Brusselkontor. Mobilisering og rådgjeving i høve til deltaking i europeiske program med vekt på Erasmus+, Interreg og Horisont 2020.
- **Klima og miljø:** Oppfølging av Klimaplanen og tiltak i klimaplanens årlege handlingsprogram. Koordinere miljøstyringa i HFK; blant anna miljøsertifisering, resertifisering, miljørekneskap, miljøhandlingsprogram og høyringsuttaler.
- **Naturressursforvaltning:** Lovpålagte forvaltingsoppgåver: havbruk (tildeling av konsesjonar og havbruksinteressar i plansaker), skjelsand, innlandsfisk, regional forvaltningsplan og tiltaksprogram for vassregion Hordaland, kystsel, vilt og energisaker. Høyringsuttale naturressursforvaltning, regelverk og saker. Vidare rådgjeving til kommunar og private.
- For alle desse fagområda ligg det eit ansvar for dialog og rådgjeving mot eit stort tal av samarbeidspartnarar; blant anna kommunar. I tillegg kjem også sakshandsaming etter gjeldande lovverk. Til sist er det ei viktig oppgåve for alle fagområde å fremje saker til politisk handsaming.

MÅL OG STRATEGIAR

OVERORDNA MÅL 1

Regionalavdelinga skal medverke til ei heilskapleg og berekraftig utvikling og ressursforvaltning gjennom handlingsretta planer.

Strategiar

- 1.1 Styrke klima- og folkehelseperspektivet i alle våre ansvarsområde.
- 1.2 Bruke regional planstrategi som strategisk verk-tøy for utvikling av hordalandssamfunnet og fylkeskommunen.

- 1.3 Styrke dialog og medverknad i regional planlegging.
- 1.4 Gjennom samordning av HFK sin samla aktivitet skal vi styrke ønska utvikling av regionale senter.

Tiltak

- Tiltak 1** Bidra til å implementere ny regional planstrategi.
- Tiltak 2** Auke talet tilskot og prosjekt lokalisert i regionale senter.
- Tiltak 3** Redusere klimautslipp i transportsektoren ved satsing på nullutslipptechnologi og samordna areal- og transportplanlegging.

Tiltak 4 Dialogbasert oppfølging av arealrette regionale planar mot kommunane. For bergensområdet vil dette særskilt skje gjennom byutviklingsavtalen.

OVERORDNA MÅL 2

Regionalavdelinga skal medverke til eit robust og framtidssikret næringsliv.

Strategiar

- 2.1 Styrke samarbeidet om entreprenørskap, innovasjon og kompetanse knytt til dei næringar fylket har fortrinn.
- 2.2 Utarbeide plan og medverke til å nå mål knytt til omstillingsarbeidet på Sør- og Vestlandet.

Tiltak

- Tiltak 1** Omstilling i petroleumsindustrien i Hordaland: Finansierte kompetansehevingprosjekt og drive påverknadsarbeid.
- Tiltak 2** Styrke entreprenørskapssatsinga i fylket gjennom å utvide Etablerersenteret til å gjelde heile fylket og vidareutvikle satsinga på koman.no.
- Tiltak 3** Utarbeide verktøy for å vurdere klima- og miljøeffekten i utviklingsprosjekt finansiert via HNH- og omstillingsmidlar.
- Tiltak 4** Vidareutvikle næringsutviklingsprogrammet «Invest in Region Bergen», og utvide det til å gjelde for heile fylket.

OVERORDNA MÅL 3

Regionalavdelinga skal, internt i HFK og ut mot kommunane i Hordaland, bidra til god kunnskaps- og kompetanseutvikling som over tid skal tene heile hordalandssamfunnet.

Strategiar

- 3.1 Mobilisere til auka kunnskapsproduksjon og kompetanseutvikling.
- 3.2 Formidle relevant kunnskap til prioriterte målgrupper.
- 3.3 Framskaffe grunnlagsdata og analysar med høg kvalitet og relevans.

Tiltak

- Tiltak 1** Etablere og drive ein forskings- og innovasjonsverkstad for kommunane for å mobilisere til fleire søknader til Regionalt forskingsfond og andre relevante forskingsprogram.
- Tiltak 2** Etablere struktur, og byggje nettverk regionalt for å mobilisere til EU sitt forskingsprogram; Horisont 2020.
- Tiltak 3** Utarbeide eit rådgjevingstilbod til kommunane og avdelingane i fylkesadministrasjonen for utvikling av prosjektsøknader til EU sine samarbeidsprogram (t.d. Interreg, Erasmus+ og Creative Europe).
- Tiltak 4** Utarbeide interne rutinar for bestilling av statistikk og analysar for å sikre betre kvalitet og større eigenproduksjon.

Alle tiltaka vert finansierte innanfor budsjettet for regional utvikling.

REGIONAL OG KOMMUNAL PLANLEGGING

I 2017 vil fylkesrådmannen prioritere iverksetjing av regional planstrategi og vedtekne regionale planar. Samordning internt i fylkeskommunen og dialog med kommunane og statleg sektor vil styrkast. Iverksetjing av arealrette planar gjennom kommuneplanens arealdel vil auke i omfang når regionale areal- og transportplanar og kystsoneplanen er

vedtatt. Utvikling av attraktive senter i tråd med regional plan er også viktig. Igangsetjing av nye arealrette regionale planar ut over revisjon av Hardangerviddaplanen vil ikkje prioriterast dette året.

Midlar til planlegging og iverksetjing av regionale planar i andre avdelingar må dekkjast av desse avdelingane sine

2	Regional og kommunal planlegging		2016	2017	Endring
	Regional og kommunal planlegging	Driftsutgifter	2 965	2 724	-8 %
	Rådgjeving	Driftsutgifter	4 774	5 815	22 %
		Sum driftsutgifter	7 739	8 539	10 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	7 894	8 539	8 %

budsjett. Budsjettposten regional planlegging blir foreslått redusert som følge av dette.

Behovet for plankompetanse i kommunane er fortsatt sterkt, og rådgjevingstiltak vil oppretthaldast. Regionalt planforum som møteplass og samordningsarena skal oppretthalde kvalitet og frekvens. Ressursbruken til handsaming av kommunale planar, der kommunane avgjer

omfanget, er på eit nivå som må oppretthaldast for å sikre tidleg og god dialog.

I 2016 var ei stilling finansiert av midlar frå KMD til arbeid med regional areal- og transportplan for bergensområdet. Dette tilskotet er ikkje vidareført til 2017. Som følge av dette aukar utgifter til rådgjeving på dette området.

NÆRINGSUTVIKLING

Styringsdokumenta våre er gode reiskapar for å arbeide med samfunnsutvikling. Dette skjer gjennom strategiane entreprenørskap og innovasjon, næringsrelevant kompetanse, ein velfungerande bergensregion og attraktive

regionale senter. Særskilt merksemd vert retta mot omstilling i næringslivet gjennom samarbeid og dialog med næringslivsaktørar. Vidare rettar ein merksemd mot utvikling av attraktive regionale senter i fylket.

2	Overskrift - Næringsutvikling	2016	2017	Endring
HNH - statlege overføringar	Brutto driftsutgifter	47 300	45 430	-4 %
	Driftsinntekter	-47 300	-45 430	-4 %
	Netto driftsutgifter	0	0	0 %
HNH - fylkesmidlar	Brutto driftsutgifter	3 387	3 455	2 %
Landbruk	Brutto driftsutgifter	1 200	1 200	0 %
	Driftsinntekter	-1 200	-1 200	0 %
	Netto driftsutgifter	0	0	0 %
Næringsretta utviklingstiltak	Brutto driftsutgifter	17 000	0	-100 %
	Driftsinntekter	-17 000	0	-100 %
	Netto driftsutgifter	0	0	0 %
Næringsretta partnerskapsmidlar	Brutto driftsutgifter	15 733	12 048	-23 %
	Driftsinntekter	0	0	0 %
	Netto driftsutgifter	15 733	12 048	-23 %
Omstillingsmidlar Sør- og Vestlandet	Brutto driftsutgifter	20 000	0	-100 %
	Driftsinntekter	-20 000	0	-100 %
	Netto driftsutgifter	0	0	0 %
Invest in Region Bergen	Brutto driftsutgifter	0	4 000	100 %
	Driftsinntekter	0	-2 000	100 %
	Netto driftsutgifter	0	2 000	100 %
Etablerersenteret	Brutto driftsutgifter	0	3 000	100 %
	Driftsinntekter	0	-1 500	100 %
	Netto driftsutgifter	0	1 500	100 %
Rådgjeving	Brutto driftsutgifter	7 309	7 653	5 %
	Driftsinntekter	0	0	0 %
	Netto driftsutgifter	7 309	7 653	5 %
	Sum brutto driftsutgifter	111 929	76 785	-31 %
	Sum driftsinntekter	-85 500	-50 130	-41 %
	Sum netto driftsutgifter	26 429	26 655	1 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	26 958	26 655	-1 %

Handlingsprogram for næringsutvikling i Hordaland

I 2017 vil midlane prioriterast innanfor dei tre hovudstrategiane i Regional næringsplan. I tillegg skal ein ha fokus på prosjekt som medverkar til positive klima- og miljøeffektar i næringslivet.

Det vil rettast ekstra ressursar mot å styrke samarbeid kring innovasjon og entreprenørskap. I samband med dette vil midlar til regionale senter verte prioritert.

Hordaland fylkeskommune arbeider på fleire felt innan omstilling. Mellom anna har fylkesutvalet sett ned eit eige omstillingsutval i Hordaland. Utvalet skal arbeide for å motverke konsekvensane som nedgangen i leverandørindustrien medfører, og løyver mellom anna midlar til relevante tiltak. I framlegget til statsbudsjett for 2017 er det oppretta ein ny målstruktur med tilhøyrande overordna prioritering/ styring av verkemiddelbruken. Dette må innarbeidast i dei fylkeskommunale prioriteringane.

Dei fylkeskommunale midlane kan nyttast noko friare enn dei statlege midlane, og er slik eit viktig supplement i arbeidet med næringsutvikling. Midlane vil som tidlegare særskilt bli prioritert til prosjekt som i hovudsak er forankra utanfor distriktsonene.

Under er tabell som syner utviklinga i dei statlege overføringane til regional utvikling. For at åra skal vera samanlignbare er omstillingsmidlane som har vore særskilt løyvd ikkje med i tala.

mill. kr	2013	2014	2015	2016	2017
HNH - statlege overføringar	72,7	60,7	56,8	47,3	36,4

Næringsretta utviklingstiltak

Midlane går til næringsretta utviklingstiltak i dei fire kommunane Etne, Bømlo, Kvam og Modalen. Ein prioriterer større prosjekt og prosjekt som ikkje oppnår finansiering gjennom det ordinære virkemiddelapparatet, men som blir vurdert som viktige for bedriftene i kommunen. I statsbudsjettet for 2016 blei det gitt signal om at ordninga blir avvikla etter 2018. Samstundes blei rammene tatt monaleg ned. I framlegget til statsbudsjett for 2017 er avviklinga av denne ordninga framskynda og det er ikkje ført opp midlar for 2017.

Landbruk

Dei viktigaste oppgåvene fylkeskommunen har innan landbruk er oppbygging av kompetanse, rekruttering og likestilling. Midlane til ulike prosjekt, kurs og tiltak vert fordelt etter søknad.

Næringsretta partnerskapsmidlar

Partnerskapsmidlane skal stø opp om regionale næringsretta utviklingsaktørar. Desse vert vurderte som viktige for å gjennomføre næringsutviklingsarbeidet i tråd med dei vedtekte styringsdokumenta. Fylkesutvalet vedtar deling av desse midlane i ei eiga sak; der dei og vedtar

kor mykje av HNH-budsjettet som skal nyttast til partnerskapsmidlar.

Tidlegare har om lag 4 mill. kr vorte løyvd til Business Region Bergen AS, men selskapet vil verte avvikla innan 31.12.2016. I 2017 vert difor 3,5 mill. kr overført frå denne posten til vidareføring av oppgåvene Etablerersenteret og Invest in Region Bergen. Differanse på kr 500 000 går til budsjettreduksjon.

Fylkesrådmann legg til grunn at støtta til Nordiske medie-dager vert vidareført i 2017 med kr 250 000.

I 2017 vil fylkesrådmannen gå igjennom heile ordninga med partnerskapsmidlar slik at retningslinjene for å søke slike midlar vert enno klarare før 2018.

Etablerersenteret

Fylkeskommunen vil innan 31.12.2016 overta ansvaret for Etablerersenteret som tidlegare låg i Business Region Bergen. Etablerersenteret vil bli finansiert med eit kronebeløp frå kommunane og fylkeskommunen på kr 3 pr. innbyggjar. Fylkeskommunen sitt bidrag vert då 1,5 mill. kr.

Etablerersenteret skal arbeide utadretta i heile fylket og samarbeide tett med dei eksisterande aktørane; til dømes regionråd, næringshagar og inkubatorar.

Organiseringa vil òg sikre ei meir heilskapleg utvikling av etablerertenestene i Hordaland. Dette gjennom å kople Koman.no-satsinga til fylket og Etablerersenteret tettare saman.

Invest in Region Bergen

Invest in Region Bergen vert innan 31.12.2016 overført til fylkeskommunen frå Business Region Bergen, og vert etablert som eit næringsutviklingsprogram. Hovudmålet med prosjektet er å få til fleire næringsetableringar i fylket. Dette vil verte sterkt prioritert i 2017, som eit viktig ledd i næringsutviklingsarbeidet elles.

Invest in Region Bergen vil bli finansiert med eit kronebeløp frå kommunane og fylkeskommunen på kr 4 pr. innbyggjar. Fylkeskommunen sitt bidrag vert slik 2 mill. kr.

Omstilling av leverandørindustrien på Sør- og Vestlandet

Hordaland fylkeskommune har på oppdrag frå Kommunal og moderniseringsdepartementet leia eit omstillingsarbeid for dei seks fylka Aust Agder, Vest Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Departementet løyde 20 mill. kr til dette arbeidet i 2016, og fylkeskommunane har søkt om styrking av dette samarbeidet for 2017. I regjeringa sitt framlegg til statsbudsjett for 2017 er det ikkje lagt opp til vidareføring av desse midlane.

Rådgeving

Ei stilling som tidlegare var lagt til økonomi- og organisasjonsavdelinga, er overført til regionalavdelinga ved seksjon for næring- og lokalsamfunnsutvikling.

REGIONSENTER- OG LOKALSAMFUNNSUTVIKLING

2	Regionsenter- og lokalsamfunnsutvikling		2016	2017	Endring
	Lokalsamfunnsutvikling og LivOGLyst	Driftsutgifter	900	800	-11 %
	Regionale utviklingsprosjekt	Driftsutgifter	9 250	9 435	2 %
	Rådgjeving	Driftsutgifter	3 603	3 731	4 %
		Sum driftsutgifter	13 753	13 966	2 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	14 028	13 966	0 %

Lokalsamfunnsutviklingsprogrammet LivOGLyst vart tatt inn igjen på budsjettet av fylkestinget for 2016, og i 2016 starta prosjektet opp igjen med 0,8 mill. kr til nye prosjekt. Dette utover kr 100 000 til avslutning av eldre prosjekt. I 2017 vidareførast satsinga LivOGLyst på same nivå og ein vil då utvide porteføljen med nye prosjekt.

Regionale utviklingsprosjekt

Midlane, tidlegare konsesjonskraftmidlar, skal nyttast til regionale prosjekt der målet er å skape noko unikt for heile eller delar av fylket. Midlane er særskilt ettertrakta då dei i hovudsak nyttast til investeringsføremål. Midlane vert lyst ut anna kvart år for å få eit volum som kan realisere fleire og større utviklingsprosjekt. Midlar for åra 2017 og 2018 vert lyst ut i 2017.

VESTLANDSRÅDET

2	Vestlandsrådet		2016	2017	Endring
	Vestlandsrådet	Brutto driftsutgifter	1 300	500	-62 %
		Driftsinntekter	-2 000	-300	-85 %
		Sum driftsutgifter	-2 000	200	-110 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	-2 040	200	-110 %

I 2016 hadde Hordaland fylkeskommune ansvar for sekretariatet til Vestlandsrådet, og det vart budsjettert i høve til dette. På bakgrunn av dialog med Sogn og Fjordane

fylkeskommune som tek over sekretariatet, er det budsjettert med inntekter også i 2017. Det er sett av midlar til kontingent. Møteverksemda vert dekkja av deltakarane.

FOLKEHELSE

2	Folkehelse		2016	2017	Endring
	Folkehelsemidlar	Brutto driftsutgifter	4 100	3 978	-3 %
		Driftsinntekter	-200	-100	-50 %
	Rådgjeving	Driftsutgifter	2 122	2 166	2 %
		Sum driftsutgifter	6 222	6 144	-1 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	6 347	6 144	-3 %

Fylkeskommunen skal ivareta samfunnsutviklarrolla gjennom å vere pådrivar og samordne folkehelsearbeidet regionalt. I tråd med Regional plan for folkehelse greier ein no ut ein ny modell for organisering av folkehelsearbeidet i Hordaland.

I 2017 legg ein til grunn at ordninga med tilskotsmidlar til kommunar og nettverksmøta for folkehelsekoordinatorane i kommunane vert vidareført. Rådgeving til kommunar som ikkje er ferdige med sitt utgreiingsarbeid, eller som skal revidere sine oversikter, vil verte vektlagt.

FORSKING

2	Forskning		2016	2017	Endring
	Regionalt forskingsfond Vestlandet	Brutto driftsutgifter	45 919	46 800	2 %
		Driftsinntekter	-45 919	-46 800	2 %
	Regional satsing for forskingsbasert innovasjon (VRI)	Brutto driftsutgifter	1 700	2 000	18 %
		Driftsinntekter	-1 700	-2 000	18 %
	Rådgeving	Driftsutgifter	812	847	4 %
		Sum brutto driftsutgifter	48 431	49 647	3 %
		Sum driftsinntekter	-47 619	-48 800	2 %
		Sum netto driftsutgifter	812	847	4 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	828	847	2 %

Regionalt forskingsfond Vestlandet

Regionalt forskingsfond Vestlandet skal finansiere forskning som bidrar til verdiskaping, innovasjon, omstilling og gode klima- og miljøløysingar. Nedgang i aktivitetsnivået i olje- og gassnæringa og dei alvorlege ringverknadene dette har gitt, gjer det ekstra viktig å styrke forskinga som kan bidra til omstilling i næringslivet. I Hordaland vil arbeidet med å mobilisere kommunane bli intensivert gjennom ei eiga satsing.

I framlegg til statsbudsjett for 2017 er det ført opp 45,2 mill. kr i overføring til Regional forskningsfond Vestlandet. 38,8 mill. kr av dette er basert på faste kriterier. I 2016 fekk RFF Vestlandet samla ei ekstra løyving på 14,7 mill. kr for å styrke forskning som kan bidra til omstilling i næringslivet på Vestlandet. I framlegget til statsbudsjett for 2017 er dette vidareført med ei redusert ekstraløyving på 6,4 mill. kr. Det vert ikkje lagt opp til forskottering av midlar frå framtidige budsjett, slik som dei siste åra. Berre renteinntekter kjem i tillegg til løyvinga frå Kunnskapsdepartementet.

Regional satsing for forskingsbasert innovasjon (tidlegare VRI)

Regional satsing for forskingsbasert innovasjon skal mobilisere bedrifter til å nytte forskning i sitt utviklingsarbeid.

Forskningsrådet lyser no ut midlar for perioden 2017- 2019. Hordaland fylkeskommune leiar arbeidet som vil gjennomføre i tett samarbeid med FoU-institusjonar, næringsliv og virkemiddelapparat. I 2017 vil ein legge særleg trykk på bedrifter og kompetanse. Basert på auka rammer frå KMD til forskningsrådet i framlegget til statsbudsjett for 2017 legg ein til grunn at HFK sin del vil verte minst 2 mill. kr. Endeleg beløp vert avklart i eigen prosess med Forskningsrådet.

Horisont 2020

Forskning for å løyse dei store samfunnsutfordringane vi har i Hordaland bør i større grad gjennomførast i samarbeid med internasjonale partnarar og finansierast gjennom EU sitt forskingsprogram Horisont 2020. Arbeidet med å identifisere aktuelle problemstillingar og kartleggje potensielle aktørar blir gjennomført i 2016 av ei regional mobiliseringsgruppe leia av Hordaland fylkeskommune. I 2017 vil ein vidareføre arbeidet med å byggje/utvide partnarskap med tanke på konkrete søknader.

STATISTIKK OG ANALYSE

2	Statistikk og analyse		2016	2017	Endring
	Statistikk og analyse	Sum brutto driftsutgifter	4 037	3 980	-1 %
		Sum driftsinntekter	0	-600	100 %
		Sum netto driftsutgifter	4 037	3 380	-16 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	4 117	3 380	-18 %

Kunnskapsgrunnlag for regionale planar

Utarbeiding av kunnskapsgrunnlag for regionale planar og strategiar skal prioriterast i 2017. Det er eit mål at ein større del av statistikkinnhenting og analysar skal gjennomførast med interne ressursar, og at bestilling av eksternt innkjøpte analysar skal kvalitetssikrast betre.

Regional plan for kompetanse og arbeidskraft

Ferdigstilling av Regional plan for kompetanse og arbeidskraft vil ha høg prioritet i 2017. Planen er basert på eit breitt kunnskapsgrunnlag som blei utarbeidd i 2016 for å sikre betre balanse mellom tilbod og etterspurnad etter arbeidskraft i regionen. I 2017 vil Hordaland fylkeskommune leie eit nasjonalt prosjekt om kompetansepolitisk arbeid i regionane med deltaking frå alle fylkeskommunane i Norge, og dette vil gje ein meirverdi i høve til eiga planarbeid.

Formidling og rådgjeving

Formidling av kunnskap skal intensiverast både for å auke

medvita i ålmenta om viktige regionale problemstillingar, og for at aktørar som jobbar med regional utvikling skal ha eit godt grunnlag for sine vedtak. Rådgjeving til kommunane om korleis statistikk og analysar kan nyttast i deira planarbeid vil verte vektlagt.

Pandagrappa som forvaltar Panda (plan og analyseverktøy for næring, demografi og arbeidsmarknad), og som består av 17 fylkeskommunar og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, har frikjøpt ein 40 % stillingsressurs hos Hordaland fylkeskommune til å leie det daglege arbeidet. Dette gjer at brutto driftsutgifter til statistikk, analyse Regionalavdelinga er redusert med 1 %. I tillegg vil fylkesrådmannen auke tilbodet til kommunane på statistikk og kunnskapsutvikling. Dette vil gje ein forventa auke i driftsinntekter.

INTERNASJONALT SAMARBEID

2	Internasjonalt samarbeid		2016	2017	Endring
	Erasmus	Brutto driftsutgifter	600	800	33 %
		Driftsinntekter	-600	-800	33 %
	Aktiv ungdom	Brutto driftsutgifter	250	500	100 %
		Driftsinntekter	-250	-500	100 %
	Nordsjøprogrammet	Brutto driftsutgifter	120	120	0 %
		Driftsinntekter	-120	-120	0 %
	Rådgjeving	Brutto driftsutgifter	4 302	3 473	-19 %
		Driftsinntekter	-250		-100 %
		Sum brutto driftsutgifter	5 272	4 893	-7 %
		Sum driftsinntekter	-1 220	-1 420	16 %
		Sum netto driftsutgifter	4 052	3 473	-14 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	4 133	3 473	-16 %

Samarbeidsregionane

Aktivitetane i samarbeidsregionane vil bli vidareført i 2017. Fylkesrådmannen vil i tråd med fylkesutvalet sitt vedtak, vere mest offensiv i Skottland og Normandie i Frankrike. Hordaland fylkeskommune har opparbeidd eit monaleg nettverk i Skottland gjennom arbeidet i Nordsjøkommisjonen, spesielt i perioden då Hordaland hadde president og sekretariatet. Gjennom dette kontaktnettet vil fylkesrådmannen bidra til å kople saman aktørar i Hordaland og Skottland som har nytte av å samarbeide med kvarandre.

Europeiske program

I tillegg til Horisont 2020 ønskjer fylkesrådmannen både å vere aktiv i å søkje om midlar frå andre EU-program, til dømes Interreg og Erasmus+ og Aktiv Ungdom. Fylkeskommunen vil mobilisere andre aktørar til å delta i europeiske samarbeidsprosjekt.

Midlar som vi hentar inn frå Erasmus+ og Aktiv Ungdom forventar vi derfor vil auke i 2017. Frå Interreg har vi ikkje lukkast i å få opp dei riktige søknadene. Fylkesutvalet ga i PS175/2016 si tilslutning til kva område fylkesrådmannen skulle ta initiativ til å få i gang internasjonale

samarbeidsprosjekt, og som vil gje ein meirverdi for hordalandssamfunnet. Ambisjonen er å starte arbeidet med to prosjektsøknader til Interreg i løpet av 2017, der Hordaland fylkeskommune er prosjektleiar for eitt av desse.

Nordsjøkommisjonen

Som ein følgje av avviklinga av sekretariatet for Nordsjøkommisjonen i Hordaland fylkeskommune i samband med tidlegare fylkesordførar sitt presidentskap, er brutto driftsutgifter til internasjonalt samarbeid redusert med 19 %. Bortfall av dei andre norske medlemsregionane sine økonomiske bidrag til sekretariatet i Hordaland kjem som eit nedtrekk i 2017.

Etter at presidentperioden no er avslutta er det viktig å oppretthalde nettverket og kompetansen som vart bygd opp i denne perioden. Hordaland fylkeskommune si deltaking i Nordsjøkommisjonen vil i fortsetjinga bli forsøkt samordna med dei andre vestlandsfylka. Evalueringa av vestlandsfylka si deltaking i Nordsjøkommisjonen som skal gjennomførast hausten 2016, vil danne grunnlaget for den vidare satsinga i 2017.

KLIMA OG MILJØ

2	Klima og miljø		2016	2017	Endring
	Klimaplan for Hordaland	Driftsutgifter	9 500	5 500	-42 %
	Miljø	Driftsutgifter	750	565	-25 %
	Rådgjeving	Driftsutgifter	3 648	3 745	3 %
		Sum driftsutgifter	13 898	9 810	-29 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	14 176	9 810	-31 %

Klimaplan for Hordaland

Klimaplanens handlingsprogram 2017 kjem til politisk handsaming i desember samstundes med budsjettet.

Som regional plan er Klimaplanen retningsgjevande for fylkeskommunen, kommunar og statlege verksemdar. Tiltaka i årleg handlingsprogram vert dels finansiert over eige klimabudsjett og dels over andre einingar og aktørar sine budsjett.

Klimaplanen har som mål å redusere utslepp av klimagassar og energibruk. Årlege miljørekneskap dokumenterer måloppnåing for fylkeskommunens sin aktivitet i eiga

verksemd. Miljøstyring utgjer driftsfasen av miljøsertifiseringsarbeidet. Dette er administrert og finansiert over klimabudsjettet. I tillegg kjem innsats på andre avdelingar (primært Eigedom, Organisasjon og Opplæring). Hordaland fylkeskommune har i gjennomsnitt spart 0,8 mill. kr årleg som resultat av miljøstyringa. Utslepp frå eiga verksemd (dei vidaregåande skulane, den offentlege tannhelsetenesta og fylkeskommunal administrasjon) gjekk ned frå 1 940 tonn i 2014 til 1 890 tonn i 2015, ein nedgang på 3 %.

I 2016 var det løyvd 9,5 mill. kr til klimaplanen, inklusiv ei eingongsløyving til hydrogenfyllestasjonar på 4 mill. kr, som ikkje er vidareført for 2017. Fordeling på tiltak blir

gjort i sak om rullering av handlingsprogrammet. Utgifter til rådgjeving og sakshandsaming vert vidareført på same nivå i 2017, som i 2016. Dette gir mindre rom til å prioritere gjennomføring av klima- og miljøtiltak, og til sakshandsaming.

Miljø

Posten inneheld den årlege Miljøprisen, søknadsbaserte tllskot til miljøorganisasjonar og midlar til lokale klima- og miljøtiltak. Dei lokale klima- og miljøtiltaka skal fremje lokale initiativ til handling for ei berekraftig utvikling. Midlane går til frivillige lag, organisasjonar, kommunar, grendalag og velforeiningar.

NATURESSURSUFORVALTING

2	Naturressursforvaltning		2016	2017	Endring
	Tilskotsmidlar jakt og fiske	Brutto driftsutgifter	500	500	0 %
		Driftsinntekter	-500	-500	0 %
	Vassregion	Brutto driftsutgifter	1 590	2 385	50 %
		Driftsinntekter	-1 590	-2 385	50 %
	Skjelsandkonsesjonar	Brutto driftsutgifter	100	100	0 %
		Driftsinntekter	-100	-100	0 %
	Rådgjeving	Brutto driftsutgifter	3 926	4 118	5 %
		Driftsinntekter	0	-300	100 %
		Sum brutto driftsutgifter	6 116	7 103	16 %
		Sum driftsinntekter	-2 190	-3 285	50 %
		Sum netto driftsutgifter	3 926	3 818	-3 %
		Netto driftsutgifter i 2017-kroner	4 005	3 818	-5 %

Tilskotsmidlar jakt og fiske

Fylkeskommunen skal fremje formålet med viltlova og gje styresmakter, organisasjonar, bedrifter og enkeltpersonar bistand, råd og rettleiing. Fylkeskommunen fordeler årleg statstilskot til ulike viltformål. Slike midlar kan ikkje gå til drift i fylkeskommunen eller kommunar.

Vassregion

Hordaland fylkeskommune er vassregionstyresmakt og har ansvar for utarbeiding av Forvaltingsplan for vatn. Planen for vassregion Hordaland med tiltaksprogram vart vedteke desember 2015, og godkjend av departementet juli 2016. Vedtak av planen er starten på eit langsiktig arbeid for betre vassmiljø, der betydeleg innsats står att med styrking av kunnskapsgrunnlaget og gjennomføring av miljøtiltak. Planen skal reviderast i 2021 og 2027. Kompetansen som er bygd opp i vassforvaltninga regionalt og med lokale prosjekt-leiarar i kvar av dei 5 vassområda i Hordaland må sikrast i eit langsiktig perspektiv. Tilsetjing med finansiering over dei statlege øyremerka tilskotsmidlane er venta på plass seint i 2016. Den statlege vassløyvinga til Hordaland fylkeskommune ble kr 2 385 000 i statsbudsjett 2016, og fylkesrådmannen fører opp denne summen i budsjettet for 2017.

Skjelsandkonsesjonar

Fylkeskommunen tildeler skjelsandkonsesjonar og krev inn avgift på bakgrunn av rapportering av opptak. Midlane vert nytta til skjelsandrelevante føremål, til dømes kartlegging av ressursane.

Akvakultur

Hordaland fylkeskommunen har ansvar for å koordinere og tildele søknadar om akvakulturløyve. Dette gjeld løyve om oppdrett av alle artar som laks, aure, skjel, skaldyr, algar og plantar på sjø og land. Vi samordnar alle søknader mellom næring, kommunar og sektorstyresmakter, før fylkeskommunen gjer vedtak om avslag eller løyve. Fylkeskommunen har som einaste sektormyndigheit ansvar for å ivareta regionale og nasjonale akvakulturinteresser i plan-saker. Det er berre fylkeskommunen som kan gjere vedtak om motsegn for å ivareta akvakulturinteresser.

Klima- og naturressursseksjonen brukar tre stillingar på akvakulturforvaltning. Det vert lagt opp til å bruke kr 300 000 av konsesjonsavgiftsmidlane fylkeskommunen får frå havbruksnæringa (Marin tilskotordning) til lønsutgifter på området.

OVERSYN PLANAR

Under er tabell med oversyn over sektorplanar/ strategiar; gjeldande, nye og dei med revisjon i perioden 2016–2020

Regionale planar	Vedtak år	Ny	Revisjon	Utval	Organisasjon	Merknad planstrategi
Regional plan for attraktive senter i Hordaland – senterstruktur, tenester og handel	2014			FUV	Regional	Vidareførast
Regional plan for folkehelse – Fleire gode leveår for alle 2014–2025	2014			UTHE	Regional	Vidareførast
Klimaplan for Hordaland 2014–2030 Regional klima- og energiplan	2014		X	FUV	Regional	
Regional plan for Nordfjella 2014–2025	2014			KIRU	Regional	Vidareførast
Regional næringsplan 2013–2017	2013		X	FUV	Regional	
Heiplanen – Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei	2012			KIRU	Regional	Vidareførast
Regional plan for Hardangervidda	2011		X	FUV	Regional	Enkel revisjon
Regional plan for vassregion Hordaland	2015		X	FUV	Regional	
Fylkesplan for Hordaland 2005–2008	2005			FUV	Regional	Utfasing. Arealpolitiske retningslinjer treng revisjon/vidareføring
Fylkesdelplan for areal og transport Haugalandet	2004/ 2016		X	FUV	Regional	Revidert plan skal vedtakast i 2016
Fylkesdelplan for små kraftverk	2009/ 2013			KIRU	Regional	Vidareføring

Regionale planar under arbeid	Planlagt vedtak					Merknad
Regional kystsoneplan for Sunnhordland og ytre Hardanger	2016	X		FUV	Regional	Avslutta høyring
Regional areal- og transportplan Bergensområdet	2017	X		FUV	Regional	Avslutta høyring
Regional plan for areal og transport Haugalandet	2016		X	FUV	Regional	Avslutta høyring
Regional plan for kompetanse og arbeidskraft	2017	X		UTHE	Regional/ opplæring	Planprogram vedtatt.

KULTUR OG IDRETT:

Samordning av mål og verkemiddel

Hordaland fylkeskommune skal leggje til rette for eit godt og mangfaldig tilbod av kultur- og idrettsaktivitetar i heile Hordaland. Den regionale politikken fremjer både det frivillige og profesjonelle kultur- og idrettsmiljøet i fylket. Budsjettet for 2017 er viktig for gjennomføringa av vedteken politikk og er innretta i høve målsettingane i Regional kulturplan 2015 – 2025 «PREMISS: KULTUR».

1	Seksjon	Teneste	Inntekter og utgifter	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
	Fylkesarkivet	Arkiv og dokumentcenter	Brutto driftsutgifter	11 320	12 401	9,6 %
			Driftsinntekter	-	-	0,0 %
			Netto driftsutgifter	11 320	12 401	9,6 %
	Fylkesbiblioteket	Bibliotek	Brutto driftsutgifter	7 439	8 558	15,0 %
			Driftsinntekter	0	-500	
			Netto driftsutgifter	7 439	8 058	8,3 %
	Fylkeskonservatoren	Kulturminnevern	Brutto driftsutgifter	46 677	47 293	1,3 %
			Driftsinntekter	-26 225	-26 333	0,4 %
			Netto driftsutgifter	20 452	20 960	2,5 %
		Museum	Brutto driftsutgifter	48 015	49 486	3,1 %
			Driftsinntekter	0	0	
			Netto driftsutgifter	48 015	49 486	3,1 %
	Idrett og friluftsliv	Friluftsliv	Brutto driftsutgifter	9 177	11 393	24,1 %
			Driftsinntekter	-3 400	-5 300	
			Netto driftsutgifter	5 777	6 093	5,5 %
		Idrett	Brutto driftsutgifter	98 423	116 667	18,5 %
			Driftsinntekter	-84 660	-104 000	22,8 %
			Netto driftsutgifter	13 763	12 667	-8,0 %
	Kunst- og kulturformidling	Kunstformidling	Brutto driftsutgifter	67 999	70 211	3,3 %
			Driftsinntekter	-21 600	-22 032	2,0 %
			Netto driftsutgifter	46 399	48 179	3,8 %
		Andre kulturaktivitetar	Brutto driftsutgifter	44 889	37 932	-15,9 %
			Driftsinntekter	-10 608	-5 000	-52,9 %
			Netto driftsutgifter	34 281	32 932	-4,5 %
	Stab /støtte	Administrasjon	Brutto driftsutgifter	7 921	8 254	4,2 %
			Driftsinntekter	0	0	
			Netto driftsutgifter	7 921	8 254	4,2 %
			Sum brutto driftsutgifter	341 860	362 194	5,9 %
			Sum driftsinntekter	-146 493	-163 165	11,4 %
			Netto driftsutgifter	195 367	199 029	1,9 %
			Netto driftsutgifter i 2017-kroner	200 229	199 029	-0,6 %

ENDRINGAR FRÅ 2016 TIL 2017

1	Endringar frå 2016 til 2017	Budsjett 2016	Budsjett 2017
	Fylkeskommunalt investeringstilskot	2 500	1 000
	Verdsarvstaden Bryggen (Ålmenne kulturvernforemål)	220	0
	Brannsikring (Ålmenne kulturvernforemål)	200	0
	Stilling i stab/støtte	370	0

1 Endringar frå 2016 til 2017	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Stend hovudgård	200	0
Kompetansebyggjande tiltak	200	0
Auke i driftstilskot Hordaland Teater	6 083	6 683
Auke i driftstilskot Museum Vest	4 769	5 307
Eingongstiltak	2 800	0
Andre kostnader	178 025	186 039
Sum	195 367	199 029
2017-kroner	200 229	199 029

INNLEIING

Hordaland fylkeskommune har eit omfattande kulturpolitisk utviklingsansvar, ansvar for levering av regionale tenester på kultur- og idrettsfeltet og viktige lovheimla forvaltingsoppgåver.

Kultur- og idrettsfeltet i Hordaland har vore gjennom ei stor utvikling dei seinare åra, og den regionale politikken er difor i endring. Regional kulturplan for Hordaland 2015–2025 «PREMISS: KULTUR» med handlingsplan vart vedteken i mars 2015 og er styrande for satsingar og økonomiske prioriteringar i åra framover. I samsvar med planen skal utviklinga stettast gjennom ein tilpassa regional politikk og ei lydhør og kompetent forvaltning. Følgjande visjon ligg til grunn for kulturarbeidet: «Hordaland skal vere ein leiande kulturregion.»

Eit grunnleggjande perspektiv er at det trengst fleire kulturelle sentra i landet, som byr Osloregionen konkurranse på kvalitet, nyskaping, merksemd og statlege midlar. Bergen og Hordaland er det andre kulturelle tyngdepunktet i Noreg, med ein solid struktur av institusjonar, organisasjonar og einskildaktørar. Tilhøvet til Bergen og det profesjonelle kulturlivet har slik forma den fylkeskommunale innsatsen og kompetansen på kultur- og idrettsfeltet. Samstundes har mange mindre kommunar eit kultur- og idrettsliv som i særleg grad er forma gjennom lag- og organisasjonar og friviljug arbeid. Den regionale politikken er innretta for å ta vare på og utvikle denne heilskapen.

Eit hovudgrep i planen er samordning av mål og verkemiddel mellom forvaltningsnivåa og mellom offentlege og private midlar. Slik vil ein kunne fremje nyskaping og kvalitet ved streng prioritering, felles satsingar og samordning av verkemiddel og støtteordningar i periodar med reduksjon i offentlege løyvingar. Dette krev mellom anna ei kompetent regional forvaltning på kultur- og idrettsfeltet, vekt på godt

fagleg arbeid og samarbeidsrutinar, god forvaltningsskikk og høg etisk standard.

I løpet av dei seinare åra er det lagt auka vekt på plan og strategi som systematiske verkemiddel og ei profesjonalisert forvaltning i dialog med kultur- og idrettsaktørane, kommunane og staten. Fylkeskommunen har utvikla den politiske styringa av verkemiddel og prosessar på kultur- og idrettsområdet. Der det tidlegare var større fokus på å utvikle fylkeskommunale prosjekt og tiltak, er det dei seinare åra lagt vekt på transparent strategi- og politikkutforming og tilrettelegging av verkemiddel. Ressursane skal ikkje brukast på utvikling av fylkeskommunen, men på utvikling av kultur- og idrettsfeltet i heile fylket. Ein kulturpolitikk med armlengds avstand mellom forvaltninga og frie aktørar er regelen, og her står dialogen med aktørane heilt sentralt.

Kulturplanen er prega av dei lange linene i kulturpolitikken, men også erkjenninga av at mange av dei viktigaste tiltaka på lang sikt vil vere dei som kjem til – enten som nye prosjekt eller som driftssøknader. I fordelinga av regionale verkemiddel bør det difor vere god balanse og avveging mellom etablerte og nye tiltak. Fylkeskommunale tilskotsordningar er vurderte og tilpassa denne målsettinga. Likeeins er mottakarar og søkjarar til driftstilskot vurderte med same mål for auge.

I høve den samla fylkeskommunale økonomien er det ikkje rom for å gje støtte til alle dei gode regionale tiltaka. Dermed kan ein ikkje finne plass på budsjettet for 2017 til ei rekkje viktige større og nyskapande tiltak. Dette inneber krevjande utfordringar for Hordaland fylkeskommune og heile kultur- og idrettsfeltet både i 2017 og i åra framover

MÅL OG STRATEGIAR

OVERORDNA MÅL 1

Kultur- og idrettsavdelinga skal gjennom brei samfunnsdialog leggje grunnlag for kultur som premiss for utviklinga av alle samfunnsområde.

Strategiar:

- 1.1** Setje i verk Regional kulturplan for Hordaland 2015-2025 og basere innsatsen på klare prioriteringar og god koordinering.
- 1.2** Systematisere samhandling med kommunar, institusjonar og organisasjonar i Hordaland og regionale, nasjonale og internasjonale aktørar på kultur- og idrettsfeltet.

Tiltak

Til pkt.	Tiltak
1.1	1. Systematisk oppfølging av Regional kulturplan 2. Avsette personalressursar for felles arbeid i avdelinga
1.2	1. Arrangere årlege dialogmøte på kultur- og idrettsfeltet i samarbeid med kommunane. 2. Systematisk bruk av budsjett- og samhandlingsmøte med institusjonar og organisasjonar i fylket 3. Ta del i prioriterte nasjonale nettverk innan fagområda våre. 4. Følgje opp Internasjonal strategi for HFK og vidareutvikle arbeidet i samarbeidsregionane.

Økonomiske konsekvensar

Tiltaka vert finansierte og gjennomførte innafør gjeldande budsjetttrammer.

OVERORDNA MÅL 2

Kultur- og idrettsavdelinga skal gjennom fagleg og økonomisk medverknad støtte opp under eit sterkt, profesjonelt og friviljug kulturliv i Hordaland.

Strategiar

- 2.1** Bruke tilgjengelege ressursar effektivt og ha tenlege verktøy i løysing av oppgåvene
- 2.2** Ha særskild merksemd på førebuing og oppfølging av politiske vedtak i god dialog med kultur- og idrettsfeltet
- 2.3** Sikre rett kompetanse og utvikle organisasjonen i tråd med dei utfordringane som til ei kvar tid er aktuelle på

kultur- og idrettsfeltet.

- 2.4** Styrkje samarbeidet i fylkeskommunen; mellom seksjonar og avdelingar.

Tiltak

Til pkt.	Tiltak
2.1	1. Tydeleg avklaring mellom lokale, regionale og nasjonale interesser, ansvar og oppgaver på alle fagområda. 2. Nøye økonomiske prioriteringar, detaljert budsjettering og rapportering i verksemda. 3. Betre samordning av administrative funksjonar i avdelinga. 4. Vidareutvikla tilskotsforvaltinga med tenelege og effektive ordningar og verktøy.
2.2	1 Etablere rettleiingsordning og kurs i skiving av politiske saker. 2 Tydeleg og effektiv vedtaksoppfølging gjennom kompetansebygging. 3 Plan for møte mellom politiske utval og regionale aktørar på kultur- og idrettsfeltet. 4 Samordna og god informasjon om Hfk sine tilskotsordningar.
2.3	1. Utarbeide kompetanseutviklingsplan for avdelinga. 2. Utvikle kompetansetiltak på avdelinga gjennom - årlege skrivekurs - innføringsprogram - mentorordning - fagkurs 3. Etablere ordningar for tilsette for kompetansebygging, skiving, akademisk merittering mv. 4. Arbeide med rett og framtidretta kompetanse for utvikling og rekruttering.
2.4	1. Årlege samhandlingsmøte med leirgruppene på h.h.v. Regional, Opplæring, Eigedom og Samferdsleavdelingane. 2. Bruke arbeidsgrupper for gjennomføring av oppgaver på tvers av seksjonar. 3. Vidareutvikle felles sosiale aktiviteter og møtestader gjennom m.a. personalsamlingar og fagsamlingar. 4. Invitere andre seksjonar i Hfk til å orientere om sine fagområde på seksjonsmøta.

Økonomiske konsekvensar

Tiltaka vert finansierte og gjennomførte innafør gjeldande budsjetttrammer.

OVERORDNA MÅL 3

Kultur- og idrettsavdelinga skal vere ein samfunnsutviklar og arbeide for å sikre eit rikt, aktivt og mangfaldig kulturliv med tilgang og deltaking for alle.

Strategiar

- 3.1** Leggje til rette for ein tydeleg, kunnskapsbasert kultur- og idrettspolitik som grunnlag for å forstå og styre utviklinga i Hordaland.
- 3.2** Styrkje rolla som utviklar og medspelar i utviklinga av kultur- og idrettstilbod basert på møte med innbyggjarar og fagmiljøa, og forståing av varige og skiftande behov.
- 3.3** Møte kultur- og idrettsfeltet med god tilrettelagt informasjon, tenlege, rettvise og tilgjengelege tenester

Tiltak

Til pkt.	Tiltak
3.1	1. Utvikle og utgje Kulturstatistikk for Hordaland i samarbeid med FIA. 2. Styrkje og vidareutvikle eigen fagrapportproduksjon 3. Etablere og utvikle faglege samarbeid mellom utdanningsinstitusjonane, forvaltinga og sivilsamfunnet. 4. Sikre at politiske saker er tilstrekkeleg og rett opplyst som grunnlag for politisk behandling og avgjerd. 5. Etablere klare mål og indikatorar for den regionale kulturforvaltinga.
3.2	1. Ha tydelege, lett tilgjengelege og treffande tilskottsordningar. 2. Vere ein tilbydar av kompetanse til beste for kulturlivet i Hordaland. 3. Setje merksemd på regional koordinering. 4. Ha eit klart regionalt fokus. 5. Vere godt orientert om utvikling og trendar på kultur og idrettsfeltet.
3.3	1. Prioritere arbeidet med enkel, lett tilgjengeleg og god kommunikasjon på nett. 2. Ha fokus på god forvaltningsskikk. 3. Etablere digitalt kunnskapsarkiv

Økonomiske konsekvensar

Tiltaka vert finansierte og gjennomførte innafor gjeldande budsjetttrammer.

ARKIV OG DOKUMENTSENTER

2 Fylkesarkivet	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Administrasjon fylkesarkivet	4 575	4 757	4,0 %
Administrasjon dokumentseneteret	6 745	7 645	13,3%
Sum brutto driftsutgifter nominelt	11 320	12 401	9,6%
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	11 594	12 401	7,0 %

Seksjonen er utførande eining på kultur- og idrettsavdelinga for ansvarsområdet.

Oppgåver

Fylkesarkivet løyser Hordaland fylkeskommune sine oppgåver som arkivinstitusjon og arkivmynde. Dokumentsenteret har ansvar for intern arkivdanning og systemutvikling.

Tenesteproduksjon

- Ta vare på og gjere tilgjengeleg arkivmateriale frå sentraladministrasjon og institusjonar i Hordaland fylkeskommune.
- Bevare og sikre tilgang til offentlege og private arkiv.
- Koordinere arbeidet i Hordaland med privatarkiv
- Sikre arkiv med forvaltingsmessig, rettsleg og/eller kulturhistorisk verdi.
- Ta imot arkiv frå private arkivskaparar (ikkje-offentlege organisasjonar, bedrifter og privatpersonar).
- Utvikle lokalhistorisk arbeid i fylket.
- Forvalte støtteordning for styrking av lokalhistorisk arbeid
- Samordne arbeidet med fotobevaring i Hordaland.
- Rettleie i spørsmål knytt til informasjonsteknologi og digitalisering.
- Arkivdanning og systemutvikling i fylkeskommunen.

SÆRSKILDE TILTAK 2017

Utvikling av lokalhistorisk kompetanse og formidling

Det er behov for å støtte utviklinga av den lokalhistoriske kompetansen og formidlinga av historie i Hordaland, mellom anna ved å gje betre tilgang til kjelder frå kommunal sektor og private arkiv. Arbeidet vert gjennomført innanfor gjeldande budsjettammer.

Foto

Eit viktig tiltak for å sikre Hordaland sin fotografiske kulturarv er å etablere gode løysingar for oppbevaring og tilgang til historiske foto. Hausten 2016 blir det lagt fram ei utgreiing med forslag til korleis Hordaland kan etablere ei fellesteneste for magasiner og konservering av fotografi. Dette vil innebere ei styrking av fellestenestene for musea i Hordaland og utvikle det nasjonale ansvaret som Bergen og Vestlandet har i fothistorisk tradisjon og forskning. Saka vert følgt opp i 2017.

eDepot og innsyn i elektroniske arkiv

Fylkesarkivet skal etablere eDepot og utvikle innsynsløysing for eldre elektroniske arkiv. Dette er eit arbeid som Fylkesarkivet gjer i samarbeid med IT-seksjonen og heng saman med gevinstrealiseringa ved å fase ut gamle system når nye fagsystem blir tatt i bruk.

Sak-/arkivløysing

Det er behov for å utvikle kompetanse på forvaltning og utvikling av sak-/arkivløysinga til HFK. Skal HFK kunne realisere sin digitaliseringstrategi må det byggast opp kompetanse på den funksjonalitet og dei moglegheitene som ligg i integrasjonar mot nye og gamle fagsystem, SvarUt og ny skjemaløysing.

ePhorte

Bemanninga på Dokumentsenteret styrkast samtidig med innføring av sak- og arkivsystemet ePhorte til dei ytre einingane i fylkeskommunen og for å implementere eit sentralt postmottak. Det er sett av kr 750 000 til dette.

Digitalisering av arkivsamlinga

Fylkesarkivet har som målsetting å digitalisere 10% av samlinga si innan 2020 og vil prioritere dette arbeidet i 2017.

FYLKESBIBLIOTEKET

Heile tusen

2 Fylkesbiblioteket	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Administrasjon fylkesbiblioteket	5 698	6 157	8,1 %
Bokbåten	1 436	1 486	3,5 %
Bibliotekprosjekt	305	915	200,0 %
Sum brutto driftsutgifter	7 439	8 558	15,0 %
Sum brutto driftsinneker	0	-500	0,0 %
Sum netto driftsutgifter nominelt	7 439	8 058	8,3 %
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	7 619	8 058	5,8 %

Fylkesbiblioteket er utførande eining på kultur- og idrettsavdelinga for ansvarsområdet.

Oppgåver

- I biblioteklova skal fylkeskommunane ivareta regionale bibliotekoppgåver og regional bibliotekutvikling; gi råd til kommunane, yte bibliotekfagleg rettleiing og assistanse og arrangere møte og kurs om bibliotekspørsmål.
- Hordaland fylkeskommune sine regionale oppgåver er heimla i Regional kulturplan for Hordaland 2015 – 2025.
- Kultur- og idrettsavdelinga samarbeider med Opplæringsavdelinga om utvikling av bibliotek i vidaregåande opplæring.

Tenesteproduksjon

- Fagleg rådgiving til kommunar og biblioteka i vidaregåande opplæring.
- Kompetanseutvikling for bibliotektilsette i fylket og utvikling av dei fem regionale biblioteksamarbeida.
- Samarbeid med biblioteka om formidling av litteratur og andre media.
- Koordinering og delfinansiering av felles bibliotektransport med kommunane, Universitetet i Bergen, NHH og Høgskulen i Bergen.
- Rettleie og sikre kvalitet på statistikk frå folkebibliotek og skulebibliotek, som avleverast Nasjonalbiblioteket.
- Organisere fylkesdekkande avtaler og fellesløysingar for å sikre innbyggjarane lik tilgang til digitale oppdaterte ressursar for litteratur, kunnskap og kultur.
- Koordinere og delfinansiere utlånssystem og felles samling med e-bøker for alle folkebiblioteka (utanom Bergen) og biblioteka i dei vidaregåande skulane.
- Drifte bokbåten «Epos» i samarbeid med Møre og Romsdal fylkeskommune inkl. kulturprogramma (DKS).
- Utviklingsprosjekt i samarbeid med folkebiblioteka og biblioteka i dei vidaregåande skulane.
- Delta i planlegginga av nye kommunale bibliotek og skulebibliotek.
- Utlån av klasse- og gruppesett til grunnskular og bibliotek i Hordaland utanfor Bergen.

Særskilte tiltak i 2017

- Framhald av modellbibliotekprogrammet.
- Etablere samarbeidsprosjekt med fylkesbiblioteket i Rogaland og Sogn og Fjordane.

Kommentarar til tabellen

ADMINISTRASJON FYLKESBIBLIOTEKET

Seksjonen har 8 årsverk. I posten ligg Hordaland fylkeskommune sitt bidrag på kr 200 000 til kjøp av e-bøker i konsortiet for alle vidaregåande skular og kommunane utanom Bergen. Deltakarane i konsortiet betaler driftsutgifter og har forplikta seg til å nytte 3% av mediebudsjettet sitt til innkjøp av e-bøker.

Ved å omdisponere midlar på kultur- og idrettsavdelinga sitt budsjett, har kostnadene med bibliotektransport blitt overført til fylkesbiblioteket. Fylkeskommunen sin del av ordninga utgjer kr 420 000 i 2017.

BOKBÅTEN

Driftsbudsjettet vart i fjor auka i høve til inngåtte avtalar med bokbåteigar og Lindås kommune, jf avtale om bibliotekfagleg samarbeid om drift av tilbodet. Høgt utlån fører til slitasje på bøkene, og det er for få nye titlar i høve til besøkstalet. Det er særleg trong for fleire nynorske barnebøker og aktuelle bøker for vaksne. Det er lagt inn auke med kr 50 000 på bokbudsjettet. Det er ikkje rom for å utvide med fleire driftsdagar i 2017.

BIBLIOTEKPROSJEKT

Budsjettposten blir nytta til gjennomføring av tiltak i Regional kulturplan for Hordaland 2015 – 2025 og er i 2017 auka med 100 000,-. Vi reknar i tillegg ei inntekt på kr 500 000 bygd på erfaring frå 2016. Budsjettet skal m.a. nyttast til på to område som begge vert lagt fram til vidare politisk handsaming i 2017:

1. Framhald av modellbibliotekprogrammet (starta i 2015 og har gitt tilskot til bibliotek i 8 kommunar). I 2017 skal det lysast ut 3 nye prosjekt med tilskotet på kr 100 000 til kvart bibliotek.
2. Igangsetjing av program for å auke lesekompetanse i grunnskulen og utarbeiding av plan for bibliotek og brukaropplæring frå grunnskule til universitets- og høgskulenivå i samarbeid med Rogaland og Sogn og Fjordane fylkeskommunar.

KULTURMINNEVERN

2 Fylkeskonservatoren - kulturminnevern	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Administrasjon kulturminnevern	12 506	12 172	-2,6 %
Arkeologisk registrering	7 943	7 841	-1,3 %
Ålmenne kulturvernforemål	4 073	3 803	-6,6 %
Kulturminneregistrering	100	100	0,0 %
Vern av kulturminne	23 753	23 376	-1,6 %
Sum brutto driftsutgifter	48 375	47 293	-2,2 %
Sum driftsinntekter	-26 225	-26 333	0,4 %
Netto driftsutgifter nominelt	20 452	20 960	2,5 %
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	20 947	20 960	0,1 %

Fylkeskonservatoren er utførande eining på kultur- og idrettsavdelinga for ansvarsområdet.

Oppgåver

- Hordaland fylkeskommune er forvaltningsstyresmakt med myndigheit heimla i kulturminnelova, og tek i vare ei rekkje statlege og regionale oppgåver innafor kulturminnevernet.
- Musea er av dei viktigaste kulturinstitusjonane i Hordaland og Hordaland fylkeskommune har ansvar for å forme museumspolitikken i fylket og utvikle dei ti konsoliderte musea i Hordaland som sterke kunnskapssentra og organisasjonar, og profilerte samfunnsaktørar som utviklar samfunnet med kunnskap om fortid, samtid og framtid.

Tenesteproduksjon

- Sakshandsaming som forvaltingsmynde for freda kulturminne frå nyare tid, jf kulturminnelova.
- Lovheimla handsaming av tiltak og planar frå kommunar og private tiltakshavarar som rører ved kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap av regional og nasjonal verdi.
- Arkeologiske registreringar i arealplansaker i fylket.
- Forvaltning av fylkeskommunale og statlege tilskotsordningar (arkeologi, bygningsarv, fartøyvern og museum).
- Rettleiing og råd til kommunar, organisasjonar og einskilde i einskildsaker om riving, vedlikehald eller ombygging av verneverdige bygningar.

- Øvrig sakshandsaming og utgreiingsarbeid på kulturminnefeltet.
- Utforming og gjennomføring av den regionale museums- politikken i samråd med stat, kommunar og musea.

Særskilte tiltak i 2017

- Løns- og prisjustert driftsauke til alle musea.
- Styrking av Museum Vest grunna ansvar for Bjørn West museet.
- Framhald av Prosjektet Kulturminneplanar i kommunane i 2017.

Kommentarar til tabellen

ADMINISTRASJON KULTURMINNEVERN

I samband med pågåande oppgåvereforma legg Stortinget opp til at den regionale kulturminneforvaltninga vil få overført ei rekke nye statlege ansvarsområde/oppgåver; ma forvaltning av dei fleste automatisk freda kulturminna, forskriftsfreda bygningar i statleg eige, all planrelatert ivaretaking av kulturminne, nye tilskotsordningar og alle verna fartøy. Oppgåveoverføringa vil skje etappevis og i samsvar

med oppbygging av regional kapasitet og kompetanse. Reduksjonen frå 2016 utgjer løn til lærling som slutta i 2016.

Hordaland fylkeskommune har i nasjonal samanheng god kompetanse og er budd på slik oppgåveoverføring. Nye ordningar som ikkje krevjar vesentleg kapasitetsauke vil kunne gjennomførast fortløpande. Dei næraste åra må kompetanse og kapasitet i administrasjonen likevel styrkast vesentleg på fleire ansvarsområde (tilskotsforvaltning, arealplan, nyare tids kulturminne og fartøyvern).

ARKEOLOGISK REGISTRERING

Arkeologiske registrering i samsvar med undersøkingsplikta, jf. § 9 i kulturminnelova, er finansierte av tiltakshavar, jf. kulturminneloven § 10, medan det fylkeskommunale ansvaret for sakshandsaming, forvaltning og fråsegnsutarbeiding skal dekkjast over det fylkeskommunale driftsbudsjettet. Forvaltingsansvaret har tidlegare vore teke hand om av mellombelse tilsettingar. Av lovomsyn er desse gjort faste, men er sjølvfinansierande.

ÅLMENNE KULTURVERNFOREMÅL

3 Ålmenne kulturvernforemål	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Fortidsminneforeningen	131 000	134 000
Tilskot historielag	150 000	153 000
Oselvarverkstaden	1 400 000	1 538 000
Verdsarvstaden Bryggen	220 000	0
Bullahuset, Valestrand, Osterøy	189 000	189 000
Espeland fangeleir	300 000	306 000
Fjelberg gamle prestegard	233 000	233 000
Kulturlandskapsprisen	50 000	50 000
Brannsikring	200 000	0
Lyssetting smelteverkstomta Odda*	1 000 000	0
Kystpilegrimsleia	200 000	200 000
Kulturminneplanar – tilskot til kommunane		1 000 000
Sum brutto driftsutgifter	4 073 000	3 803 000

* Eingangstiltak i 2016

Kommentarar til tabellen

Oselvarverkstaden

I samsvar med avtale med Os kommune om fordelingsnøkkel 40-60, vert Oselvarverkstaden prioritert med ei vekst i den fylkeskommunale driftsstønaden på kr 138 000.

Verdsarvstaden Bryggen

Budsjettposten har vore nytta til formidlingstiltak på Bryggen. I 2017 vil ikkje fylkesrådmannen prioritere dette tiltaket, men vil vurdere nye tiltak frå 2018 i samband med etableringa av eit Verdsarvsenter på Bryggen.

Brannsikring

I 2017 vil fylkeskommunen få utarbeidd ein statusrapport for brannsikring av freda bygg på musea. I påvente av konklusjon, vert ordninga med midlar til brannsikring teke ut i 2017.

Kulturminneplanar – tilskot til kommunane

Prosjekt «Kulturminnekompetanse i kommunane (KIK)» er eit fylkeskommunalt satsingsprosjekt og som er viktig for lokale styresmakter. Med grunnlag i at dei siste kommunane kom med i 2016, ma Bergen, vert prosjektet forlenga ut 2017. (Posten er flytta frå Andre kulturaktivitetar).

KULTURMINNEREGISTRERING

For 2017 skal budsjettposten nyttast til lovpålagte oppgåver og utgifter knytt til vitskapleg dokumentasjon

(dendrokronologisk analyse) for fastsetting av alder på bygningar eldre enn 1650 (automatisk freda bygningar).

VERN AV KULTURMINNE

Kroner

3 Vern av kulturminne	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Driftsutgifter		
Tilskot til vern og vøling av verneverdige bygg	973 000	992 460
Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap	8 000 000	7 500 000
Prosjekt Bryggen - Bevaringsprogram for verdsarv	12 000 000	12 000 000
Tilskot til sikring og istandsetjing av verna fartøy	1 680 000	1 680 000
Tilskot til forvaltning og drift av verna fartøy	500 000	1 000 000
Tilskot til skjøtsel og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner (BARK)	200 000	204 000
Stend hovedgård	200 000	0
Kompetansebyggjande tiltak	200 000	0
Sum driftsutgifter:	23 753 000	23 376 460
Refusjonar:		
Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap	-8 500 000	-7 500 000
Prosjekt Bryggen - Bevaringsprogram for verdsarv	-12 000 000	-12 000 000
Tilskot til sikring og istandsetjing av verna fartøy	-840 000	-840 000
Tilskot til forvaltning og drift av verna fartøy	0	-500 000
Sum refusjonar	-21 340 000	-20 840 000
Netto	2 413 000	2 536 460

Kommentarar til tabellen

Refusjonar

Budsjettposten for Vern av kulturminne gjeld mellom anna fem ordningar med heil eller delvis statleg finansiering:

a) Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap, b) Prosjekt Bryggen – Bevaringsprogram for verdsarv, c) Tilskot til sikring og istandsetjing av verna fartøy, og d) Tilskot til forvaltning og drift av verna fartøy, og e) Tilskot til skjøtsel og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner (BARK). Statlege midlar til desse tilskotsordningane vert overførte til fylkeskommunen etter at Riksantikvaren har handsama søknadar frå alle fylka i samsvar med statsbudsjettet. For 2017 legg fylkesrådmannen til grunn eit statleg tilskot på kr 20 840 000.

Av omsyn til den totale budsjetttramma for 2017 foreslår Fylkesrådmannen 0-vekst for den regionale medverknaden til den fylkeskommunale tilskuddsordninga Tilskot til vern og vøling av verneverdige bygg.

Stend hovedgård

Renessansehagen utanfor hovudhuset vart ferdigstilt og opna i 2016 og prosjektet vert difor avslutta.

Kompetansebyggjande tiltak kulturminne

Fylkesrådmannen foreslår at midlane vert trekt inn og at tiltaket vert sett i samanheng med den store satsinga på kulturminneplanarbeidet i kommunane og kompetansebygginga i kjølvatnet av dette.

Tilskot til forvaltning og drift av verna fartøy

I budsjettet for 2016 vart det løyvd midlar til ny tilskotsordninga til forvaltning og drift av verna fartøy. Riksantikvarstøtta ordninga i 2016 med tilsvarande ressursar frå

statsbudsjettet. For 2017 legg fylkesrådmannen til grunn eit statleg tilskot på kr 500 000.

MUSEUM

Tal i heile 1000 kr

2 Fylkeskonservatoren - museum	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Sum brutto driftsutgifter Museum	48 015	49 486	3,1 %
Sum driftsinntekter	-	0	
Netto driftsutgifter nominelt	48 015	49 486	3,1 %
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	49 178	49 486	0,6 %

Kroner

3 Museum	Budsjett 2016	Budsjett 2017
1. Museumssenteret i Hordaland	9 770 000	9 995 000
2. Stiftelsen Bymuseet i Bergen	6 755 000	6 910 000
3. Stiftelsen Bergens Sjøfartsmuseum	1 685 000	1 724 000
4. Museum Vest	4 769 000	5 307 000
5. KODE - Kunstmuseene i Bergen	3 555 000	3 637 000
6. Stiftinga Hardanger og Voss museum	11 793 000	12 064 000
7. Norsk Vasskraft- og Industristadm.	1 285 000	1 315 000
8. Baroniet Rosendal	1 065 000	1 089 000
9. Stiftinga Sunnhordland museum	2 124 000	2 173 000
10. Nynorsk kultursentrum – Olav H. Haugesenteret	761 000	779 000
Museumssamarbeid med kommunar	600 000	0
Museumsløft	2 000 000	2 000 000
Bygningsverntenesta ved musea	1 753 000	2 393 000
Primusbase for musea i Hordaland	100 000	100 000
Sum brutto driftsutgifter	48 015 000	49 486 000

Kommentarar til tabellen

Generelt

Musea er av dei viktigaste kulturinstitusjonane i Hordaland og fylkeskommunen har ansvar for å forme museums- politikken i fylket. Løyvinga til Museumsløft styrkar det regionale museumsarbeidet og bidreg til å utvikle sektoren i tråd med vedteken kulturplan og handlingsprogram.

Musea har samla søkt om nær 46,6 mill. kr i driftstilskot for 2017. Det var ikkje rom for auka tilskot i 2016. Musea er blant dei institusjonane våre som har ei relativt høg profesjonell grunnbemanning og faste lønsutgifter som aukar i tråd med arbeidslivet elles. Styrking av drift og investeringar er eit av hovudtiltaka i kulturplanen innan museumsfeltet. Fylkesrådmannen har lagt inn ei auke på 2,3%.

Museum Vest

Museum Vest har gjennomført ei konsolidering med Bjørn West-museet og framstår no som eit meir heilskapleg museum innan tematikken krigs- og okkupasjonshistorie - eit tiltak i samsvar med Regional kulturplan og ein prosess som fylkeskommunen har støtta, jf vedtak i Fylkestinget. Fylkesrådmannen gjer framlegg om ei auke på kr 538 000

til Museum Vest i auka driftsmidlar, for å styrke krigs- og okkupasjonshistoria.

Museumssamarbeid med kommunane

Budsjettposten vert overført til post Bygningsverntenesta ved musea, som samarbeider med kommunane.

IDRETT OG FRILUFTSLIV

Oppgåver

Friluftsløva definerer m.a. fylkeskommunane sine oppgåver i høve til å fremje allmenne friluftinteresser. Fylkeskommunen har jf kongeleg resolusjon frå april 1987 fullmakt til å fordele dei spelemidlane som kvart år vert stilte til disposisjon for bygging av anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

Oppgåvene innanfor fagområdet fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv er heimla i Regional kulturplan. I samsvar med visjonen Aktiv kvar dag skal ein gjennom forpliktande samarbeid mellom offentlege, frivillige og private aktørar arbeide for målet om at alle i Hordaland skal kunne vere aktive etter eigne ønskje og føresetnader på allment tilgjengelege område i naturen og i anlegg i nærleiken av der dei bur.

Tenester

- Forvaltning av spelemidlar til idrett og fysisk aktivitet.
- Forvaltning av 14 andre statlege og fylkeskommunale tilskotsordningar.
- Driftstilskot til regionale samarbeidspartnarar.
- Bidra til nasjonalt utviklingsarbeid innan fleire fagområder.

- Kompetanseutvikling (m.a. konferansar, kurs, rettleiing og synfaringar i kommunane).
- Koble ulike aktørar innan fagområdet for å skape utvikling.
- Tilrettelegge aktivitetar for personar med særskilde behov i partnerskap med frivillige organisasjonar, kommunar og Helse Bergen.
- Bidra til å utvikle toppidretten gjennom m.a. støtte til større meisterskap, investeringstilskot til idrettsanlegg og utviklingsstipend.

Særskilde tiltak 2017

- Stor auke i spelemidlar i 2016 gjer at ein for 2017 erfaringsmessig legger til grunn og forventar same storleik i tilskot spelemidlar til realisering av fleire større anleggsbehov.
- Auke kvart utviklingsstipend med kr 5000 og etablere eitt ekstra utviklingsstipend til gateidrett/eigenorganisert aktivitet.
- Sett av kr 200 000 til antidoping.

IDRETT

Heile tusen

2 Idrett og friluftsliv - idrett	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Administrasjon idrett	3 183	3 379	6,1 %
Tilskot til idrettsarbeid	7 522	6 230	-17,2 %
Tilskot til idrettsprosjekt	3 058	3 058	0,0 %
Tilskot spelemidlar	84 660	104 000	22,8 %
Sum brutto driftsutgifter	98 423	116 667	18,5 %
Sum driftsinntekter	-84 660	-104 000	22,8 %
Netto driftsutgifter nominelt	13 763	12 667	-8,0 %
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	14 096	12 667	-10,1 %

Kommentarar til tabellen

Administrasjon idrett

Det regjeringsoppnemnde Strategiutval for idrett, leverte 8. juni 2016 sin første rapport og understrekar fylkeskommunen si viktige rolle i høve analysar og vurderingar av anleggsbehov i regionen. For å kunne bruke tilgjengelege ressursar best mogleg er det viktig å hjelpe kommunane og lag med å få betre kunnskapsgrunnlag når det gjeld anleggsbehov og til å sikre større spelemiddelandel til Hordaland. Dette arbeidet vert prioritert i 2017.

Oppgåver

Friluftsløva definerer m.a. fylkeskommunane sine oppgåver i høve til å fremje allmenne friluftssinteresser. Fylkeskommunen har jf kongeleg resolusjon frå april 1987 fullmakt til å fordele dei spelemidlane som kvart år vert stilte til disposisjon for bygging av anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

Oppgåvene innanfor fagområdet fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv er heimla i Regional kulturplan. I samsvar med visjonen Aktiv kvar dag skal ein gjennom forpliktande samarbeid mellom offentlege, frivillige og private aktørar arbeide for målet om at alle i Hordaland skal kunne vere aktive etter eigne ønskje og føresetnader på allment tilgjengelege område i naturen og i anlegg i nærleiken av der dei bur.

Tenester

- Forvaltning av spelemidlar til idrett og fysisk aktivitet.
- Forvaltning av 14 andre statlege og fylkeskommunale tilskotsordningar.
- Driftstilskot til regionale samarbeidspartnarar.
- Bidra til nasjonalt utviklingsarbeid innan fleire fagområder.

TILSKOT TIL IDRETTSPROSJEKT

3 Tilskot til idrettsprosjekt	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Psykatri/rus	200 000	200 000
Konferansar/ kompetanse	158 000	158 000
Partnerskap for folkehelse	200 000	200 000
Lavterskel fysisk aktivitet for barn og ungdom	2 000 000	2 000 000
Folkehelse/ sykkelvanar	500 000	500 000
Sum brutto driftsutgifter	3 058 000	3 058 000

TILSKOT SPELEMIDLAR

Det regjeringsoppnemnde Strategiutval for idrett, leverte 8. juni 2016 sin første rapport. Den understrekar fylkeskommunen si viktige rolle i høve til analysar og vurderingar av anleggsbehov i regionen. For å kunne bruke tilgjengelege ressursar best mogleg er det viktig å hjelpe

kommunane og lag med å få betre kunnskapsgrunnlag når det gjeld anleggsbehov og til sikre større spelemiddelandel til Hordaland.

TILSKOT TIL IDRETTSARBEID

Kroner

3 Tilskot til idrettsarbeid	Budsjett 2016	Tilskot 2017
Hordaland Idrettskrets	3 344 000	3 415 000
Olympiatoppen Vest Norge	410 000	435 000
Stiftinga Solhovden	133 000	140 000
Fylkeskommunalt investeringstilskot	2 500 000	1 000 000
Store meisterskap	260 000	310 000
Fylkespremiar	50 000	50 000
Utviklingsstipend	125 000	180 000
Utlån av fylkeskommunale gymsalar	400 000	400 000
Lokal mobilisering mot doping	200 000	200 000
Idrettscampus Bergen	100 000	100 000
Sum brutto driftsutgifter	7 522 000	6 230 000

Kommentarar til tabellen

Hordaland idrettskrets

Av tilskotet til Hordaland idrettskrets er kr 200 000 øyremerka idrett for funksjonshemma og kr 50 000 til koordinering av integreringsprosjektet Aktiv saman og konferanse om integrering.

Stiftinga Solhovden

Hordaland fylkeskommune sa i 2016 opp ein avtale om å stå for booking av hyttene og utsending/innlevering av hyttenøklar. For å kompensere delar av dette, aukar fylkesrådmannen tilskotet med kr 7 000.

Fylkeskommunalt investeringstilskot

Toppidretten har sterke særvidrettslege krav til anleggsbygging og utvikling. For at unge lovande utøvarar og toppidrettsutøvarar skal kunne utvikle seg vidare i fylket, og at Hordaland skal kunne være vertskap for større nasjonale og internasjonale seniormeisterskap, må det byggjast store og kostnadskreivjande anlegg med regional og nasjonal verdi jf Regional kulturplan 2015 – 2025. Av omsyn til dei samla budsjetttrammene foreslår likevel fylkesrådmannen å redusere denne posten med kr 1 500 000.

Store meisterskap

Det internasjonale stemnet Bergen Swim Festival skal arrangerast i Hellen i Bergen i mai 2017 og søker om støtte til arrangementet. Fylkesrådmannen tilrår å støtte

arrangementet med kr 50 000. Tour des Fjords, eit internasjonalt sykkelritt med etappar i Hordaland, Rogaland og Sogn og Fjordane. Arrangementet gir erfaringar i høve til VM på sykkel i september 2017. Fylkesrådmannen tilrår å støtte arrangementet med kr 230 000. Ulvik Idrettslag skal arrangere NM i motbakkeløp i Ulvik i 2017, og fylkesrådmannen tilrår at dei får kr 30 000 i støtte.

Utviklingsstipend

Fylkesrådmannen foreslår å auke kvart utviklingsstipend med kr 5 000 og utvide ordninga med eitt stipend som skal gå til ein utøvar av gateidrett/ eigenorganisert aktivitet. Dette er i samsvar med Regional kulturplan 2015–2025.

Lokal mobilisering mot doping

Fylkesutvalet vedtok 23. juni 2016 avtale og handlingsplan med Antidoping Norge om haldningsskapande arbeid i dei vidaregåande skulane for 2016–2018. Det er behov for kr 200 000 for skuleåret 2017/2018 for å oppfylle fylkeskommunen sin del av denne avtalen (50% av finansieringa).

Idrettscampus Bergen

For 2016 var det løyvd kr 100 000 til å starte opp planlegging av eit Campus Bergen i samarbeid med Hordaland idrettskrets, Olympiatoppen VestNorge, SK Brann, Høgskulen i Bergen, Helse Bergen og Bergen kommune. Fylkesrådmannen foreslår tiltaket vidareført og gjer framlegg om kr 100 000 for 2017.

FRILUFTSLIV

2 Idrett og friluftsliv - friluftsliv	Budsjett 2016	Tilskot 2017	Endring
Bergen og Omland Friluftsråd	1 836 000	1 875 000	2,1 %
Friluftsrådet Vest	495 000	509 000	2,8 %
Vestkystparken	1 400 000	1 430 000	2,1 %
Bergen og Hordaland Turlag	525 000	636 000	21,1 %
Friluftslivets hus i Hordaland	118 000	120 000	1,7 %
Haugesund Turistforening	20 000	25 000	25,0 %
Norges Jeger- og Fiskerforbund - Hordaland	35 000	100 000	185,7 %
Forum for natur og friluftsliv Hordaland		50 000	
Turløyper på Kvamskogen	100 000	100 000	0,0 %
Oppsyn/assistering av syklistar langs Rallarvegen	50 000	50 000	0,0 %
Gradering og merking av turløyper	770 000	770 000	0,0 %
Kartlegging og verdisetjing av friluftsområder	428 000	428 000	0,0 %
Tilskot - friluftstiltak	400 000	1 500 000	275,0 %
Tilskot - friluftsområde	3 000 000	3 800 000	26,7 %
Brutto driftsutgifter	9 177 000	11 393 000	24,1 %
Driftsinntekter	-3 400 000	-5 300 000	55,9 %
Netto driftsutgifter	5 777 000	6 093 000	5,5 %
Netto driftsutgifter 2017-kroner	5 916 918	6 093 000	3,0 %

Kommentarar til tabellen

Bergen og Hordaland turlag og Norges Jeger- og Fiskerforbund – Hordaland

Desse organisasjonane har fram til 2016 fått noko driftsstøtte gjennom ordninga Driftstilskot til fylkesfremjande organisasjonar med barne- og ungdomssatsning. Hordaland fylkeskommune har vedteke at verksemdar som får driftsstøtte gjennom budsjettvedtak, ikkje i tillegg kan få driftsstøtte frå andre driftstilskotsordningar. For å kompensere for dette, legg fylkesrådmannen inn ei ekstra auke på kr 100.000 til Bergen og Hordaland turlag og kr 50.000 til Norges Jeger og Fiskerforbund – Hordaland.

Forum for natur og friluftsliv

Organisasjonen er fylkesfemnande og for 2017 føreslår fylkesrådmannen å løyve kr 50 000 i driftsstøtte.

Rallarvegen

Driftstilskot til oppsyn/assistering av syklistar langs Rallarvegen fordrar at andre aktørar knytt til tiltaket også må bidra økonomisk til gjennomføringa.

Gradering og merking av turløyper

I det nasjonale arbeidet knytt til merking av turløyper – «Det merkes i heile landet» har Gjensidigestiftelsen stilt krav om fylkeskommunal eigendel, og eit forpliktande sam arbeid med kommune og frivillig sektor. Fylkesrådmannen

tilrår å vidareføre satsinga i 2017/18 og fører opp kr 770 000 til dette tiltaket.

Kartlegging og verdisetjing av friluftsområder

Det er eit statleg og fylkeskommunalt mål, jf Regional kultur plan 2021–2025, at alle kommunar skal ha gjennomført ei kartlegging og verdisetjing av friluftsområder innan 2018. Det blir truleg eit vilkår for å kunne søke om statleg medverknad til sikring av friluftsområde. 22 kommunar i Hordaland har fått støtte til dette arbeidet i 2014, 2015 og 2016. Miljødirektoratet lyser ut midlar til dette arbeidet med krav om 50% medfinansiering frå fylke og kommune. Fylkesrådmannen foreslår å vidareføre tilskotsordninga i 2017.

Tilskot friluftstiltak

I 2015 var Friluftslivets år ei nasjonal satsing. I den samanheng fekk Hordaland fylkeskommune stor auke i tildelinga frå Miljødirektoratet. Midlane skal nyttast til frivillig arbeid som stimulerer til friluftaktivitetar i lokalmiljøa. I budsjettet for 2017 er det budsjettert med 1,5 mill. kr. Dette er i samsvar med tildelt sum i 2016.

Tilskot friluftsområde

Budsjettsummen gjeld tilskot til tiltak i statleg sikra friluftsområde.

KUNST- OG KULTURFORMIDLING

Tal i heile 1000 kr

2 Kunst- og kulturformidling - kunstformidling	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Administrasjon kunst- og kulturformidling	3 700	3 852	4,1 %
Musikkføremål	3 701	3 902	-2,8 %
Den kulturelle skulesekken	2 422	2 602	7,4 %
DKS-spelemidler	16 500	16 830	2,0 %
Den kulturelle spaserstokken	3 080	3 080	0,0 %
Kunstinstusjonar	20 541	21 473	4,5 %
Ymse kunstføremål	13 255	13 575	2,4 %
Fylkesturnear - skulekonsertar	4 800	4 897	2,0 %
Sum brutto driftsutgifter	67 999	70 211	3,3%
Sum driftsinntekter	-21 600	-22 032	2,0%
Netto driftsutgifter nominelt	46 399	48 179	3,8%
Netto driftsutgifter i 2017-kroner	47 523	48 179	1,4%

Seksjonen er utførande eining på kultur- og idrettsavdelinga for ansvarsområdet.

Oppgåver

- Hordaland fylkeskommune har eit regionalpolitisk ansvar for å støtte opp under eit sterkt og ambisiøst kunst- og kulturliv, både innan amatørkultur og profesjonell kunst.
- Frå den regionale ståstaden har fylkeskommunen utvikla ein sjølvstendig kulturpolitikk med utgangspunkt i regionale særtrekk og føremoner og som er basert på regional kompetanse og kulturell infrastruktur. Fylkeskommunen sin politikk skal sikre kulturelt mangfald og utvikling av kunst- og kulturfeltet i heile Hordaland.
- Formidle eit mangfald av kunst- og kulturuttrykk til alle elevar i grunnskulen og den vidaregåande skulen.
- Oppgåvene innan kunst- og kulturformidling er heimla i vedteken regional politikk og i delegasjon av statlege forvaltingsoppgåver.

Tenesteproduksjon

- Ansvar for UKM, Ung Kultur Møtes, og legg til rette for at unge får utfolde seg som utøvarar og arrangørar innafør ei profesjonell ramme.
- Ansvar for DKS, Den kulturelle skulesekken, dvs utvikling, produksjon, formidling og praktisk tilrettelegging av kunst- og kulturtilbodet til skulane i heile Hordaland. Arbeidet skjer i samarbeid med den statlege Kulturtanken – Den kulturelle skulesekken Norge.
- Forvaltning av tilskot til andre og eigne produksjonseiningar. Mottakarane skal vera regionale verksemder som medverkar til kulturelt

mangfald og kulturell utvikling i fylket.

- Følgjer opp kunst og kultur med regional verdi, ser utviklingslinjer og -potensiale, og skal sjå vidare enn den enkelte kommune og verksemd.
- Forvaltning av økonomiske tilskot (faste driftstilskot til organisasjonar og institusjonar, investeringstilskot og prosjektbasert støtte).
- Bidra til for at publikum får oppleve kunst og kultur av ypparste kvalitet i nærmiljøet sitt. Dette gjeld særleg barn, ungdom og seniorar.

Særskilde tiltak i 2017

- Auka driftsstøtte til Hordaland teater med kr 600 000.
- Auka driftsstøtte til Hordaland Kunstsenter med kr 100 000.
- Auka støtta til UKM-arrangementet (Ung Kultur Møtast) med kr 150 000.

Kommentarar til tabellen

ADMINISTRASJON KUNST OG KULTURFORMIDLING

Er i hovudsak personalressursar og driftskostnadar knytt til kunst- og kulturformidling, m.a. tilskotsforvaltning, Den kulturelle spaserstokken, stipend, internasjonalt arbeid og UKM (Ung Kultur Møtes).

MUSIKKFØREMÅL

Kroner

3 Musikkføremål	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Faste stillingar med sosiale kostnader	3 008 000	3 209 320
Fylkessekretariatet for song og musikkorg i Hordaland	206 000	206 000
Distriktsmusikkgrupper	487 000	487 000
Sum brutto driftsutgifter	3 701 000	3 902 320
Sum refusjonar	-300 000	-306 000
Netto	3 401 000	3 596 320

Faste stillingar

Dei faste stillingane nytta til musikkføremål er knytt til produksjon og formidling av musikk til skulen. Under posten ligg og fylkesmusikarordninga.

Distriktsmusikkgrupper

Tilskotet er basert på ein avtale mellom Hordaland fylkeskommune og kommunane Voss og Stord. Avtalane har eit års oppseiing og fylkesrådmannen legg til grunn at dei vert evaluerte i 2017 i samråd med kommunane.

DEN KULTURELLE SKULESEKKEN OG DKS-SPELEMIDLAR

Ordninga er finansiert av Hordaland fylkeskommune med statleg tilskot og spelemidlar. Spelemidlar kan ikkje brukast til administrasjon av tiltaket, men skal nyttast til konkrete kulturprosjekt retta mot elevar i grunnskulen og vidaregåande skule.

DEN KULTURELLE SPASERSTOKKEN

Ordninga med den kulturelle spaserstokken vart frå 2015 vidareført gjennom ei auke i fylkeskommunen sine frie inntekter med formål å gje eit betre og meir omfattande tilbod av kunst og kultur for eldre.

KUNSTINSTITUSJONAR

Kroner

3 Kunstinstitusjonar	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Festspillene i Bergen	4 616 000	4 722 000
Carte Blanche	5 580 000	5 708 000
Hordaland Teater	6 083 000	6 683 000
Bergen Nasjonale Opera	4 262 000	4 360 000
Sum brutto driftsutgifter	20 541 000	21 473 000

Kommentarar til tabellen

I statsbudsjettet vart tilskotet til Festspillene i Bergen overført til Norsk kulturråd frå 2016. Det ligg ikkje føre noko samarbeidsavtale om fordeling. Tala frå 2016 med ei auke på 2,3% er lagt inn som førebels estimat for 2017, då vedtak frå Norsk kulturråd ikkje ligg føre.

Hordaland Teater, Carte Blanche og Den Nye Opera vert finansierte frå fleire kjelder. Desse institusjonane ligg på statsbudsjettet, og totalfinansieringa er fordelt prosentvis etter avtale mellom partane. Tala frå statsbudsjettet 2016

er nytta for den einskilde institusjonen i tabellen nedanfor. Tabellen nedanfor syner korleis tilskota til den einskilde institusjonen vert fordelte mellom tilskotspartane.

Hordaland teater

Fylkesrådmannen har funne rom for den planlagde auken på kr 600 000,- i driftstøtta til Hordaland Teater. Fylkestinget har samrøystes vedteke flytting av teateret til Bergen sentrum og etableringa av ei nynorsk scene. Framlegget er naudsynt for å lukkast med dette.

3 Kunstinstitusjonar kostnadsdeling	Stat	Fylke	Kommune
Festspillene i Bergen	60 %	13,3 %	26,7 %
Carte Blanche	70 %	15 %	15 %
Hordaland Teater	70 %	30 %	
Bergen Nasjonale Opera	70 %	15 %	15 %

Tabellen viser prosentvis fordeling av totalfinansieringa

YMSE KUNSTFØREMÅL

Kroner

3 Ymse kunstføremål	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Hordaland Kunstsenter	3 350 000	3 450 000
USF Verftet - visningsrommet USF	50 000	50 000
USF Verftet	110 000	112 000
Internasjonalt Gjesteatelier	230 000	235 000
Kunstnerverksteder cs55	0	50 000
Skrivekunstakademiet	2 640 000	2 700 000
Stiftelsen 3,14	1 520 000	1 550 000
Kraft	0	50 000
Vestlandsutstillinga	150 000	150 000
Bergen Kunsthall	400 000	408 000
Bergen Assembly/ Bergenstriennalen AS	300 000	300 000
Bergen Senter for elektronisk kunst	130 000	132 600
Det Akademiske Kvarter	100 000	0
Stiftelsen Fargespill	800 000	816 000
Kunstnarstipend	230 000	230 000
Radøy Kunstsenter	180 000	100 000
Ambrosiahuset gjesteatelier	60 000	60 000
Kunstnarhuset Messen	100 000	150 000
Proscen	170 000	173 400
VISP - Produsentenhet for visuell kunst	150 000	153 000
Norsk forfattersentrum avd. Vestlandet	0	50 000
Hardingpuls	80 000	81 600
Juleprosjekt Orknøyane, Edinburgh og Cardiff	150 000	180 000
Kulturavtale Basse Normandie	210 000	214 000
Internasjonalt kultursamarbeid	180 000	183 600
Litteraturhus i Bergen	810 000	826 200
Kultur Vest	200 000	200 000
Festspillene i Bergen - festspelsatelittar	200 000	200 000
Samtidsmusikkensemblet BIT 20	755 000	770 000
Sum brutto driftsutgifter	13 255 000	13 575 400

Kommentarar til tabellen

Generelle omsyn

I Regional kulturplan 2015–2025 har Hordaland fylkeskommune forma ein regional politikk for det profesjonelle kunstfeltet, og gjennom denne varsla ei satsing på dette. Jamt over har institusjonane og organisasjonane innan kunstfeltet søkt om monaleg auke i driftstilskot. Det er likevel ikkje mogleg å imøtekome dette.

Kunstnerverksteder cs55

Kunstnerverksteder CS55 er den viktigaste eininga på sitt felt i Hordaland. Tiltaket har lenge vore støtta av Hordaland fylkeskommune, men grunna innsparingar fekk dei ikkje støtte i 2016. Fylkesrådmannen tilrår at dei får støtte i 2017.

Det Akademiske Kvarter

Fylkesrådmannen foreslår å kutta tilskot grunna stram budsjetttramme der rein kunst- og kulturverksemd må ha prioritet på kulturkapittelet.

Kunstnarhuset Messen

På Kunstnarhuset Messen i Ålvik i Kvam herad er det trong for midlar til å sikre naudsynt og pågåande vedlikehald av bygninga.

Radøy Kunstsenter

Drifta av Radøy kunstsenter er uavklåra. Radøy kommune har vedteke å leggje bygningen ut for sal. Løyvinga til Radøy kunstsenter må avvente avklåring om evt. vidare drift av senteret.

Kraft

Kraft har synt seg å vere den viktigaste visnings- og utviklingsarenaen for kunsthandverk i regionen. Det vert lagt inn kr 50 000 i driftsstøtte.

Norsk forfattersentrum avdeling Vestlandet

Ein viktig formidlings- og nettverksaktør på litteraturfeltet i regionen, og har og blitt tillagt administrativt arbeid med den vedtekne kulturutvekslinga Hordaland fylkeskommune har iverksett i samarbeid med Covarrubias i Spania. Fylkesrådmannen legg inn kr 50 000 til Norsk forfattersentrum.

ANDRE KULTURAKTIVITETAR

Tal i heile 1000 kr

2	Kunst- og kulturformidling - andre kulturaktiviteter	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
	Barne- og ungdomsarbeid	2 165	2 325	7,4 %
	Vaksenopplæring	628	628	0,0 %
	Tilskot andre kulturføremål	17 851	15 683	-12,1 %
	Stønad etter vedtak	3 135	3 296	5,1 %
	Kulturelt utviklingsprogram	6 500	6 500	0,0 %
	Tilskot lokale kulturhus	5 610	0	-100,0 %
	Kulturbygg med regionale funksjonar	9 000	0	-100,0 %
	Tilskot til kulturhus		9 500	
	Flygel til Kabuso*	200	0	-100,0 %
	Sum brutto driftsutgifter	45 089	37 932	-15,9 %
	Sum driftsinntekter	-10 608	-5 000	-52,9 %
	Netto driftsutgifter nominelt	34 481	32 932	-4,5 %
	Netto driftsutgifter i 2017-kroner	35 316	32 932	-6,8 %

* Eingangstiltak i 2016

Kommentarar til tabellen

Fylkesarkiv og dokumentsenter er flytta til eigen tabell. Postane Tilskot til lokale kulturhus og Kulturbygg med regionale funksjonar er slått saman til ny felles post Tilskot til kulturhus. Sjå elles eigen tabell.

KULTURELT UTVIKLINGSPROGRAM - KUP

KUP er eit verkemiddel for større satsingar i kulturlivet i Hordaland, og skal støtte nyskapande og målretta prosjekt initierte av kulturlivet. KUP er eit supplement til Hordaland fylkeskommune sin øvrige innsats på kulturområdet, og til annan offentleg eller privat økonomisk medverknad. I ein trong økonomisk driftssituasjon er det særskilt viktig med frie midlar til utvikling og nye initiativ.

BARNE- OG UNGDOMSARBEID

Kroner

3 Barne- og ungdomsarbeid	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Hordaland Barne- og ungdomsråd (HBUR)	500 000	510 000
Ung Kultur Møtast	400 000	550 000
Driftstilskot til fylkesfemnande organisasjonar med barne- og ungdomssatsing	1 000 000	1 000 000
Scenekunst for barn og unge i Sunnhordland	265 000	265 000
Sum brutto driftsutgifter	2 165 000	2 325 000

Kommentarar til tabellen

HBUR – Hordaland barne- og ungdomsråd

HBUR er ein nettverksorganisasjon for barne- og ungdomsorganisasjonar. Organisasjonen har tidlegare hatt fleire oppgåver gjennom Hordaland fylkeskommune. Handteringa av desse oppgåvene har dei siste åra vore gjennom ei omlegging. Sekretariatet for Ungdommens fylkesutval og fylkeskontakt for UKM Hordaland er flytta frå HBUR til administrasjonen i Hordaland fylkeskommune.

UKM – Ung Kultur Møtast

Tidlegare Ungdommens kulturmonstring, har dei siste åra hatt ei særleg positiv utvikling. Gjennom dei to siste åra har Hordaland fylkeskommune styrka arbeidet med UKM Hordaland og innført fleire nye satsingar for å vektleggje UKM som møteplass for ungdom. UKM-festivalen i Hordaland

er ein omfattande heilskap av tilbod og opplevingar (framsyningar, konsertar, workshops, sosiale aktivitetar, overnatting osv). Sparebankstiftelsen har gitt ei gåve til vidareutvikling av UKM i 2016 og 2017, og det er viktig at fylkeskommunen kan kome i møte med denne satsinga.

Driftstilskot til fylkesfemnande organisasjonar med barne- og ungdomssatsing

I tråd med Regional kulturplan er det gjort ein gjennomgang av eksisterande stønadsordningar for å få dei i samsvar med behova på kulturfeltet. Driftstilskot til barne- og ungdomsorganisasjonar har omfatta driftsstønad til fylkesomfemnande og regionale organisasjonar, med ein tilskotsdel basert på medlemstal og ein del med skjønsmessig vurdering knytt til aktivitetar.

VAKSENOPPLÆRING

3 Vaksenopplæring	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Tilskot til vaksenopplæringstiltak	400 000	400 000
Tilskot til Vaksenopplæringsforbundet i Hordaland	228 000	228 000
Sum brutto driftsutgifter	628 000	628 000

Kommentarar til tabellen

I samsvar med reglane som fylkestinget har vedteke, skal kultur- og idrettsavdelinga administrere tilskot (grunntilskot og administrasjonstilskot) til organisasjonsverksemd for godkjende studieorganisasjonar. Hordaland fylkeskommune gjev og tilskot til paraplyorganisasjonen

Vaksenopplæringsforbundet i Hordaland. Det statlege lovverket om vaksenopplæring har forandra seg gjennom åra, og Fylkesrådmannen vil i denne budsjettperioden sjå på innrettinga av Hordaland fylkeskommune si støtte til vaksenopplæring.

ANDRE KULTURFØREMÅL

Kroner

3 Andre kulturføremål	Budsjett 2016	Budsjett 2017
1 Fylkesorganisasjonar, Musikkorganisasjonar		
Norges Musikkorpsforbund Hordaland	467 000	476 000
Norsk Musikkråd – Hordaland	214 000	218 000
Hordaland korforbund	189 000	193 000
Hordaland folkemusikklag	67 000	68 000
Interesseorganisasjonar		
Det felles innvandrerråd i Hordaland	587 000	599 000
Hordaland fylkeshusflidslag	359 000	366 000
Kulturinstitusjonar, Musikk		
Vestnorsk Jazzsenter	1 301 000	1 327 000
Ole Bull Akademiet	269 000	274 000
Brak (tidl. BRAK – Bergen Rock Aktører)	343 000	350 000
Stiftinga Fartein Valen	311 000	311 000
Musica Nord	139 000	142 000
Bergen Filharmoniske ungdomsorkester / Ung Symfoni	100 000	102 000
AKKS Bergen	44 000	45 000
Edvard Grieg kor (tidlegare Kor Vest)	403 000	411 000
Stiftelsen prof. Jiri Hlinka klaverakademi	130 000	133 000
Kulturhuset Østre	100 000	102 000
Scenekunst		
Stiftelsen Bergen Internasjonale Teater	493 000	503 000
Vestlandske Teatersenter	398 000	406 000
Bergen Dansesenter	116 000	118 000
Bømlo Teater	156 000	159 000
Teaterdrift Bergen AS - Cornerteateret	500 000	510 000
Film		
Vestnorsk filmsenter	1 072 000	1 093 000
Cinematket	45 000	100 000
Formidlingsorganisasjonar		
Hordaland Folkeakademi	426 000	435 000
Moster Kyrkehistoriske senter/Moster Amfi	891 000	909 000
Opprusting Moster Amfi. Benkekjøp*	500 000	0
Seglskipet "Statsraad Lehmkuhl"	1 685 000	1 719 000
Vestnorsk Kulturakademi	315 000	321 000
FN-sambandet vest/Internasjonal uke	100 000	100 000

Tabellen held fram på neste side

Andre kulturføremål	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Festivalar		
Barnas Festspill	31 000	31 000
Vossa Jazz	341 000	348 000
Vossa Jazz-prisen	30 000	50 000
Nattjazzen i Bergen	109 000	111 000
Hardingtonar, Kvam	87 000	87 000
Borealis-festivalen	196 000	200 000
Bergen Music Fest	0	100 000
Osa-festivalen, Voss	73 000	73 000
Hardanger Musikkfest	322 000	328 000
Bergen internasjonale filmfestival BIFF	323 000	329 000
Grieg intern. Korfestival/Nina Grieg barnekorfest.	107 000	100 000
Scenekunst		
Barneteaterfestivalen på Stord / Falturiltu	164 000	164 000
Bømlo teater - Mostraspelet	185 000	185 000
Baroniet i Rosendal - kulturtilskipingar	100 000	100 000
Stiftelsen Bergen Internasjonale Teater - Oktoberdans/Meteor	48 000	48 000
Andre kunstatar		
Kystsovevekene	1 120 000	1 142 000
Foreningen Ekko - Ekko-festivalen	107 000	107 000
Litteratursymposiet i Odda	208 000	210 000
Ulvik poesifestival	80 000	80 000
Hansadagane 2016*	1 000 000	0
Anna		
Planmidlar kulturhus Nordhordland*	100 000	0
Prosjektmidlar folkemusikk	400 000	0
Hardingfela.no		300 000
Folkemusikkstipend	0	100 000
Kulturminneplanar – tilskot til kommunane	1 000 000	0
Sum brutto driftsutgifter	17 851 000	15 683 000

* Eingongstiltak i 2016

Kommentarar til tabellen

Generelle omsyn

Søknadene til Tilskot til andre kulturføremål er prega av at det gjennomgåande er mykje høgare søknadssummar for 2017 enn det søkjar fekk innvilga i 2016. Det er 16 nye søkjarar – nokon har vore inne på budsjett tidlegare, men vart

tekne ut under gjennomgangen før budsjett 2016. Samla søknadssum for desse 16 nye søkjarane er i overkant av 3 mill. kr.

Cinematiket

Vert styrka som del av ei felles satsing med Bergen

kommune og Norsk filminstitutt som vil styrka cinemateka si filmpolitiske rolle.

Vossa Jazz-prisen

Prisen er rekna som ein av dei viktigaste jazzprisane i landet, men summen har stått uendra i fleire år. Det er lagt inn ei auke til kr 50 000

Bergen Music Fest

Dette er den viktigaste festivalen regionalt innan rytmisk musikk/pop-rock feltet. Med grunngjeving i eit godt tilbod til born og unge er det lagt inn eit tilskot på kr 100 000.

Prosjektmidlar folkemusikk

Posten er overført og delt opp i driftstilskot til Hardingfela.no og til folkemusikkstipend (tilskot til andre kulturformål).

Kulturminneplanar – tilskot til kommunane er flytta til Ålmenne kulturføremål

STØNAD ETTER VEDTAK

3 Stønad etter vedtak	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Større kulturprosjekt med regional verdi	1 000 000	1 020 000
Kunstprosjekt og kulturtiltak – profesjonell	800 000	950 000
Kulturtiltak – amatør	400 000	408 000
Kunstprosj. og kult.tiltak barn og ungdom – profesjonell	400 000	408 000
Kulturtiltak barn og ungdom – amatør	500 000	510 000
Sum brutto driftsutgifter	3 100 000	3 296 000

Kommentarar til tabellen

Kunstprosjekt og kulturtiltak – profesjonell

Tilskota innafor ordninga vart lagt om i 2016 som oppfølging av Regional kulturplan. Målsettinga var eit klårare skilje mellom amatørar og profesjonelle, og ei klårare

kunstopolitisk satsing. Dette har synt seg å vera ei vellukka omlegging. På bakgrunn av dette er det foreslått ei auke på tilskotsordninga Kunstprosjekt og kulturtiltak – profesjonell.

TILSKOT TIL KULTURHUS

3 Tilskot til kulturhus	2016	2017
Tilskot til kulturhus desentralisert ordning - spelemidlar	5 610	5 000
Kulturbygg med regionale funksjonar	9 000	1 100
Grieghallen		3 400
Sum driftsutgifter	14 610	9 500
Refusjonar		
Tilskot til kulturhus desentralisert ordning - spelemidlar	-10 608	-5 000
Sum refusjonar	-10 608	-5 000
Netto driftsutgifter	4 002	4 500

Tilskot til kulturhus

Når det gjeld overføring av spelemidlar til kulturhus (desentralisert ordning), var løyvingane relativt stabile fram til og med 2014, men har dei siste åra vorte sterkt redusert. I 2017 legg fylkesrådmannen til grunn 5 mill. kr i spelemidlar til kulturhus. Hordaland fylkeskommune har to ordningar til kulturhus: Tilskot til lokale kulturhus og Tilskot til kulturhus med regionale funksjonar. Fylkesrådmannen vil kome attende til fordelinga av spelemidlar mellom dei to ordningane i eiga sak våren 2017.

Kulturbygg med regionale funksjonar

Posten til kulturbygg med regionale funksjonar har vore ein kombinasjon av spelemidlar frå desentralisert ordning og fylkeskommunale budsjettmidlar

Overføringane av spelemidlar til kulturhus (desentralisert ordning) var relativt stabile fram til og med 2014. I 2015 vart det berre overført 3,6 mill. kr og i 2016 1,9 mill. kr til Hordaland. Dette er grunngeve med at stadig nye tiltak, som tidlegare har vært finansiert over statsbudsjettet, i staden skal finansierast av spelemidlane. Salderingsposten har då vore løyvinga til desentralisert ordning, tilskot til kulturhus.

Dei fylkeskommunale midlane til Kulturhus med regionale funksjonar utgjorde 10 mill. kr i 2010 og dei fyrste åra etterpå, medan det i 2015 og 2016 berre vert sett av 4,5 mill. kr på Hordaland fylkeskommune sitt budsjett. Denne posten inneheld også ei årleg avsetning til Grieghallen med 3,4 mill. kr i 20 år. Fylkesrådmannen føreslår at denne vert ført opp som ein eigen post. Det står då att 1,1 mill. kr i fylkeskommunalt tilskot til Kulturhus med regionale funksjonar.

Fylkesrådmannen legg til grunn at kulturbygg med regionale funksjonar frå 2018 vert handsama som del av den ordinære budsjettprosessen og avgjort gjennom budsjettvedtaket. Fylkesrådmannen vil kome attende med eiga sak om ordninga.

På kulturhusfeltet ligg det store utfordringar i åra som kjem. Mellom viktige tiltak som kjem har Hardanger og Voss museum i 2016 sendt søknad om 11 mill. kr til ombygging og utvikling av Hardanger fartøyvernseier.

Bergen kommune har gjennom vedtak i bystyret utsett eit evt. sal av Sentralbadet, for eventuelt å kunna nytte bygget til eit scenekunsthuss; primært for Carte Blanche og BIT Teatergarasjen, men og med lokale for Den Nationale Scene. Det er igangsett arbeid med eit skisseprosjekt, som skal avklåre om det er mogleg og føremålstenleg å bygge om Sentralbadet til dette. Arbeidet vert leia av ein styringsgruppe med representantar for både Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune, som har sett ned ein felles arbeidsgruppe for prosjektet.

Det ligg (medio 2016) ein oppdatert kalkyle med ei førebels total styringsramme for eit evt. ombyggingsprosjekt på i alt 879 mill. kr, inkl. naudsynte avsetjingar for uvisse. Bergen kommune har søkt om statleg tilskot gjennom ordninga «Nasjonale kulturbygg». Endeleg modell for ombygging og drift må partane ta stilling til når skisseprosjektet skal handsamast. Fylkesrådmannen vil kome attende til saka. Det er stort behov for arenaer innan heile kulturområdet når det gjeld både kunst, scene, museum m.v., og det er pr i dag stort etterslep når det gjelder tilrettelegging, rehabilitering og nye arenaer.

STAB / STØTTE

2 Stab / støtte	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Sum brutto driftsutgifter	7 921	8 254	4,2 %

Seksjonen er utførande eining på kultur- og idrettsavdelinga for ansvarsområdet. Det er 9 tilsette fordelt på 8,4 årsverk (inkl fylkesdirektør).

Oppgåver og tenesteproduksjon

Staben arbeider med funksjonar som er strategisk relaterte som t.d. å utvikle policy og strategiar som set rammer og gir retning for organisasjonen sitt arbeid med fellesoppgåver og som ikkje fell inn under dei enkelte fagseksjonane

sitt fagområde. Døme på slike oppgåver er utarbeiding av IT-strategi, mål og tiltak for IA-arbeidet og elektronisk tilskotsforvaltning m.v.

Støttefunksjonane, også kalla merkantile tenester, har som eit av hovudmåla å avlaste og forenkla drifta i linja. Døme på slike oppgåver er felles arkivteneste og ekspedisjon for avdelinga, bistå linjeleiarane i rekrutteringsprosesser, sjå til at aktuelle rutinar og regelverk vert ivareteke, tilskotsoppfølging og sjå til at personalportalen og personalarbeidet vert følgt opp i samsvar med gjeldande retningslinjer.

Mykje arbeid går også med til økonomiarbeid som innkjøp, føring av rekneskap og budsjettoppfølging.

Særskilde tiltak i 2017

Grunna fleire år med reduksjon i bemanninga, har ein eit sterkt fokus på forbetring av arbeidsprosessar med m.a. å ta i bruk tenelege og gode IT-løysingar der det er mogleg. Ein har dei siste åra allereie teke i bruk nye løysingar som

delvis har kompensert for reduksjonen, men ein vil arbeide vidare med å maksimere gevinstane og forbetre det ein kan ta ut av dei nye systema.

Kommentarar til tabellen

Løn utgjer størsteparten av budsjettet, men her ligg også ein fellespott for avdelinga til drift på om lag 1,7 mill. kr.

Fellesfunksjonar

KONTINGENTAR M.M.

Der er ført opp 9,4 mill. kr til kontingentar. KS-kontingenten er på 8,9 mill. kr. Andre kontingentar gjeld Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe, Norsk Gassforum, Bergen Næringsråd, Transparency International, Kraftfylkekontingent og Landssamanslutninga av nynorskkommunar.

Partane i kommunal sektor oppretta i 2002 ei "OU-ordning" (Opplæring- og utviklingsordning). KS administrerer ordninga. Finansieringa er delt med 1/3 på arbeidstakar- og 2/3 på arbeidsgjevarsida. Fylkeskommunen (arbeidsgjevar) sin del av kostnaden er rekna å utgjere om lag 2,5 mill. kr.

Det er ført opp tilskot på 1 mill. kr til Vest Noregs Brusselkontor.

Det er teikna styreansvarsforsikring. Premien er ca. kr 70 000 pr. år.

Til bedriftsidrettslaget Hordane er det budsjettert med tilskot på kr 75 000.

YMSE TILSKOT

Fylkeskommunen har gjeve tilskot til ymse lag og organisasjonar som ikkje høyrer naturleg inn under dei ulike sektorane. I budsjettforslaget for 2016 tok fylkesrådmannen ut desse tilskota og viste til fylkesutvalssak 228/13, der kriterie for handsaming av slik økonomisk støtte vart vedteke.

Fylkestinget la inn igjen summane som går fram av tabellen nedanfor. Fylkesrådmannen har ført opp same summane i 2017 med tillegg av tilskot til FRI – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold.

Ein har ikkje registrert søknad frå Samarbeidsforum for Funksjonshemmedes Organisasjonar, og har difor ikkje ført opp tilskot til denne organisasjonen.

	2016	2017
Raftostiftelsen	200 000	200 000
Kirkens SOS	150 000	150 000
FFO	150 000	150 000
Samarbeidsforum for Funksjonsh. Org.	50 000	
Dysleksiforeningen i Bg.	10 000	10 000
Actis-Hordaland	100 000	100 000
FRI		300 000
Sum	660 000	910 000

TILLEGGSLØYVINGSKONTO FYLKESUTVALET

Til tilleggsløyvingar er det i 2017 ført opp kr 2 829 000. I 2016 var tilleggsløyvingskontoen kr 2 471 000.

UDISPONERT SUM

Fylkesrådmannen har sett av ein udisponert sum på 20 mill. kr som står til rådvelde ved den politiske handsaminga av budsjettet.

LØNSAVSETJING

Lønsbudsjetta for dei einskilde skular og einingar er utarbeidde i lønsregulativet pr. 01.01.17.

Lønsavsetjinga skal dekkje venta lønsauke i 2017. Ein har lagt til grunn statsbudsjettet sine føresetnader om ein lønsvekst på 2,7 % frå 2016 til 2017. Det er sett av 53,8 mill. kr til dette.

På neste side er det vist ei liste over amortisering av premieavvik frå tidlegare år. Premieavviket som vil oppstå i 2016 er enno ikkje kjent. Ein har berre prognosar. Ein set av 3,7 mill. kr på lønsavsetjingskontoen til amortisering av forventa premieavvik som vil oppstå i 2016.

Statens Pensjonskasse har varsla at premien i 2017 blir sett ned til 12,05 %. Prognosen frå SPK tilseier at kostnaden som skal rekneskapsførast vil bli om lag 2,5 mill. kr lågare enn betalt premie, altså eit positivt premieavvik.

For pensjonsordninga i KLP har ein gjennom fleire år budsjettert med ein premie på 14 %. Dette har vist seg å ligge i nærleiken av kostnaden ein endar opp med, etter å ha bokført eventuelle premieavvik.

Prognosane ein har fått frå dei to pensjonsselskapa i september tilseier at kostnaden som skal rekneskapsførast i 2017 kan bli om lag 11,6 mill. kr lågare enn pensjonspremiene som er budsjettert.

Ein fører denne summen opp som eit frådrag i lønsavsetjinga, og endar då opp med ei lønsavsetjing på 45,9 mill. kr.

AMORTISERING AV TIDLEGARE ÅRS PREMIEAVVIK

I følgje rekneskapsreglane skal pensjonskostnadene leggjast til grunn for rekneskapsføringa av pensjonspremie. Avviket mellom faktiske premiebetalingar og pensjonskostnadene vert kalla premieavviket. Premieavviket skal

dekkast inn over ein fastsett periode. Perioden for inndekking er fleire gonger blitt korta ned.

Premieavvik som oppstod i perioden 2002–2010 skal dekkast inn over 15 år. Premieavvik frå 2011–2013 skal dekkast over 10 år. Premieavvik oppstått i 2014 og seinare skal dekkast over 7 år.

Storleiken på premieavviket for 2016 er enno ikkje kjent. Inndekking av premieavviket for 2016 er difor ikkje ført opp på dette budsjettkapitlet, men må dekkast av lønsavsetjinga.

Summen som er budsjettert for inndekking i 2016 er 1/15 av premieavviket for kvart av åra 2003–2010, 1/10 av premieavviket for 2011–2013 og 1/7 av premieavviket for 2014–2015.

Summen kjem fram slik:

År	Kr 1000
2003	1 657
2004	2 928
2005	635
2006	1 936
2007	855
2008	3 011
2009	6 075
2010	6 078
2011	6 468
2012	4 928
2013	4 267
2014	6 071
2015	8 986
Sum	53 895

AVSETJING TIL FOND FOR AMORTISERING AV PREMIEAVVIK

Frå og med år 2002 vart det innført nye reglar om bokføring av pensjonskostnader. Bakgrunnen var at pensjonspremien kunne svinge mykje frå år til år. Målet var å få ei jamnare fordeling av pensjonskostnaden.

Dei fleste åra har betalt pensjonspremie vore høgare enn rekneskapsført kostnad. Det har dermed bygd seg opp eit «premieavvik» som må amortiserast.

Hordaland fylkeskommune hadde ved utgangen av 2015 eit oppsamla premieavvik på 383,8 mill. kr. Dette er

pensjonspremie som er betalt, men enno ikkje kostnadsført i rekneskapen.

Det er ulik praksis mellom fylkeskommunane for korleis det oppsamla premieavviket vert dekkast inn. Nokon fylkeskommunar byggjer opp fond tilsvarande det oppsamla premieavviket. Andre, der økonomien gjer det mogeleg, dekkar premieavviket inn årleg og unngår slik eit oppsamla premieavvik.

Fylkesrådmannen foreslår å starte med fondsavsetjing i budsjettet for 2017 ved å setje av 25 mill. kr til eit slikt pensjonspremiefond.

TILBAKEBETALING AV UNDERSKOT FRÅ SKULAR

Dei vidaregåande skulane får behalde overskot, men må dekke inn underskot 2 år i ettertid. Underskotsdekninga vert inntektsført sentralt på denne kontoen med same storleik som utgiftsføringa på skulebudsjetta.

Det er budsjettert med slik inndekking av underskot frå tidlegare år:

2015-underskot	Kr 1000
Voss gymnas	57
Øystese gymnas	200
Tertnes vgs.	1 324
U.Pihl vgs.	2 983
Bergen katedralskole	270
Arna vgs.	4 051
Sotra vgs.	2 621
Fyllingsdalen vgs.	1 958
Austevoll vgs.	397
Voss husflidskole	1 148
Bergen maritime vgs.	3 844
Voss jbs.	875
Garnes vgs.	2 090
Stord vgs.	64
Sum	21 882

OVERFØRING TIL INVESTERINGS-BUDSJETTET

Fylkesrådmannen har ført opp 70 mill. kr av driftsmidlar til finansiering av investeringar. I 2016 vart det budsjettert med 90 mill. kr.

RENTER OG AVDRAG

Tal i heile 1000 kr

		Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Renter	Utgifter	252 200	242 000	-4,0 %
	Inntekter	-39 300	-33 000	-16,0 %
	Netto utgift	212 900	209 000	-1,8 %
Avdrag	Utgifter	442 000	509 000	15,2 %
Sum	Brutto utgifter	694 200	751 000	8,2 %
	Inntekter	-39 300	-33 000	-16,0 %
	Netto utgifter	654 900	718 000	9,6 %

Renter

Renteutgiftene for 2017 er rekna til 242 mill. kr, ein nedgang på 10,2 mill. kr i høve til 2016. I utrekninga har fylkesrådmannen teke utgangspunkt i ein rentesats på 1,5 % for lån med flytande rente.

Vel halvparten av eksisterande lån har fast rente, og gjeldande rentesatsar blir nytta ut bindingsperioden. Gjennomsnittleg lånerente for heile låneporteføljen er i budsjettet for 2017 2,34 %. Til samanlikning er gjennomsnittleg rente pr. dags dato 2,31 %.

Renteinntektene er budsjettert til 13,9 mill. kr.

Vidare vert det budsjettert med 18,6 mill. kr i rentekompensasjon frå staten på lån til skuleinvesteringar og veginvesteringar.

Når det gjeld veginvesteringar, er det lagt til grunn at ein får rentekompensasjon for nye lån på 248,4 mill. kr kvart år. For skuleinvesteringane har Hordaland fylt opp kvoten, og grunnlaget for utrekning av rentekompensasjon vert gradvis trappa ned.

Det er budsjettert med utbytte frå Valen kraftverk på 0,5 mill. kr.

Avdrag

Det er budsjettert med 509 mill. kr i avdrag, ein auke på 67 mill. kr i høve til 2016. Raskare tilbakebetaling av lån vil til ein viss grad vere med å bremse den sterke gjeldsveksten ein har sett dei siste åra. Nedbetalingstida for gjelda går ned til ca. 20 år.

Frie inntekter Kraftinntekter

FRIE INNTEKTER

Tal i heile 1000 kr

	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Skatt	3 090 700	3 226 000	4,4 %
Rammetilskot	3 046 100	3 144 000	3,2 %
Sum	6 136 800	6 370 000	3,8 %
Sum i 2017-kroner	6 290 220	6 370 000	1,3 %

Dei frie inntektene for fylkeskommunen omfattar fylkes-skatt og rammetilskot.

Kommuneproposisjonen

I kommuneproposisjonen for 2017 varsla regjeringa at fylkeskommunane ville få ein vekst i frie inntekter på 300 mill. kr. Det var uklårt om ein i tillegg kunne rekne med å få midlar til opprusting av fylkesvegane, eller om dette måtte dekkast innanfor den varsla veksten på 300 mill. kr.

Rammesak

I rammesaka til fylkesutvalet i juni var det ikkje lagt inn nokon realvekst i inntektene. Ein visste at Hordaland ville få eit stort tap som følgje av oppdaterte data i inntektssystemet over innbyggjarar busett spreidt.

Vidare er Hordaland mellom fylkeskommunane som tapte på omlegginga av kostnadsnøklane i 2015. Tapet vert fasa inn gjennom ei overgangsordning på 5 år. Hordaland får ei nedtrapping i rammetilskotet på ca. 11 mill. kr kvart år.

Statsbudsjettet

Statsbudsjettet viste at Hordaland fylkeskommune kjem noko betre ut enn ein hadde rekna med i rammesaka. I statsbudsjettet har Regjeringa lagt inn ein vekst på 450 mill. kr til fylkeskommunane. 200 mill. kr er grunn-gjeve med behovet for opprusting av fylkesvegane.

Hordaland får i 2017 ein auke i skjønstilskotet på 19 mill. kr, for å kompensere noko av tapet ein har på kriteriet «innbyggjarar busett spreidt». Ein kjem også litt betre ut som følgje av justeringar i kostnadsnøklane for mellom anna ferjesamband og båtruter.

Det ligg også inne kompensasjon for auka CO2-avgift, auka satsar for lærlingtilskot og utvida rett til vidaregåande opplæring for innvandrarak. Men desse summene vert ikkje definerte som vekst.

I statsbudsjettet vert det meldt om ei monaleg oppjustering av skatteoverslaget for 2016. Kommunesektoren sine skatteinntekter er venta å auke med 3,8 mrd. kr. Hordaland fylkeskommune sin del vil vere i storleiksorden 70 mill. kr.

Om dette slår til, får Hordaland fylkeskommune ein inntektsvekst på i overkant av 1 % i 2016, og det er dette nivået som blir vidareført til 2017.

I følgje statsbudsjettet vert det for Hordaland fylkeskommune rekna med ein nominell vekst i frie inntekter på 2,5 % (frå anslag på rekneskap for 2016, irekna auka skatteoverslag). Dette er lik venta løns- og prisvekst. Gjennomsnittleg vekst for fylkeskommunane er rekna til 2,1 %. Hordaland fylkeskommune kjem altså litt betre ut enn gjennomsnittet i 2017.

Samla er dei frie inntektene budsjettert til 6 370 mill. kr i 2017.

KRAFTINNEKTER

Tal i heile 1000 kr

		Budsjett 2016	Budsjett 2017	Endring
Konsesjonskraftinntekter	Brutto driftsutgifter	50 000	50 000	0,0 %
	Driftsinntekter	-100 000	-85 000	-15,0 %
	Netto driftsutgifter/innt.	-50 000	-35 000	-30,0 %
Eidfjordavtalen	Brutto driftsutgifter			
	Driftsinntekter	-20 000	-21 000	5,0 %
	Netto driftsutgifter/innt.	-20 000	-21 000	5,0 %
	Sum brutto driftsutgifter	50 000	50 000	0,0 %
	Sum driftsinntekter	-120 000	-106 000	-11,7 %
	Sum netto driftsinntekter	-70 000	-56 000	-20,0 %
	Netto driftsinntekter i 2017-kr	-71 400	-56 000	-21,6 %

KONSESJONSKRAFTINNEKTER

Hordaland fylkeskommune har rett til å ta ut konsesjonskraft og kan selje denne vidare i marknaden. Fylkeskommunen sit att med differansen mellom konsesjonskraftprisen ein må betale til kraftlaga og salsprisen ein får i marknaden. Dette "mellomlegget" kan svinge mykje frå år til år.

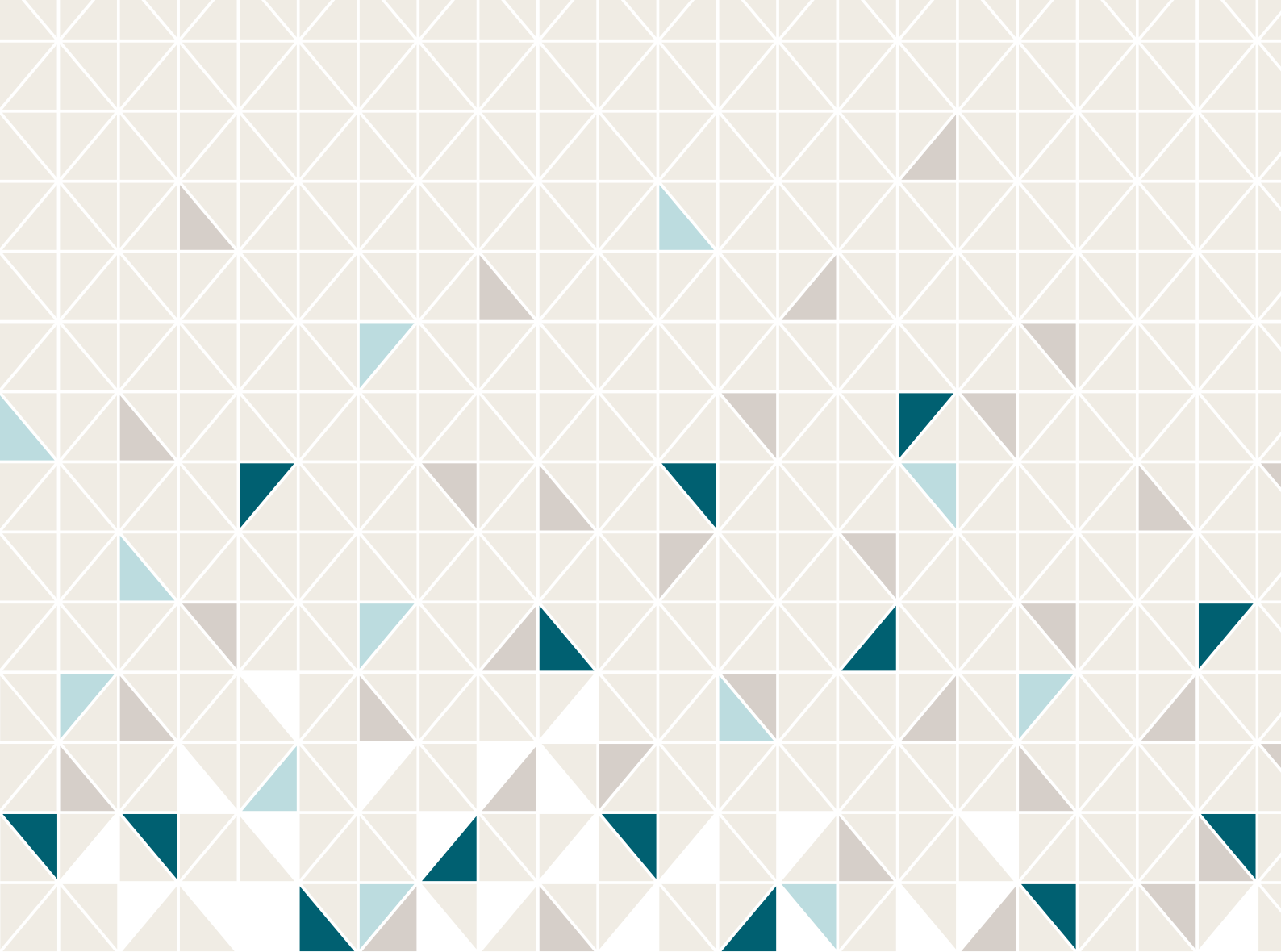
I 2016 var det budsjettert med 50 mill. kr i netto inntekt frå sal av konsesjonskraft, men prognosen seier at inntekta vil bli i underkant av 40 mill. kr.

Det er ikkje teikn til at kraftprisane vil gå opp igjen i nær framtid. For 2017 budsjetterer ein med ei netto inntekt på 35 mill. kr.

EIDFJORDAVTALEN

Fylkeskommunen overlet på midten av 80-talet sin eigardel på 35% i Eidfjord-nord til BKK / SKL. Som kompensasjon får ein frå og med 2005 utbetalt 1 øre pr. kwh. i 1985-prisnivå, rekna etter fastkraftproduksjonen. Beløpet vert årleg justert med auken i konsumprisindeksen.

Ein fører opp 21 mill. kr i inntekt i 2017.

Økonomiplan 2017–2020

ØKONOMIPLAN 2017-2020

Mill. kr, faste priser		Budsjett	Endring i høve til 2017		
		2017	2018	2019	2020
Frie inntekter	+	6 370,0	26,0	66,0	113,0
Renter og avdrag	-	718,0	47,9	101,5	137,8
Til disp. etter renter og avdrag		5 652,0	-21,9	-35,5	-24,8
Avsetjing til fond	-	25,0	0,0	0,0	0,0
Overf. til inv.bud.	-	70,0	5,6	6,2	6,2
Driftsramme til fordeling på sektorane		5 557,0	-27,5	-41,7	-31,0
Politiske organ og administrasjon	netto	218,1	-5,0	-5,0	-5,0
Eigedom	netto	222,0	-2,0	-4,0	-4,0
Regional utvikling	netto	84,0	-1,0	-1,0	-1,0
Samferdsel	netto	1 866,7	20,0	25,0	35,0
Kultur og idrett	netto	199,4	-1,0	-1,0	-1,0
Tannhelse	netto	203,0	-2,0	-4,0	-4,0
Opplæring	netto	2 718,7	-35,0	-50,0	-50,0
Fellesfunksjonar	netto	45,0	-1,5	-1,7	-1,0
Sum netto driftsrammer		5 557,0	-27,5	-41,7	-31,0

Tabellen gjev oversyn over viktige endringar i økonomiplanperioden i høve til årsbudsjettet for 2017.

VENTA INNTEKTSVEKST

Utviklinga i dei frie inntektene i økonomiplanperioden er usikker. I budsjettgrunnlaget er det lagt til grunn ein vekst i fylkeskommunane sine samla frie inntekter på 0,7% pr. år i perioden 2017-2020. Nytt inntektssystem gjer at Hordaland fylkeskommune får noko lågare vekst enn dette. Utrekningane så langt gjev ein gjennomsnittleg årleg vekst på 0,6%. Veksten er lågast frå 2017 til 2018 som følgje av at den særlege kompensasjonen i 2017 for endringa i spreiddbygdkriteriet fell bort. Veksten frå 2017 til 2018 er rekna til 0,4%.

Med føresetnadene som er lagt til grunn, vil veksten i kapitalutgiftene vere vesentleg større enn veksten i dei frie inntektene kvart år i økonomiplanperioden. Tabellen over viser at veksten i kapitalutgiftene i 2018 er nær dobbelt så stor som veksten i dei frie inntektene. I 2019 er veksten i kapitalutgiftene over 50% større enn inntektsveksten. Siste året i økonomiplanperioden aukar kapitalutgiftene med over 20% meir enn veksten i dei frie inntektene. Dette gjer at det samla driftsbudsjettet må reduserast og nye tiltak i økonomiplanperioden må finansierast ved omdisponeringar innan dei ulike budsjettområda eller mellom budsjettområda.

HØG GJELD OG HØGE KAPITALUTGIFTER

Hordaland fylkeskommune har høg lånegjeld som følgje av investeringsprogrammet som er gjennomført dei siste åra. Det har medført at lånegjelda er den høgste landet rekna etter netto gjeldsgrad. Netto gjeldsgrad er definert som gjeld i høve til driftsinntekter.

I budsjettet for 2017 er gjeldsgraden for Hordaland fylkeskommune rekna til 115% - opp frå 110% i 2016. Dette er høgare enn i tidlegare økonomiplanar. Gjeldsgraden vil halde fram med å auke vidare i økonomiplanperioden om det ikkje vert sett i verk tiltak.

Fylkesrådmannen har med bakgrunn i dette delt inn investeringsbudsjettet i to delar – pågåande investeringar og investeringar som ikkje er starta opp. Inndelinga får fram kva gjeldsgraden vil utvikle seg til om ein gjennomfører heile investeringsprogrammet i økonomiplanen, samanlikna med kva den vert om ein ikkje startar nye investeringar. Skilnaden på gjeldsgraden etter denne inndelinga er på heile 15%-poeng. I økonomiplanen er det lagt opp til å auke avdragsbetalinga monaleg, men ikkje tilstrekkeleg til å unngå auke i lånegjelda om heile investeringsprogrammet skal gjennomførast.

Fylkesrådmannen vil på bakgrunn av dette til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsplanane på nytt og tilpasse forslaget i økonomiplanperioden som skissert ovanfor.

M.a. er det rekna med at samling av ansvaret for reinhaldet kan gje innsparingar i perioden. Det same gjeld innføring av nytt økonomisystem. Fylkesrådmannen vil på vanleg måte kome attende til dette i dei årlege budsjetta.

FORDELING PÅ SEKTORANE

Inntektsveksten ein ventar gjer at ein i økonomiplanperioden ikkje kjem utanom reduksjon av dei samla driftsrammene.

Reduksjonen – samanlikna med budsjettet for 2017 – går fram av tabellen framanfor. Tabellen viser at det er trong for reduksjon på knapt 27 mill. kr i 2018, ytterlegare 14 mill. kr – til 41 mill. kr i 2019, mens det siste året i økonomiplanperioden er trong for driftsreduksjonar på 30 mill. kr samanlikna med budsjettet for 2017.

Fylkestinget sitt vedtak i skulebruksplanen har lagt grunnlaget for at det er mogeleg å få til innsparingar i opplæringssektoren og fylkesrådmannen foreslår i økonomiplanen å redusere budsjettamma med 35 mill. kr frå 2017 til 2018 og nye 15 mill. kr i 2019.

For samferdselssektoren foreslår fylkesrådmannen auka ramme. Dette har samband med at ein i økonomiplanperioden vil inngå nye anbudskontraktar både for buss-, bybane- og ferjedrifta. Prognosane så langt tyder på at kontraktskostnadene innanfor desse områda vil auke monaleg. Slik sett er ikkje rammeauken fylkesrådmannen foreslår tilstrekkeleg. Det må difor også innanfor samferdselssektoren gjerast tilpassingar i drifta. Etter fylkesrådmannen si vurdering, må det innanfor samferdselsområdet setjast i verk tiltak som vil vere like store som i opplæringssektoren.

Fylkesrådmannen legg til grunn effektiviseringstiltak og driftsreduksjonar også for dei andre budsjettområda.

OPPLÆRING

Tabellen viser at fylkesrådmannen foreslår å redusere budsjettamma for opplæringssektoren i økonomiplanperioden. Forslaget inneber ein reduksjon på 35 mill. kr i 2018 aukande til 50 mill. kr i 2019 og 2020. Bakgrunnen for forslaget er vedtaket i skulebruksplanen og strukturendringar som er vedteke i den. I tillegg viser elevtalet nedgang i økonomiplanperioden.

Strukturendringar

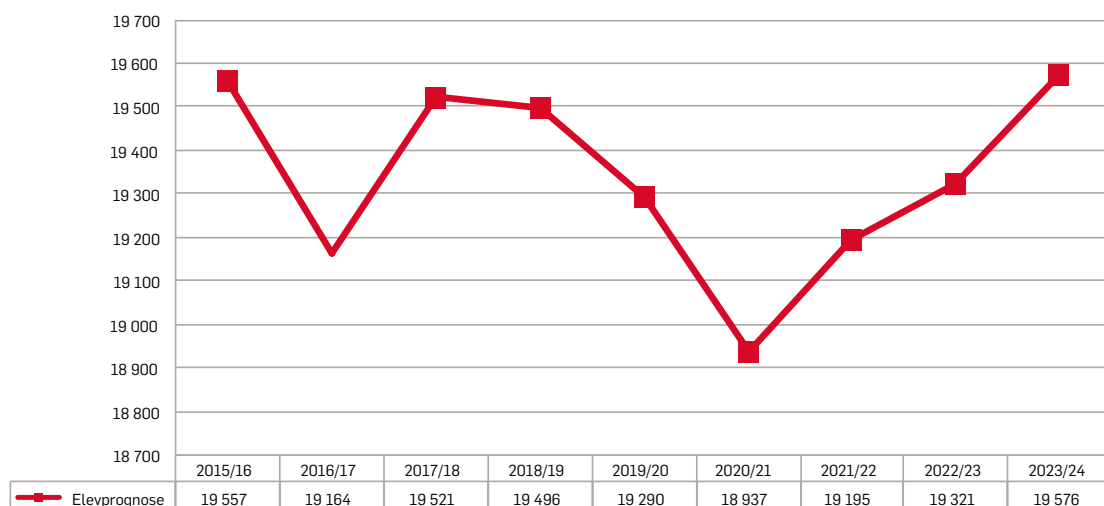
Hausten 2016 opna nye Voss vidaregåande skule og hausten 2017 vert nye Voss gymnas starta opp. Det vil då vere to heilt nye vidaregåande skular på Voss – mot fem skular tidlegare. I budsjettet for 2017 er det rekna med kostnadsreduksjon på 10 mill. kr som følgje av endringane i skulestrukturen på Voss. I samsvar med vedtaket om skulebruksplanen er det lagt til grunn innsparingar på vel 11 mill. kr som følgje av nedlegging av Fana gymnas, Etne vidaregåande skule og Hjeltnes vidaregåande skule.

Effekten av skulenedleggingane og strukturendringa på Voss summerer seg til 21 mill. kr. Deler av denne innsparinga får full effekt først frå 2018, så fylkesrådmannen legg til grunn at denne summen kan aukast ved utarbeiding av budsjettet for 2018 og seinare økonomiplanar.

Elevtal

Utviklinga i elevtalet er ein avgjerande faktor for dimensjoneringa av skuletilbodet. Figuren nedanfor viser utviklinga i elevtal i økonomiplanperioden.

Elevprognose Hordaland

Den reduserte elevprognosen for åra framover er ein faktor som medverkar til at fylkesrådmannen meiner det er for-svarleg å redusere budsjetttramma for opplæringssektoren.

Utviklinga i elevtal i private skular er ein annan viktig dimensjoneringsfaktor. Hordaland har flest elevar i private skular i landet – knapt 20% av det samla elevtalet. I inntektssystemet er det ei eiga korreksjonsordning for denne elevgruppa.

Det er om lag 2 800 elevplassar ved private vidaregåande skular i fylket. Dei fleste elevplassane ved dei private vidaregåande skulane er på studiespesialiserte utdanningsprogram. Dei fleste av private skulane ligg i Bergen sentrum, der nesten 1/3 av elevplassane er ved private skular.

SAMFERDSEL

Fylkesrådmannen foreslår å auke budsjetttramma for samferdselsektoren med 20 mill. kr i 2018 samanlikna med 2017. Vidare er det forslag om auke på 25 mill. kr i 2019 og 35 mill. kr i 2020.

Kollektivdrift

I økonomiplanperioden skal det gjennomførast fleire store anbodskonkurransar. Høgare ambisjonar og nye krav til dømes når det gjeld bruk av ny teknologi, gjer at omfanget av anbodsarbeidet er omfattande, og det kan og gje dyrare anbod. Nye anbod i Bergen sør og Vestpakken skal setjast i verk i 2019 og Bergen nord og Bergen sentrum i 2020. For bybanedrifta skal det inngåast ny anbodskontrakt i 2019. Fylkesrådmannen har lagt inn ein føresetnad om 10% kostnadsvekst på kontraktssummane for 2017. Dette utgjer ein auke på 30 mill. kr i 2019 med halvt års effekt, og ytterlegare knapt 40 mill. kr i 2020.

Ei politisk arbeidsgruppe har foreslått å redusere talet på takstsoner. Kostnaden med tiltaket er rekna til om lag 35 mill. kr. Av omsyn til meirkostnader med nye kontraktar, og auka kostnader med ferjeambod jf. nedanfor, har fylkesrådmannen ikkje funne rom for å foreslå reduksjon i sonetalet.

Ferjedrift

Fylkeskommunen har ansvar for 17 ferjesamband, fordelt på seks kontraktar. I løpet av økonomiplanperioden går alle kontraktane ut. Anbodsprosessen er under avslutting og planlagt tildeling i to rundar er seinhaustes 2016 og tidleg i 2017. I anboda er det lagt inn krav om vesentleg reduserte utslepp av klimagassar. Anbodskonkurransen vil vise om dette også vil føre med seg fornying av ferjeflåten. I tillegg vil kapasiteten bli auka på utvalde samband.

Oppstart av nye kontraktar vil skje 1. januar 2020, med unntak av sambanda Krokeide–Hufthamar og Husavik–Sandvikvåg som startar opp 1. januar 2018, og Masfjordnes–Duesund som startar opp 1. januar 2019. Det er vanskeleg å estimere kostnadane ved nye ferjeambod. Erfaringar frå andre fylkeskommunar som har starta

prosessen med 2. generasjon ferjeambod, tyder likevel på at det kan bli ein kostnadsvekst på mellom 20-40% i anboda. Med kontraktskostnader i dag på vel 300 mill. kr netto, er fylkesrådmannen uroleg for at kostnadene vil auke monaleg i økonomiplanperioden.

Dei nye ferjeamboda er bruttoambod og fylkeskommunen vil ha inntektsansvaret. Det er vedteke å innføre auto-passbetaling på alle sambanda. Begge desse tiltaka på inntektssida er hefta med uvisse.

Gjennomgangen ovanfor viser at det kan reknast med auke i driftskostnadene innanfor samferdselsektoren i økonomiplanperioden, og godt over det nivået fylkesrådmannen har foreslått slik det framgår av tabellen ovanfor. Dette gjer at det også innanfor samferdselsektoren må gjerast driftstiltak i perioden.

ANDRE SEKTORAR

Fylkesrådmannen foreslår mindre reduksjonar i budsjett-rammene for dei andre sektorane. Det er lagt til grunn at områda Regional utvikling og Kultur- og idrett vert redusert med 1 mill. kr frå 2018. Vidare er det forslag om reduksjon for Tannhelsetenesta og Eigedomsavdelinga med 2 mill. kr i 2018 og nye 2 mill. kr i 2019.

For Tannhelsetenesta legg fylkesrådmannen til grunn at klinikkstrukturplanen som fylkestinget har vedteke, vil gje innsparingar.

Bakgrunnen for reduksjonen av Eigedomsavdelinga sitt budsjett er m.a. at ansvaret for reinhalddet ved dei vidaregåande skulane no er samla. Når nyorganiseringa av reinhalddet har sett seg, reknar fylkesrådmannen med at ein kan oppnå effektiviseringsgevinstar.

I administrasjonsbudsjetta er det lagt til grunn ein reduksjon på 5 mill. kr frå 2017 til 2018 ettersom det vert innført nye administrative system framover.

FRIE INNTEKTER

Utviklinga i dei frie inntektene i økonomiplanperioden er usikker. Statsbudsjettet gjev ingen signal om utviklinga etter 2017. I mangel av andre haldepunkt, har ein lagt inn same veksten som fylkeskommunane får i 2017 i kvart av dei etterfølgjande åra. Det vil seie ein vekst i frie inntekter på 450 mill. kr, eller 0,7 %.

Veksten for Hordaland fylkeskommune vert noko svakare enn gjennomsnittet for fylkeskommunane. I 2018 må ein rekne med at det ekstra skjønstilskotet på 19 mill. kr, som ein får i 2017, blir trekt ut igjen. Fram til 2019 får Hordaland ein årleg reduksjon på ca. 11 mill. kr som følgje av endringar i inntektssystemet i 2015.

Med disse føresetnadene syner KS sin modell følgjande inntektsvekst for Hordaland fylkeskommune: 26 mill. kr

(0,4 %) i 2018, 40 mill. kr (0,6 %) i 2019 og 47 mill. kr (0,7 %) i 2020.

RENTER OG AVDRAG

Løpande prisar kr 1 000

År	2017	2018	2019	2020
Renteutgifter	242 000	241 700	254 600	272 800
Avdrag	509 000	578 000	650 000	700 000
Sum utgifter	751 000	819 700	904 600	972 800
Rentekompensasjon	-18 600	-20 300	-27 300	-32 900
Renteinntekter og utbytte	-14 400	-14 400	-16 300	-18 300
Sum inntekter	-33 000	-34 700	-43 600	-51 200
Netto utgifter	718 000	785 000	861 000	921 600

Det er lagt opp til ein monaleg auke i avdraga, i tråd med det som vart skissert i rammesaka. Dette er ein måte å bremse veksten i lånegjelda. Avdraga er foreslått auke frå 509 mill. kr i 2017 til 700 mill. kr i 2020.

Det er lagt til grunn ei budsjettrente på 1,5 % i 2017 og 2018, 1,75 % i 2019 og 2,0 % i 2020.

OVERFØRING TIL INVESTERINGSBUDSJETTET

Det er budsjettert med 70 mill. kr i driftsmidlar til finansiering av investeringar i 2017. Summen vert justert litt opp, og er 76,2 mill. kr i slutten av perioden.

AVSETJING TIL FOND

Det vert rådd til å bygge opp eit fond til amortisering av premieavvik. Med ei avsetjing på 25 mill. kr kvart år i perioden, kan ein nå 100 mill. kr i 2020.

SENSITIVITETSANALYSE

Hordaland fylkeskommune planlegg i samsvar med skulebruksplanen store investeringar kvart år fram til 2030. I gjennomsnitt utgjer dei årlege investeringane i planen 500 mill. kr. Årleg kan desse 500 mill. kr bestå av alt frå eitt til mange prosjekt i ulike storleik og kompleksitet. Dette kan vere mindre rehabiliteringar eller utbygging av ein heilt ny

skule som for eksempel Åsane vidaregåande skule. Det er ulike risikofaktorar som kan påverke økonomien for slike byggeprosjekt på kort og lengre sikt. Slike faktorar kan vere auka rentesats, endringar i prosjektet undervegs eller auka kostnad som følgje av «feilkalkyle». For Hordaland fylkeskommune er alle desse faktorane relevante.

Fylkeskommunen har prosjekt i hundremillionarsklassen kvart år og auke i rentesatsen vil medføre auka kostnader. Det er i dag eit historisk lågt rentenivå og med eit perspektiv fram mot 2030 er det ikkje usannsynleg at renta vil auke.

Endra byggekostnad er også ein risikofaktor som er enda meir utslagsgjevande for fylkeskommunen. Auka byggekostnad kan skuldast at ein rett og slett har kalkulert med for låge kostnader i forhold til marknadsprisen ein har oppnådd. Auka byggekostnad kan også skuldast at prosjektet er endra undervegs, for eksempel ved at skulen er vorten større enn opphavleg vedteke ved byggestart. Dette er ikkje ein «kostnadssprekk» sidan det er eit bevisst val, men det er likevel viktig å vere klar over verkandane. Ofte skuldast auka byggekostnad ein kombinasjon av høgare marknadsprisar enn føresett og endringar i prosjektet undervegs.

Det er altså viktig å vere klar over risikoen ein tek på seg ved slike prosjekt. For å vise effekten av endra rentesats og/eller auka byggekostnad (uavhengig av årsak), er det i tabellen under utarbeidd ei sensitivitetsanalyse som viser kva som skjer i løpet av eitt år ved endring i ein eller begge faktorane. Av tabellen går det fram at ein ved renteauke på 1,5 %-poeng og opphavleg kalkulert byggekostnad, vil få ein kostnadsauke det året på 7,5 mill. kr. Det er verdt å merke seg at dette er kostnaden for det eine året, men om rentenivået held seg dei påfølgjande åra, vil kostnaden akkumulere seg.

Om ein har auke i rentesatsen på 1 %-poeng samstundes som byggekostnaden aukar med 8 % i forhold til kalkulert kostnad, vil den årlege drifts- og investeringskostnaden auke med heile 46,2 mill. kr. Sensitivitetsanalysen nedanfor

viser også fleire mulige utfall ved endringar i rentenivå og/eller byggekostnad med utgangspunkt i ein investeringskostnad på 500 mill. kr og rentesats på 2%.

Tal i 1000 kr

		Endra rentesats			
		0,00 %	0,50 %	1,00 %	1,50 %
Endra byggekost	0,00 %	"Kalkyle"	2 500	5 000	7 500
	4,00 %	20 400	23 000	25 600	28 200
	8,00 %	40 800	43 500	46 200	48 900
	12,00 %	61 200	64 000	66 800	69 600

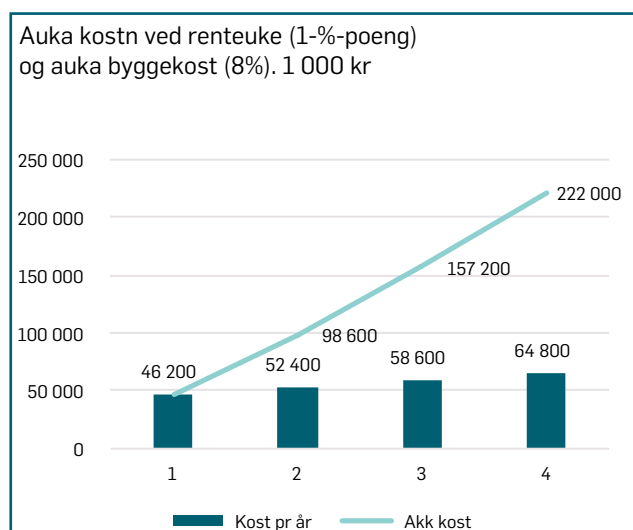
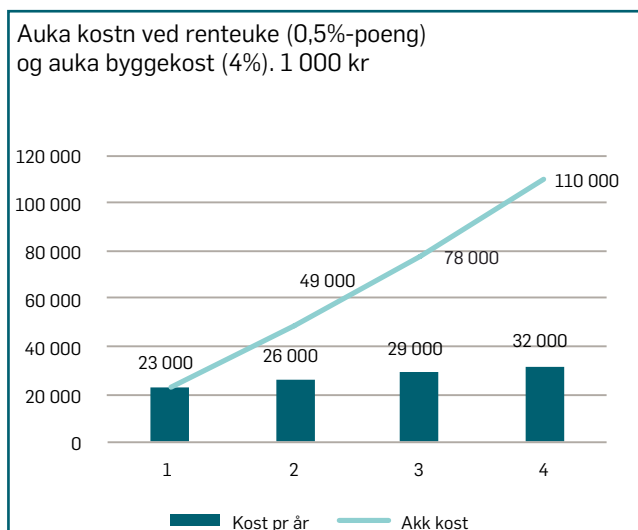
Føresetnader: Investeringskostnad: 500 mill. kr. Rentesats kalkulert: 2 %

Tabellen over syner berre kva som skjer det eine året ved endringar i føresetnadane. Om ein får fleire år på rad med slike endringar, vil ein få auka rentekostnader også desse åra. Endringar fleire år på rad kan for eksempel skuldast eit stort prosjekt som går over fleire år, der byggekostnaden er endra samstundes som rentenivået har auka. Ein auka byggekostnad vil ikkje berre føre til auka kostnader det eine året som vist i sensitivitetsanalysen, men vil også føre til auka rentekostnader dei kommande åra. For å vise den økonomiske effekten av kva endringar fleire år på rad medfører, er det utarbeidd to grafar med ulike scenario.

søylene syner den årlege kostnadseffekten og som ein ser er kostnaden 3 mill. høgare i år to enn i det første året, noko som skuldast at ein tek med seg den auka byggekostnader frå det føregåande året. Den lyseblå grafen viser den akkumulerte kostnaden pr år. Som ein ser er den auka kostnaden etter to år 49 mill. kr og etter 4 år heile 110 mill. kr.

Figuren under syner kva som skjer med årlege investeringar på 500 mill. kr 4 år på rad ved ein auke på 0,5 %-poeng i rentesatsen og auke i byggekostnad på 4 %. Dei blå

Det er også utarbeidd ein tilsvarende graf basert på sensitivitetsanalysen, men her syner ein endringar der rentekostnaden har auka med 1 %-poeng og byggekostnaden aukar med 8 %. Som ein ser, vil eit slikt scenario vere dramatisk og kostnaden vil auke med knapt 100 mill. kr etter berre to år og med heile 222 mill. kr etter fire år.

UTSLAG AV RENTEOPPGANG

Utviklinga i rentenivået er usikker, og ein må vere budd på at renteføresetnadene må justerast ved seinare høve.

Tabellen nedanfor illustrerer verknaden av 1 % høgare rente:

År	2017	2018	2019	2020
Brutto renteutgifter	46 300	65 200	79 100	90 900
Netto renteutgifter	20 000	37 300	49 500	61 200

I 2017 vil netto renteutgifter gå opp med 20 mill. kr, gitt at renta aukar frå 1. januar. Verknaden blir større dess lenger ut i perioden ein kjem, sidan renteauken får verknad for

større og større del av låneporteføljen. I 2020 vil netto renteutgifter auke med ca. 61 mill. kr.

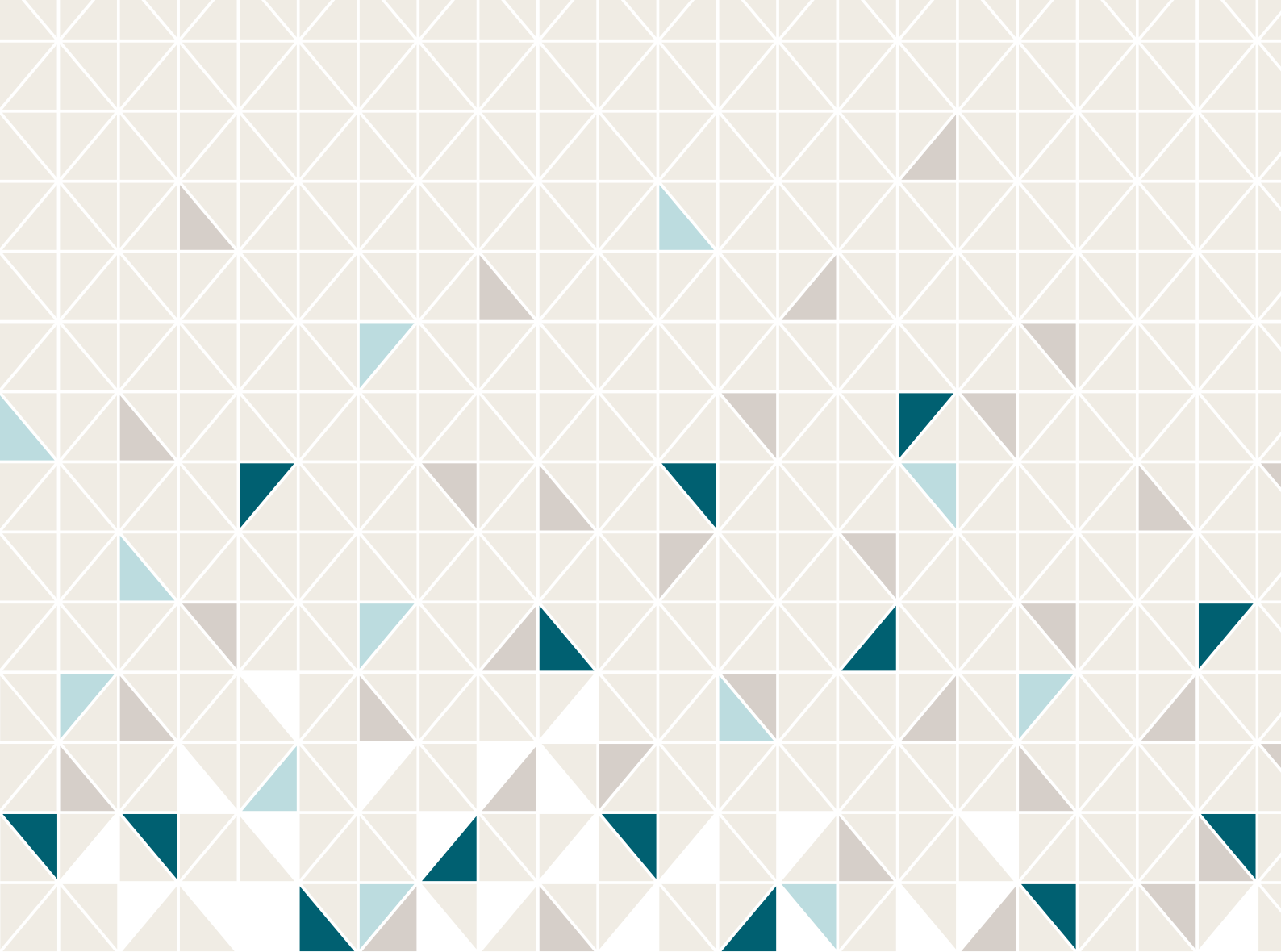
OPPSUMMERING MED UTVIKLING I NØKKELTAL I ØKONOMIPLANPERIODEN

Oppstillinga nedanfor viser ulike nøkkeltal i 2017 og 2020 – siste året i økonomiplanperioden:

2017	Nøkkeltal økonomiplanperioden	2020
Oppsummering nøkkeltal		
<p>Nøkkeltala gjev oversyn over utviklinga i fylkeskommunen sin økonomiske situasjon i planperioden frå 2017 til 2020. Nøkkeltala viser at fylkeskommunen framleis vil ha ein utfordrande situasjon mot slutten av økonomiplanperioden. Det er difor lagt opp til eit mest mogleg økonomisk forsvarleg budsjett dei neste fire åra. Sjølv om fleire av nøkkeltala utviklar seg negativt i perioden, så bremsar ein auken i gjeldsgraden, driftskostnadane vert redusert og det vert framleis lagt opp til positive årlege driftsresultat.</p>		
Gjeldsgrad		
115%	Stabilisering av gjeldsbyrden til HFK vil ha prioritet i planperioden fram til og med 2020. Budsjettforslaget legg opp til sterk investeringsdisiplin. Vidare legg ein vekt på avdragsbetaling på oppbygd gjeld. Dette vil etterkvart stabilisere gjeldsgraden; gjeld delt på inntekter. I planperioden held gjeldsgraden fram med å auke, og dette er bakgrunnen for at fylkesrådmannen foreslår ny gjennomgang av investeringane til fylkestinget i mars, jf. ovanfor.	117 %
Totalgjeld		
10 283 mill. kr.	Med skissert økonomiplan vil den totale gjelda til HFK i perioden etter planen gå ein del opp; med 1,18 mrd. kr. Då er ubrukne lån og utlån holdt utafør. Den brutto totale gjeldsbyrda er tyngande i seg sjølv, men kor mykje denne faktoren påverkar økonomisituasjonen til HFK kjem an på fleire tilhøve; blant anna inntektsvekst og rentenivå.	11 461 mill. kr.

Tabellen held fram på neste side

2017	Nøkkeltal økonomiplanperioden	2020
Pensjonskostnad		
300 mill. kr.	For økonomiplanperioden vil HFK sine pensjonskostnader endre seg noko. Årleg pensjonskostnad vil auke med omlag 15 mill. kr for kvart år i perioden. Kostnaden endrar seg difor frå 300 mill. kr. i 2017 til 345 mill. kr. i 2020. Forutan denne direkte pensjonskostnaden, så har HFK ein årleg kostnad ved amortisering av tidligare års premieavvik. Fylkesrådmannen foreslår frå 2017 å setje av fond for å møte denne auken.	345 mill. kr.
Avdrag		
509 mill. kr.	I økonomiplanperioden er det prioritert å nedbetale lån. Opptrappinga av avdragsbetaling i perioden er på 191 mill. kr; frå 509 mill. kr. i 2017 til 700 mill. kr. i 2020.	700 mill. kr.
Renteutgifter		
242 mill. kr.	Det er lagt til grunn låg rente i heile perioden 2017 – 2020, med 1,5%, 1,5%, 1,75% og 2,0% rente dei ulike åra. Delar av låneportefølgjen er sikra, og det gjev lågare renteutgifter utover i perioden om renta stig meir enn lagt til grunn. Renteutgiftene aukar med 31 mill. kr. i perioden.	273 mill. kr.
Netto driftskostnader		
5 557 mill. kr.	Effektiv drift og kontroll på utviklinga i driftskostnadene i planperioden vil kunne bidra til ei betra økonomisk stilling. Målet er reduserte driftskostnader gjennom omstillingsevne, og framleis gode tenester. Frå 2017 til 2020 er det lagt opp til ein reduksjon av netto driftskostnader på 31 mill. kr.	5 526 mill. kr.
Frie inntekter		
6 370 mill. kr.	Dei frie inntektene for fylkeskommunen omfattar fylkesskatt og rammetilskot. Hordaland var mellom fylkeskommunane som tapte på den siste omlegginga av inntektssystemet. Det er difor ikkje venta særleg realvekst samla for planperioden; 113 mill. kr.	6 483 mill. kr.
Netto driftsresultat		
1,14 %	Eit positivt årleg driftsresultat er ein viktig føresetnad for ein betra økonomisituasjon og eventuell eigenfinansiering av investeringar. Det er lagt opp til eit netto årleg driftsresultat på 95 mill. kr. i 2017 og om lag 100 mill. kr kvart av dei tre siste åra i perioden. Aukande avdrag og svak inntektsvekst gjer at ein ikkje når høgare enn 1,2 % i årleg netto driftsresultat.	1,20 %

Investeringsbudsjett

Investeringsbudsjett

Hordaland fylkeskommune har svært høg lånegjeld. Utviklinga er urovekkjande. Fylkesrådmannen legg opp til å bremse veksten i investeringane dei neste åra i økonomiplanperioden og foreslår å fastsetje eit tak for gjeldsgraden på maksimalt 115%.

INVESTERINGAR

INNLEIING

Oversyn over investeringsbudsjettet

Oversyn over investeringsforslaget i perioden 2017–2020, fordelt på sektorar, går fram av følgjande oppstilling.

Reviderte budsjettal for 2016 er også med for samanlikning si skuld:

1000 kr i løpande prisar

1	Justert budsj. 2016	2017	2018	2019	2020	Sum 2017–2020
Opplæring	747 000	535 000	508 000	559 000	613 000	2 215 000
Samferdsel	2 240 600	1 935 800	1 825 100	3 036 900	3 103 274	10 061 074
Kultur	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	12 000
Tannhelse	25 000	10 000	25 000	25 000	20 000	80 000
Fellesfunksjonar	30 000	58 000	27 000	25 000	25 000	135 000
Eigenkapitalinnskot KLP	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000
Sum finansieringsbehov	3 050 600	2 546 800	2 393 100	3 653 900	3 769 274	12 523 074

HØG GJELD OG HØGE KAPITALUTGIFTER

Hordaland fylkeskommune har høg lånegjeld som følge av investeringsprogrammet som er gjennomført dei siste åra. Det har medført at lånegjelda er den høgste i landet rekna etter netto gjeldsgrad. Netto gjeldsgrad er definert som gjeld i høve til driftsinntekter.

I budsjettet for 2017 er gjeldsgraden for Hordaland fylkeskommune rekna til knapt 115% - opp frå 110% i 2016. Dette

er noko høgare enn i tidlegare økonomiplanar. Gjeldsgraden vil halde fram med å auke vidare i økonomiplanperioden til knapt 118% i 2019 om det ikkje vert sett i verk tiltak.

Fylkesrådmannen har med bakgrunn i dette delt inn investeringsbudsjettet i to delar – pågåande investeringar og investeringar som ikkje er starta opp som. Tabellen nedanfor viser prosjekt som enno ikkje er starta opp:

Tal i heile tusen	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Sum 2017–2020
Opplæring					
Åsane vgs	10 000	240 000	424 000	280 000	954 000
Askøy vgs		6 000	6 000	138 000	150 000
Langhaugen vgs			3 000	3 000	6 000
Stord vgs		5 000	5 000	61 000	71 000
Bømlo vgs		1 000	1 000	11 000	13 000
Laksevåg vgs			10 000	10 000	20 000
Sum Opplæring	10 000	252 000	449 000	503 000	1 214 000
Samferdsel					
Bussanlegg Askøy	5 000	55 000	40 000		100 000
Bybanen i Bergen – Vognmateriell	25 000	85 000	115 000	115 000	340 000
Sum Samferdsel	30 000	140 000	155 000	115 000	440 000

Tal i heile tusen	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Sum 2017–2020
Kultur					
Restaurering verneverdige f.k. bygg		3 000	3 000	3 000	9 000
Sum Kultur		3 000	3 000	3 000	9 000
Tannhelse					
Tannklinikkar		20 000	20 000	15 000	55 000
Sum Tannhelse		20 000	20 000	15 000	55 000
Fellesfunksjonar					
Fylkeshuset – Opprusting		2 000	2 000	2 000	6 000
EL-bilar		2 000			2 000
IT – Fellessystem		10 000	10 000	10 000	30 000
Sum Fellesfunksjonar		14 000	12 000	12 000	38 000
Sum investeringar som ikkje er starta opp	40 000	429 000	639 000	648 000	1 756 000

Tabellen viser at investeringstiltak for knapt 1,8 mrd. kr enno ikkje er sette i verk, samla for heile økonomiplanperioden.

Fylkesrådmannen har sett på korleis gjeldsgraden utviklar seg når ein tek omsyn til todelinga av investeringane – starta/ikkje-starta. Som nemnt vil gjeldsgraden halde fram å auke frå 114,6% i 2017 til knapt 118% mot slutten av økonomiplanperioden om ein gjennomfører heile investeringsprogrammet. Om ein derimot ikkje gjennomfører nokon av dei planlagde investeringane, vil gjeldsgraden

verte redusert med om lag 15%-poeng frå 114,6% i 2017 til 99,9% i 2020.

I økonomiplanen er det lagt opp til å auke avdragsbetalinga monaleg, men ikkje tilstrekkeleg til å unngå auke i lånegjelda, om heile investeringsprogrammet skal gjennomførast.

Fylkesrådmannen vil med bakgrunn i dette til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsplanane på nytt og vurdere framdriftsplanen. I vurderinga vert det vektlagt at gjeldsgraden ikkje skal overstige nivået ein har i budsjettet for 2017 på knapt 115%.

Finansiering av investeringsbudsjettet

Heile tusen kr i løpande prisar

1	2017	2018	2019	2020	Sum 2017–2020
Nye lån	1 246 300	1 071 600	1 180 500	954 474	4 452 874
Momskompensasjon	367 000	336 000	353 000	348 000	1 404 000
Driftsmidlar	70 000	77 500	80 100	82 100	309 700
Tilskot og forskotteringar	189 000	162 200	127 800	170 200	649 200
Bompengar	664 500	725 800	1 907 500	2 037 500	5 335 300
Eigedomssal	10 000	20 000	5 000	177 000	212 000
Sum finansiering	2 546 800	2 393 100	3 653 900	3 769 274	12 363 074

Oversyn over finansieringa av investeringsbudsjettet går fram av følgjande oppstilling:

Samla investeringsbudsjett er på 12 363 mill. kr i perioden frå 2017–2020. Av dette vert 4 453 mill. kr finansiert med lånemidlar. Dette tilsvarar 35 % av investeringane. Største inntektskjelde i perioden er bompengefinansiering med 5,3 mrd. kr. Det er i oppstillinga så langt lagt til grunn at utbygginga mot Fyllingsdalen vert finansiert med bompengar. Når bymiljøavtalen mellom staten og fylkeskommunen er ferdigstilt, må dette justerast.

Tabellen viser at opptak av nye lån gradvis vert redusert i perioden om heile investeringsprogrammet vert gjennomført. Reduksjonen er likevel ikkje stor nok til å hindre at gjeldsgraden held fram med å auke. Fylkesrådmannen meiner som nemnt at gjeldsgraden ikkje må auke utover nivået i 2017. I saka til fylkestinget i mars vil fylkesrådmannen innrette finansieringa av investeringane ut frå dette.

Hovudpunkt i forslaget til investeringsbudsjett**Opplæring**

- Nye Voss gymnas – ferdig hausten 2017
- Odda vidaregåande skule – oppgradering ferdig våren 2018
- Tertnes vidaregåande skole - tilbygg ferdig 2018

Samferdsel

- Bussanlegg i Sunnhordland – ferdig våren 2017
- Bybanen byggesteg 4 mot Fyllingsdalen – bymiljøavtale vil avgjere framdriftsplan
- Storskaret – Arefjord i Fjell – ferdig i 2017
- Kollektivterminal på Voss
- Ny budsjettpost for mindre utbetringar
- Standardhevingstiltak – auka løyving

Tannhelse

- Askøy tannklinikk – ferdig i 2017
- Klinikstrukturplanen avgjerande for prioriteringane

Fellesfunksjonar

- El-bilar – løyving i 2017

OPPLÆRING

2	Tal i heile tusen	Justert Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Ikkje starta
Opplæring							
	Rehabilitering/ombygg/mindre tilbygg i skulesektoren.	110 000	75 000	75 000	75 000	75 000	
	Skulebruksplan - planmidlar.	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	
	Større undervisningsutstyr	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	
	Årstad vidaregåande skole – Tilbygg/rehab.	91 000					
	Nye Voss gymnas	270 000	130 000	12 000			
	Nye Voss vidaregåande skule	171 000					
	Åsane vgs		10 000	240 000	424 000	280 000	X
	Tertnes vgs	5 000	115 000	90 000			
	Bergen Katedralskole - Tilbygg	65 000	70 000	27 000			
	Odda vgs		100 000	17 000			
	Askøy vgs			6 000	6 000	138 000	X
	Langhaugen vgs				3 000	3 000	X
	Stord vgs			5 000	5 000	61 000	X
	Bømlo vgs			1 000	1 000	11 000	X
	Laksevåg vgs				10 000	10 000	X
	Sum sektor	747 000	535 000	508 000	559 000	613 000	

Rehabilitering/ombygging/mindre tilbygg i skulesektoren

I tillegg til dei større investeringsprosjekta i opplæringssektoren, er det naudsynt med nokre mindre ombyggingar/rehabilitering av den fylkeskommunale bygningsmassen. Dette for å sikre nødvendig kvalitet i høve til pålegg og godkjenningar, men også tilpassingar til endra behov i undervisninga. Dette kan vere relatert til krav om energiøkonomisering, universell utforming, inneklima, miljøtiltak, planløyving, pedagogikk med meir. Med ei samleløyving kan ein gjennomføre prosjekta meir effektivt og heilskapleg enn å ved å dele det opp i høve til type tiltak.

Fylkeskommunen har vedteke mål om at bygg skal vere universelt utforma innan 2019. På nasjonalt plan er kravet no 2025. Med bakgrunn i gjeldande vedtak vil tiltak knytt til universell utforming ha fokus også i komande økonomiplanperiode. Det vert fremja eigne politiske saker om disponering av midlane på samleposten. Løyvinga på samleposten er ført opp med 75 mill. kr kvart av åra i planperioden.

Større undervisningsutstyr

Til større undervisningsutstyr er det sett av 30 mill. kr kvart år i perioden.

Nye Voss gymnas

Forprosjektet for den nye skulen vart vedteke av fylkestinget i juni 2015. Arbeidet starta opp i juli 2015 og nybygget skal stå ferdig våren 2017. Det gamle landsgymnasbygget frå 1918 skal framleis brukast til skuledrift og nybygget skal bindast saman med dette. Etter at nybygget er klart, vil ein rehabiliterare den gamle delen. Dette arbeidet er planlagt utført sommaren og hausten 2017, slik at heile skulen er ferdigstilt frå årsskiftet 2017/2018.

Det vil hausten 2017, mens landsgymnasbygget er under rehabilitering, bli nytta erstatningslokalar både i eit modulbygg og i skulebygg som er under avvikling. Når skulen er ferdig, vil ein avvikle leigeavtalane knytt til Voss Husflidskule, Rogne vidaregåande skule og tidlegare Vatle Handelsskule.

Fylkesrådmannen rår til at det vert løyvd 130 mill. kr i 2017 og 12 mill. kr i 2018 til fullfinansiering av prosjektet.

Nye Åsane vidaregåande skole – nybygg

Romprogrammet for Nye Åsane vidaregåande skole vart vedteke i fylkestinget i juni 2016. Det nye bygget skal framstå som eit signalbygg for yrkesfaga og ha utdanningsprogramma idrettsfag, elektrofag, helse og oppvekst, teknikk og industriell produksjon, service og samferdsel, påbygg, innføringskurs for minoritetsspråklege og tilrettelagt opplæring. I tillegg skal skulen drive vaksenopplæring, opplæring innan kriminalomsorga og lærlingeopplæring. Bygget skal og huse lokale for opplæringskontora, Åsane tannklinikk og bydelsskulturus.

Det er planlagt for 180 elevar på idrettsfag og samla treng skulen kroppsøvingssareal tilsvarande to handballbanar. Dette er det doble av det fylkeskommunen i dag disponerer

i Åsanehallen. Idrettsareal er planlagt leigd i den nye fleirbrukshallen som skal førast opp på den kommunale tomte på Myrdal.

Prosjektet er programmert til 25 278 m² med ei total kostnadsramme på 980 mill. kr.

Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

Tertnes vidaregåande skole – tilbygg

Romprogram for utvidinga av Tertnes vidaregåande skole vart vedteke av fylkesutvalet i februar 2016. På Tertnes vil ein samle heile det studiespesialiserande utdanningsprogrammet i bydelen når U. Phil vidaregåande skole vert avvikla i 2018. Tilbodet om toppidrett i samarbeid med Olympiatoppen skal halde fram. Det auka tilbodet krev auka areal knytt til realfagrom, generelle undervisningsareal, arbeidsrom for lærarar, personalrom, toalett og garderober for tilsette, kantinekjøkken og kroppsøvingssareal.

Fylkesrådmannen vil leggje fram sak for fylkestinget i desember 2016 for godkjenning av forprosjektet og med påfølgjande byggestart i januar 2017. Planlagt ferdigstilling er sommaren 2018.

Prosjektet har ei kostnadsramme på 210 mill. kr. Fylkesrådmannen foreslår å setje av 115 mill. kr i 2017 og 90 mill. kr i 2018. Det er tidlegare løyvd 5 mill. kr til prosjektet.

Bergen katedralskole – tilbygg og rehabilitering

Fylkestinget vedtok i desember 2015 å rehabiliterare hovudbygget, klasseromsbygget og å føre opp eit nytt bygg mellom desse to bygga for å etablere nytt inngangsparti og for gjere skulen universelt utforma.

Arbeidet starta våren 2016 og vert gjennomført i tre fasar. Fyrste fase skal sikre hovudbygget frå ytterlegare setningar. Fase to skal rehabiliterare hovudbygget og etablere eit nytt mellombygg. I siste fase skal det gjennomførast lettare rehabilitering av klasseromsbygget. Fyrste fase er ferdigstilt og fase to er starta. Arbeidet med fase to er planlagt ferdig hausten 2017 med skuledrift i bygga frå januar 2018. Siste fase og dermed heile prosjektet skal vere ferdigstilt til sommaren 2018.

Den totale kostnadsramma for prosjektet er på 165 mill. kr. Det er fram til 2016 løyvd 68 mill. kr. Ut frå inngåtte kontraktar, er det truleg at prosjektet held seg innanfor den totale kostnadsramma. Fylkesrådmannen rår til at det vert løyvd 70 mill. kr i 2017 og sluttløyving på 27 mill. kr i 2018.

Odda vidaregåande skule – rehabilitering

Odda vidaregåande skule er lokalisert i to bygg, gymnasbygget og yrkesfagbygget. Gymnasbygget har tidlegare fått nye tekniske anlegg som sikrar eit godkjent inneklima. Yrkesfagbygget er det gjort lite med sidan det sto ferdig i 1964, og bygget stettar difor ikkje dagens krav til teknisk standard.

Forprosjektet for rehabiliteringa vart vedteke i fylkestinget i juni 2016 med ei kostnadsramme på 122 mill. kr. Arbeidet som har vore utført til no har avdekka fleire forhold som ein rår til vert utbetra som ein del av prosjektet. Kostnadane for prosjektet er difor no rekna til 159 mill. kr.

Det er tidligare løyvd 42 mill. kr. Fylkesrådmannen foreslår at det vert løyvd 100 mill. kr i 2017 og 17 mill. kroner i 2018. Prosjektet er planlagt ferdigstilt sommaren 2018, men god framdrift gjer at prosjektet truleg vert ferdigstilt tidleg i 2018.

Skulebruksplanen 2017–2030

Skulebruksplanen som fylkestinget vedtok i oktober inneheld plan over framdrift for dei enkelte skuleinvesteringane. Det er ikkje foreslått løyving til nye prosjekt i 2017, og fylkesrådmannen vil kome attende til desse prosjekta i gjennomgangen til fylkestinget i mars.

Skulebruksplan – planmidlar

Skulebruksplanen har som nemnt plan for framdrifta av investeringane i opplæringssektoren. Fylkesrådmannen rår til at det vert løyvd 5 mill. kr kvart år i økonomiplanperioden til planlegging og koordinering av dette arbeidet.

Askøy vidaregåande skole – rehabilitering/tilbygg

Det er i skulebruksplanen vedteke at arbeidet med rehabilitering og tilbygg på Askøy vidaregåande skole skal starte opp i 2018. I investeringsplanen er det stipulert ein total kostnad på 276 mill. kr. Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

Stord vidaregåande skule – rehabilitering/tilbygg

Vedtaket i skulebruksplanen medfører at arbeidet med rehabilitering og tilbygg på Stord vidaregåande skule skal starte opp i 2018. Størrelsen på dette prosjektet er enno ikkje klarlagt. I investeringsplanen er det stipulert ein totalkostnad på 417 mill. kr. Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

Langhaugen vidaregåande skole – nybygg

Fylkestinget sitt vedtak i skulebruksplanen medfører at arbeidet med etablering av nytt bygg for gymnastikk og musikk skal utførast i perioden 2019–2022. I investeringsplanen er det stipulert ein totalkostnad på 84 mill. kr. Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

SAMFERDSEL

2	Tal i heile tusen	Justert Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Ikkje starta
	Samferdsel						
	Bussanlegg Stord og Bømlo	39 000	55 000	-	-	-	
	Bussanlegg Askøy	-	5 000	55 000	40 000	-	X
	Terminalbygg/sjåførfasilitetar	1 000	2 000	2 000	2 000	2 000	
	Billetteringssystem	-	5 000	-	-	-	
	Ruteinformasjonssystem (Sanntid)	13 000	3 000	3 000	3 000	3 000	
	Automatisk passasjerteljing	3 000	5 000	-	-	-	
	Utprøving betalingsløysingar på bussar i distriktet	3 000	2 000	-	-	-	
	Bybanen i Bergen – Vognmateriell	230 000	95 000	85 000	115 000	115 000	X
	Fylkesvegar – nærare spesifikasjon nedanfor	1 391 600	1 463 800	1 330 100	1 376 900	1 283 274	
	Bybanen – Byggjeste 3	450 000	100 000	-	-	-	
	Bybanen – Byggjeste 4	100 000	300 000	350 000	1 500 000	1 700 000	
	Sum sektor	2 240 600	2 035 800	1 825 100	3 036 900	3 103 274	

Kollektivtransport

Bussanlegg Sunnhordland

Forprosjektet for nytt bussanlegg i Sunnhordaland vart vedteke av fylkestinget i mars 2016. Bygginga av nytt bussanlegg på Leirvik er starta opp og er planlagt ferdigstilt sommaren 2017. Dette vert hovudanlegget medan tomta i Hollundsdaalen på Bømlo vert oppstillingsplass for lokale bussar. Byggearbeida i Hollundsdaalen vil starte opp hausten 2016 og vere ferdig sommaren 2017. Anlegga vert dimensjonert for totalt 60 bussar.

Samla kostnadsoverslag er på 125 mill. kr, inkludert tomte-kostnader, og det er fram til og med 2016 løyvd 70 mill. kr. Signerte kontraktar og mottekne tilbod tyder på at kostnadane vil halde seg innanfor den vedtekne ramma. Fylkesrådmannen rår til at det vert løyvd 55 mill. kr i 2017.

Bussanlegg Askøy

Fylkeskommunen leiger i dag eit bussanlegg av Askøy kommune som vert nytta av operatøren for "Rutepakke Vest". Gjeldande leigeavtale går ut når dagens avtale med operatøren vert avslutta i 2019. Fylkeskommunen har kjøpt tomt til bygging av nytt anlegg. Byggekostnaden for anlegget er førebels rekna til 100 mill. kr. Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

Kaier/terminalar/sjåførfasilitetar

Budsjettposten gjeld snøggåtkaiar og terminalar med tilbod til dei reisande i form av venterom og toalett. I nokre sentrale rutepakkar i Bergen er det også tilbod til sjåførane om toalett og pauserom.

Det er trong for å betre standarden enkelte stader og det kan vere aktuelt med nye lokaliseringar. Fylkesrådmannen rår til at det vert løyvd 2 mill. kr kvart år i perioden.

Vedlikehald og fornying av billetteringsutstyr

Skyss har dei to siste åra nytta investeringsmidlar til fornying av eldre billetteringsutstyr i og rundt Bergen. Slitasje som følgje av stor bruk, behov for meir kundevenlege løysingar og sikring av inntekter, har vore mellom årsakene til behovet for fornying. Som eit resultat av dei utskiftingane som er gjort, ser ein at tida sjåførane nyttar til billettering vert redusert vesentleg, at talet på feil går ned, og at sørvis og tilgjenge aukar. Framleis har delar av utstyret som vert nytta behov for fornying, spesielt i dei bynære områda der bruken er størst. Fornyning vil bidra til å sikre inntektene til Skyss, og gje dei reisande betre tilbod. Fylkesrådmannen fører opp 5 mill. kr i 2017.

Ruteinformasjonssystem

I 2013 vart systema for sanntid og digital informasjonspublisering teke i bruk i dei fyrste områda, og full utrulling fann stad i løpet av 2013/14. Det er trong for kontinuerleg oppgradering og vedlikehald av systemet. Det vert sett av 3 mill. kr til dette i 2017 og kvart år i økonomiplanperioden.

Automatisk passasjerteljing

Arbeidet med innsamling og analyse av passasjerdata er eit viktig bidrag til forbetring og utvikling av tilbodet til dei kollektivreisande. I perioden 2014–2016 vart det årleg løyvd 5 mill. kr til utstyr for automatisk passasjerteljing i bergensområdet.

Ved utgangen av 2015 var det installert utstyr i 177 bussar, med prioritet på stamlinjene og eit utval andre linjer. Midlane for 2016 vart brukt til utstyr på 115 nye bussar i Bergen Vest og ytterlegare dekning på stamlinjer. Ved utgangen av 2016 vil totalt 292 bussar vere utstyrt med automatisk passasjerteljingsutstyr. For å sikre gode trafikkdata er det trong for å investere ytterlegare i passasjerteljingsutstyr og det vert difor foreslått budsjett med 5 mill. kr også i 2017.

Utpøving av nye betalingsløysingar om bord på bussar i distriktet

Sonestrukturen i Hordaland utanom sone Bergen er basert på avstandstakst, og med om lag 470 ulike soner er løysingar for sjølvbetening vanskelege å tilpasse. Med unntak for ungdomsbillett, har ein ikkje høve til å nytte mobilbillett. Reisande utanfor sone Bergen må difor framleis betale med kontantar om bord på bussen, eller fylle opp Skyss-kortet sitt på automat eller på Skyss sitt kundesenter i Bergen. I ei tid der stadig færre nyttar kontantbetaling i det daglege byr dette på utfordringar, både for faste reisande og for turistar og tilreisande. Fram til ein kan tilby fleire salskanalar også i distrikta, ønskjer Skyss å setje i gang eit arbeid for å få på plass betaling med kort eller andre betalingsløysingar om bord på fleire bussruter. Fylkesrådmannen foreslår å løyva 2 mill. kr til dette i 2017.

Bybanen – vognmateriell

For å dekke trongen for vogner ved drift av bybanen på strekninga Byparken – Flesland er det lagt opp til å nytte 28 vogner a 42 m. I 2016 vart dei siste 8 lange vognene levert, og arbeidet med forlenging av dei 20 første vognene vart starta opp. Det er planlagt å betale sluttoppgjjer for forlenging av 5 vogner i 2016.

Basert på betalingsplanen legg ein til grunn sluttoppgjjer for forlenging av dei siste 15 vognene i 2017. Etter levering og godkjenning av arbeidet med den enkelte vogn, vert kostnader knytt til prisauke og eventuelle endringsordrar lagt til sluttoppgjjeret. I tillegg er det avtalt utbetaling av bonus dersom leverandøren oppfyller kravet om godkjent leveranse innanfor tidsfrist. Ein har også kostnader knytt til konsulentoppdrag, reiser og liknande. I budsjettet for 2017 er det lagt inn 70,0 mill. kr til slutføring av investeringsprogrammet for 28 lange vogner.

Utover løyvinga på 70 mill. kr gjeld summane i tabellen framanfor vogner til den nye strekninga til Fyllingsdaalen. Fylkesrådmannen vil vurdere dette i gjennomgangen til fylkestinget i mars.

FYLKESVEGAR OG BYBANE

Tabellen nedanfor gjev oversyn over investeringar til fylkesveggar og Bybanen i perioden 2017–2020.

Tal i heile tusen kr

3	Just. Budsjett 2016	Budsjett 2017	Øk.plan 2018	Øk.plan 2019	Øk. Plan 2020
Bergensprogrammet:					
Bybanen					
Bybanen. Byggjesteg 3	450 000	100 000			
Bybanen. Byggjesteg 4	100 000	200 000	350 000	1 500 000	1 700 000
Fylkesvegprosjekt					
Ringveg vest. Byggjesteg 2	80 000	80 000			
Hjellestadveien	7 000	50 000	70 000	40 000	
Programområde i Bergensprogrammet	343 000	357 000	357 000	357 000	357 000
Fylkesvegprosjekt utanom Bergen					
Fv 546 Austevollbrua, ferjetilskot	10 000	10 200	10 300	10 400	10 500
Fv 7/fv 49 Kvammapakken	49 200	54 000			
Fv 541/542 Bømlopakken	228 000	172 000	100 000	90 000	
Fv 209 Storskaret–Arefjord, Fjell	79 000	55 000			
Fv 158 Grindavoll–Lepsøy, Os	30 000	19 500	10 000		
Fv 6 Haugalandspakken, Sveio-Buavåg	10 300	10 600			
Fv 545 Stord vestsida	6 700	35 000	42 400		
Askøypakken	42 500	110 000	300 000	450 000	450 000
Norhordlandspakken		13 500			
Kollektivterminal Voss	3 000	20 000	8 000	8 000	
Askøybrua - fysiske tiltak	7 000	29 300			
Fv 161 Åsen - Helleskaret		20 400	31 200	6 000	
Mindre utbetringar		20 000	20 000	20 000	20 000
Programområde utanom Bergen	93 000	80 000	80 000	80 000	80 000
Standardhevingstiltak	144 000	160 000	180 000	190 000	200 000
Rebudsjettering	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Rassikringstiltak					
Fv 7 Lussandberget, Granvin	40 000	54 300			
Fv. 344 Oddaneset, Vaksdal		4 000			
Fv 551 Furubergfossen bru, Kvinnherad		5 000	30 000	21 000	
Fv. 7 Tokagjelet, Kvam	93 000	-	1 000	6 000	80 000
Mindre rassikringstiltak	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Refusjonar					
Tilbakebetaling av forskotteringar	75 000	90 000	76 200	84 500	71 774
Sum fylkesvegprosjekt	1 354 700	1 463 800	1 330 100	1 376 900	1 283 274
Sum bybanen og fylkesvegprosjekt	1 914 700	1 763 800	1 680 100	2 876 900	2 983 274

Bergensprogrammet – bybanen

Byggetrinn 3 for bybanen vart opna for trafikk i august 2016. For 2017 står det att å gjennomføre sluttoppjgjer på ein del av dei tekniske kontraktane, arbeid Avinor har utført for Bybanen Utbygging, og for resterande deler av utrustinga av den nye verkstaden på Kokstad – i sum rekna til 100 mill. kr.

Stortinget har godkjent at det kan nyttast 200 mill. kr til planlegging av byggetrinn 4 innanfor det vedtekne Bergensprogrammet. Nær halvparten av denne summen er brukt i 2016. Med tilsvarende framdrift i 2017 vil summen på 200 mill. kr dermed vere brukt om lag midt i året, og det vil vere trong for ytterlegare 100 mill. kr til planlegging- og grunnervvervsarbeid.

Det er venta at forhandlingane om Bymiljøavtalen vert slutførde 1. halvår 2017. Då vil ein få oversyn over finansieringsplanen for dette byggetrinnet. Førebels fører fylkesrådmannen opp investeringsbudsjett på 410 mill. kr i 2018, 1 500 mill. kr i 2019 og 1 700 mill. kr i 2020 med sluttløyving i neste økonomiplanperiode.

I regjeringa sitt forslag til statsbudsjett er det sett av 50 mill. kr til bybaneutbygginga. Fylkesrådmannen har rekna med dette statstilskotet på inntektssida i investeringsbudsjettet.

Bergensprogrammet – fylkesvegprosjekt

Ringveg Vest, byggetrinn 2

Til slutføring av byggetrinn 2 av Ringveg Vest budsjetterer fylkesrådmannen med 80 mill. kr i 2017. Det er sluttarbeid innan elektro, overvaking og styringssystem som står att. Sluttoppjgjer for hovudentreprisa er noko seinka. Fylkesrådmannen legg til grunn at arbeidet er ferdigstilt våren 2018.

Hjellestadvegen

Utbetring av Hjellestadvegen vert starta opp i 2017 og fylkesrådmannen budsjetterer med 50 mill. kr i 2017. Det er vidare sett av 70 mill. kr i 2018 og 40 mill. kr i 2019.

Bergensprogrammet – programområda

Til programområda i Bergensprogrammet er det budsjettert med 357 mill. kr kvart år i perioden. Det er lagt til grunn at deler av summen vert finansiert med belønningssmidlar på 85 mill. kr.

Fylkesrådmannen viser til plan- og byggeprogrammet i eiga sak til fylkestinget i desember, der fordelinga mellom dei ulike prosjekta innanfor kvart programområde er nærare kommentert.

Fylkesvegprosjekt utanom Bergen

Fv. 546 – Austevollbrua – innspara ferjetilskot

I samband med Stortinget si handsaming av St. prp. Nr. 30 (2004–05) vart det gjort vedtak om at prosjektet i ein

femtenårsperiode skulle tilførast ein årleg sum på vel 9 mill. kr i innsparde ferjesubsidiar. Delar av tilskotet vert prisjustert med 2,5 % per år. Fylkesrådmannen fører opp 10,2 mill. kr i 2017.

Fv.7/49 Kvammapakken (Kvam herad)

Kvammapakken er eit bompengeprojekt for å utbetre og trafikksikre deler av vegnettet i Kvam herad. Samla kostnadsramme for Kvammapakken var på 440 mill. 2009-kroner. Innkrevjingsperioden for bompengar starta i 2010 og går fram til 2029.

Berre eitt av prosjekta hadde vedteken reguleringsplan ved oppstart av pakken og har halde seg innafor avsett kostnadsramme. Dei andre prosjekta i pakken har hatt kostnadsauke i forhold til avsett ramme og ikkje alle prosjekta vert bygd. Resterande midlar i pakken vert sett av i 2017 til å ferdigstille prosjektet Nes – Norheimsund.

Kostnader og attståande midlar i pakken vert gjennomgått hausten 2016. Fylkesrådmannen set førebels av 54 mill. kr totalt til Kvammapakken. Kvam herad har sett i gang arbeid med revisjon av bompengepakken.

Fv. 541/542 Bømlopakken (Bømlo kommune)

Bømlopakken er eit bompengeprojekt for å utbetre og trafikksikre deler av vegnettet i Bømlo kommune. Innkrevjing av bompengar starta opp 2. mai 2013 då Trekantsambandet var nedbetalt, og innkrevjingsperioden vil vere 15 år. Det er bomstasjon på fv. 542 Spissøy og på ferja Langevåg – Buavåg.

Prosjektet fv. 542 Stokkabekken – Siggjarvåg starta i slutten av 2014 og er det største prosjektet i Bømlopakken. Det vil opne for trafikk sommaren 2017. Tjong – Løvegapet vil truleg starte i slutten av 2016 og opne for trafikk hausten 2017. Røyksund bru starta i september 2016 og vil opne for trafikk sommaren 2017. På vegen til Rolfsnes og Goddo er det mindre utbetringstiltak som vert gjennomførte.

Fylkesrådmannen set av 172 mill. kr i 2017, vidare 100 mill. kr i 2018 og 90 mill. kr i 2019. Bømlo kommunestyre har sett i gang arbeid med revisjon av pakken.

Fv. 209 Storskaret – Arefjordpollen (Fjell kommune)

Tiltaket omfattar bygging av ca. 1 km ny veg frå rv. 555 ved Arefjorden til fv. 209 ved Storskaret.

Prosjektet vart lyst ut 2015, hovudproduksjonen av tiltaket skjer i 2016. Det skal stå ferdig sommaren 2017. Fylkesrådmannen set av 55 mill. kr i 2017 til å ferdigstille arbeidet.

Fv. 158 Grindavoll – Lepsøy (Os kommune)

Tiltaket omfattar utbetring av eksisterande veg og bygging av gang- og sykkelveg. Strekinga frå Grindavoll til Lepsøy bru er om lag 3,5 km lang og kan byggjast ut stegvis.

I 2013 vart det løyvd totalt 71 mill. kr (2013-kr) og det vart avgjort at strekinga Grindavoll–Falkavegen skulle utbetrast. Resterande midlar skal nyttast til utbetringar på strekinga Blindasundet – Lepsøy bru. Det vert no

prosjektert fortau i Garvika. Fylkesrådmannen set av 19,5 mill. kr i 2017 til å gjere arbeidet på Grindavoll – Falkavegen ferdig og bygge fortau i Garvika. I 2018 fører ein opp resterande sum på nær 10 mill. kr og kjem attende til kva strekning som skal prioriterast innanfor denne summen.

Fv. 6 Haugalandspakken Sveio – Buavåg (Sveio kommune)

Utbetring av fv. 6 Sveio–Buavåg (Buamyrr – Grimstveit) er prioritert i Haugalandspakken. Tiltaket inneber utbetring av vegstrekninga. Sveio kommune har stått for utarbeiding av reguleringsplan for prosjektet.

Det er sett av 27 mill. kr i bompengar til prosjektet gjennom Haugalandspakken og 12 mill. kr i fylkeskommunale midlar, til saman 39 mill. kr. Ved utgangen av 2016 vil det vere brukt knapt 30 mill. kr på prosjektet.

På grunn av at det har teke tid med å få fram godkjent reguleringsplan har prosjektet vorte utsett. Ein reknar no med oppstart i 2016 og ferdigstilling i løpet av 2017. Fylkesrådmannen set av 10,6 mill. kr i 2017.

Fv. 545 Stord vestsida (Stord og Fitjar kommunar)

Stortinget vedtok i november 2014 at innkrevjingstida på ferjesambandet Halhjem – Sandvikvåg skulle forlengast med to år – ut 2016.

Prosjektet Fitjar – Rimbareid vart ferdigstilt i 2012. Sagvåg bru vart ferdigstilt i 2016. Prosjektet Rimbareid – Vik vart lyst ut hausten 2016 og ein ventar full produksjon i 2017. Det står etter dette att tre prosjekt; fv. 545 kommunegrensa, Fitjar sentrum og Sagvåg sentrum. Det må avklarast kor mykje ein skal bygge av dei planlagde tiltaka med dei resterande midlane.

I 2017 set fylkesrådmannen av 35 mill. kr og dei resterande midlane 42,4 mill. kr vert ført opp i 2018.

Askøypakken (Askøy kommune)

Askøypakken vart vedteken i 2013 i Prop. 197 S (2012–2013) Delvis bompengefinansiering av Askøypakken. Finansieringsplanen omfattar eit kostnadsoverslag på 1 540 mill. kr (2013-kr) der fylkeskommunen dekkjer 420 mill. kr og bompengar utgjer 1 120 mill. kr.

I 2017 er det planlagt produksjon på fv. 563 Strømsnes – Hop og fv. 562 Lindhaugen – Slettebrekka. Ein ventar oppstart på fv. 212 Slettebrekka – Hetlevik. Vidare vil ein prosjektere og foreta grunnerverv på fv. 213 Skiftesvik – Marikoven. Bygging av diverse kollektivtiltak er også planlagt til 2017. Ein føreset å starte prosjektering på fv. 562 Fauskanger sør og fv. 562 Fromreide – Kjerrgarden.

Fylkesrådmannen budsjetterer med 110 mill. kr i 2017, 300 mill. kr i 2018, 450 mill. kr i 2019 og 450 mill. kr i 2020.

Nordhordlandspakken

Bompengesøknaden for Nordhordlandspakken ligg til behandling i Stortinget. Fylkesrådmannen foreslår å

prosjektere dei fyrste prosjekta i pakken slik at ein kan kome i gang raskast mogeleg etter bompengesøknaden er godkjent. Det er og behov for å gjere grunnerverv. Det er fyrst og fremst fv. 565 Marås–Soltveit som kan prosjekterast. Det er og behov for å klargjere andre prosjekt.

Fylkesrådmannen set av 13,5 mill. kr. i 2017 og legg til grunn at denne summen går inn som ein del av den fylkeskommunale finansieringa av Nordhordlandspakken. Etter at bompengesøknaden er handsama i Stortinget, vil fylkesrådmannen kome attende til prosjekta i Nordhordlandspakken.

Kollektivterminal Voss

Ei planleggingsgruppe med Jernbaneverket, Rom Eigedom, Voss kommune, private, Statens vegvesen og Hordaland fylkeskommune har arbeidd fram planar for stasjonsområdet på Voss. Det ligg føre godkjent reguleringsplan for ein kollektivterminal for bussar knytt opp mot jernbanen. Det er lagt opp til at det skal vere ei kostnadsdeling 50/50 mellom riksveggar (stat) og fylkeskommunen. Fylkesrådmannen set av 20 mill. kr i 2017.

Utbygging av terminalen for bussane vert koordinert med ROM si utbygging av jernbaneterminalområdet. Det har teke noko tid å få finansiert heile terminalområdet. Prosjektet er klart til utlysing hausten 2016, men det står att nokre avklaringar kring grunnerverv. Hordaland fylkeskommune vil inngå avtale med 50/50-delning med ROM Eiendom AS som byggherre for venterom knytt til jernbaneområdet. Fylkesrådmannen set av 8 mill. kr i 2018 og 8 mill. kr i 2019.

Askøybrua – gjerde

Det skal settast opp nytt høgt gjerde på Askøybrua. Før gjerde kan settast opp vert det gjort mindre utbetringarbeid av brukassen. Kostnadane er førebels rekna til inn på 40 mill. kr. Arbeidet startar opp hausten 2016. I 2017 er det behov for 29,3 mill. kr til å ferdigstille arbeidet.

Fv. 161 Åsen – Helleskaret (Os kommune)

Reguleringsplanen for fylkesveg mellom Åsen og Helleskaret er vedteken av Os kommunestyre. Planen gjeld ei 1300 meter ny vegstrekning med to felt som vert tilkomstveg frå Søvika/Helleskaret til den nye E39. Vegen vil og kunne binde saman bustadområda ved Lysefjorden og industriområdet i Endelausmarka. Planen inneheld separat gang- og sykkelveg, kryss og ny tilkomstveg med fortau til bustadområdet Hellebakkane. Vegen vil avlaste noverande fv. 161 og fv. 163.

Prosjektkostanden er stipulert til 61 mill. kr. Os kommune skal dekke 2/3 etter frådrag av mva (34,1 mill. 2016-kr, som skal prisjusterast). Resten skal dekkast av Hordaland fylkeskommune. Fylkesrådmannen skal inngå avtale med Os kommune om finansieringa. Fylkesrådmannen set av 20,4 mill. kr i 2017, 31,2 mill. kr i 2018 og dei resterande 6 mill. kr i 2019. I samband med tertialrapporten etter 2. tertial 2016, løyvde fylkestinget 4 mill. kr til planlegging.

Programområda utanom Bergen

Følgande programområde vert prioritert med midlar i 2017; kollektiv, trafikksikring, gang- og sykkel, miljø, planprogrammet og grunnverv. Tiltaka innanfor programområda vert spesifiserte i plan- og byggeprogrammet som vert lagt fram for fylkestinget i desember.

Til programområda var det sett av 93 mill. kr i 2016. For perioden 2017–2020 fører fylkesrådmannen opp 80 mill. kr kvart år. Bakgrunnen for reduksjonen er forslaget om ein eigen budsjettpost til mindre utbetringar, jf. nedanfor. Tidlegare var løyvingar til mindre utbetringar eit eige programområde innanfor samleposten.

Mindre utbetringstiltak

Midlane til mindre utbetringstiltak er tekne ut av budsjettet for programområda frå 2017 og foreslått som eigen post på fylkesvegbudsjettet med 20 mill. kr kvart år i perioden.

Budsjettposten er tenkt brukt som fylkeskommunen sin del av prosjekt der kommunane bidreg med finansiering. For nokre av tiltaka er også kommunane byggjerre. Fylkesrådmannen arbeider med følgjande prosjekt som kan prioriterast innanfor denne budsjettposten i perioden:

- Fv. 550 Kråkevik – Aga, Ullensvang
- Fv. 229 Nautnes bru, Øygarden
- Fv. 48 Hellandskryss, Kvinnherad
- Fv. 48 Lundssvingane, Kvinnherad
- Fv. 201 Eide – Spildepollen, Sund
- Fv. 107 Servicebygg Jondal ferjekai, Jondal
- Fv. 566 Espevoll næringshage, Osterøy
- Fv. 229 Hellesøy, Øygarden
- Fv. 565 Fonnes, Austrheim

Standardhevingstiltak

Denne budsjettposten kom til i budsjettet for 2014 som følgje av løyvinga i Nasjonal transportplan til fornying og opprusting av fylkesvegnettet. Det er stort behov for tyngre vedlikehald av vegnettet slik at forfallet ikkje held fram med å auke. Det er i hovudsak behov for å utbetre bruer,

kaiar og murar og kantar. Det er og naudsynt å sette av ein større del av denne budsjettposten til å ruste opp mange av tunnelane etter tunnelsikkerheitsforskrifta.

Tunnelsikkerheitsforskrifta vart gjort gjeldande for fylkesveggar frå 2015 og gjeld alle tunnelar over 500 meter med trafikk over 300 bilar pr. døgn. Forskrifta gjeld 37 fylkesveggtunnelar i Hordaland, og tiltaka må vere ferdige innan 2025. Det er vidare trong for opprusting av om lag 90 tunnelar under 500 m. Tiltaka her er lys, naudnett, ventilasjon, vassikring og reinsk.

For 2017 er det budsjettert med 160 mill. kr til standardhevingstiltak. Dette er ein auke på 16 mill. kr samanlikna med 2016. For 2018 fører fylkesrådmannen opp 180 mill. kr, for 2019 190 mill. kr og for 2020 foreslår ein å setje av 200 mill. kr på denne posten.

Fylkesrådmannen viser til at det i regjeringa sitt forslag til statsbudsjett, som ein del av dei frie inntektene, er sett av 200 mill. kr til tiltak på fylkesvegane. Hordaland fylkeskommune sin del av dette er om lag 10 %. Fylkesrådmannen har følgd opp løyvinga i statsbudsjettet ved å auke løyvinga til standardhevingstiltak med 16 mill. kr og forslaget om å setje av 100 mill. kr til mindre utbetringstiltak/programområde ovanfor. Dette er 7 mill. kr meir enn i 2016, slik at samla auke på desse postane er 23 mill. kr i budsjettet for 2017 samanlikna med opplegget i 2016.

Rassikringstiltak

I samband med revisjon av NTP 2018–2029 er det utarbeidd eit oversyn over behovet for rassikringstiltak på både riks- og fylkesvegane i Hordaland. Det er ikkje avklare om ordninga med statleg tilskot til rassikringstiltak vil halde fram etter 2017. Dette vert først avklart i Stortingsmeldinga om NTP 2018–2029.

Fylkesrådmannen foreslår at fylkeskommunen gjer ferdig dei prosjekta som er i gang, dvs Oddaneset og Lussandberget. I tillegg vil ein foreslå at det vert starta opp prosjektering av prosjekt som ligg høgst på behovslista for skredsikring, dvs Furuberget bru og Tokagjelet.

Fv. 344 Oddaneset (Vaksdal kommune)

Prosjektet fekk løyving i 2016. Grunna uvisse knytt til fullføring i 2016, er det behov for å sette av 4 mill. kr til slutføring av tiltaket i 2017.

3	F.v nr	Prosjekt	Kommune	Budsjett 2017	Øk.plan 2018	Øk.plan 2019	Øk.plan 2020
	7	Lussandberget	Granvin	54 300	0	0	0
	334	Oddaneset	Vaksdal	4 000	0	0	0
	551	Furubergfossen bru	Kvinnherad	5 000	30 000	21 000	0
	7	Tokagjelet	Kvam	0	1 000	6 000	80 000
		Mindre rassikringstiltak		4 000	4 000	4 000	4 000
		Sum		67 300	35 000	31 000	84 000

Fv 7 Lussandberget (Granvin kommune)

Prosjektet omfattar bygging av ein tunnel på 1 565 m, og 865 meter veg i dagen, herunder ei bru på 86 meter vest for Lussand. Prosjektet starta opp tidleg i 2015 og står ferdig i november 2016. Sluttrekningar er venta i 2017 og fylkesrådmannen set av 54,3 mill. kr i 2017.

Fv 551 Furuberget bru (Kvinnherad kommune)

Raspunktet Furuberget bru ligg øvst på rassikringsbehovslista for fylkesvegane i Hordaland med eit prioriteringstal på 5,5. Reguleringsplanen for tiltaket er venta ferdig i løpet av 2016. Fylkesrådmannen vil foreslå at prosjektering av tiltaket startar opp i 2017 med sikte på å gjennomføre tiltaket 2018/2019. Samla kostand med tiltaket er førebels rekna til 56 mill. 2016-kr.

Fv 7 Tokagjelet (Kvam herad)

Langs fv. 7 i Tokagjelet er det fleire raspunkt mellom Snauhaugtunnelen – Hansagjeltunnelen og Tokagjeltunnelen – Fossagjeltunnelen. Desse punkta ligg etter Furuberget bru på rassikringsbehovslista med prioriteringstal 5,2. For å oppfylle krava i tunnelsikkerheitsforskrifta er det og trong for å gjere nokre tiltak i tunnelane i Tokagjelet. Det er utarbeidd eit forprosjekt for tunnelloysingar på fv. 7 Tokagjelet. Dette forprosjektet peikar på alternative løysingar for å imøtekome både rassikringa og tunnelsikkerheitsforskrifta.

Fylkesrådmannen vil rå til at ein går vidare med utgreiing av alternative tiltak og starte prosjektering i løpet av 2018.

Mindre rassikringstiltak

Denne posten skal dekke kostnadene med sikring av mindre raspunkt på heile fylkesvegnettet i Hordaland. Ofte

oppdagar ein mindre raspunkt når vegen vert rydda etter nedfall av stein på vegen. Dette kan ordnast med små midlar. Det vert ført opp 4 mill. kr kvart av åra i økonomiplanperioden.

Budsjettpost for rebudsjettering

Fylkesrådmannen fører i budsjettet for 2017 opp 10 mill. kr på budsjettpost for rebudsjettering. Denne summen skal nyttast for å avslutte prosjekt med meirforbruk – i dei tilfelle der salderingsordninga innanfor programområda ikkje er tilstrekkeleg, og ved avslutting av prosjekt utanom programområda.

Siktemålet med å sette av ein sum til rebudsjettering er å unngå at fylkestinget må ta stilling til ei rekkje budsjettendringar av mindre prosjekt.

Finansiering av fylkesveggar og bybaneutbygging

Totalt vert det budsjettert med 664,5 mill. kr i bruk av bompengar i 2017. Andre eksterne finansieringskjelder er tilbakebetaling av forskotteringar og tilskot frå stat og kommunar. Til saman utgjør desse andre eksterne finansieringskjeldene 189 mill. kr i 2017. Samla finansieringsinntekter frå eksterne kjelder er dermed 853,5 mill. kr, jf. tabellen nedanfor. Det går fram av tabellen at det er rekna med sterk auke i bruken av bompengar mot slutten av økonomiplanperioden. Dette har samanheng med utbygginga av bybanen mot Fyllingsdalen. Når det er klart kor stor del av denne utbygginga som skal finansierast med statstilskot, kjem fylkesrådmannen attende til justering av inntektssida av investeringsbudsjettet.

Sjå tabell på neste side

Tabellen nedanfor gjev oversyn over dei ulike finansieringsformene fordelt på prosjekt og år i økonomiplanperioden.

3

	Budsjett 2017	Øk.plan 2018	Øk.plan 2019	Øk.plan 2020
Investeringsinntekter				
Bompengar:				
Bybanen. Byggjesteg 3	100 000	-	-	-
Bybanen. Byggjesteg 4	200 000	350 000	1 500 000	1 700 000
Ringvei vest. Byggjesteg 2	70 000	-	-	
Hjellestadveien	50 000	70 000	40 000	
Kvamppakken	31 900	-	-	
Bømlopakken	100 000	50 000	30 000	-
Haugalandspakken	4 100	-		
Stord vestside	26 000	30 800		
Askøypakken	82 500	225 000	337 500	337 500
Sum bompengar	664 500	725 800	1 907 500	2 037 500
Tilbakebetaling til fylkeskommunen				
Tilbakebetaling av forskottering 2016- 2019 (Drotningsvik)	25 000			
Sum forskottering	25 000	-	-	-
Tilskot:				
Programområde i Bergensprogrammet	103 000	103 000	103 000	103 000
Åsen – Helleskaret – tilskot frå Os kommune		31 200		
Bybanen, byggjesteg 4 - statstilskot	50 000			
Sum tilskot	153 000	134 200	103 000	103 000
Statstilskot, rassikring:				
Lussandberget, Granvin	11 000	-		
Furubergfossen bru		24 000	16 800	
Tokagjelet	-	800	4 800	64 000
Mindre rassikringstiltak		3 200	3 200	3 200
Sum statstilskot, rassikring	11 000	28 000	24 800	67 200
Sum investeringsinntekter	853 500	888 000	2 035 300	2 207 700
Netto investeringsutgifter (eigne midlar)	910 300	792 100	841 600	775 574
Brutto investeringar fylkesvegvar/Bybanen	1 763 800	1 680 100	2 876 900	2 983 274

Refundering av tidlegare forskottingar frå kommunar o.a.

Tabellen nedanfor viser fylkesrådmannen sitt forslag til refusjon av forskottingar i komande år. I 2017 er det lagt opp til refusjonar på 90 mill. kr. For 2018 er det ført opp

76,2 mill. kr, i 2019 84,5 mill. kr. og i 2020 71,8 mill. kr. Resterande forpliktelsar utover økonomiplanperioden utgjør samla 210,2 mill. kr.

3	Forskottert av	Veg nr.	Prosjekt	Vedt. foskot pr 1.12.16	Forplikt. 31.12.16	2017	2018	2019	2020	Etter 2020
Askøy										
	Askøy kommune	562	Fauskanger	3000	3000					3000
	Block Watne AS	212	Follese skole, trafikkisikring	15000	15000					15000
	Askøy kommune	212	Hetlevik	15000	15000					15000
	Askøy kommune	223	Mj.varden-Skansen (Herdla bru)	2900	2900					2900
	Wimoh AS, v/Frank Mohn AS	563	Rundkøyning Florvåg	1500	1500					1500
Austevoll										
	Austevoll kommune	546	Ny veg på Hundvåkøy	1000	1000				1000	
Austrheim										
	Austrheim kommune	565	Veg til Vardetangen	1800	1800		1800			
Bergen										
	Bergen Kommune	188	Sædalsvegen	87500	12900	12900				
	Orion Prosjekt AS	197	Håkonshellavegen	6000	6000					6000
	Åsane Handel AS	267	4-feltsveg Åsamy-Nyborg	15000	15000					15000
Bømlo										
	Bømlo kommune	14	Stavland	774	774				774	
	Bømlo kommune	18	Laurhammarkjosen - Urangsvåg	1200	1200				1200	
Etne										
	Etne kommune	34	Skånevik kai - Idrettsanlegget	15000	15000					15000
Fitjar										
	Midtfjellet Vindkraft AS	545	Rimbareid - Fitjar sentrum	10000	10000			4000	6000	
Fjell										
	Fjell kommune	559	Fjell - Ulveset	14000	4000				4000	
	Fjell kommune	561	Kryss Fjæreidevegen	5000	5000				5000	
Fusa										
	Fusa kommune/ Fusa kraft m.fl.	122	Fusa - Strandvik I	15000	10000	10000				
	Fusa kommune/ Fusa kraftlag	122	Fusa - Strandvik II	3000	3000	600	2400			

Tabellen held fram på neste side

3	Forskottert av	Veg nr.	Prosjekt	Vedt. foskot pr 1.12.16	Forplikt. 31.12.16	2017	2018	2019	2020	Etter 2020
	Fusa kommune/F Mohn Fusa	122	Fusa - Strandvik III	3000	3000		3000			
	Fusa kommune/F Mohn Fusa	125	Holmefjord - Holsund	1400	1400				1400	
	Frank Mohn Fusa AS	552	Gang-/sykkelveg Venjanaset	3500	3500				3500	
	Fusa Kraftlag/Frank Mohn Fusa AS	48	Moshovdatunnelen	70000	65000		40000	25000		
	Fusa Kraftlag m. fl.	122	Fusa - Kryss Skjørsand kai	15000	15000			15000		
	Fusa Kraftlag m. fl.	122	Skjørsand - Skåte	15000	15000					15000
Kvinnherad										
	Kvinnherad kommune	48	G&s-veg Sandvoll	5000	5000				1000	4000
	Kvinnherad kommune	48	Erslandsmarka	5000	5000				5000	
	Kvinnherad kommune	551	Austrepollen - Løfallstrand	1500	1500				1500	
	Fusa Kr, Fusa k, F Mohn	551	Austrepollen - Løfallstrand	4000	4000					4000
	Kvinnherad kommune m.fl.	544	Tofte - Ranavik	37000	37000					37000
Lindås										
	Lindås kom./Lindås tomtes.	565	Isdalstø - Alver	9000	9000				9000	
	Lindås kom. og 28 verksemder	57	Espelend-Herland	70000	32000	32000				
Meland										
	Frank Mohn AS	564	Dalstø - Mjåtveit	25000	25000				10000	15000
Modalen										
	Modalen/Voss/Vaksdal/BKK	313/344	Fv 313 OG Fv 344	10000	10000			10000		
	Modalen/Voss/Vaksdal/BKK	313/344	Fv 313 OG Fv 344 - II	1300	1300				1300	
Os										
	Os kommune	158	Bedehuset - Særvoldsv.	4500	4500	4500				
	Os kommune	158	Bedehuset - Særvoldsv.II	2000	2000	2000				
	Os kommune	161	Kalvatræ	500	500	500				
	Os kommune	160	Ulven Leir-Hjorthaug.	10000	10000					10000
Radøy										
	Radøy kommune	409	Opprusting Lundsåsen	2500	2500	2500				

Tabellen held fram på neste side

Forskottert av	Veg nr.	Prosjekt	Vedt. foskot pr 1.12.16	Forplikt. 31.12.16	2017	2018	2019	2020	Etter 2020
Samnanger									
Samnanger kommune m.fl.	48	Tunnel bak Tysse	100000	75000	25000	25000	25000		
Stord									
Stord kommune	70	Jensanesvegen	15000	15000					15000
Sund									
BKK/Sund kommune	202	Veg til Telavåg	15000	15000				15000	
Sund kommune	555	Hammersland - Kjørelen	15000	15000					15000
Tysnes									
Tysnes kommune	78	Hodnanes - Nedrevåge	4000	4000		4000			
Ulvik									
Ulvik herad	572	Opprusting Holven - Ulvik	5500	5500			5500		
Vaksdal									
Vaksdal, Modalen	569	Stamnes - Eidlandet	11100	6100				6100	
Voss									
Voss kommune	315	Bavallsvegen	14000	14000					14000
Voss kommune	310	Bordalsvegen	7750	7750					7750
Sum			695 224	532 624	90 000	76 200	84 500	71 774	210 150

TANNHELSE

2	Tal i heile tusen	Justert Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Ikkje starta
Tannhelse							
Utstyr tannhelsetenesta	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	
Tannklinikkar	20 000	5 000	20 000	20 000	20 000	15 000	X
Sum sektor	25 000	10 000	25 000	25 000	25 000	20 000	

Utstyr tannhelsetenesta

Fylkesrådmannen foreslår at det vert sett av 5 mill. kr til utstyrskjøp i tannhelsetenesta kvart år i økonomiplanperioden.

Tannklinikkar

Våren 2016 vedtok fylkestinget klinikkstrukturplanen for Hordaland. Naudsynte investeringar for å realisere denne planen vil årleg vere på om lag 15 mill. kr fram til 2025.

Arbeidet med å realisere Askøy tannklinik i Kleppestø Senter er i gang. Total kostnadsramme for dette prosjektet

er 23 mill. kr. Av desse kostnadane står det att å løyve 3 mill. kr i 2017, og fylkesrådmannen rår til at denne summen vert løyvd innanfor ramma for investering/ombygging av tannklinikkar for 2017.

Det er fleire usikre moment i framdrifta for andre tannklinikkar. Klinikken i Indre Arna har høgst prioritet, men ein er avhengig av at det kan finnast høvelege lokale. Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

KULTUR

2	Tal i heile tusen	Justert Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Ikkje starta
Kultur							
	Restaurering av verneverdige fylk.kom. bygg	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	X
	Sum sektor	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	

Restaurering av verneverdige bygg og anlegg i fylkeskommunal eige

Fylkeskommunen eig fleire verneverdige bygg som det er naudsynt å utføra større vedlikehald på i planperioden. Siste åra har særleg hovudhuset på Stend og den historiske hagen vore prioritert. Det står fortsatt at arbeid på dette og andre bygningar på Stend, og fylkesrådmannen ser det

som naturleg at vidare arbeid på Stend også blir prioritert framover, men at ein også vurderer tiltak andre stader.

Fylkesrådmannen vil til fylkestinget i mars gjennomgå investeringsbudsjettet og vurdere framdriftsplanen for dette prosjektet.

FELLESFUNKSJONAR

2	Tal i heile tusen	Justert Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Ikkje starta
Fellesfunksjonar							
	Fylkeshuset – Ombygging/ opprusting	2 000	3 000	2 000	2 000	2 000	X
	El-bilar	2 000	2 000	2 000			X
	IT – Fellessystem	23 000	23 000	23 000	23 000	23 000	X redusert
	Profilering eigedomar	3 000					
	Fana Gymnas		30 000				
	Sum sektor	30 000	58 000	27 000	25 000	25 000	

Fylkeshuset – ombygging/opprusting

Den tekniske og bygningsmessige standarden på Fylkeshuset ber preg av at bygget og fleire av dei tekniske anlegga er meir enn 40 år. Det elektriske anlegget må utbetrast noko i 2017 og det vil i tillegg måtte påreknast årlege kostnader til mindre opprusting/tilpassing. Det er forslag om løyving på 3 mill. kr i 2017 og 2 mill. kr kvart av dei påfølgjande åra i planperioden.

Reguleringsplanen for påbygg av Fylkeshuset er stadfesta og planar for utvikling/utbetring av bygget vil fylkesrådmannen kome tilbake til i eiga sak.

El bilar

For å fornya den fylkeskommunale bilparken med elbilar, er det trong for løyving på 4 mill. kr. Fylkesrådmannen foreslår å setje av 2 mill. kr 2017.

IT – fellessystem

Konto for felles IT-investeringar vert nytta til kjøp av teknisk IT-infrastruktur, IT-system og IT-tenester som er felles i fylkeskommunen.

Bruken av IT-løysingar m.a. innan kollektivtransport, på dei vidaregåande skulane, innan tannhelsetenesta og i

fylkesadministrasjonen er avgjerande for at fylkeskommunen får utført oppgåvene sine. Denne situasjonen og overordna IT-strategi i fylkeskommunen legg føringar for disponering av dei sentrale IT-ressursane og budsjettmidlane til felles IT-investeringar. Det er planlagt ei rekkje felles IT-tiltak i 2017, som til dømes:

- Ytterlegare digitalisering av tenestene
- Effektivisering og profesjonalisering av IT-tenestene
- Oppgradering og utvikling av IT-infrastruktur
- Auka fokus på sikkerheit

Fylkesrådmannen foreslår å løyva 23 mill. kr i 2017 til felles IT-investeringar.

Utleige av bygningsmassen ved tidlegare Fana Gymnas

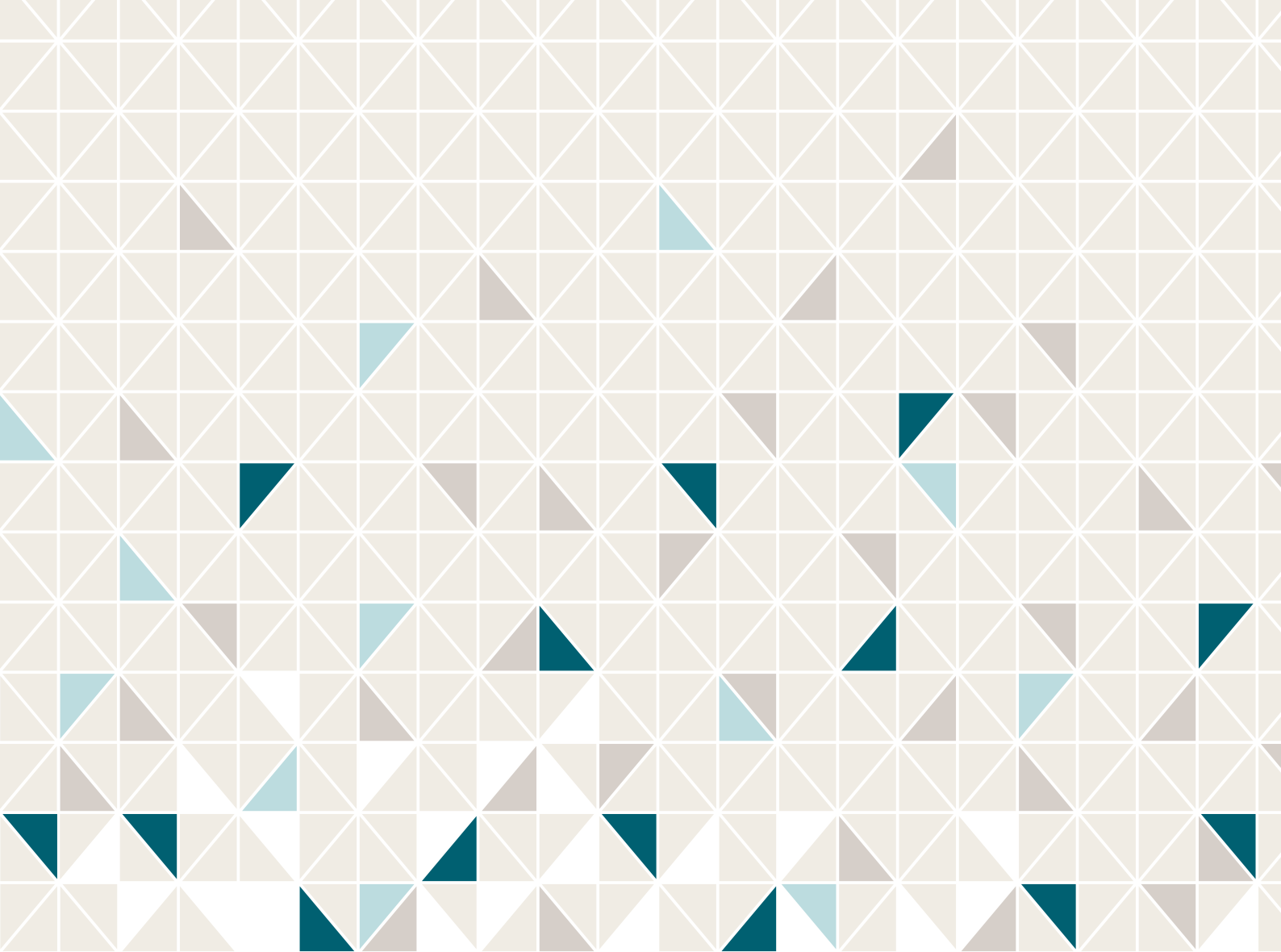
I fylgje pågåande dialog med Bergen kommune, er bygningsmassen ved tidlegare Fana Gymnas planlagt utleigd til Bergen kommune frå 1. mai 2017. Det er lagt til grunn at leigeavtalen vert inngått om kort tid. Det er rekna med ei husleige på nærare 5 mill. kr årleg der eigarkostnader kjem til frådrag.

Før innflytting ynskjer Bergen kommune at det blir utført nokre utbetringar av lokala. Desse utbetringane vil bli utført av Hordaland fylkeskommune og dekkja av Bergen kommune gjennom ei samsvarande auke i husleiga i avtaleperioden. Fylkeskommunen vil såleis forskotere utbetringane og fylkesrådmannen rår til at det blir løyvd 30 mill. kr til dette arbeidet. I første omgang skal bygningane dels brukast som avlastingsskule for Nordnes skole, som skal rehabiliterast, og dels av Paradis skole.

Avsetjing for avsluttingskostnader

Kontrollutvalet har peika på at det for mange prosjekt går lang tid frå siste løyving til prosjekt vert avslutta. Dette har fleire årsaker, men skuldast ofte etterarbeid, garantiarbeid eller at ein ventar på eksterne tilskot.

Fylkesrådmannen rår til at det vert gjort justeringar i forhold til gjeldande praksis, slik at prosjekt som hovudregel vert avslutta etter at arbeid knytt til eittårsbefaring/garantibefaring er utført. I samband med avsluttinga av prosjektet skal det gjerast avsetjingar til kjente forhold av vesentleg karakter. Erfaringsmessig vil ein då få noko avvik, og fylkesrådmannen rår til at det vert etablert ein bufferkonto i balanserekneskapen. Fylkesrådmannen rår til at storleiken på denne kontoen ved oppstart vert sett til 5 mill. kr innanfor kapitalfondet.

Vedlegg – tabellar

Drift År

Årsbudsjett.

Alle tal i 1000 kr

BUDSJETTSKJEMA 1 - DRIFTSBUDSJETTET		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Skatt på inntekt		-2 962 334	-3 090 700	-3 226 000
Ordinært rammetilskot		-3 043 593	-3 046 100	-3 144 000
Andre generelle statstilskot				
SUM FRIE DISPONIBLE INNTEKTER		-6 005 927	-6 136 800	-6 370 000
Renteinntekter og utbytte		-101 796	-15 700	-14 400
Renteutgifter og andre finansutgifter		275 299	252 200	242 000
Avdrag på lån		330 004	442 000	509 000
NETTO FINANSINNT./-UTG.		503 507	678 500	736 600
Dekn. tidlegare års reknesk. meirforbruk				
Til ubundne avsetjingar		29 867		25 000
Til bundne avsetjingar		175 858		
Bruk av tidlegare års reknesk. mindreforbruk				
Bruk av ubundne avsetjingar		-116 580	-5 700	
Bruk av bundne avsetjingar		-87 673		
NETTO AVSETJINGAR		1 472	-5 700	25 000
Overført til investeringsbudsjettet		102 000	90 000	70 000
TIL FORDELING DRIFT		-5 398 948	-5 374 000	-5 538 400
Sum fordelt til drift		5 330 492	5 374 000	5 538 400
Meirforbruk/mindreforbruk		-68 456	0	0

Tabellen held fram på neste side

BUDSJETTSKJEMA 1 - DRIFTSBUDSJETTET		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Fordelt slik:				
Politiske organ og administrasjon	Utgift	217 897	200 005	232 671
	Inntekt	-18 694	-9 650	-13 862
Eigedom	Utgift	166 579	142 624	257 116
	Inntekt	-50 324	-26 624	-35 116
Regional utvikling	Utgift	236 059	228 086	188 635
	Inntekt	-154 071	-141 229	-104 635
Samferdsel	Utgift	2 948 250	2 977 697	3 085 532
	Inntekt	-1 098 970	-1 099 282	-1 218 848
Kultur og idrett	Utgift	389 010	338 980	362 194
	Inntekt	-175 423	-146 493	-163 165
Tannhelse	Utgift	326 133	303 527	317 262
	Inntekt	-116 025	-111 826	-114 262
Opplæring	Utgift	3 237 270	2 957 055	2 877 642
	Inntekt	-457 718	-202 390	-158 906
Fellesfunksjonar	Utgift	118 559	128 400	172 624
	Inntekt	-238 040	-164 880	-146 482
SUM DRIFT	Utgift	7 639 757	7 276 374	7 493 676
	Inntekt	-2 309 265	-1 902 374	-1 955 276
	Netto	5 330 492	5 374 000	5 538 400

Investering År

Årsbudsjett.

Alle tal i 1000 kr

BUDSJETTSKJEMA 2 - INVESTERINGSBUDSJETTET	Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Investeringar i anleggsmidlar	4 271 975	3 330 600	2 541 800
Utlån og forskottingar	71 269	5 000	5 000
Avdrag på lån	8 000		
Avsetjingar	51 526		
ÅRETS FINANSIERINGSBEHOV	4 402 770	3 335 600	2 546 800
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidlar	-1 251 723	-1 463 500	-1 246 300
Inntekter frå sal av anleggsmidlar	-136 235	-8 000	-10 000
Tilskot til investeringar	-2 522 122	-1 710 800	-1 195 500
Mottekne avdrag på utlån og refusjonar	-54 110	-35 000	-25 000
Andre inntekter	-271 826		
SUM EKSTERN FINANSIERING	-4 236 016	-3 217 300	-2 476 800
Overført frå driftsbudsjettet	-102 000	-90 000	-70 000
Bruk av avsetjingar	-64 758	-28 300	
SUM FINANSIERING	-4 402 774	-3 335 600	-2 546 800
Udekket/udisponert	-4	0	0
Spesifikasjon av investeringar i anleggsmidlar:			
Samferdsel	3 445 327	2 512 600	1 935 800
Kultur	695	3 000	3 000
Tannhelse	12 904	25 000	10 000
Opplæring	689 229	757 000	535 000
Fellesfunksjonar	69 153	33 000	58 000
Aktivitetar utanfor fylkeskomm. ansvarsområde	54 667		
SUM INVESTERINGAR I ANLEGGSMIDLAR	4 271 975	3 330 600	2 541 800

Kostra drift

Årsbudsjett.

Alle tal i 1000 kr

ØKONOMISK OVERSYN - DRIFT	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Brukarbetalingar	-111 818	-100 000
Andre sals- og leigeinntekter	-1 070 046	-1 102 867
Overføringar med krav til motyting	-357 860	-321 281
Rammetilskot	-3 046 100	-3 144 000
Andre statlege overføringar	-308 377	-373 115
Andre overføringar	-21 220	-26 520
Inntekts- og formuesskatt	-3 090 700	-3 226 000
Eigedomsskatt		
Andre direkte og indirekte skattar		
SUM DRIFTSINNEKTER	-8 006 121	-8 293 783
Lønsutgifter	2 907 611	2 823 256
Sosiale utgifter	156 053	275 069
Kjøp av varer og tenester som inngår i kommunal tenesteprod.	984 367	1 055 854
Kjøp av tenester som erstattar kommunal tenesteprod.	2 419 798	2 505 263
Overføringar	790 265	834 234
Avskrivningar		
Fordelte utgifter	-14 773	-31 493
SUM DRIFTSUTGIFTER	7 243 321	7 462 183
BRUTTO DRIFTSRESULTAT	-762 800	-831 600
Renteinntekter og utbytte	-15 700	-14 400
Mottekne avdrag på utlån		
SUM EKSTERNE FINANSINNEKTER	-15 700	-14 400
Renteutgifter og låneomkostningar	252 200	242 000
Avdrag på lån	442 000	509 000
Utlån		
SUM EKSTERNE FINANSUTGIFTER	694 200	751 000
RESULTAT EKSTERNE FINANSTRANSAKSJONAR	678 500	736 600

Tabellen held fram på neste side

ØKONOMISK OVERSYN - DRIFT	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Motpost avskrivningar		
NETTO DRIFTSRESULTAT	-84 300	-95 000
Bruk av tidlegare års rekneskapsmessige mindreforbr.		
Bruk av disposisjonsfond	-5 700	
Bruk av bundne fond		
Bruk av likviditetsreserve		
SUM BRUK AV AVSETJINGAR	-5 700	0
Overført til investeringsbudsjettet	90 000	70 000
Avsett til dekning av tidlegare års rekneskapsmessige meirforbr.		
Avsett til disposisjonsfond		25 000
Avsett til bundne fond		
Avsett til likviditetsreserven		
SUM AVSETJINGAR	90 000	95 000
REKNEKAPSMESSIG MEIRFORBRUK/MINDREFORBRUK	0	0

Kostra investering

Årsbudsjett.

Alle tal i 1000 kr

ØKONOMISK OVERSYN - INVESTERING	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Sal av driftsmidler og fast eiendom	-8 000	-10 000
Andre salsinntekter		
Overføringer med krav til motyting	-1 492 400	-1 031 500
Statlege overføringer	-218 400	-164 000
Andre overføringer		
Renteinntekter og utbytte		
SUM INNTEKTER	-1 718 800	-1 205 500
Lønsutgifter		
Sosiale utgifter		
Kjøp av varer og tenester som inngår i komm. tenesteprod.	3 255 600	2 451 800
Kjøp av tenester som erstattar komm. tenesteprod.		
Overføringer	75 000	90 000
Renteutgifter og omkostningar		
Fordelte utgifter		
SUM UTGIFTER	3 330 600	2 541 800
Avdrag på lån		
Utlån		
Kjøp av aksjar og andelar	5 000	5 000
Avsett til ubundne investeringsfond		
Avsett til bundne fond		
Avsett til likviditetsreserven		
SUM FINANSIERINGSTRANS.	5 000	5 000
FINANSIERINGSBEHOV	1 616 800	1 341 300
Bruk av lån	-1 463 500	-1 246 300
Sal av aksjar og andelar		
Motteke avdrag på utlån	-35 000	-25 000
Overført frå driftsbudsjettet	-90 000	-70 000
Bruk av disposisjonsfond	-28 300	
Bruk av ubundne investeringsfond		
Bruk av bundne fond		
Bruk av likviditetsreserve		
SUM FINANSIERING	-1 616 800	-1 341 300
UDEKKA/UDISPONERT	0	0

Drift

Økonomiplan 2017-prisar

Alle tal i 1000 kr

BUDSJETTSKJEMA 1 - DRIFTSBUDSJETTET		Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Skatt på inntekt		-3 226 000	-3 272 000	-3 317 000	-3 363 000
Ordinært rammetilskot		-3 144 000	-3 124 000	-3 119 000	-3 120 000
SUM FRIE DISPONIBLE INNTEKTER		-6 370 000	-6 396 000	-6 436 000	-6 483 000
Renteinntekter og utbytte		-14 400	-14 049	-15 515	-16 993
Renteutgifter og andre finansutgifter		242 000	235 805	242 332	253 322
Avdrag på lån		509 000	563 902	618 679	650 020
NETTO FINANSINNT./-UTG.		736 600	785 658	845 496	886 349
Dekn. tidlegare års reknesk. meirforbruk					
Til ubundne avsetjingar		25 000	25 000	25 000	25 000
Til bundne avsetjingar					
Bruk av tidlegare års reknesk. mindreforbruk					
Bruk av ubundne avsetjingar					
Bruk av bundne avsetjingar					
NETTO AVSETJINGAR		25 000	25 000	25 000	25 000
Overført til investeringsbudsjettet		70 000	75 600	76 200	76 200
TIL FORDELING DRIFT		-5 538 400	-5 509 742	-5 489 304	-5 495 451
Sum fordelt til drift		5 538 400	5 509 742	5 489 304	5 495 451
Meirforbruk/mindreforbruk		0	0	0	0

Tabellen held fram på neste side

BUDSJETTSKJEMA 1 - DRIFTSBUDSJETTET		Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Fordelt slik:					
Politiske organ og administrasjon	Utgift	232 671	227 671	227 671	227 671
	Inntekt	-13 862	-13 862	-13 862	-13 862
Eigedom	Utgift	257 116	255 116	253 116	253 116
	Inntekt	-35 116	-35 116	-35 116	-35 116
Regional utvikling	Utgift	188 635	187 635	187 635	187 635
	Inntekt	-104 635	-104 635	-104 635	-104 635
Samferdsel	Utgift	3 085 532	3 105 532	3 110 532	3 120 532
	Inntekt	-1 218 848	-1 218 848	-1 218 848	-1 218 848
Kultur og idrett	Utgift	362 194	361 194	361 194	361 194
	Inntekt	-163 165	-163 165	-163 165	-163 165
Tannhelse	Utgift	317 262	315 262	313 262	313 262
	Inntekt	-114 262	-114 262	-114 262	-114 262
Opplæring	Utgift	2 877 642	2 842 642	2 827 642	2 827 642
	Inntekt	-158 906	-158 906	-158 906	-158 906
Fellesfunksjonar	Utgift	172 624	171 171	170 913	171 626
	Inntekt	-146 482	-147 687	-153 867	-158 433
SUM DRIFT	Utgift	7 493 676	7 466 223	7 451 965	7 462 678
	Inntekt	-1 955 276	-1 956 481	-1 962 661	-1 967 227
	Netto	5 538 400	5 509 742	5 489 304	5 495 451

Investering

Økonomiplan irekna prisauke.

Alle tal i 1000 kr

OVERSYN ØKONOMIPLAN INVESTERING	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Investeringar i anleggsmidlar	2 541 800	2 388 100	3 648 900	3 764 274
Utlån og forskotteringar	5 000	5 000	5 000	5 000
Avdrag på lån				
Avsetjingar				
ÅRETS FINANSIERINGSBEHOV	2 546 800	2 393 100	3 653 900	3 769 274
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidlar	-1 246 300	-1 071 600	-1 180 500	-954 474
Inntekter frå sal av anleggsmidlar	-10 000	-20 000	-5 000	-177 000
Tilskot til investeringar	-1 195 500	-1 224 000	-2 388 300	-2 555 700
Mottekne avdrag på utlån og refusjonar	-25 000			
Andre inntekter				
SUM EKSTERN FINANSIERING	-2 476 800	-2 315 600	-3 573 800	-3 687 174
Overført frå driftsbudsjettet	-70 000	-77 500	-80 100	-82 100
Bruk av avsetjingar				
SUM FINANSIERING	-2 546 800	-2 393 100	-3 653 900	-3 769 274
Udekkja/udisponert	0	0	0	0
Spesifikasjon av investeringar i anleggsmidlar:				
Samferdsel	1 935 800	1 825 100	3 036 900	3 103 274
Kultur	3 000	3 000	3 000	3 000
Tannhelse	10 000	25 000	25 000	20 000
Opplæring	535 000	508 000	559 000	613 000
Fellesfunksjonar	58 000	27 000	25 000	25 000
SUM INVESTERINGAR I ANLEGGSMIDLAR	2 541 800	2 388 100	3 648 900	3 764 274

Kostra drift

Økonomiplan 2017-prisar.

Alle tal i 1000 kr

ØKONOMISK OVERSYN - DRIFT	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Brukarbetalingar	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Andre sals- og leigeinntekter	-1 102 867	-1 102 867	-1 102 867	-1 102 867
Overføringar med krav til motyting	-321 281	-321 281	-321 281	-321 281
Rammetilskot	-3 144 000	-3 124 000	-3 119 000	-3 120 000
Andre statlege overføringar	-373 115	-374 320	-380 500	-385 066
Andre overføringar	-26 520	-26 520	-26 520	-26 520
Inntekts- og formuesskatt	-3 226 000	-3 272 000	-3 317 000	-3 363 000
Eigedomsskatt				
Andre direkte og indirekte skattar				
SUM DRIFTSINNEKTER	-8 293 783	-8 320 988	-8 367 168	-8 418 734
Lønsutgifter	2 823 256	2 788 256	2 773 256	2 773 256
Sosiale utgifter	275 069	275 069	275 069	275 069
Kjøp av varer og tenester som inngår i kommunal tenesteprod.	1 055 854	1 046 855	1 042 855	1 042 853
Kjøp av tenester som erstattar kommunal tenesteprod.	2 505 263	2 525 263	2 530 263	2 540 263
Overføringar	834 234	830 780	830 522	831 237
Avskrivningar				
Fordelte utgifter	-31 493	-31 493	-31 493	-31 493
SUM DRIFTSUTGIFTER	7 462 183	7 434 730	7 420 472	7 431 185
BRUTTO DRIFTSRESULTAT	-831 600	-886 258	-946 696	-987 549
Renteinntekter og utbytte	-14 400	-14 049	-15 515	-16 993
Mottekne avdrag på utlån				
SUM EKSTERNE FINANSINNEKTER	-14 400	-14 049	-15 515	-16 993
Renteutgifter og låneomkostningar	242 000	235 805	242 332	253 322
Avdrag på lån	509 000	563 902	618 679	650 020
Utlån				
SUM EKSTERNE FINANSUTGIFTER	751 000	799 707	861 011	903 342

Tabellen held fram på neste side

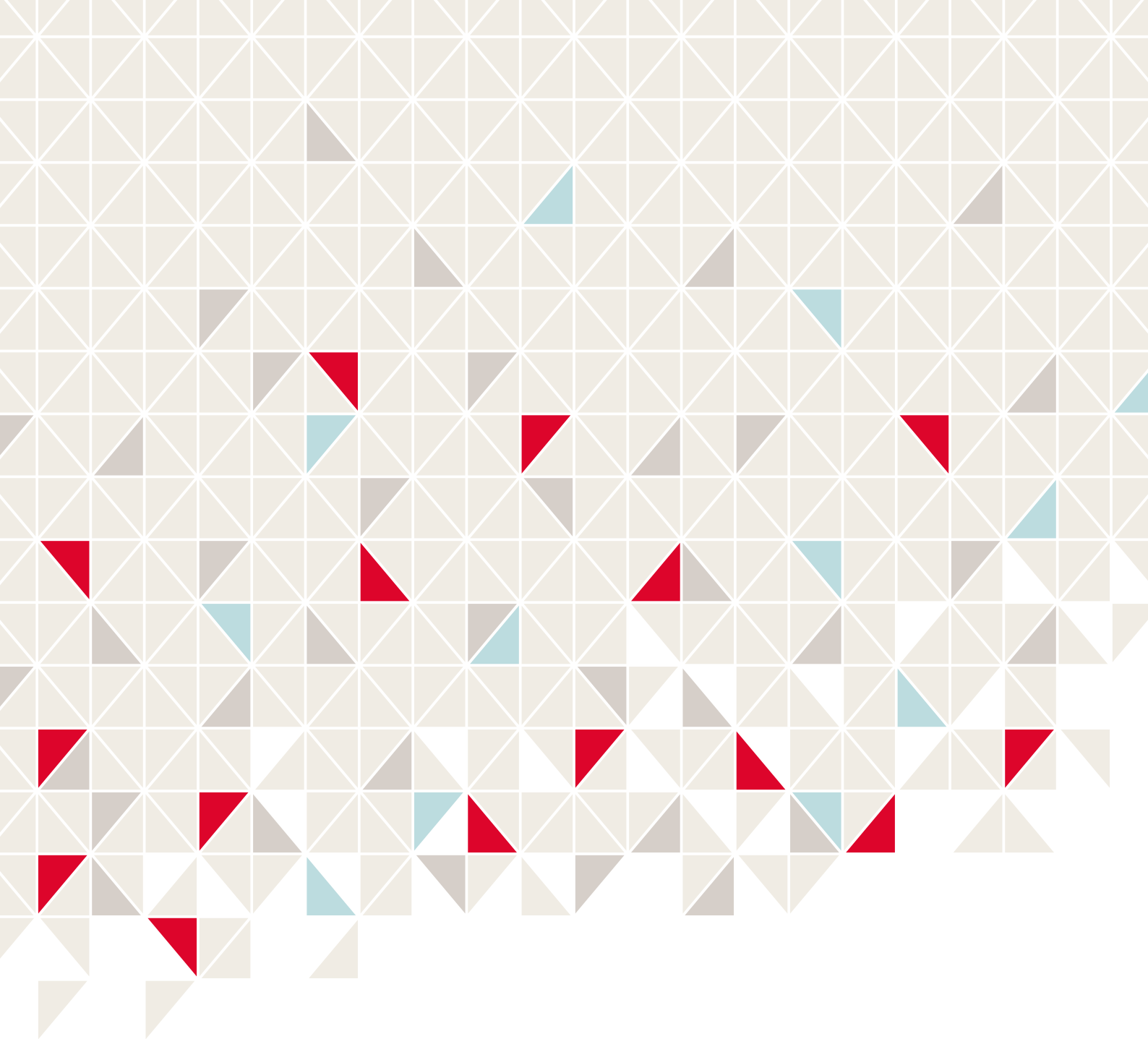
ØKONOMISK OVERSYN - DRIFT	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
RESULTAT EKSTERNE FINANSTRANSAKSJONAR	736 600	785 658	845 496	886 349
Motpost avskrivningar				
NETTO DRIFTSRESULTAT	-95 000	-100 600	-101 200	-101 200
Bruk av tidlegare års rekneskapsmessige mindreforbr.				
Bruk av disposisjonsfond				
Bruk av bundne fond				
Bruk av likviditetsreserve				
SUM BRUK AV AVSETJINGAR	0	0	0	0
Overført til investeringsbudsjettet	70 000	75 600	76 200	76 200
Avsett til dekning av tidlegare års rekneskapsmessige meirforbr.				
Avsett til disposisjonsfond	25 000	25 000	25 000	25 000
Avsett til bundne fond				
Avsett til likviditetsreserven				
SUM AVSETJINGAR	95 000	100 600	101 200	101 200
REKNEKAPSMESSIG MEIRFORBRUK/MINDREFORBRUK	0	0	0	0

Kostra investering

Økonomiplan irekna prisauke.

Alle tal i 1000 kr

ØKONOMISK OVERSYN - INVESTERING	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Sal av driftsmidlar og fast eigedom	-10 000	-20 000	-5 000	-177 000
Andre salsinntekter				
Overføringar med krav til motyting	-1 031 500	-1 061 800	-2 260 500	-2 385 500
Statlege overføringar	-164 000	-162 200	-127 800	-170 200
Andre overføringar				
Renteinntekter og utbytte				
SUM INNTEKTER	-1 205 500	-1 244 000	-2 393 300	-2 732 700
Lønsutgifter				
Sosiale utgifter				
Kjøp av varer og tenester som inngår i komm. tenesteprod.	2 451 800	2 311 900	3 564 400	3 692 500
Kjøp av tenester som erstattar komm. tenesteprod.				
Overføringar	90 000	76 200	84 500	71 774
Renteutgifter og omkostningar				
Fordelte utgifter				
SUM UTGIFTER	2 541 800	2 388 100	3 648 900	3 764 274
Avdrag på lån				
Utlån				
Kjøp av aksjar og andelar	5 000	5 000	5 000	5 000
Avsett til ubundne investeringsfond				
Avsett til bundne fond				
SUM FINANSIERINGSTRANS.	5 000	5 000	5 000	5 000
FINANSIERINGSBEHOV	1 341 300	1 149 100	1 260 600	1 036 574
Bruk av lån	-1 246 300	-1 071 600	-1 180 500	-954 474
Sal av aksjar og andelar				
Motteke avdrag på utlån	-25 000			
Overført frå driftsbudsjettet	-70 000	-77 500	-80 100	-82 100
Bruk av disposisjonsfond				
Bruk av ubundne investeringsfond				
Bruk av bundne fond				
Bruk av likviditetsreserve				
SUM FINANSIERING	-1 341 300	-1 149 100	-1 260 600	-1 036 574
UDEKKA/UDISPONERT	0	0	0	0

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen
Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir videregående opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur. Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

Talbudsjett

Budsjett 2017

Økonomiplan 2017–2020

Merknader til talbudsjettet

For driftsbudsjettet er det trykt opp rapportar som viser driftsutgifter, driftsinntekter og netto utgift for kvar «organisasjonsstad» (dvs. avdeling, tannhelsedistrikt, skole).

Det er også trykt opp meir detaljerte rapportar som viser tal for kvar «ansvarsstad» (føremål).

Den tredje rapporttypen viser driftsutgifter, driftsinntekter og netto utgift for kvar kostra-funksjon (obligatorisk inndeling for rapportering av rekneskapstal til SSB).

Budsjettet er utarbeidd i lønsregulativet pr. 01.01.2017.

INNHALDSOVERSYN

	Side
Merknader til talbudsjettet	1
Innhald.....	3
Hovudoversikter.....	9

DRIFTSBUDSJETTET

Organisasjonsstad

100	Politisk verksemd.....	15
110	Kontrollorgan	15
120	Fylkesrådmannen	15
130	Eigedomsavdelinga	15
140	Økonomi og organisasjonsavdelinga	15
160	Regionalavdelinga	15
300	Samferdsel	15
310	Skyss.....	15
320	Eigedom – bybanen.....	15
400	Kultur	15
500	Tannhelseavdelinga	15
510	Tannhelsedistrikt Sentrum	15
520	Tannhelsedistrikt Nord.....	15
530	Tannhelsedistrikt Vest	16
540	Tannhelsedistrikt Sør.....	16
550	Tannhelsedistrikt Aust	16
560	TK Vest avd. Hordaland	16
600	Opplæringsavdelinga.....	16
611	Os gymnas	16
612	Fana gymnas.....	16
614	Voss gymnas.....	16
615	Øystese gymnas.....	16
617	Tertnes vg. skole	16
619	U. Pihl vg. skole.....	16
620	Langhaugen vg. skole	16
621	Bergen Katedralskole	16
623	Bømlo vg. skule.....	17
625	Osterøy vg. skule.....	17
626	Sandsli vg. skole.....	17
628	Odda vg. skule.....	17
630	Kvinnherad vg. skule	17
631	Rubbestadnes vg. skule	17
632	Voss vg. skule	17
633	Slåtthaug vg. skole	17
634	Knarvik vg. skule	17
635	Norheimsund vg. skule.....	17
636	Laksevåg vg. skole	17
637	Arna vg. skule.....	17
638	Åsane vg. skole	17
639	Årstad vg. skole.....	18
641	Austrheim vg. skule	18
642	Bergen tekniske fagskole	18
643	Askøy vg. skole	18
644	Fusa vg. skule	18
645	Sotra vg. skule.....	18
646	Os vg. skule.....	18
647	Fyllingsdalen vg. skole	18
648	Austevoll vg. skule.....	18
650	Voss husflidsskule	18
652	Fitjar vg. skule	18
653	Rogne vg. skule.....	18
655	Bg. maritime vg. skole	18
656	Lønborg vg. skole.....	19
657	Hjeltnes vg. skule	19

658	Stend vg. skole	19
659	Voss jordbruksskule.....	19
660	Etne vg. skule	19
661	Olsvikåsen vg. skole.....	19
663	Nordahl Grieg vg. skole	19
664	Garnes vg. skule.....	19
665	Stord vg. skule	19
667	Amalie Skram vg. skole	19
	Nye skular Voss.....	19
685	Opplæring innan kriminalomsorg	19
689	Hyssingen produksjonsskole	19
690	Manger folkehøgskule	20
700	Frie inntekter.....	20
710	Renter/avdrag.....	20
720	Ufordelte løyvingar.....	20
730	Kraftinntekter	20
773	Diverse utleigeobjekt	20
775	Vedlikehald vg. skular	20
776	Bygningsforsikring	20
779	Selskap/eigedomar samferdsel	20
790	Avslutningsposterar	20

Spesifikasjon på ansvarstad

100 110	Fylkesting	23
100 120	Fylkesutval.....	23
100 130	Ymse møter, utval og råd	23
100 210	Kultur og ressursutvalet	23
100 220	Opplærings- og helseutvalet.....	23
100 230	Samferdselsutvalet	23
100 310	Fylkeseldreråd	23
100 320	Rådet for menneske med nedsett funksj.evne.....	23
100 330	Ungdommens fylkesting / fylkesutval.....	23
100 410	Frikjøp av representantar.....	23
100 420	Stønad politiske parti	23
100 430	Tilskot til opposisjonsgrupper	23
100 510	Val	23
110 150	Sekreteriat for kontrollutvalet	23
110 200	Kontrollutval.....	23
110 250	Ekstern revisor.....	23
120 100	Fylkesrådmannen	23
120 910	Fellesutgifter fylkesrådmannen	24
120 920	Ymse utg. v/fylkesrådmannen	24
120 930	Ymse tilskot	24
130 500	Eigedomsavdelinga	24
130 501	Administrasjonslokale	24
130 502	Velferdsbygg.....	24
140 100	Økonomi og organisasjonsdirektør	24
140 102	Leiarskapsutvikling	24
140 105	Organisasjonsutvikling.....	24
140 110	Kriseberedskap.....	24
140 200	HR seksjonen	24
140 201	Kantinebidrag	24
140 202	Retrettstillingar.....	24
140 203	Tillitsvalde.....	24
140 204	Attføring og omstilling	24
140 206	Velferd tilsette	24
140 207	HAMU	24
140 208	Personalopplæring.....	25
140 209	Læringsplassar i fylkeskomm.	25
140 210	Personalforsikring.....	25

140 211 Intern folkehelse	25	400 104 Adm. Kunst- og kulturformidling.....	29
140 220 Bedriftshelsetenesta	25	400 200 Fylkesarkiv.....	29
140 300 IT-seksjonen.....	25	400 230 Dokumentsenteret	29
140 301 Felles IT-utg.	25	400 310 Fylkesbibliotek	29
140 500 Kommunikasjonsseksjonen	25	400 320 Bokbåten	29
140 501 Kommunikasjonsrådgjeving.....	25	400 340 Bibliotekprosjekt.....	29
140 502 Fylkessekretariat	25	400 410 Tilskot idrettsarbeid.....	29
140 503 Info- og servicesenter	25	400 420 Idrettsprosjektet	29
140 900 Budsjettseksjonen	25	400 430 Tilskot spelemidler	29
140 910 Fylkeskassen.....	25	400 440 Tilskot kulturhusmidlar	29
140 920 Innkjøpsseksjonen.....	25	400 450 Friluftsføremål.....	29
160 100 Regionaldirektør	25	400 610 Arkeologisk registrering	29
160 101 Utviklingsmidlar direktør	25	400 620 Ålm. kulturvernformål.....	29
160 102 Fellesutgifter Regionalavdelinga.....	25	400 630 Kulturminneregistrering.....	30
160 200 Planseksjonen – drift	26	400 650 Vern kulturminne.....	30
160 201 Planseksjonen – prosjekt.....	26	400 660 Museer med statstilskot	30
160 300 Næringsseksjonen – drift.....	26	400 705 Musikkføremål	30
160 303 Handlingsprog. Næringsutvikl.–fylkesmidl.	26	400 710 Den kulturelle skulesekken	30
160 304 Landbruk	26	400 711 DKS – spelemidler	30
160 305 Næringsretta utviklingstiltak.....	26	400 712 Den kulturelle spaserstokken.....	30
160 308 Prosjekt med førebels driftstilskot.....	26	400 715 Kunstinstitusjonar	30
160 314 Lokalsamf. utvikl. og LivOGLyst	26	400 720 Ymse kunstføremål.....	30
160 319 Vestlandsrådet.....	26	400 725 Barne/ungdomstilskot	30
160 320 VRI	26	400 730 Vaksenopplæring.....	30
160 322 Omstillingsmidlar	26	400 735 Tilskot til andre.....	30
160 323 Konesjonskraftmidlar	26	400 740 Stønad etter vedtak	30
160 325 Etablerersenteret.....	26	400 745 Fylkesturnear – skulekonsertar	30
160 326 Invest in Bergen.....	27	400 760 Til rådvelde for kultur- og ressursutvalet... 30	
160 324 Folkehelsearbeid.....	27	400 770 Kulturelt utviklingsprogram	30
160 400 Klima- og naturressursseksjonen	27	400 780 Kulturbygg med regionale funksjonar	31
160 402 Klimaplan for Hordaland	27	600 100 Opplæringsavdelinga stab	31
160 403 Miljø	27	600 105 Fellesutgifter oppl.	31
160 404 Tilskotsmidlar jakt og fiske.....	27	600 200 Fellestenester	31
160 406 Vassregion	27	600 205 Opplæringsavd. - informasjonstenester	31
160 408 Skjelsandkonesjonar.....	27	600 210 Inntak	31
160 800 Seksjon for forskning, internasjonalisering .	27	600 250 Eksamenskontor.....	31
160 801 Internasjonale tenester - prosjekt	27	600 290 Teoriopplæring.....	31
160 802 Erasmus	27	600 300 Opplæringsavdelinga – skole	31
160 803 Aktiv ungdom.....	27	600 330 Vaksenopplæring.....	31
160 804 Nordsjøprogrammet.....	27	600 340 Spesial pedagogikk.....	31
160 805 Regionalt forskningsfond	27	600 350 Senter for utd. og yrkesrådgjeving	31
300 100 Samferdselsavdelinga	27	600 380 Fagskole administrasjon	31
300 240 Transportordning for funksjonshemma	28	600 390 Krim.omsorg koordinering.....	31
300 250 Strategi- og handlingsplan.....	28	600 400 Fagopplæring	31
300 270 Terminalar og kollektivknutepunkt	28	600 410 Fagprøvar	32
300 280 Innfartsparkering.....	28	600 420 Y-nemnda	32
300 290 Til rådvelde for Samferdselsutvalet	28	600 450 OT/PPT.....	32
300 320 Skoleskyss vg. skole	28	600 510 FAU fagutval.....	32
300 410 Vedlikehald fylkesvegar.....	28	600 520 VBV, pedagogisk leing.....	32
300 415 Miljø og trafikksikring	28	600 530 Pedagogisk utv.arbeid	32
310 100 Skyss.....	28	600 540 IKT aktiviteter.....	32
310 200 Skyss - generell drift.....	28	600 550 Komp.utv. fagopplæring.....	32
310 210 Fylkesvegferjer	28	600 560 Pedagogisk utviklingsarbeid	32
310 220 Bilruter	28	600 570 Internasjonalisering.....	32
310 225 Tilskot båtruter.....	28	600 580 Elevretta tiltak	32
310 235 Bybanen	28	600 600 Utstyr v.g. skolar	32
320 100 Bybanebygg Kokstad.....	28	600 605 Digital skole	32
320 200 Parkeringsanlegg kollektiv	28	600 610 Nye kl.tilbod – ombygg/utst.....	32
400 100 Kultur og idrettsavdelinga	29	600 620 Felleseksamen.....	32
400 101 Administrasjon idrett.....	29	600 640 Gjestelevlar	32
400 102 Administrasjon kulturminnevern	29	600 660 Refusjonsutgifter VO.....	33
		600 680 Privatisteksamen	33
		600 685 Sos.ped. tilbod.....	33
		600 690 Ekstern spesialundervisning	33
		600 700 Særskilt undervisning	33
		600 705 Tiltak tilrettelagt opplæring.....	33

600 720	Ekstra språkoppføring.....	33
600 730	Tilskott elevorganisasjonar	33
600 750	Tilskott private skolar.....	33
600 760	Lærlingoppføring.....	33
600 770	Instruktøroppføring	33
600 780	Lærlingtilskott	33
600 790	Skoleportalen	33
600 960	Utstyr skolane – investering	33
600 980	Felleskostnader vgs.....	33
600 990	Reguleringskonto.....	33
600 991	Tilskott NDLA.....	33
600 992	Gratis læremidler	34
600 993	Skolebibliotek	34
600 994	Samarbeid skule/næringsliv	34
600 997	Fagskole.....	34
600 998	Helsefagskule.....	34
700 100	Skatt	34
700 200	Rammetilskott.....	34
710 100	Renter.....	34
710 200	Avdrag	34
720 100	Lønsavsetjing	34
720 200	Tilleggsøyvingskonto fylkesutvalet.....	34
720 900	Udisponert sum	34
730 100	Konsesjonskraftinntekter	34
730 500	Eidfjordavtalen.....	34
773 100	Div. utl. objekt.....	34
775 100	Vedlikehald vg. skular.....	34
775 200	Kartlegging av bygningsmassen.....	35
775 300	Driftsleiartenesta, reinhald.....	35
776 100	Bygningsforsikring	35
776 200	Forsikring bygningar	35
776 300	Innbo / løssøreforsikring.....	35
779 100	Bystasjonen	35
779 200	Fylkeskommunale bussanlegg	35
779 300	Skysstasjonar / terminalar	35
779 350	Båtterminalar	35
779 500	Leigde eigedomar – bybanen	35
779 600	Eigedomsavd. Innfartsparkering.....	35
779 700	Sjåførfasilitetar.....	35
790 100	Interne finansieringstransaksjonar.....	35
790 200	Tilbakebetaling av underskot – skular	35
790 300	Premieavvik	35
790 301	Amortisering av tidlegare års premieavvik 35	

Kostra-funksjon

Politiske organ og administrasjon

400	Politisk styring.....	39
410	Kontroll og revisjon	39
420	Administrasjon	39
421	Eigedomsforvaltning.....	39
430	Administrasjonslokale.....	39

Fellesfunksjonar

470	Årets premieavvik.....	39
471	Amortisering av tidlegare års premieavvik 39	
480	Diverse fellesutgifter.....	39

Opplæring

510	Skolelokale, forvaltning og internat.....	39
515	Skoleforvaltning.....	39
520	Pedagogisk leiging, fellesutg. gjesteelevar. 39	
521	Studiespesialisering.....	40

522	Bygg- og anleggsteknikk.....	40
523	Elektrofag	40
524	Design og handverksfag.....	40
525	Restaurant- og næringsmiddelfag.....	40
526	Helse- og sosialfag	40
527	Idrettsfag.....	40
528	Teknikk og industriell produksjon.....	40
529	Musikk, dans og drama.....	40
530	Medier og kommunikasjon.....	40
531	Naturbruk.....	40
532	Service og samferdsel	41
554	Fagskole	41
559	Landslinjer	41
561	OT/PPT.....	41
562	Spesialundervisning, tilpassa oppl.....	41
570	Fagopplæring i arbeidslivet.....	41
581	Vaksenopplæring etter opplæringslova	41
590	Andre undervisningsføremål.....	41

Tannhelse

660	Tannhelsetenesta fellesfunksjonar	41
665	Tannhelsetenesta pasientbehandling	41

Regional utvikling

701	Tilrettelegging, støtte for næringslivet.....	41
710	Fylkeskomm. næringsverksemd	42
711	Konsesjonskraft.....	42
715	Lokal og regional utvikling	42
716	Friluftsliv og miljø	42

Samferdsel

722	Fylkesveggar	42
730	Bilruter	42
731	Fylkesvegferjer	42
732	Båtruter.....	42
733	Transportordning for funksjonshemma	42
734	Sporveggar og forstadsbaner	42

Kultur

740	Bibliotek.....	42
750	Kulturminnevern.....	43
760	Museer.....	43
771	Kunstformidling.....	43
775	Idrett	43
790	Andre kulturaktivitetar	43

Frie inntekter

800	Skatt	43
840	Rammetilskott.....	43
860	Motpost avskrivningar.....	43

Renter og avdrag

870	Renter/utbytte og lån	43
880	Interne finansieringstransaksjonar	43

ØKONOMIPLAN

Hovudoversikter.....	47
----------------------	----

Hovudoversikter

BUDSJETTSKJEMA 2 - INVESTERINGSBUDSJETTET

	Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Investeringar i anleggsmidler	4 271 975	3 330 600	2 541 800
Utlån og forskotteringar	71 269	5 000	5 000
Avdrag på lån	8 000		
Avsetjingar	51 526		
ÅRETS FINANSIERINGSBEHOV	4 402 770	3 335 600	2 546 800
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidler	-1 251 723	-1 463 500	-1 246 300
Inntekter frå sal av anleggsmidler	-136 235	-8 000	-10 000
Tilskot til investeringar	-2 522 122	-1 710 800	-1 195 500
Mottekne avdrag på utlån og refusjonar	-54 110	-35 000	-25 000
Andre inntekter	-271 826		
SUM EKSTERN FINANSIERING	-4 236 016	-3 217 300	-2 476 800
Overført frå driftsbudsjettet	-102 000	-90 000	-70 000
Bruk av avsetjingar	-64 758	-28 300	
SUM FINANSIERING	-4 402 774	-3 335 600	-2 546 800
Udekket/udisponert	-4	0	0
Spesifikasjon av investeringar i anleggsmidler:			
Samferdsel	3 445 327	2 512 600	1 935 800
Kultur	695	3 000	3 000
Tannhelse	12 904	25 000	10 000
Opplæring	689 229	757 000	535 000
Fellesfunksjonar	69 153	33 000	58 000
Aktivitetar utanfor fylkeskomm. ansvarsområde	54 667		
SUM INVESTERINGAR I ANLEGGSMIDLAR	4 271 975	3 330 600	2 541 800

ØKONOMISK OVERSYN - DRIFT

	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Brukarbetalingar	-111 818	-100 000
Andre sals- og leigeinntekter	-1 070 046	-1 102 867
Overføringar med krav til motyting	-357 860	-321 281
Rammetilskot	-3 046 100	-3 144 000
Andre statlege overføringar	-308 377	-373 115
Andre overføringar	-21 220	-26 520
Inntekts- og formuesskatt	-3 090 700	-3 226 000
Eigedomsskatt		
Andre direkte og indirekte skattar		
SUM DRIFTSINNTEKTER	-8 006 121	-8 293 783
Lønsutgifter	2 907 611	2 823 256
Sosiale utgifter	156 053	275 069
Kjøp av varer og tenester som inngår i kommunal tenesteprod.	984 367	1 055 854
Kjøp av tenester som erstattar kommunal tenesteprod.	2 419 798	2 505 263
Overføringar	790 265	834 234
Avskrivningar		
Fordelte utgifter	-14 773	-31 493
SUM DRIFTSUTGIFTER	7 243 321	7 462 183
BRUTTO DRIFTSRESULTAT	-762 800	-831 600
Renteinntekter og utbytte	-15 700	-14 400
Mottekne avdrag på utlån		
SUM EKSTERNE FINANSINNTEKTER	-15 700	-14 400
Renteutgifter og låneomkostningar	252 200	242 000
Avdrag på lån	442 000	509 000
Utlån		
SUM EKSTERNE FINANSUTGIFTER	694 200	751 000
RESULTAT EKSTERNE FINANSTRANSAKSJONAR	678 500	736 600
Motpost avskrivningar		
NETTO DRIFTSRESULTAT	-84 300	-95 000
Bruk av tidlegare års rekneskapsmessige mindreforbr.		
Bruk av disposisjonsfond	-5 700	
Bruk av bundne fond		
Bruk av likviditetsreserve		
SUM BRUK AV AVSETJINGAR	-5 700	0
Overført til investeringsbudsjettet	90 000	70 000
Avsett til dekning av tidlegare års rekneskapsmessige meirforbr.		
Avsett til disposisjonsfond		25 000
Avsett til bundne fond		
Avsett til likviditetsreserven		
SUM AVSETJINGAR	90 000	95 000
REKNESKAPSMESSIG MEIRFORBRUK/MINDREFORBRUK	0	0

ØKONOMISK OVERSYN - INVESTERING

	Budsjett 2016	Budsjett 2017
Sal av driftsmidler og fast eiendom	-8 000	-10 000
Andre salsinntekter		
Overføringer med krav til motyting	-1 492 400	-1 031 500
Statleige overføringer	-218 400	-164 000
Andre overføringer		
Renteinntekter og utbytte		
SUM INNTEKTER	-1 718 800	-1 205 500
Lønsutgifter		
Sosiale utgifter		
Kjøp av varer og tenester som inngår i komm. tenesteprod.	3 255 600	2 451 800
Kjøp av tenester som erstatter komm. tenesteprod.		
Overføringer	75 000	90 000
Renteutgifter og omkostninger		
Fordelte utgifter		
SUM UTGIFTER	3 330 600	2 541 800
Avdrag på lån		
Utlån		
Kjøp av aksjar og andelar	5 000	5 000
Avsett til ubundne investeringsfond		
Avsett til bundne fond		
Avsett til likviditetsreserven		
SUM FINANSIERINGSTRANS.	5 000	5 000
FINANSIERINGSBEHOV	1 616 800	1 341 300
Bruk av lån	-1 463 500	-1 246 300
Sal av aksjar og andelar		
Motteke avdrag på utlån	-35 000	-25 000
Overført frå driftsbudsjettet	-90 000	-70 000
Bruk av disposisjonsfond	-28 300	
Bruk av ubundne investeringsfond		
Bruk av bundne fond		
Bruk av likviditetsreserve		
SUM FINANSIERING	-1 616 800	-1 341 300
UDEKKA/UDISPONERT	0	0

DRIFTSBUDSJETT

Organisasjonsstad

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>100 - Politisk verksemd</u>	Driftsutgifter	29 289	27 466	29 560	7,6 %
	Driftsinntekter	-741			
	Netto	28 549	27 466	29 560	7,6 %
<u>110 - Kontrollorgan</u>	Driftsutgifter	7 740	8 003	8 841	10,5 %
	Driftsinntekter	-3 325	-2 100	-2 562	22,0 %
	Netto	4 414	5 903	6 279	6,4 %
<u>120 - Fylkesrådmann</u>	Driftsutgifter	24 585	18 320	19 520	6,6 %
	Driftsinntekter	-1 824			
	Netto	22 761	18 320	19 520	6,6 %
<u>130 - Egedomsavdelinga</u>	Driftsutgifter	64 735	46 208	48 509	5,0 %
	Driftsinntekter	-11 978	-7 690	-7 145	-7,1 %
	Netto	52 757	38 518	41 364	7,4 %
<u>140 - Økonomi og organisasjonsavd.</u>	Driftsutgifter	182 089	162 236	174 750	7,7 %
	Driftsinntekter	-21 237	-7 550	-11 300	49,7 %
	Netto	160 852	154 686	163 450	5,7 %
<u>160 - Regionalavdelinga</u>	Driftsutgifter	280 849	228 086	188 635	-17,3 %
	Driftsinntekter	-192 464	-141 229	-104 635	-25,9 %
	Netto	88 385	86 857	84 000	-3,3 %
<u>300 - Samferdsel</u>	Driftsutgifter	1 093 144	596 860	612 932	2,7 %
	Driftsinntekter	-193 099	-88 555	-90 648	2,4 %
	Netto	900 045	508 305	522 284	2,8 %
<u>310 - Skyss</u>	Driftsutgifter	2 293 198	2 380 837	2 472 600	3,9 %
	Driftsinntekter	-905 871	-1 010 727	-1 128 200	11,6 %
	Netto	1 387 327	1 370 110	1 344 400	-1,9 %
<u>320 - Eigedom bybanen</u>	Driftsutgifter			2 439	
	Driftsinntekter			-5	
	Netto			2 434	
<u>400 - Kultur</u>	Driftsutgifter	456 078	338 980	362 194	6,8 %
	Driftsinntekter	-262 458	-146 493	-163 165	11,4 %
	Netto	193 621	192 487	199 029	3,4 %
<u>500 - Tannhelseavd.</u>	Driftsutgifter	38 566	27 104	27 774	2,5 %
	Driftsinntekter	-3 425	-5 201	-5 305	2,0 %
	Netto	35 141	21 903	22 469	2,6 %
<u>510 - Tannhelsedistrikt sentrum</u>	Driftsutgifter	78 974	75 109	77 311	2,9 %
	Driftsinntekter	-18 935	-19 352	-19 739	2,0 %
	Netto	60 039	55 757	57 572	3,3 %
<u>520 - Tannhelsedistrikt nord</u>	Driftsutgifter	57 535	51 744	53 266	2,9 %
	Driftsinntekter	-22 622	-18 435	-18 803	2,0 %
	Netto	34 914	33 309	34 463	3,5 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>530 - Tannhelse</u>	Driftsutgifter	63 987	58 203	59 897	2,9 %
	Driftsinntekter	-22 572	-17 635	-17 988	2,0 %
	Netto	41 415	40 568	41 909	3,3 %
<u>540 - Tannhelse</u>	Driftsutgifter	31 647	30 980	31 881	2,9 %
	Driftsinntekter	-8 738	-8 793	-8 969	2,0 %
	Netto	22 909	22 187	22 912	3,3 %
<u>550 - Tannhelse</u>	Driftsutgifter	26 829	25 378	26 107	2,9 %
	Driftsinntekter	-10 374	-10 021	-10 222	2,0 %
	Netto	16 455	15 357	15 885	3,4 %
<u>560 - TK Vest avd Hordaland</u>	Driftsutgifter	43 480	35 009	41 026	17,2 %
	Driftsinntekter	-32 669	-32 389	-33 236	2,6 %
	Netto	10 811	2 620	7 790	197,3 %
<u>600 - Opplæringsavd.</u>	Driftsutgifter	674 734	680 987	750 332	10,2 %
	Driftsinntekter	-173 698	-95 116	-105 089	10,5 %
	Netto	501 036	585 871	645 243	10,1 %
<u>611 - Os gymnas</u>	Driftsutgifter	25 856	20 844	21 301	2,2 %
	Driftsinntekter	-2 346	-481	-493	2,5 %
	Netto	23 510	20 363	20 808	2,2 %
<u>612 - Fana gymnas</u>	Driftsutgifter	34 078	26 061		-100,0 %
	Driftsinntekter	-1 912			
	Netto	32 167	26 061		-100,0 %
<u>614 - Voss gymnas</u>	Driftsutgifter	44 060	35 799	21 859	-38,9 %
	Driftsinntekter	-4 735	-286	-292	2,1 %
	Netto	39 325	35 513	21 567	-39,3 %
<u>615 - Øystese gymnas</u>	Driftsutgifter	26 436	19 747	18 255	-7,6 %
	Driftsinntekter	-5 221	-628	-643	2,4 %
	Netto	21 214	19 119	17 612	-7,9 %
<u>617 - Tertnes vgs.</u>	Driftsutgifter	47 626	37 189	35 852	-3,6 %
	Driftsinntekter	-4 950	-943	-967	2,5 %
	Netto	42 676	36 246	34 885	-3,8 %
<u>619 - U. Pihl videregående skole</u>	Driftsutgifter	35 961	29 645	26 644	-10,1 %
	Driftsinntekter	-1 565			
	Netto	34 396	29 645	26 644	-10,1 %
<u>620 - Langhaugen videregående skole</u>	Driftsutgifter	58 869	56 435	54 240	-3,9 %
	Driftsinntekter	-2 481			
	Netto	56 388	56 435	54 240	-3,9 %
<u>621 - Bergen Katedralskole</u>	Driftsutgifter	91 985	82 826	88 815	7,2 %
	Driftsinntekter	-7 544			
	Netto	84 441	82 826	88 815	7,2 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
623 - Bømlo vidaregåande skule	Driftsutgifter	37 204	32 491	30 728	-5,4 %
	Driftsinntekter	-1 536			
	Netto	35 668	32 491	30 728	-5,4 %
625 - Osterøy vidaregåande skule	Driftsutgifter	36 694	27 628	26 544	-3,9 %
	Driftsinntekter	-2 562	-746	-765	2,5 %
	Netto	34 133	26 882	25 779	-4,1 %
626 - Sandsli videregående skole	Driftsutgifter	57 298	50 097	49 724	-0,7 %
	Driftsinntekter	-4 304	-918	-943	2,7 %
	Netto	52 994	49 179	48 781	-0,8 %
628 - Odda vidaregåande skule	Driftsutgifter	45 962	42 881	37 827	-11,8 %
	Driftsinntekter	-4 261	-557	-1 770	217,8 %
	Netto	41 701	42 324	36 057	-14,8 %
630 - Kvinnherad vidaregåande skule	Driftsutgifter	66 251	54 017	48 940	-9,4 %
	Driftsinntekter	-6 591	-980	-1 004	2,4 %
	Netto	59 660	53 037	47 936	-9,6 %
631 - Rubbestadnes vgs.	Driftsutgifter	26 304	22 657	19 701	-13,0 %
	Driftsinntekter	-2 538	-1 400	-1 444	3,1 %
	Netto	23 765	21 257	18 257	-14,1 %
632 - Voss vidaregåande skule	Driftsutgifter	61 962	40 424	10 470	-74,1 %
	Driftsinntekter	-8 517	-35	-36	2,9 %
	Netto	53 446	40 389	10 434	-74,2 %
633 - Slåtthaug videregående skole	Driftsutgifter	64 553	55 323	55 420	0,2 %
	Driftsinntekter	-3 914			
	Netto	60 639	55 323	55 420	0,2 %
634 - Knarvik vidaregåande skule	Driftsutgifter	134 036	118 054	116 386	-1,4 %
	Driftsinntekter	-6 220	-613	-627	2,3 %
	Netto	127 816	117 441	115 759	-1,4 %
635 - Norheimsund vidaregåande skule	Driftsutgifter	24 111	17 171	13 784	-19,7 %
	Driftsinntekter	-2 181	-437	-448	2,5 %
	Netto	21 930	16 734	13 336	-20,3 %
636 - Laksevåg videregående skole	Driftsutgifter	100 200	91 581	88 329	-3,6 %
	Driftsinntekter	-8 396	-4 389	-4 388	0,0 %
	Netto	91 804	87 192	83 941	-3,7 %
637 - Arna vidaregåande skule	Driftsutgifter	25 625	18 120	31 509	73,9 %
	Driftsinntekter	-1 912	-339	-347	2,4 %
	Netto	23 713	17 781	31 162	75,3 %
638 - Åsane videregående skole	Driftsutgifter	79 123	87 448	81 193	-7,2 %
	Driftsinntekter	-9 644	-26 585	-2 190	-91,8 %
	Netto	69 480	60 863	79 003	29,8 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
639 - Årstad videregående skole	Driftsutgifter	172 779	135 303	114 479	-15,4 %
	Driftsinntekter	-16 015	-100	-100	0,0 %
	Netto	156 764	135 203	114 379	-15,4 %
641 - Austrheim vidaregåande skule	Driftsutgifter	40 916	34 927	32 833	-6,0 %
	Driftsinntekter	-4 053	-761	-776	2,0 %
	Netto	36 862	34 166	32 057	-6,2 %
642 - Bergen tekniske fagskole	Driftsutgifter	72 052	59 259	95 733	61,6 %
	Driftsinntekter	-6 334	-3 253	-3 253	0,0 %
	Netto	65 718	56 006	92 480	65,1 %
643 - Askøy videregående skole	Driftsutgifter	70 072	58 762	56 680	-3,5 %
	Driftsinntekter	-3 560	-100	-100	0,0 %
	Netto	66 512	58 662	56 580	-3,5 %
644 - Fusa vidaregåande skule	Driftsutgifter	48 881	39 259	45 089	14,9 %
	Driftsinntekter	-5 694			
	Netto	43 187	39 259	45 089	14,9 %
645 - Sotra vidaregåande skule	Driftsutgifter	112 139	99 223	96 258	-3,0 %
	Driftsinntekter	-5 820	-2 116	-2 157	1,9 %
	Netto	106 319	97 107	94 101	-3,1 %
646 - Os vidaregåande skule	Driftsutgifter	87 100	78 442	69 246	-11,7 %
	Driftsinntekter	-21 675	-12 636	-12 852	1,7 %
	Netto	65 425	65 806	56 394	-14,3 %
647 - Fyllingsdalen videregående sko	Driftsutgifter	57 467	48 591	53 869	10,9 %
	Driftsinntekter	-2 278			
	Netto	55 189	48 591	53 869	10,9 %
648 - Austevoll vgs.	Driftsutgifter	34 922	23 508	24 148	2,7 %
	Driftsinntekter	-10 502	-758	-773	2,0 %
	Netto	24 420	22 750	23 375	2,7 %
650 - Voss Husflidsskule	Driftsutgifter	15 607	10 987	4 773	-56,6 %
	Driftsinntekter	-1 548	-289	-296	2,4 %
	Netto	14 059	10 698	4 477	-58,2 %
652 - Fitjar vidaregåande skule	Driftsutgifter	35 236	29 881	28 525	-4,5 %
	Driftsinntekter	-3 658	-652	-670	2,8 %
	Netto	31 577	29 229	27 855	-4,7 %
653 - Rogne vidaregåande skule	Driftsutgifter	24 369	20 291	6 665	-67,2 %
	Driftsinntekter	-2 064			
	Netto	22 305	20 291	6 665	-67,2 %
655 - Bergen maritime vidaregåande s	Driftsutgifter	85 616	72 965	40 112	-45,0 %
	Driftsinntekter	-17 084	-4 323	-4 367	1,0 %
	Netto	68 532	68 642	35 745	-47,9 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>656 - Lønborg videregående skole</u>	Driftsutgifter	28 723	19 818		-100,0 %
	Driftsinntekter	-5 120	-604		-100,0 %
	Netto	23 603	19 214		-100,0 %
<u>657 - Hjeltnes vgs.</u>	Driftsutgifter	23 284	12 675	6 632	-47,7 %
	Driftsinntekter	-7 211	-352	-83	-76,4 %
	Netto	16 073	12 323	6 549	-46,9 %
<u>658 - Stend Vidaregåande skule</u>	Driftsutgifter	116 642	91 141	94 207	3,4 %
	Driftsinntekter	-23 881	-1 836	-1 859	1,3 %
	Netto	92 761	89 305	92 348	3,4 %
<u>659 - Voss Jordbruksskule</u>	Driftsutgifter	51 335	40 150		-100,0 %
	Driftsinntekter	-9 989	-5 823		-100,0 %
	Netto	41 346	34 327		-100,0 %
<u>660 - Etne vidaregåande skule</u>	Driftsutgifter	17 314	14 034	11 607	-17,3 %
	Driftsinntekter	-1 020			
	Netto	16 294	14 034	11 607	-17,3 %
<u>661 - Olsvikåsen videregående skole</u>	Driftsutgifter	66 502	58 554	59 550	1,7 %
	Driftsinntekter	-5 227	-1 306	-1 333	2,1 %
	Netto	61 276	57 248	58 217	1,7 %
<u>663 - Nordahl Grieg vgs.</u>	Driftsutgifter	137 346	111 594	106 771	-4,3 %
	Driftsinntekter	-10 652	-704	-718	2,0 %
	Netto	126 694	110 890	106 053	-4,4 %
<u>664 - Garnes vidaregåande skule</u>	Driftsutgifter	28 248	18 648		-100,0 %
	Driftsinntekter	-2 079			
	Netto	26 170	18 648		-100,0 %
<u>665 - Stord vidaregåande skule</u>	Driftsutgifter	125 030	107 397	107 996	0,6 %
	Driftsinntekter	-15 016	-7 324	-7 323	0,0 %
	Netto	110 014	100 073	100 673	0,6 %
<u>667 - Amalie Skram vgs.</u>	Driftsutgifter	124 011	85 996	82 269	-4,3 %
	Driftsinntekter	-10 722			
	Netto	113 289	85 996	82 269	-4,3 %
<u>Nye skular Voss</u>	Driftsutgifter			98 620	
	Driftsinntekter				
	Netto			98 620	
<u>685 - Opplæring innen kriminalomsorg</u>	Driftsutgifter	32 685	25 000		-100,0 %
	Driftsinntekter	-32 896	-25 000		-100,0 %
	Netto	-211			
<u>689 - Hyssingen produksjonsskole</u>	Driftsutgifter	12 231	10 000	11 102	11,0 %
	Driftsinntekter	-1 879		-800	
	Netto	10 353	10 000	10 302	3,0 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
690 - Manger folkehøgskule	Driftsutgifter	19 807	3 225	2 625	-18,6 %
	Driftsinntekter	-15 493			
	Netto	4 314	3 225	2 625	-18,6 %
700 - Frie inntekter	Driftsinntekter	-6 005 926	-6 136 800	-6 370 000	3,8 %
	Netto	-6 005 926	-6 136 800	-6 370 000	3,8 %
710 - Renter/avdrag	Driftsutgifter	607 050	694 200	751 000	8,2 %
	Driftsinntekter	-119 676	-39 300	-33 000	-16,0 %
	Netto	487 374	654 900	718 000	9,6 %
720 - Ufordelte løyvingar	Driftsutgifter		72 471	68 729	-5,2 %
	Driftsinntekter		-3 000		
	Netto		69 471	68 729	-1,1 %
730 - Konesjonskraft	Driftsutgifter	56 914	50 000	50 000	0,0 %
	Driftsinntekter	-124 506	-120 000	-106 000	-11,7 %
	Netto	-67 592	-70 000	-56 000	-20,0 %
773 - Diverse utleie objekt	Driftsutgifter	1 323		9 500	
	Driftsinntekter	-4 729	-2 800	-5 275	88,4 %
	Netto	-3 406	-2 800	4 225	-250,9 %
775 - Vedlikehold vg. skular	Driftsutgifter	92 567	76 037	175 615	131,0 %
	Driftsinntekter	-13 442	-510	-3 220	531,4 %
	Netto	79 125	75 527	172 395	128,3 %
776 - Bygn.forsikring	Driftsutgifter	3 078	5 250	4 800	-8,6 %
	Driftsinntekter	-1 575			
	Netto	1 504	5 250	4 800	-8,6 %
779 - Selskap/eigedomar Samferdsel	Driftsutgifter	38 046	15 129	16 253	7,4 %
	Driftsinntekter	-22 710	-15 624	-19 471	24,6 %
	Netto	15 336	-495	-3 218	550,1 %
790 - Avslutningsposterigar	Driftsutgifter	147 290	79 909	148 895	86,3 %
	Driftsinntekter	-653 024	-23 980	-21 882	-8,7 %
	Netto	-505 734	55 929	127 013	127,1 %

Spesifikasjon på Ansvarsstad

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
100110 - Fylkesting	Driftsutgifter	9 200	9 400	2,2 %
	Netto	9 200	9 400	2,2 %
100120 - Fylkesutval/adm.utv.	Driftsutgifter	3 500	3 650	4,3 %
	Netto	3 500	3 650	4,3 %
100130 - Ymse møter, utval og råd	Driftsutgifter	1 000	1 100	10,0 %
	Netto	1 000	1 100	10,0 %
100210 - Kultur og ressursutvalet	Driftsutgifter	1 300	1 200	-7,7 %
	Netto	1 300	1 200	-7,7 %
100220 - Opplæring og helseutvalet	Driftsutgifter	1 300	1 400	7,7 %
	Netto	1 300	1 400	7,7 %
100230 - Samferdselsutvalet	Driftsutgifter	1 500	1 400	-6,7 %
	Netto	1 500	1 400	-6,7 %
100310 - Fylkeseldreråd	Driftsutgifter	400	410	2,5 %
	Netto	400	410	2,5 %
100320 - Rådet for menneske m. neds. funksj.evne	Driftsutgifter	400	410	2,5 %
	Netto	400	410	2,5 %
100330 - Ungdommens Fylkesting	Driftsutgifter	280	280	0,0 %
	Netto	280	280	0,0 %
100410 - Frikjøp av repr.	Driftsutgifter	2 335	2 400	2,8 %
	Netto	2 335	2 400	2,8 %
100420 - Stønad pol.parti	Driftsutgifter	5 589	5 730	2,5 %
	Netto	5 589	5 730	2,5 %
100430 - Tilskot til opposisjonsgrupper	Driftsutgifter	662	680	2,7 %
	Netto	662	680	2,7 %
100510 - Val	Driftsutgifter		1 500	
	Netto		1 500	
110150 - Sekreteriat for kontrollutvale	Driftsutgifter	4 287	4 372	2,0 %
	Driftsinntekter	-2 100	-1 900	-9,5 %
	Netto	2 187	2 472	13,0 %
110200 - Kontrollutval	Driftsutgifter	1 114	1 120	0,5 %
	Netto	1 114	1 120	0,5 %
110250 - Ekstern revisor	Driftsutgifter	2 602	3 349	28,7 %
	Driftsinntekter		-662	
	Netto	2 602	2 687	-125,4 %
120100 - Fylkesrådmann	Driftsutgifter	2 200	2 400	9,1 %
	Netto	2 200	2 400	9,1 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
120910 - Fellesutgifter	Driftsutgifter	15 360	16 085	4,7 %
	Netto	15 360	16 085	4,7 %
120920 - Ymse utg. v/f.rådm.	Driftsutgifter	100	125	25,0 %
	Netto	100	125	25,0 %
120930 - Ymse tilskot	Driftsutgifter	660	910	37,9 %
	Netto	660	910	37,9 %
130500 - Eigedomsavdelinga	Driftsutgifter	27 812	24 817	-10,8 %
	Driftsinntekter	-5 250	-5 000	-4,8 %
	Netto	22 562	19 817	-12,2 %
130501 - Administrasjonslokale	Driftsutgifter	18 221	23 517	29,1 %
	Driftsinntekter	-2 400	-2 100	-12,5 %
	Netto	15 821	21 417	35,4 %
130502 - Velferdsbygg	Driftsutgifter	175	175	0,0 %
	Driftsinntekter	-40	-45	12,5 %
	Netto	135	130	-3,7 %
140100 - Økonomi- og organisasjonsavd.	Driftsutgifter	4 506	5 560	23,4 %
	Netto	4 506	5 560	23,4 %
140102 - Leiarskapsutvikling	Driftsutgifter	1 500	1 500	0,0 %
	Netto	1 500	1 500	0,0 %
140105 - Organisasjonsutvikling	Driftsutgifter	1 000	6 250	525,0 %
	Netto	1 000	6 250	525,0 %
140110 - Kriseberedskap	Driftsutgifter	30	30	0,0 %
	Netto	30	30	0,0 %
140200 - HR-seksjonen	Driftsutgifter	19 588	20 210	3,2 %
	Netto	19 588	20 210	3,2 %
140201 - Kantinebidrag	Driftsutgifter	800		-100,0 %
	Netto	800		-100,0 %
140202 - Retrettstill.	Driftsutgifter	3 100	3 000	-3,2 %
	Netto	3 100	3 000	-3,2 %
140203 - Tillitsvalde	Driftsutgifter	7 361	7 900	7,3 %
	Netto	7 361	7 900	7,3 %
140204 - Attfør. og omstilling	Driftsutgifter	10 000	10 000	0,0 %
	Netto	10 000	10 000	0,0 %
140206 - Velferd tilsette	Driftsutgifter	565	580	2,7 %
	Netto	565	580	2,7 %
140207 - HAMU	Driftsutgifter	45	45	0,0 %
	Netto	45	45	0,0 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
140208 - Personaloppl.	Driftsutgifter	1 300	1 300	0,0 %
	Netto	1 300	1 300	0,0 %
140209 - Lærlingeplassar i fylkeskomm.	Driftsutgifter	2 000	3 000	50,0 %
	Netto	2 000	3 000	50,0 %
140210 - Personalforsikring	Driftsutgifter	7 500	7 000	-6,7 %
	Driftsinntekter	-6 700	-4 500	-32,8 %
	Netto	800	2 500	212,5 %
140211 - Intern folkehelse	Driftsutgifter	690	700	1,4 %
	Netto	690	700	1,4 %
140220 - Bedriftshelsetenesta	Driftsutgifter	5 747	5 100	-11,3 %
	Netto	5 747	5 100	-11,3 %
140300 - IT-seksjonen	Driftsutgifter	23 624	24 160	2,3 %
	Netto	23 624	24 160	2,3 %
140301 - Felles IT-utg.	Driftsutgifter	27 300	33 500	22,7 %
	Driftsinntekter		-6 000	
	Netto	27 300	27 500	0,7 %
140500 - Kommunikasjonsseksjonen	Driftsutgifter	14 880	2 180	-85,3 %
	Netto	14 880	2 180	-85,3 %
140501 - Kommunikasjonsrådgivning	Driftsutgifter		5 385	
	Netto		5 385	
140502 - Fylkessekretariat	Driftsutgifter		5 960	
	Netto		5 960	
140503 - Informasjons- og servicesenter	Driftsutgifter	3 040	3 455	13,7 %
	Netto	3 040	3 455	13,7 %
140900 - Budsjettseksjonen	Driftsutgifter	4 380	4 600	5,0 %
	Driftsinntekter	-50		
	Netto	4 330	4 600	6,2 %
140910 - Fylkeskassen	Driftsutgifter	10 900	11 115	2,0 %
	Netto	10 900	11 115	2,0 %
140920 - Innkjøpsseksjonen	Driftsutgifter	12 380	12 220	-1,3 %
	Driftsinntekter	-800	-800	0,0 %
	Netto	11 580	11 420	-1,4 %
160100 - Regionalavdelinga	Driftsutgifter	5 424	5 367	-1,1 %
	Netto	5 424	5 367	-1,1 %
160101 - Utviklingsmidlar direktør	Driftsutgifter	800	816	2,0 %
	Netto	800	816	2,0 %
160102 - Fellesutgifter Regionalavdelin	Driftsutgifter	965	984	2,0 %
	Netto	965	984	2,0 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
160200 - Planseksjonen - Drift	Driftsutgifter	7 130	5 814	-18,5 %
	Netto	7 130	5 814	-18,5 %
160201 - Planseksjonen - Prosjekt	Driftsutgifter	2 965	2 724	-8,1 %
	Netto	2 965	2 724	-8,1 %
160300 - Næringsseksjonen - Drift	Driftsutgifter	11 667	13 551	16,1 %
	Netto	11 667	13 551	16,1 %
160302 - HNH - statlege overføringar	Driftsutgifter	47 300	45 430	-4,0 %
	Driftsinntekter	-47 300	-45 430	-4,0 %
	Netto			
160303 - HNH - fylkesmidlar	Driftsutgifter	3 387	3 455	2,0 %
	Netto	3 387	3 455	2,0 %
160304 - Landbruk	Driftsutgifter	1 200	1 200	0,0 %
	Driftsinntekter	-1 200	-1 200	0,0 %
	Netto			
160305 - Næringsretta utviklingstiltak	Driftsutgifter	17 000		-100,0 %
	Driftsinntekter	-17 000		-100,0 %
	Netto			
160308 - Prosjekt med førebels driftsti	Driftsutgifter	15 733	12 048	-23,4 %
	Netto	15 733	12 048	-23,4 %
160314 - Lokalsamfunnsutvikling og LivO	Driftsutgifter	900	800	-11,1 %
	Netto	900	800	-11,1 %
160319 - Vestlandsrådet	Driftsutgifter	1 300	500	-61,5 %
	Driftsinntekter	-2 000	-300	-85,0 %
	Netto	-700	200	-128,6 %
160320 - VRI	Driftsutgifter	1 700	2 000	17,6 %
	Driftsinntekter	-1 700	-2 000	17,6 %
	Netto			
160322 - Omstillingsmidlar	Driftsutgifter	20 000		-100,0 %
	Driftsinntekter	-20 000		-100,0 %
	Netto			
160323 - Konesjonskraftmidlar	Driftsutgifter	9 250	9 435	2,0 %
	Netto	9 250	9 435	2,0 %
160324 - Folkehelsearbeid	Driftsutgifter	4 100	4 078	-0,5 %
	Driftsinntekter	-200	-100	-50,0 %
	Netto	3 900	3 978	2,0 %
160325 - Etablerersenteret	Driftsutgifter		3 000	
	Driftsinntekter		-1 500	
	Netto		1 500	

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
160326 - Invest in Bergen	Driftsutgifter		4 000	
	Driftsinntekter		-2 000	
	Netto		2 000	
160400 - Klima- og naturressursseksjone	Driftsutgifter	8 080	7 863	-2,7 %
	Driftsinntekter		-300	
	Netto	8 080	7 563	-6,4 %
160402 - Klimaplan for Hordaland	Driftsutgifter	9 500	5 500	-42,1 %
	Netto	9 500	5 500	-42,1 %
160403 - Miljø	Driftsutgifter	750	565	-24,7 %
	Netto	750	565	-24,7 %
160404 - Tilskotsmidlar jakt og fiske	Driftsutgifter	500	500	0,0 %
	Driftsinntekter	-500	-500	0,0 %
	Netto			
160406 - Vassregion	Driftsutgifter	1 590	2 385	50,0 %
	Driftsinntekter	-1 590	-2 385	50,0 %
	Netto			
160408 - Skjellsandkonsesjonar	Driftsutgifter	100	100	0,0 %
	Driftsinntekter	-100	-100	0,0 %
	Netto			
160800 - Seksjon for forskning, internasjonal.	Driftsutgifter	9 506	7 943	-16,4 %
	Driftsinntekter	-2 750	-600	-78,2 %
	Netto	6 756	7 343	8,7 %
160801 - Internasjonale tenester - prosjekt	Driftsutgifter	350	357	2,0 %
	Netto	350	357	2,0 %
160802 - Erasmus	Driftsutgifter	600	800	33,3 %
	Driftsinntekter	-600	-800	33,3 %
	Netto			
160803 - Aktiv ungdom	Driftsutgifter	250	500	100,0 %
	Driftsinntekter	-250	-500	100,0 %
	Netto			
160804 - Nordsjøprogrammet	Driftsutgifter	120	120	0,0 %
	Driftsinntekter	-120	-120	0,0 %
	Netto			
160805 - Regionalt forskningsfond	Driftsutgifter	45 919	46 800	1,9 %
	Driftsinntekter	-45 919	-46 800	1,9 %
	Netto			
300100 - Samferdselsavdelinga	Driftsutgifter	19 837	20 667	4,2 %
	Driftsinntekter	-1 014	-1 094	7,9 %
	Netto	18 823	19 573	4,0 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
300240 - Transportordn. f.hemma	Driftsutgifter	48 659	49 632	2,0 %
	Netto	48 659	49 632	2,0 %
300250 - Strategi og handlingsplan, kol	Driftsutgifter	5 700	4 514	-20,8 %
	Netto	5 700	4 514	-20,8 %
300270 - Terminalar og kollektivknutepu	Driftsutgifter	5 000	2 500	-50,0 %
	Netto	5 000	2 500	-50,0 %
300280 - Innfartsparkering	Driftsutgifter		1 300	
	Netto		1 300	
300290 - Til rådvelde for samferdselsut	Driftsutgifter	1 040	1 000	-3,8 %
	Netto	1 040	1 000	-3,8 %
300320 - Skoleskyss vg.skole	Driftsutgifter	25 500	28 400	11,4 %
	Netto	25 500	28 400	11,4 %
300410 - Vedlikehald fylkesvegvar	Driftsutgifter	490 924	504 919	2,9 %
	Driftsinntekter	-87 541	-89 554	2,3 %
	Netto	403 383	415 365	3,0 %
300415 - Miljø- og trafikkisikring	Driftsutgifter	200		-100,0 %
	Netto	200		-100,0 %
310100 - Skyss	Driftsutgifter	50 500	62 900	24,6 %
	Netto	50 500	62 900	24,6 %
310200 - Generell drift	Driftsutgifter	75 213	73 300	-2,5 %
	Driftsinntekter	-9 385	-9 600	2,3 %
	Netto	65 828	63 700	-3,2 %
310210 - Fylkesvegferjer	Driftsutgifter	329 603	311 400	-5,5 %
	Driftsinntekter	-6 436	-6 400	-0,6 %
	Netto	323 167	305 000	-5,6 %
310220 - Bilruter	Driftsutgifter	1 561 180	1 635 300	4,7 %
	Driftsinntekter	-826 695	-932 800	12,8 %
	Netto	734 485	702 500	-4,4 %
310225 - Båtruter	Driftsutgifter	177 028	166 300	-6,1 %
	Driftsinntekter	-42 500	-48 100	13,2 %
	Netto	134 528	118 200	-12,1 %
310235 - Bybanen	Driftsutgifter	187 313	223 400	19,3 %
	Driftsinntekter	-125 711	-131 300	4,4 %
	Netto	61 602	92 100	49,5 %
320100 - Bybanebygg Kokstad	Driftsutgifter		1 539	
	Netto		1 539	
320200 - Parkeringsanlegg kollektiv	Driftsutgifter		900	
	Driftsinntekter		-5	
	Netto		895	

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
400100 - Kultur- og idrettsavdelinga	Driftsutgifter	7 921	8 254	4,2 %
	Netto	7 921	8 254	4,2 %
400101 - Adm. idrett	Driftsutgifter	3 183	3 379	6,2 %
	Netto	3 183	3 379	6,2 %
400102 - Adm. kulturminnevern	Driftsutgifter	11 809	11 474	-2,8 %
	Driftsinntekter	-1 031	-1 052	2,0 %
	Netto	10 778	10 422	-3,3 %
400104 - Adm.Kunst- og kulturformidling	Driftsutgifter	3 700	3 853	4,1 %
	Netto	3 700	3 853	4,1 %
400200 - Fylkesarkiv	Driftsutgifter	4 575	4 756	4,0 %
	Netto	4 575	4 756	4,0 %
400230 - Dokumentsenteret	Driftsutgifter	6 745	7 645	13,3 %
	Netto	6 745	7 645	13,3 %
400310 - Fylkesbibliotek	Driftsutgifter	5 698	6 157	8,1 %
	Netto	5 698	6 157	8,1 %
400320 - Bokbåten	Driftsutgifter	1 436	1 486	3,5 %
	Netto	1 436	1 486	3,5 %
400340 - Bibl. prosjekt	Driftsutgifter	305	915	200,0 %
	Driftsinntekter		-500	
	Netto	305	415	36,1 %
400410 - Tilsk. idrettsarb.	Driftsutgifter	7 522	6 230	-17,2 %
	Netto	7 522	6 230	-17,2 %
400420 - Idrettsprosjektet	Driftsutgifter	3 058	3 058	0,0 %
	Netto	3 058	3 058	0,0 %
400430 - Tilskot spelemidler	Driftsutgifter	84 660	104 000	22,8 %
	Driftsinntekter	-84 660	-104 000	22,8 %
	Netto			
400440 - Tilsk. kulturhusmidlar	Driftsutgifter	5 610	3 000	-46,5 %
	Driftsinntekter	-10 608	-5 000	-52,9 %
	Netto	-4 998	-2 000	-60,0 %
400450 - Friluftsføremål	Driftsutgifter	9 177	11 393	24,1 %
	Driftsinntekter	-3 400	-5 300	55,9 %
	Netto	5 777	6 093	5,5 %
400610 - Arkeologisk reg.	Driftsutgifter	6 942	8 538	23,0 %
	Driftsinntekter	-4 354	-4 441	2,0 %
	Netto	2 588	4 097	58,3 %
400620 - Ålm. kulturv. førm.	Driftsutgifter	4 073	3 803	-6,6 %
	Netto	4 073	3 803	-6,6 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
400630 - Kulturminne	Driftsutgifter	100	100	0,0 %
	Netto	100	100	0,0 %
400650 - Vernkulturminne	Driftsutgifter	23 753	23 376	-1,6 %
	Driftsinntekter	-20 840	-20 840	0,0 %
	Netto	2 913	2 536	-12,9 %
400660 - Museer m/stats.	Driftsutgifter	48 015	49 486	3,1 %
	Netto	48 015	49 486	3,1 %
400705 - Musikkføremål	Driftsutgifter	3 701	3 902	5,4 %
	Driftsinntekter	-300	-306	2,0 %
	Netto	3 401	3 596	5,7 %
400710 - Den kulturelle skulesekken	Driftsutgifter	2 422	2 602	7,4 %
	Netto	2 422	2 602	7,4 %
400711 - DKS - spelemidler	Driftsutgifter	16 500	16 830	2,0 %
	Driftsinntekter	-16 500	-16 830	2,0 %
	Netto			
400712 - Den kulturelle spaserstokken	Driftsutgifter		3 080	
	Netto		3 080	
400715 - Kunstinst.	Driftsutgifter	20 541	21 473	4,5 %
	Netto	20 541	21 473	4,5 %
400720 - Ymse kunstf.mål	Driftsutgifter	13 255	13 575	2,4 %
	Netto	13 255	13 575	2,4 %
400725 - Ymse b/u tilskot	Driftsutgifter	2 165	2 325	7,4 %
	Netto	2 165	2 325	7,4 %
400730 - Vaksenoppl.	Driftsutgifter	628	628	0,0 %
	Netto	628	628	0,0 %
400735 - Tilskot t/andre	Driftsutgifter	17 851	15 684	-12,1 %
	Netto	17 851	15 684	-12,1 %
400740 - Stønad e/vedtak	Driftsutgifter	3 135	3 296	5,1 %
	Netto	3 135	3 296	5,1 %
400745 - Fylkesturnear - skulekonsertar	Driftsutgifter	4 800	4 896	2,0 %
	Driftsinntekter	-4 800	-4 896	2,0 %
	Netto			
400760 - Til rådvelde for kultur- og re	Driftsutgifter	200		-100,0 %
	Netto	200		-100,0 %
400770 - Kulturelt utviklingsprogram	Driftsutgifter	6 500	6 500	0,0 %
	Netto	6 500	6 500	0,0 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
400780 - Kulturbygg med regionale funks	Driftsutgifter	9 000	6 500	-27,8 %
	Netto	9 000	6 500	-27,8 %
600100 - Opplæringsavdelinga	Driftsutgifter	8 245	8 463	2,6 %
	Netto	8 245	8 463	2,6 %
600105 - Fellesutgifter OPPL.	Driftsutgifter	1 220	1 772	45,2 %
	Netto	1 220	1 772	45,2 %
600200 - Fellestenester	Driftsutgifter	11 252	10 085	-10,4 %
	Driftsinntekter	-1 796	-1 060	-41,0 %
	Netto	9 456	9 025	-4,6 %
600205 - Informasjonstjenester	Driftsutgifter	2 255	2 347	4,1 %
	Driftsinntekter	-40	-40	0,0 %
	Netto	2 215	2 307	4,2 %
600210 - Inntak	Driftsutgifter	4 047	4 090	1,1 %
	Netto	4 047	4 090	1,1 %
600250 - Eksamenskontor	Driftsutgifter	7 683	7 890	2,7 %
	Driftsinntekter	-100	-100	0,0 %
	Netto	7 583	7 790	2,7 %
600290 - Teoriopplæring	Driftsutgifter	323		-100,0 %
	Driftsinntekter	-25		-100,0 %
	Netto	298		-100,0 %
600300 - Skole	Driftsutgifter	18 958	20 576	8,5 %
	Driftsinntekter	-5 447	-5 200	-4,5 %
	Netto	13 511	15 376	13,8 %
600330 - Vaksenopplæring	Driftsutgifter	2 927	3 103	6,0 %
	Driftsinntekter	-40	-40	0,0 %
	Netto	2 887	3 063	6,1 %
600340 - Spesial Pedagogikk	Driftsutgifter	2 514	2 720	8,2 %
	Driftsinntekter	-30	-30	0,0 %
	Netto	2 484	2 690	8,3 %
600350 - Senter for utdanning og yrkesr	Driftsutgifter	4 485	4 645	3,6 %
	Driftsinntekter	-100	-100	0,0 %
	Netto	4 385	4 545	3,6 %
600380 - Fagskole Administrasjon	Driftsutgifter	667	705	5,7 %
	Netto	667	705	5,7 %
600390 - Krim.omsorg koordinering	Driftsutgifter	1 030		-100,0 %
	Driftsinntekter	-1 030		-100,0 %
	Netto			
600400 - Fagopplæring	Driftsutgifter	19 643	24 151	22,9 %
	Driftsinntekter	-500	-500	0,0 %
	Netto	19 143	23 651	23,5 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
600410 - Fagprøver	Driftsutgifter	22 643	26 765	18,2 %
	Driftsinntekter	-750	-765	2,0 %
	Netto	21 893	26 000	18,8 %
600420 - Y-nemda	Driftsutgifter	228	234	2,6 %
	Netto	228	234	2,6 %
600450 - OT/PPT	Driftsutgifter	38 124	44 325	16,3 %
	Driftsinntekter		-600	
	Netto	38 124	43 725	14,7 %
600510 - FAU-Fagutval	Driftsutgifter	3 553	3 624	2,0 %
	Netto	3 553	3 624	2,0 %
600520 - VBV, Pedagogisk leining	Driftsutgifter	102	104	2,0 %
	Netto	102	104	2,0 %
600530 - Pedagogisk utv.arbeid	Driftsutgifter	5 075	4 177	-17,7 %
	Netto	5 075	4 177	-17,7 %
600540 - IKT aktivitetar	Driftsutgifter	1 624	1 656	2,0 %
	Netto	1 624	1 656	2,0 %
600550 - Komp.utv. fagopplæring	Driftsutgifter		2 030	
	Netto		2 030	
600560 - Pedagogisk Utv.arbeid	Driftsutgifter	2 839	2 896	2,0 %
	Driftsinntekter	-1 513	-1 543	2,0 %
	Netto	1 326	1 353	2,0 %
600570 - Internasjonalisering	Driftsutgifter	3 031	2 698	-11,0 %
	Driftsinntekter		-179	
	Netto	3 031	2 519	-16,9 %
600580 - Elevretta tiltak	Driftsutgifter	500	510	2,0 %
	Netto	500	510	2,0 %
600600 - Utstyr vg.skolar	Driftsutgifter	1 015	1 035	2,0 %
	Netto	1 015	1 035	2,0 %
600605 - Digital skole	Driftsutgifter	31 032	31 652	2,0 %
	Driftsinntekter	-16 918	-17 256	2,0 %
	Netto	14 114	14 396	2,0 %
600610 - Nye kl. tilbud omby.-utstyr	Driftsutgifter	1 500	1 530	2,0 %
	Netto	1 500	1 530	2,0 %
600620 - Felleseksamen	Driftsutgifter	662	682	3,0 %
	Netto	662	682	3,0 %
600640 - Gjestelevar	Driftsutgifter	40 000	40 920	2,3 %
	Driftsinntekter	-20 000	-20 460	2,3 %
	Netto	20 000	20 460	2,3 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
600660 - Refusjonsutgifter VO	Driftsutgifter Netto		1 546 1 546	
600680 - Privatisteksamen	Driftsutgifter Driftsinntekter Netto	13 564 -13 700 -136	14 025 -23 500 -9 475	3,4 % 71,5 % 6866,9 %
600685 - Sosialped. tilbud	Driftsutgifter Netto	3 687 3 687	3 761 3 761	2,0 % 2,0 %
600690 - Ekstern spesialunderv.	Driftsutgifter Driftsinntekter Netto	42 108 -2 107 40 001	43 060 -2 155 40 905	2,3 % 2,3 % 2,3 %
600700 - Særskilt undervisning	Driftsutgifter Netto	10 001 10 001	10 316 10 316	3,1 % 3,1 %
600705 - Tiltak tilrettelagt opplæring	Driftsutgifter Netto	5 023 5 023	5 123 5 123	2,0 % 2,0 %
600720 - Ekstra språkoppl. fordeling	Driftsutgifter Netto		5 000 5 000	
600730 - Tilskot elevorg.	Driftsutgifter Netto	146 146	149 149	2,1 % 2,1 %
600750 - Tilskot private skolar	Driftsutgifter Netto	550 550	561 561	2,0 % 2,0 %
600760 - Lærlingoppl.	Driftsutgifter Netto	1 745 1 745	1 800 1 800	3,2 % 3,2 %
600770 - Instruktør- og nemd opplæring	Driftsutgifter Netto	1 015 1 015	1 037 1 037	2,2 % 2,2 %
600780 - Lærlingtilskot	Driftsutgifter Driftsinntekter Netto	289 769 -23 520 266 249	319 137 -24 061 295 076	10,1 % 2,3 % 10,8 %
600790 - Skoleportalen	Driftsutgifter Netto	3 851 3 851	3 917 3 917	1,7 % 1,7 %
600960 - Utstyr skolane - investering	Driftsutgifter Netto	-10 000 -10 000	-10 000 -10 000	0,0 % 0,0 %
600980 - Felleskostnader vgs.	Driftsutgifter Netto	9 000 9 000	9 180 9 180	2,0 % 2,0 %
600990 - Reguleringskonto	Driftsutgifter Netto	53 556 53 556	65 629 65 629	22,5 % 22,5 %
600991 - Tilskott NDLA	Driftsutgifter Netto	8 368 8 368	8 632 8 632	3,2 % 3,2 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
600992 - Gratis læremidler	Driftsutgifter	750	765	2,0 %
	Netto	750	765	2,0 %
600993 - Skolebibliotek	Driftsutgifter		550	
	Netto		550	
600994 - Samarbeid skule/hæringsliv	Driftsutgifter	1 569	1 600	2,0 %
	Netto	1 569	1 600	2,0 %
600997 - Fagskule	Driftsutgifter	1 608	1 659	3,2 %
	Netto	1 608	1 659	3,2 %
600998 - Helsefagskule	Driftsutgifter	7 500	7 500	0,0 %
	Driftsinntekter	-7 500	-7 500	0,0 %
	Netto			
700100 - Skatt	Driftsinntekter	-3 090 700	-3 226 000	4,4 %
	Netto	-3 090 700	-3 226 000	4,4 %
700200 - Rammetilskot	Driftsinntekter	-3 046 100	-3 144 000	3,2 %
	Netto	-3 046 100	-3 144 000	3,2 %
710100 - Renter	Driftsutgifter	252 200	242 000	-4,0 %
	Driftsinntekter	-39 300	-33 000	-16,0 %
	Netto	212 900	209 000	-1,8 %
710200 - Avdrag	Driftsutgifter	442 000	509 000	15,2 %
	Netto	442 000	509 000	15,2 %
720100 - Lønsavsetjing	Driftsutgifter	70 000	45 900	-34,4 %
	Driftsinntekter	-3 000		
	Netto	67 000	45 900	-31,5 %
720200 - Tillegssløyv. FUV	Driftsutgifter	2 471	2 829	14,5 %
	Netto	2 471	2 829	14,5 %
720900 - Udisponert sum	Driftsutgifter		20 000	
	Netto		20 000	
730100 - Konesjonskraftinntekter	Driftsutgifter	50 000	50 000	0,0 %
	Driftsinntekter	-100 000	-85 000	-15,0 %
	Netto	-50 000	-35 000	-30,0 %
730500 - "1-øring" Eidjordavtalen	Driftsinntekter	-20 000	-21 000	5,0 %
	Netto	-20 000	-21 000	5,0 %
773100 - Div. utl. objekt	Driftsutgifter		9 500	
	Driftsinntekter	-2 800	-5 275	88,4 %
	Netto	-2 800	4 225	-250,9 %
775100 - Vedlikehold vg. skular	Driftsutgifter	20 000	20 400	2,0 %
	Netto	20 000	20 400	2,0 %

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 kr)		17.10.2016
<i>Ansvarstad</i>		Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
775200 - Kartlegging av bygningsmassen	Driftsutgifter	500	500	0,0 %
	Netto	500	500	0,0 %
775300 - Driftsleiartenesta , reinhald	Driftsutgifter	55 537	154 715	178,6 %
	Driftsinntekter	-510	-3 220	531,4 %
	Netto	55 027	151 495	175,3 %
776100 - Bygn.forsikring	Driftsutgifter	1 500	1 000	-33,3 %
	Netto	1 500	1 000	-33,3 %
776200 - Forsikring bygningar	Driftsutgifter	3 000	3 000	0,0 %
	Netto	3 000	3 000	0,0 %
776300 - Innbo/løsøreforsikr. (skole)	Driftsutgifter	750	800	6,7 %
	Netto	750	800	6,7 %
779100 - Bystasjonen	Driftsutgifter	6 300	6 356	0,9 %
	Driftsinntekter		-1 165	
	Netto	6 300	5 191	-17,6 %
779200 - Fylkeskommunale bussanlegg	Driftsutgifter	300	900	200,0 %
	Driftsinntekter	-14 430	-18 122	25,6 %
	Netto	-14 130	-17 222	21,9 %
779300 - Skysstasjonar / terminalar	Driftsutgifter	3 805	4 688	23,2 %
	Driftsinntekter	-1 169	-184	-84,3 %
	Netto	2 636	4 504	70,9 %
779350 - Båtterminalar	Driftsutgifter	50	150	200,0 %
	Netto	50	150	200,0 %
779500 - Leigde eigedomar - bybane	Driftsutgifter	840	850	1,2 %
	Driftsinntekter	-25		
	Netto	815	850	4,3 %
779600 - Eigdomsseksjonen - Innfartspa	Driftsutgifter	940	415	-55,9 %
	Netto	940	415	-55,9 %
779700 - Sjøførfasilitetar	Driftsutgifter	2 894	2 894	0,0 %
	Netto	2 894	2 894	0,0 %
790100 - Interne finansieringstransaksj	Driftsutgifter	90 000	95 000	5,6 %
	Driftsinntekter	-5 700		-100,0 %
	Netto	84 300	95 000	12,7 %
790200 - Tilbakebet. av undersk. frå sk	Driftsinntekter	-18 280	-21 882	19,7 %
	Netto	-18 280	-21 882	19,7 %
790300 - Premieavvik	Driftsutgifter	-55 000		-100,0 %
	Netto	-55 000		-100,0 %
790301 - Amortisering av tidlegare års	Driftsutgifter	44 909	53 895	20,0 %
	Netto	44 909	53 895	20,0 %

Kostra-funksjon

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
<i>Funksjon</i>		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>400 - Politisk styring</u>	Driftsutgifter	28 101	26 386	28 460	7,9
	Driftsinntekter	-476			
	Netto	27 625	26 386	28 460	7,9
<u>410 - Kontroll og revisjon</u>	Driftsutgifter	7 740	8 003	8 841	10,5
	Driftsinntekter	-3 325	-2 100	-2 562	22,0
	Netto	4 414	5 903	6 279	6,4
<u>420 - Administrasjon</u>	Driftsutgifter	222 131	175 119	224 806	28,4
	Driftsinntekter	-24 102	-2 290	-8 332	263,8
	Netto	198 029	172 829	216 474	25,3
<u>421 - Egedomsforvaltning</u>	Driftsutgifter	30 433	31 312	28 317	-9,6
	Driftsinntekter	-5 392	-5 250	-5 000	-4,8
	Netto	25 041	26 062	23 317	-10,5
<u>430 - Administrasjonslokaler</u>	Driftsutgifter	37 408	18 221	23 517	29,1
	Driftsinntekter	-6 651	-2 400	-2 100	-12,5
	Netto	30 757	15 821	21 417	35,4
<u>470 - Årets premieavvik</u>	Driftsutgifter	-62 903	-55 000		-100,0
	Netto	-62 903	-55 000		-100,0
<u>471 - Amortisering av tidligere års</u>	Driftsutgifter	44 909	44 909	53 895	20,0
	Netto	44 909	44 909	53 895	20,0
<u>480 - Diverse Fellesutgifter</u>	Driftsutgifter	24 208	102 541	98 972	-3,5
	Driftsinntekter	-14 022	-28 180	-26 482	-6,0
	Netto	10 186	74 361	72 490	-2,5
<u>510 - Skolelokaler</u>	Driftsutgifter	462 677	310 858	355 535	14,4
	Driftsinntekter	-51 175	-510	-3 220	531,4
	Netto	411 502	310 348	352 315	13,5
<u>515 - Skoleforvaltning</u>	Driftsutgifter	222 822	53 374	32 289	-39,5
	Driftsinntekter	-22 631	-100	-1 160	1060,0
	Netto	200 191	53 274	31 129	-41,6
<u>520 - Pedagog.ledelse, fellesutg og gj</u>	Driftsutgifter	429 055	387 371	472 065	21,9
	Driftsinntekter	-105 135	-45 674	-44 638	-2,3
	Netto	323 920	341 697	427 427	25,1

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
<i>Funksjon</i>		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>521 - Studiespesialisering</u>	Driftsutgifter	540 851	520 665	495 061	-4,9
	Driftsinntekter	-24 550			
	Netto	516 301	520 665	495 061	-4,9
<u>522 - Bygg- og anleggsteknikk</u>	Driftsutgifter	60 658	65 701	62 001	-5,6
	Driftsinntekter	-4 695			
	Netto	55 963	65 701	62 001	-5,6
<u>523 - Elektrofag</u>	Driftsutgifter	106 577	102 777	101 957	-0,8
	Driftsinntekter	-5 423			
	Netto	101 154	102 777	101 957	-0,8
<u>524 - Design og håndverksfag</u>	Driftsutgifter	33 242	32 720	28 785	-12,0
	Driftsinntekter	-2 295			
	Netto	30 947	32 720	28 785	-12,0
<u>525 - Restaurant- og matfag</u>	Driftsutgifter	31 117	27 152	24 711	-9,0
	Driftsinntekter	-4 108			
	Netto	27 010	27 152	24 711	-9,0
<u>526 - Helse- og sosialfag</u>	Driftsutgifter	133 165	139 447	149 194	7,0
	Driftsinntekter	-5 097			
	Netto	128 068	139 447	149 194	7,0
<u>527 - Idrettsfag</u>	Driftsutgifter	50 825	49 710	50 549	1,7
	Driftsinntekter	-4 372			
	Netto	46 453	49 710	50 549	1,7
<u>528 - Teknikk og industriell produks</u>	Driftsutgifter	154 187	148 884	127 432	-14,4
	Driftsinntekter	-7 619			
	Netto	146 568	148 884	127 432	-14,4
<u>529 - Musikk, dans og drama</u>	Driftsutgifter	41 774	41 174	38 182	-7,3
	Driftsinntekter	-1 205			
	Netto	40 569	41 174	38 182	-7,3
<u>530 - Medier og kommunikasjon</u>	Driftsutgifter	41 783	33 101	28 661	-13,4
	Driftsinntekter	-1 910			
	Netto	39 873	33 101	28 661	-13,4
<u>531 - Naturbruk</u>	Driftsutgifter	76 772	47 700	35 949	-24,6
	Driftsinntekter	-22 845			
	Netto	53 926	47 700	35 949	-24,6

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
<i>Funksjon</i>		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>532 - Service og samferdsel</u>	Driftsutgifter	52 068	43 244	35 056	-18,9
	Driftsinntekter	-1 846			
	Netto	50 222	43 244	35 056	-18,9
<u>554 - Fagskole</u>	Driftsutgifter	109 978	93 119	99 147	6,5
	Driftsinntekter	-9 776	-40	-40	0,0
	Netto	100 203	93 079	99 107	6,5
<u>559 - Landslinje</u>	Driftsutgifter	21 877	15 808	19 483	23,2
	Driftsinntekter	-15 614	-10 808	-12 224	13,1
	Netto	6 263	5 000	7 259	45,2
<u>561 - OT/PPT</u>	Driftsutgifter	41 189	38 124	44 325	16,3
	Driftsinntekter	-6 732		-600	
	Netto	34 457	38 124	43 725	14,7
<u>562 - Spes.undervisn/tilpassa oppl.</u>	Driftsutgifter	329 810	315 219	298 673	-5,2
	Driftsinntekter	-57 562	-15 837	-25 685	62,2
	Netto	272 248	299 382	272 988	-8,8
<u>570 - Fagopplæring i arbeidslivet</u>	Driftsutgifter	368 269	344 391	384 390	11,6
	Driftsinntekter	-40 336	-24 795	-25 326	2,1
	Netto	327 933	319 596	359 064	12,3
<u>581 - Voksenopplæring etter oppl.lov</u>	Driftsutgifter	47 446	42 265	49 237	16,5
	Driftsinntekter	-3 954			
	Netto	43 492	42 265	49 237	16,5
<u>590 - Andre undervisningsformål</u>	Driftsutgifter	256 997	168 818	108 293	-35,9
	Driftsinntekter	-206 515	-105 096	-49 193	-53,2
	Netto	50 482	63 722	59 100	-7,3
<u>660 - Tannhelsetj.-Fellesfunksi.</u>	Driftsutgifter	40 297			
	Driftsinntekter	-6 278			
	Netto	34 019			
<u>665 - Tannhelsetj.-Pasientbehandling</u>	Driftsutgifter	297 885	315 771	309 706	-1,9
	Driftsinntekter	-112 905	-111 480	-113 909	2,2
	Netto	184 980	204 291	195 797	-4,2
<u>701 - Tilr.legg./støtte for næringsl</u>	Driftsutgifter	160 499	117 987	84 684	-28,2
	Driftsinntekter	-130 022	-87 200	-52 130	-40,2
	Netto	30 477	30 787	32 554	5,7

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
<i>Funksjon</i>		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>710 - Fylkeskommunal næringsvirksomh</u>	Driftsutgifter	1 667		9 500	
	Driftsinntekter	-5 154	-2 800	-5 275	88,4
	Netto	-3 487	-2 800	4 225	-250,9
<u>711 - Konesjonskraft, kraftrettar</u>	Driftsutgifter	56 914	50 000	50 000	0,0
	Driftsinntekter	-124 506	-120 000	-106 000	-11,7
	Netto	-67 592	-70 000	-56 000	-20,0
<u>715 - Lokal og regional utvikling</u>	Driftsutgifter	102 571	99 325	93 441	-5,9
	Driftsinntekter	-57 047	-53 329	-51 905	-2,7
	Netto	45 524	45 996	41 536	-9,7
<u>716 - Friluftsliv og miljø</u>	Driftsutgifter	16 927	10 427	12 458	19,5
	Driftsinntekter	-9 303	-3 900	-5 800	48,7
	Netto	7 624	6 527	6 658	2,0
<u>722 - Fylkesveier, drift,vedl.</u>	Driftsutgifter	859 013	506 944	505 334	-0,3
	Driftsinntekter	-121 272	-87 541	-89 554	2,3
	Netto	737 742	419 403	415 780	-0,9
<u>730 - Bilruter</u>	Driftsutgifter	1 795 820	1 737 432	1 824 052	5,0
	Driftsinntekter	-794 492	-851 679	-961 871	12,9
	Netto	1 001 327	885 753	862 181	-2,7
<u>731 - Fylkesveiferjer</u>	Driftsutgifter	309 733	329 603	311 400	-5,5
	Driftsinntekter	-4 158	-6 436	-6 400	-0,6
	Netto	305 575	323 167	305 000	-5,6
<u>732 - Båtruter</u>	Driftsutgifter	178 742	177 078	166 450	-6,0
	Driftsinntekter	-44 947	-42 500	-48 100	13,2
	Netto	133 794	134 578	118 350	-12,1
<u>733 - Transport for funksjonshemmede</u>	Driftsutgifter	52 761	48 659	49 632	2,0
	Driftsinntekter	-4 519			
	Netto	48 243	48 659	49 632	2,0
<u>734 - Sporveier og forstadsbaner</u>	Driftsutgifter	223 904	188 153	226 689	20,5
	Driftsinntekter	-150 818	-125 736	-131 305	4,4
	Netto	73 086	62 417	95 384	52,8
<u>740 - Bibliotek</u>	Driftsutgifter	11 634	7 439	8 558	15,0
	Driftsinntekter	-3 479		-500	
	Netto	8 155	7 439	8 058	8,3

Hordaland Fylkeskommune		Årsbudsjett 2017 (Alle tal i 1 000 Kr)			17.10.2016
<i>Funksjon</i>		Rekneskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	% Endring
<u>750 - Kulturminnevern</u>	Driftsutgifter	70 340	46 677	47 291	1,3
	Driftsinntekter	-47 967	-26 225	-26 333	0,4
	Netto	22 373	20 452	20 958	2,5
<u>760 - Museer</u>	Driftsutgifter	50 339	48 015	49 486	3,1
	Driftsinntekter	-1 321			
	Netto	49 017	48 015	49 486	3,1
<u>771 - Kunstformidling</u>	Driftsutgifter	82 320	64 919	70 211	8,2
	Driftsinntekter	-36 774	-21 600	-22 032	2,0
	Netto	45 546	43 319	48 179	11,2
<u>775 - Idrett</u>	Driftsutgifter	138 306	98 423	116 667	18,5
	Driftsinntekter	-125 569	-84 660	-104 000	22,8
	Netto	12 737	13 763	12 667	-8,0
<u>790 - Andre kulturaktiviteter</u>	Driftsutgifter	79 847	56 409	50 334	-10,8
	Driftsinntekter	-38 989	-10 608	-5 000	-52,9
	Netto	40 857	45 801	45 334	-1,0
<u>800 - Skatt på inntekt og formue</u>	Driftsinntekter	-2 962 334	-3 090 700	-3 226 000	4,4
	Netto	-2 962 334	-3 090 700	-3 226 000	4,4
<u>840 - Statlig rammetilskudd og øvr.g</u>	Driftsinntekter	-3 043 593	-3 046 100	-3 144 000	3,2
	Netto	-3 043 593	-3 046 100	-3 144 000	3,2
<u>860 - Motpost avskrivninger</u>	Driftsinntekter	-588 071			
	Netto	-588 071			
<u>870 - Renter/utbytte og lån</u>	Driftsutgifter	607 050	694 200	751 000	8,2
	Driftsinntekter	-119 676	-39 300	-33 000	-16,0
	Netto	487 374	654 900	718 000	9,6
<u>880 - Interne finansieringstransaskj</u>	Driftsutgifter	102 000	90 000	95 000	5,6
	Driftsinntekter	-60 000	-5 700		-100,0
	Netto	42 000	84 300	95 000	12,7

ØKONOMIPLAN 2016-2019

Hovudoversikter

BUDSJETTSKJEMA 1 - DRIFTSBUDSJETTET

	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Skatt på inntekt	-3 226 000	-3 272 000	-3 317 000	-3 363 000
Ordinært rammetilskot	-3 144 000	-3 124 000	-3 119 000	-3 120 000
SUM FRIE DISPONIBLE INNTEKTER	-6 370 000	-6 396 000	-6 436 000	-6 483 000
Renteinntekter og utbytte	-14 400	-14 049	-15 515	-16 993
Renteutgifter og andre finansutgifter	242 000	235 805	242 332	253 322
Avdrag på lån	509 000	563 902	618 679	650 020
NETTO FINANSINNT./-UTG.	736 600	785 658	845 496	886 349
Dekn. tidlegare års reknesk. meirforbruk				
Til ubundne avsetjingar	25 000	25 000	25 000	25 000
Til bundne avsetjingar				
Bruk av tidlegare års reknesk. mindreforbruk				
Bruk av ubundne avsetjingar				
Bruk av bundne avsetjingar				
NETTO AVSETJINGAR	25 000	25 000	25 000	25 000
Overført til investeringsbudsjettet	70 000	75 600	76 200	76 200
TIL FORDELING DRIFT	-5 538 400	-5 509 742	-5 489 304	-5 495 451
Sum fordelt til drift	5 538 400	5 509 742	5 489 304	5 495 451
Meirforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0
Fordelt slik:				
Politiske organ og administrasjon	Utgift	232 671	227 671	227 671
	Inntekt	-13 862	-13 862	-13 862
Eigedom	Utgift	257 116	255 116	253 116
	Inntekt	-35 116	-35 116	-35 116
Regional utvikling	Utgift	188 635	187 635	187 635
	Inntekt	-104 635	-104 635	-104 635
Samferdsel	Utgift	3 085 532	3 105 532	3 110 532
	Inntekt	-1 218 848	-1 218 848	-1 218 848
Kultur og idrett	Utgift	362 194	361 194	361 194
	Inntekt	-163 165	-163 165	-163 165
Tannhelse	Utgift	317 262	315 262	313 262
	Inntekt	-114 262	-114 262	-114 262
Opplæring	Utgift	2 877 642	2 842 642	2 827 642
	Inntekt	-158 906	-158 906	-158 906
Fellesfunksjonar	Utgift	172 624	171 171	170 913
	Inntekt	-146 482	-147 687	-153 867
SUM DRIFT	Utgift	7 493 676	7 466 223	7 451 965
	Inntekt	-1 955 276	-1 956 481	-1 967 227
	Netto	5 538 400	5 509 742	5 489 304

OVERSYN ØKONOMIPLAN INVESTERING

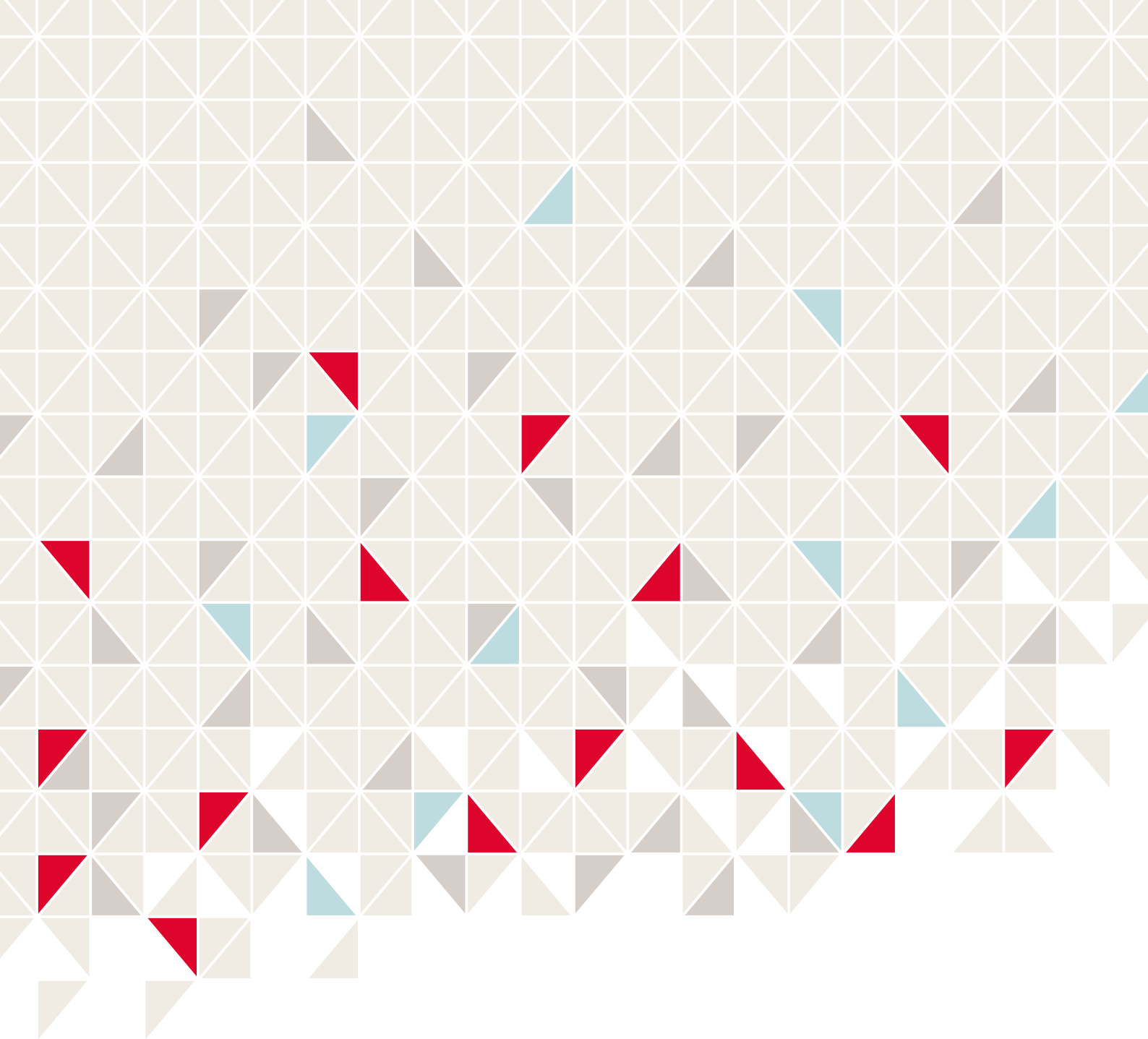
	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Investeringar i anleggsmidlar	2 541 800	2 388 100	3 648 900	3 764 274
Utlån og forskotteringar	5 000	5 000	5 000	5 000
Avdrag på lån				
Avsetjingar				
ÅRETS FINANSIERINGSBEHOV	2 546 800	2 393 100	3 653 900	3 769 274
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidlar	-1 246 300	-1 071 600	-1 180 500	-954 474
Inntekter frå sal av anleggsmidlar	-10 000	-20 000	-5 000	-177 000
Tilskot til investeringar	-1 195 500	-1 224 000	-2 388 300	-2 555 700
Mottekne avdrag på utlån og refusjonar	-25 000			
Andre inntekter				
SUM EKSTERN FINANSIERING	-2 476 800	-2 315 600	-3 573 800	-3 687 174
Overført frå driftsbudsjettet	-70 000	-77 500	-80 100	-82 100
Bruk av avsetjingar				
SUM FINANSIERING	-2 546 800	-2 393 100	-3 653 900	-3 769 274
Udekket/udisponert	0	0	0	0
Spesifikasjon av investeringar i anleggsmidlar:				
Samferdsel	1 935 800	1 825 100	3 036 900	3 103 274
Kultur	3 000	3 000	3 000	3 000
Tannhelse	10 000	25 000	25 000	20 000
Opplæring	535 000	508 000	559 000	613 000
Fellesfunksjonar	58 000	27 000	25 000	25 000
SUM INVESTERINGAR I ANLEGGSMIDLAR	2 541 800	2 388 100	3 648 900	3 764 274

ØKONOMISK OVERSYN - DRIFT

	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Brukarbetalingar	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Andre sals- og leigeinntekter	-1 102 867	-1 102 867	-1 102 867	-1 102 867
Overføringer med krav til motyting	-321 281	-321 281	-321 281	-321 281
Rammetilskot	-3 144 000	-3 124 000	-3 119 000	-3 120 000
Andre statlege overføringer	-373 115	-374 320	-380 500	-385 066
Andre overføringer	-26 520	-26 520	-26 520	-26 520
Inntekts- og formuesskatt	-3 226 000	-3 272 000	-3 317 000	-3 363 000
Eigedomsskatt				
Andre direkte og indirekte skattar				
SUM DRIFTSINNTEKTER	-8 293 783	-8 320 988	-8 367 168	-8 418 734
Lønsutgifter	2 823 256	2 788 256	2 773 256	2 773 256
Sosiale utgifter	275 069	275 069	275 069	275 069
Kjøp av varer og tenester som inngår i kommunal tenesteprod.	1 055 854	1 046 855	1 042 855	1 042 853
Kjøp av tenester som erstattar kommunal tenesteprod.	2 505 263	2 525 263	2 530 263	2 540 263
Overføringer	834 234	830 780	830 522	831 237
Avskrivningar				
Fordelte utgifter	-31 493	-31 493	-31 493	-31 493
SUM DRIFTSUTGIFTER	7 462 183	7 434 730	7 420 472	7 431 185
BRUTTO DRIFTSRESULTAT	-831 600	-886 258	-946 696	-987 549
Renteinntekter og utbytte	-14 400	-14 049	-15 515	-16 993
Mottekne avdrag på utlån				
SUM EKSTERNE FINANSINNTEKTER	-14 400	-14 049	-15 515	-16 993
Renteutgifter og låneomkostningar	242 000	235 805	242 332	253 322
Avdrag på lån	509 000	563 902	618 679	650 020
Utlån				
SUM EKSTERNE FINANSUTGIFTER	751 000	799 707	861 011	903 342
RESULTAT EKSTERNE FINANSTRANSAKSJONAR	736 600	785 658	845 496	886 349
Motpost avskrivningar				
NETTO DRIFTSRESULTAT	-95 000	-100 600	-101 200	-101 200
Bruk av tidlegare års rekneskapsmessige mindreforbr.				
Bruk av disposisjonsfond				
Bruk av bundne fond				
Bruk av likviditetsreserve				
SUM BRUK AV AVSETJINGAR	0	0	0	0
Overført til investeringsbudsjettet	70 000	75 600	76 200	76 200
Avsett til dekning av tidlegare års rekneskapsmessige meirforbr.				
Avsett til disposisjonsfond	25 000	25 000	25 000	25 000
Avsett til bundne fond				
Avsett til likviditetsreserven				
SUM AVSETJINGAR	95 000	100 600	101 200	101 200
REKNEKAPSMESSIG MEIRFORBRUK/MINDREFORBRUK	0	0	0	0

ØKONOMISK OVERSYN - INVESTERING

	Budsjett 2017	Økonomiplan 2018	2019	2020
Sal av driftsmidlar og fast eigedom	-10 000	-20 000	-5 000	-177 000
Andre salsinntekter				
Overføringer med krav til motyting	-1 031 500	-1 061 800	-2 260 500	-2 385 500
Statlege overføringer	-164 000	-162 200	-127 800	-170 200
Andre overføringer				
Renteinntekter og utbytte				
SUM INNTEKTER	-1 205 500	-1 244 000	-2 393 300	-2 732 700
Lønsutgifter				
Sosiale utgifter				
Kjøp av varer og tenester som inngår i komm. tenesteprod.	2 451 800	2 311 900	3 564 400	3 692 500
Kjøp av tenester som erstattar komm. tenesteprod.				
Overføringer	90 000	76 200	84 500	71 774
Renteutgifter og omkostningar				
Fordelte utgifter				
SUM UTGIFTER	2 541 800	2 388 100	3 648 900	3 764 274
Avdrag på lån				
Utlån				
Kjøp av aksjar og andelar	5 000	5 000	5 000	5 000
Avsett til ubundne investeringsfond				
Avsett til bundne fond				
SUM FINANSIERINGSTRANS.	5 000	5 000	5 000	5 000
FINANSIERINGSBEHOV	1 341 300	1 149 100	1 260 600	1 036 574
Bruk av lån	-1 246 300	-1 071 600	-1 180 500	-954 474
Sal av aksjar og andelar				
Motteke avdrag på utlån	-25 000			
Overført frå driftsbudsjettet	-70 000	-77 500	-80 100	-82 100
Bruk av disposisjonsfond				
Bruk av ubundne investeringsfond				
Bruk av bundne fond				
Bruk av likviditetsreserve				
SUM FINANSIERING	-1 341 300	-1 149 100	-1 260 600	-1 036 574
UDEKKA/UDISPONERT	0	0	0	0

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen
Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir videregående opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur. Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

Arkivnr: 2016/5105-15
Saksbehandlar: Elisabeth Bjørsvik, David Aasen Sandved

Saksframlegg**Saksgang**

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for kultur, idrett og regional utvikling	144/16	08.11.2016

Prosjektet nytt fellesmagasin for musea i Hordaland.**Samandrag**

Saka gjeld status og drøfting av det vidare arbeidet i prosjektet *Nytt fellesmagasin for musea i Hordaland*. Saksframlegget representerer ei direkte oppfølging av Fylkestinget sitt vedtakspunkt 4 i sak 11/2016 frå 8. mars i år. Her står det følgjande:

Fylkestinget ser behovet for at arbeidet og prosess med nytt fellesmagasin vert drøfta og handsama i eiga sak i Utval for Kultur, idrett og regional utvikling.

Eit nytt fellesmagasin vil vere eit økonomisk løft for stat, fylkeskommune, kommunar og museum. Det skal sikre musea sine gjenstandssamlingar for framtidige generasjonar. I prosjektfasen må ein vere viss på at aktuelle utfordringar vert teken omsyn til tidleg i utgreiingsfasen. I møte med musea i Bergen i april, fekk Utval for Kultur, idrett og regional utvikling presentert arbeid og status i munnleg form. I Fylkestinget sitt møte 14. juni i år, sak 38/2016, vart det gjort greie for satsingar og løyvingar innan museumsfeltet åra 2012-2015. Arbeidet med nytt fellesmagasin høyrer inn under tiltak 32 *Felles plan for samlingsforvaltning i «Regional plan for museum 2011-2015»*. Ei arbeidsgruppe under leiing av Museumssenteret i Hordaland med representantar frå Hordaland fylkeskommune v/fagperson for museum, Bergen kommune v/administrasjonen og Hordaland museumslag, har sett på arealbehov og tilstand på eksisterande lokale museumsmagasin. I tillegg har ein studert tre ulike bygningsalternativ som basis for vidare planlegging: nytt lavenergibygg, ombygging av eksisterande næringsbygg og fjellhall. Resultatet av dette innleiande arbeidet er vedlegg i saka.

Bevaringstenestene er ei avdeling under Museumssenteret i Hordaland. Hovudoppgåvene til Bevaringstenestene er å utføre konserveringstenester og ha ansvar for fellesmagasinet i Hordaland. I år er det ti år sidan Fellesmagasinet opna. Hordaland fylkeskommune var den første fylkeskommunen som etablerte komplette fellestenester med magasin og konservering. Magasinet er for dei gjenstandane som dei konsoliderte musea vurderer til å ha sær s høg kulturhistorisk verdi. Heilt frå planleggingsfasen var det klart at magasinet på 1300 kvadratmeter var eit første skritt på vegen for å løyse behovet for trygg og forsvarleg oppbevaring av gjenstandsamlingane. Situasjonen i dag er at kapasiteten på det meste utnyttta. Det er ikkje plass til gjenstandar over eit visst volum og tyngde. Musea rapporterer om eit estimert behov på 8 000-10 000 kvadratmeter i eit nytt fellesmagasin.

I sak 133/2016, møte i utval for Kultur, idrett og regional utvikling 13. oktober i år, vart det løyvd 350 000 kr til prosjektet om fellesmagasin for Hordaland basert på søknad frå Museumssenteret i Hordaland i tilskotsordninga «Museumsløft 2016». I søknaden kjem det fram fleire sentrale problemstillingar som ei vidare utgreiing må ta stilling til: Skal det nye magasinet også skal vere eit publikumsmagasin? Kva for

konserveringstenester, eller andre tenester, skal vere knytt til eit nytt fellesmagasin? Dette vil innebere ei vurdering av Bevaringstenestenes lokalisering i dag og kva for behov for fellestenester ein ser for seg framover. Som vedlegg i saka er også ei kort utgreiing om aktuelle behov for fellestenester gjennomført av Bevaringstenestene og KODE – Kunstmuseene i Bergen. Skal det skje endringar i funksjonen til det eksisterande fellesmagasinet? Korleis skal ein handtere ulike gjenstandar og kva er kostnadene ved etablering og drift av insektsanering?

I tillegg ser fylkesrådmannen at dei utfordringane kommunane står overfor i høve eigne og private samlingar, kan vere aktuelle å vurdere i ein slik samanheng. Eit mål med nytt magasin bør vere at behovet for lokale museumsmagasin vert redusert til eit minimum. Dette vil også kunne frigjere midlar til drift av nytt fellesmagasin. Kostnadene ved den eksisterande strukturen må synleggjerast. Det må også vurderast om ein skal sjå på behovet for fellesmagasin og konserveringstenester i nabofylka Sogn & Fjordane og Rogaland. Museumssenteret i Hordaland har allereie arbeidd opp mot musea i dei to fylka med omsyn til konserveringstenester og rådgjeving. Dette understreker den spisskompetansen Bevaringstenestene har, og som gir eit godt grunnlag for styrking og utviding også i ein vidare regional og nasjonal kontekst.

Forslag til vedtak

1. Utval for Kultur, idrett og regional utvikling ser at eit nytt fellesmagasin vil vere eit stort og viktig løft for stat, fylkeskommune, kommunar og museum, og at det innleiande arbeidet til arbeidsgruppa for nytt fellesmagasin på ein god måte har synleggjort musea sine arealbehov, tilstanden på eksisterande lokale magasin og alternativ for nytt magasinbygg (nytt lavenergibygge, ombygging av eksisterande næringsbygg og fjellhall).
2. Utval for Kultur, idrett og regional utvikling viser til dei utfordringane som vert løfta fram i denne saka om nytt fellesmagasin i Hordaland, og ser at det er viktig at desse vert drøfta inngående som del av den vidare prosessen.
3. Ei utgreiing med dei utfordringane som vert peikt på her, bør ligge klar til politisk handsaming før jul 2017.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør kultur og idrett

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 18.10.2016

Saka gjeld status og drøfting av det vidare arbeidet i prosjektet *Nytt fellesmagasin for musea i Hordaland*. Saksframlegget representerer ei direkte oppfølging av Fylkestinget sitt vedtakspunkt 4 i sak 11/2016 frå møtet 8. mars i år. Her står det følgjande:

Fylkestinget ser behovet for at arbeidet og prosess med nytt fellesmagasin vert drøfta og handsama i eiga sak i Utval for Kultur, idrett og regional utvikling.

Hordaland har ti konsoliderte museum: Museumssenteret i Hordaland, Museum Vest, Baroniet Rosendal, Bergens Sjøfartsmuseum, Bymuseet i Bergen, KODE, Sunnhordland museum, Olav H. Hauge-senteret, Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum, Hardanger og Voss museum. Til saman forvaltar dei rundt 700 000 gjenstandar og foto. Eit nytt fellesmagasin vil vere eit økonomisk løft for stat, fylke, kommunar og museum. Det skal sikre at gjenstandar som representerer viktige delar av vår historie, vert teken vare på for framtidige generasjonar. Arbeidet med nytt fellesmagasin opnar for mange moglegheiter, slik at ein må vere viss på at aktuelle utfordringar vert teken omsyn til tidleg i utgreiingsfasen. I møte med musea i Bergen i april, fekk Utval for Kultur, idrett og regional utvikling presentert arbeid og status i munnleg form. På Fylkestinget sitt møte 14. juni i år, i sak 38/2016, vart satsingar innan museumsfeltet for åra 2012-2015 presentert. Det innleiande arbeidet med nytt fellesmagasin høyrer til tiltak 32 *Felles plan for samlingsforvaltning* i «Regional plan for museum 2011-2015». Av løyving til samlingsplan/samlingsforvaltning gjekk 100 000 kr til dette arbeidet. Bevaringstenestene er ei avdeling under Museumssenteret i Hordaland. Hovudoppgåvene til Bevaringstenestene er å utføre konserveringstenester og ha ansvar for fellesmagasinet i Hordaland. Museumssenteret i Hordaland har såleis ansvar for tiltak knytt til samlingsforvaltning i museumsplanen. Så langt har ei arbeidsgruppe under leiing av Museumssenteret i Hordaland, med representantar frå Hordaland fylkeskommune v/fagperson for museum, Bergen kommune v/administrasjonen og Hordaland museumslag, kartlagt arealbehov og tilstand på eksisterande lokale museumsmagasin. I tillegg har ein studert tre ulike bygningsalternativ som basis for vidare planlegging: nytt lavenergibygg, ombygging av eksisterande næringsbygg og fjellhall. Rapport frå arbeidsgruppa si kartlegging og stadfesting av behov, er vedlegg i denne saka.

I år er det ti år sidan Fellesmagasinet opna. Magasinet er for dei gjenstandane som musea i Hordaland vurderer å ha særleg høg kulturhistorisk verdi. Heilt frå planleggingsfasen var det klart at magasinet på 1300 kvadratmeter var eit første skritt på vegen for å løyse behovet for trygg og forsvarleg oppbevaring av gjenstandssamlingane. Situasjonen i dag er at kapasiteten på det meste utnyttast. Det er ikkje plass til gjenstandar over eit visst volum og tyngde. Musea rapporterer om eit estimert behov på 8 000-10 000 kvadratmeter i eit nytt fellesmagasin.

I sak 133/2016, møte i utval for Kultur, idrett og regional utvikling 13. oktober i år, vart det løyvd 350 000 kr til prosjektet om fellesmagasin for Hordaland basert på søknad frå Museumssenteret i Hordaland til tilskotsordninga «Museumsløft 2016». Her vert det peikt på fleire problemstillingar som må løftast fram i det vidare arbeidet. Fylkesrådmannen vil i tillegg understreke behovet for å undersøke om kommunane har interesse for fellesmagasin i høve kommunale og private samlingar.

Eit mål med nytt magasin bør vere at dei konsoliderte musea ikkje har behov for lokale museumsmagasin, alternativt at dette vert redusert til eit minimum. Dette vil også kunne frigjere midlar til drift av nytt fellesmagasin. Kostnadene ved den eksisterande strukturen må synleggjerast, slik at ulike finansieringsmodellar for drift kan drøftast. Til saman vil ein såleis peike på seks utfordringar som arbeidsgruppa må ta stilling til:

Utfordring 1 Publikumsmagasin

Skal eit nytt fellesmagasin vere opent for publikum? Spørsmålet vil på den sida innebere ein diskusjon om musea si rolle som formidlar av vår felles fortid og samtid, men også at ein ser på kva det vil bety for sikringstiltak, areal, lokalisering, tenester etc. Det vil også vere naturleg at ein vurderer alternativ. Dersom publikum skal få tilgang til museumsmagasin, kan det vurderast om dette kan gjerast ved eit eksisterande

magasin – til dømes dagens Fellesmagasin eller eit lokalt museumsmagasin. Her har ein allereie fleire gode eksempel å trekke erfaringar frå, slik at noko av grunnlaget for å diskutere dette punktet allereie er på plass.

Utfordring 2 Eit fellesmagasin også for kommunale og/eller private samlingar

Skal eit nytt fellesmagasin også ha areal for andre samlingar enn dei konsoliderte, som kommunale og/eller private samlingar? Her vil det vere eit spørsmål om tryggleik, behov, areal, finansiering. I dette arbeidet må ein trekke inn kommunane. Her fins det fleire døme, slik at noko av grunnlaget for vurderinga er tilgjengeleg.

Utfordring 3 Konserveringstenester

Kva for konserverings- og fellestenester skal ligge til eit nytt fellesmagasin? Det er allereie arbeid i gang som synleggjer litt av det dagsaktuelle behovet. Som vedlegg i denne saka er ei utgreiing gjennomført av Bevaringstenestene og KODE-Kunstmuseene i Bergen. Her vert det også skissert korleis ein ser for seg at ei kartlegging kan gjennomførast. Den bør skje parallelt med arbeidsgruppa for fellesmagasin sitt arbeid i 2017.

Utfordring 4 Dagens fellesmagasin

Vil det skje endringar med dagens fellesmagasin eller skal det ha same funksjon som i dag? Spørsmålet er nær knytt til utfordring 1 og 3.

Utfordring 5 Dei lokale museumsmagasina

Dei konsoliderte musea har magasin av varierende standard. Det er viktig å kartlegge kostnadene som er knytt til dagens struktur med lokale magasin og kva for finansieringsmodell det kan opne opp for med omsyn til drift av eit nytt fellesmagasin. Med digitalisering og registrering i databaser av gjenstandane før dei kjem inn i nytt magasin, vert behovet for lokale magasin redusert. Det vil kunne frigi midlar til drift av nytt fellesmagasin.

Utfordring 2, 3 og 5 gir grunnlag for å kome opp med forslag til finansieringsmodell for drift av eit nytt fellesmagasin.

Utfordring 6 Handtering av ulike stoffer og tekniske løysingar for insektsanering

Til spørsmålet om kva gjenstandsmateriale eit nytt fellesmagasin skal oppbevare, vil ein også måtte vurdere handtering av gjenstandar som inneheld farlege stoff. Bevaringstenestene har dei siste åra hatt stort fokus på denne problemstillinga og skal mellom anna arrangere fagdagar i 2017 om temaet. Det vil derfor vere tilgjengeleg dokumentasjon/informasjon som kan nyttast i arbeidet med problemstillinga. Tekniske løysingar for insektsanering inneber mellom anna vurdering av etablerings- og driftskostnader av ulike alternativ.

Det må også vurderast om ein skal sjå på behovet for fellesmagasin og konserveringstenester i nabofylka Sogn & Fjordane og Rogaland. Museumssenteret i Hordaland har allereie arbeidd opp mot musea i dei to fylka med omsyn til konserveringstenester og rådgjeving. Dette understreker den spisskompetansen Bevaringstenestene har, og som gir eit godt grunnlag for styrking og utviding også i ein vidare regional og nasjonal kontekst.

Nær knytt opp til dei utfordringane som er skissert over, er vurdering av ulike alternativ knytt til bygg: Nytt lavenergibygg, fjellhall, ombygging av eksisterande næringsbygg. Nokre erfaringar og vurderingar knytt til dei ulike alternativa er presentert i det innleiande arbeidet som arbeidsgruppa for nytt fellesmagasin har gjennomført. Funksjon og behov i eit nytt fellesmagasin må avklarast før kostnadsberekning og samanlikn av byggalternativ. Hovudarbeidet her vil såleis kome i neste fase av arbeidet.

Nytt fellesmagasin er ei investering i vår historie for framtidige generasjonar. Gjennom ei ambisiøs og målretta museumspolitikkk synleg i «Regional plan for museum 2011- 2015», og ført vidare i «Premiss: Kultur, regional plan for Kultur 2015-2025», har samlingsforvaltning fått særleg fokus. Ei utgreiing av sentrale problemstillingar som ein no skal i gang med, er ein føresetnad for korleis ein vil bygge for framtida og kva behov eit nytt fellesmagasin skal dekke.

Bevaringstenestene, Museumssenteret i Hordaland.

Nytt Fellesmagasin

for museene i Hordaland

Anders Gjølås-Andersen, Inger Raknes Pedersen, Anne Bjørke, William Hazell, Trond Indahl, Elisabeth Bjørsvik, Torunn Kojan Bøe, Atle Ove Martinussen

2016

Innhold

Målsetning med dokumentet:.....	2
Forord:.....	2
Sammendrag:.....	2
Innledning.....	3
Situasjonsbeskrivelse	4
Arbeidet med nytt fellesmagasin i relasjon til andre tiltak på regionalt nivå	4
Situasjonen i dag.....	5
Vurdering av ulike løsninger med forskjellige kvaliteter og problemstillinger.....	7
Oppsummering – noen svenske og danske erfaringer:.....	12
Erfaringer og tanker rundt ulike modeller:	13
Sammenligning av løsninger.....	14
Valg av modell	15
Videre fremdrift:.....	15
Litteraturliste og referanser:	16
Samarbeidspartnere – disse skylder vi en stor takk!	17

Målsetning med dokumentet:

- Legge et godt grunnlag for en konklusjon i valg av hvilken type magasinbygg en skal satse på med tanke på nytt fellesmagasin.
- Legge et godt grunnlag for vedtak i institusjonene og hos tilskuddsgiverne.

Forord:

I Bergen og Hordaland er museene blant de aller mest populære publikumsmagneter, bare slått av bibliotek og kino. Museene er også viktige kunnskapsinstitusjoner som formidler vitenskapelig baserte nyheter om fortid og samtid. Museene har mange roller, blant annet å presentere utstillinger, skoleprogram, temadager, bøker og tidsskrifter og er grunnlag for reiseliv. Grunnlaget for alle disse roller og for museenes popularitet er gode samlinger. Samlinger som bevarer og gjør tilgjengelig vår egen og andres historie, og gir grunnlag for refleksjon over identitet og muligheter.

Samlingene og kunnskapen om dem er selve bærebjelken i museene. Skal det være høy kvalitet på det publikum møter, må det være orden bak. Museene i Bergen og Hordaland, som i mange europeiske land, sliter med samlinger som er dårlig bevart og lagret, og samlinger som er for store fra enkelte perioder og for små fra andre, særlig fra nyere tid. Det er satt i gang et stort arbeid med å gå gjennom samlinger, registrere og prioritere i dem. Dette er plass- og ressurskrevende arbeid. De gjenstandene som skal bevares, og nytt materiale som skal samles inn, må ha gode fysiske rammer for å sikre langsiktig bevaring og reduserte kostnader til direkte konservering i fremtiden. Dette må etableres innenfor rimelige rammer, både med tanke på investeringer og fremtidige driftskostnader.

Målet med denne rapport er å: gi et grunnlag for å forstå dagens utfordringer knyttet til bevaring og sikring av den materielle kulturarven ved museene i Hordaland og hvordan man best kan løse de. Der fokuseres på nye utviklinger som dramatisk reduserer kostnadene ved bevaring, og som legger til rette for at vi skal overlevere langt bedre ivarettede samlinger til de neste generasjoner. Til kunnskapsforøkelse, glede og identitetsbygging.

Sammendrag:

I 2006 ble eksisterende Fellesmagasin for musea i Hordaland åpnet, men helt fra planleggingsfasen var det klart at magasinarealet på 1300 m² bare ville være et første skritt på vegen for å løse utfordringene museene i fylket har i forhold til magasinering av samlingene. Hordaland Fylkeskommune har derfor nedsatt en arbeidsgruppe for å se på behov og muligheter for nytt fellesmagasin.

Dette dokument inneholder beskrivelser av det arbeid der er blitt gjort i arbeidsgruppen. Gruppen har i utgangspunktet hatt som mål å undersøke og kartlegge ønsker, behov og muligheter for å utvide magasintilbudet til museene i Hordaland.

Arealbehovet, er på bakgrunn av analyser estimert til omkring 8000 – 10 000 m² nytt magasinareal, litt avhengig av ønskede servicefunksjoner ved et nytt Fellesmagasin samt fremtidig innsamlingspolitikk. Mer enn 1/3 av dette areal alene til store gjenstander, som det i dag ikke finnes noe godt tilbud til i Hordaland. Planer for fremtidig innsamling er ikke kartlagt og heller ikke estimert i denne omgang.

Arbeidsgruppen vil anbefale nybygg med fokus på lavenergiløsninger. I forhold til kost-nytte analyse av de tre alternativene i kartleggingen, kommer denne type magasin ut på topp på stort sett alle

punkter. Hvis jobben blir gjort rett, vil en kunne sikre et stabilt klima gjennom hele året, til lave driftsomkostninger. Dette vil innebære relativt lave investeringskostnader i forhold til teknisk utstyr.

Et eksisterende industribygg vil i enkelte tilfeller langt på veg kunne tilpasses til lavenergiløsninger, med dette vil kreve en omfattende ombyggings- og tilpasningsprosess. Fjellhaller tilpasset funksjonen som museumsmagasin kan muligens være en løsning, men det må avklares om hvorvidt og hvorledes dette kan gjøres på en energieffektiv måte og med lave investeringskostnader. Hittil er magasin i fjellhaller basert på omfattende klimatiltak, både i form av investeringskostnader og driftsutgifter.

Gruppen foreslår derfor, på bakgrunn av undersøkelsene som er gjort, at der dannes en ny magasingruppe, der kan arbeide videre med følgende punkter:

- Nybygg med magasin og tilhørende servicefunksjoner basert på lavenergiløsninger.
- Mulige tomteareal.
- Kartlegge innsamlingsplaner.
- Utrede muligheter for og ønske om helt eller delvis åpent besøksmagasin i samarbeid med museene.

Innledning

Det har vært grundige diskusjoner i gruppen, i tillegg til nødvendig innsamling av kunnskap og erfaringer fra andre museale institusjoner, for derved at kunne komme med det best mulige forslag på en langsiktig løsning for magasinering av museenes bevaringsverdige gjenstander.

En arbeidsgruppe bestående av syv personer ble nedsatt av Hordaland Fylkeskommune:

- Elisabeth Bjørsvik, Fagkoordinator Museum og Utvikling, Hordaland Fylkeskommune.
- William Hazell, Spesialrådgiver, Bergen Kommune.
- Trond Indahl, Førstekonservator ved KODE, Hordaland Museumslag.
- Anne Bjørke, Samlingsleiar ved Bymuseet i Bergen, Hordaland Museumslag.
- Inger Raknes Pedersen, Avdelingsleder ved Bevaringstenestene, Museumssenteret i Hordaland.
- Anders Gjølås-Andersen, Atelierleder ved Bevaringstenestene, Museumssenteret i Hordaland.
- Atle Ove Martinussen, direktør, Museumssenteret i Hordaland.

Senere ble gruppen supplert med:

- Torunn Kojan Bøe, Konstituert avdelingsleder ved Bevaringstenestene, Museumssenteret i Hordaland.

Gruppen har ved selvsyn innhentet erfaringer fra flere arkiver og museale enheter, både lokalt og internasjonalt. Gruppen har i tillegg gjennomført en omfattende behovsavklaring i samarbeid med de konsoliderte museer i Hordaland. Dessuten ligger der en mengde nasjonale og internasjonale publikasjoner som basis for de overveielser og konklusjoner gruppen har gjort (dette ses tydelig av litteraturlisten bakerst i rapporten).

Bakgrunnen for gruppens arbeid var de to følgende observasjoner. *For det første at Fellesmagasinet i Salhus innenfor en overskuelig fremtid vil ha oppbrukt sin kapasitet og ikke lengre vil kunne ta imot nye gjenstander. Allerede i dag er inntaket begrenset til gjenstander under en viss størrelse – store gjenstander er der ikke plass til i magasinet og selv hvis der var, kommer de ikke inn pga. dimensjonering av dører og heis. Dette forhold peker videre mod observasjon nummer to, nemlig at flere av museene har ønske om å flytte store gjenstander fra dårlige forhold til gode Fellesmagasiner. Dette er i tillegg blitt dokumentert av gruppen gjennom magasinsynfaring og behovsavklaring ved*

flere av museene. Se det vedheftede tillegg «Magasin vurdering og behovsanalyse for nytt Fellesmagasin i Hordaland».

Heller enn å oppgradere magasiner ved alle museer er det en forutsetning i gjeldende regional museumspolitik at det etableres felles løsninger. Målet med Fellesmagasinet er ikke primært å frigjøre plass hos museene, men å sikre bedre bevaringsforhold for så mange gjenstander som mulig.

Arbeidsgruppen har i dette forarbeid sett på en rekke forskjellige løsninger. Det primere fokus har vært på tre forskjellige alternativer: renovering industribygg (som Salhus), fjellhall (som Universitet i Bergen og By arkivet) eller et nytt lavenergibygg. Overveielser har tatt høyde for brukervennlighet, geografisk plassering, sikring i forhold til brann og innbrudd, klimaforhold og klimastyring, skadedyrssanering, formidling og ikke minst økonomi. Ønsket har vært å skape de best mulige forhold for så stor en andel av kulturarven som mulig både med tanke på investeringsbehov og energibehov, men samtidig gjøre det så økonomisk ansvarlig som mulig. Samtidig har gruppen hatt fokus på forvaltningen og ikke minst formidlingen av den vestlandske kulturelle kapital. Som en del av et nytt Fellesmagasin, uansett hvilken modell, foreslår vi derfor at man undersøker muligheten for å lage hele, eller deler av, magasinet åpent for publikum. Dette vil gi offentligheten en direkte og tett adgang til deler av kulturarven, der ellers sjeldent ser dagens lys. Denne mulighet bør undersøkes og avklares med brukermuseene, da det er deres gjenstander magasinet kommer til å inneholde. I tillegg til direkte adgang til museenes gjenstandsmasse, vil dette også gi et bredere publikum mulighet for å få et innblikk i samlingsforvaltningsarbeid. Denne viktige del av museenes ansvar er alt for ofte usynlig og for langt de fleste museumsgjester helt ukjent.

Situasjonsbeskrivelse

Bakgrunnen for etableringen av fellestjenester i Salhus er beskrevet annetsteds. Blant argumentene for Salhus den gang, var bl.a. muligheten for å kombinere bevaring av vernede bygg og en relativt billig etableringspris. Allerede før etableringen var man klar over at Fellesmagasinet her kun ville kunne dekke en beskjeden del av behovet. Det blev bl.a. derfor innført retningslinjer om at kun «ERNI» gjenstander skulle inn i Fellesmagasinet (ERNI: gjenstander av Enestående Regional eller National Interesse).

De fleste konsoliderte museene bruker Fellesmagasinet hyppig og gir tilbakemelding om at de er godt fornøyde med samarbeidet. Det byr selvsagt på enkelte utfordringer med tanke på reisevei for noen institusjoner, men når gjenstandene først er transportert til Salhus, er inntrykket at de fleste er føler det er en god løsning med fellesmagasin.

Arbeidet med nytt fellesmagasin i relasjon til andre tiltak på regionalt nivå

Arbeidet med nytt Fellesmagasin må ses i sammenheng med flere andre tiltak på regionalt plan. Der er akkurat blitt lansert en ny felles samlingsplan og etablert et felles samlingsråd for Hordaland. På sikt vil dette sannsynligvis gi en større regional samordning av samlinger og innsamlingspolitikk.

I 2014 ble der etablert en felles Beredskapsgruppe for museene i Hordaland. Dette på bakgrunn av flere krisesituasjoner i 2013. Til nu inkluderer gruppen 14 institusjoner og har i alt 56 medlemmer.

En del av det økte fokus på beredskap, planlegging og krisehåndtering innebærer at Fellesmagasiner må ha kort avstand til døgnbemannet brannstasjon. Vi ser stadig at branner oppstår i eller omkring museer og kulturbygg og hver gang er det en kamp mot tiden for å redde så mye av verdi som mulig.

Kort uttrykningstid for konserveringsfaglig personale vil i en krisesituasjon være en stor gevinst, både for gjenstandenes bevaringstilstand og for det tids- og penge økonomiske etterspill ved en eventuell krise/katastrofe. Hurtig og korrekt inngripen er nøkkelord her.

Situasjonen i dag.

Fellesmagasinet i Salhus var fra starten tenkt som første trinn en lengre prosess. Der var et akkumulert og akutt behov ved museene for bedre magasinplass og det fikk de i Salhus (Fett, T.; m.fl. (1998)). Nu er magasinet i Salhus imidlertid ved å være fylt og der er liten ledig kapasitet.

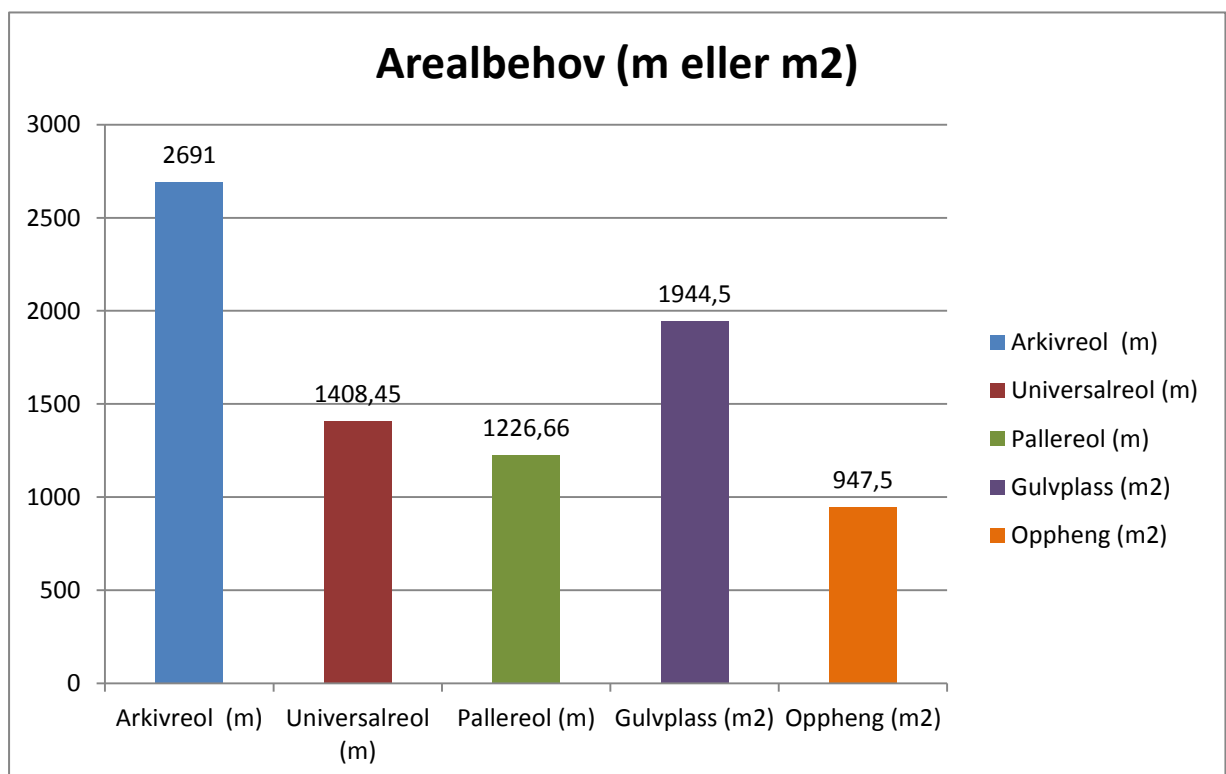
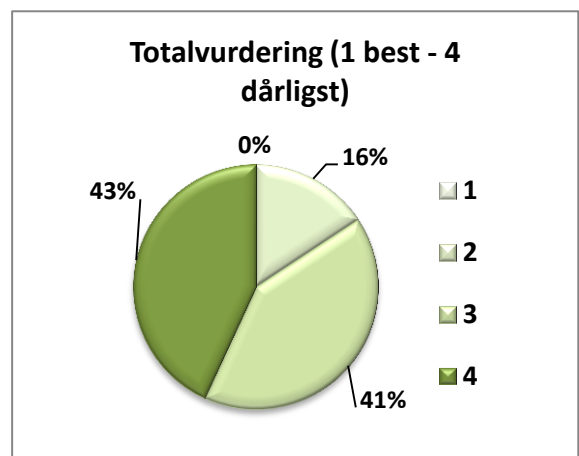
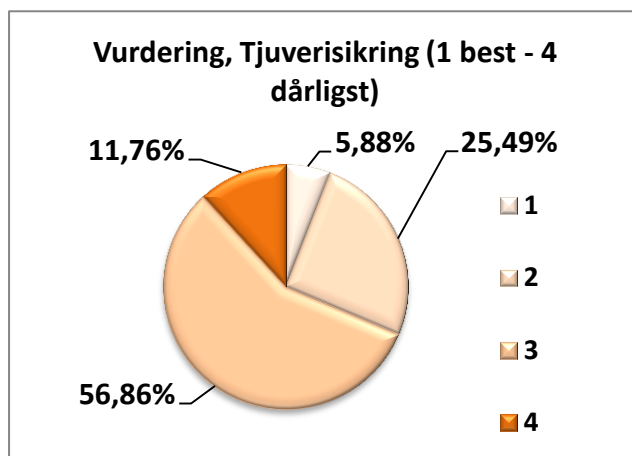
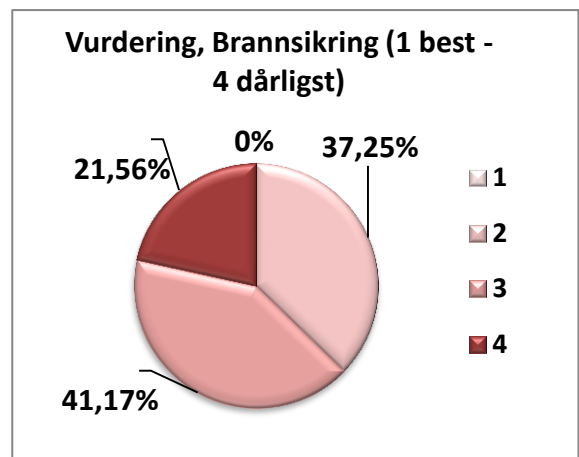
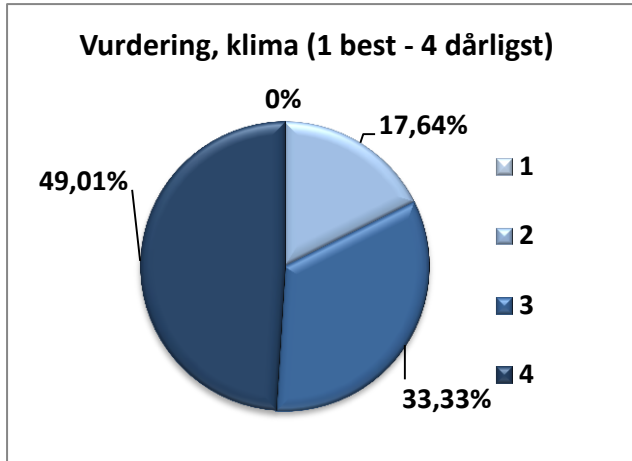
Ved etablering av et nytt stort Fellesmagasin i Hordaland, vil man, hvis der er interesse for det, muligens samtidig kunne tilbyde magasinplass til de private samlinger i Nordhordland. En rekke enkle praktiske tiltak vil/kan sikre at dette blir uproblematisk for de forskjellige brukere av magasinet. Samtidig vil tilbudet kunne være med til å hjelpe og løfte samlingene i Nordhordland og sikre i det minste deler av disse et optimalt oppbevaringsmiljø.

Arbeidet med synfaring ved museenes magasiner minner i flere tilfelle om det der blev gjort i Danmark i 2006 (Ræder Knudsen, L. & Brøndlund Jensen, K. (2006)). Om enn metoden i store trekk er lik, er utgangspunktet ikke helt det samme og blant annet derfor er spørreskjema og arbeidsprosess annerledes. Den viktigste forskjell er nok, at rapporten fra 2006 tar for sig å danne et samlet inntrykk eller bilde av situasjonen i Danmark, mens vor (noe mindre) undersøkelse i 2015 primært har hatt til formål å kartlegge de dårligste magasinforhold. At det er lykket ses tydelikt i resultatmaterialet fra magasinsynfaringen.

Tallene i tabellen under baserer sig på den synfaring magasingruppen har hatt i samarbeid med de konsoliderte museer i Hordaland – se eventuelt det vedheftede tillegg. Der er undersøkt magasiner som har svak kvalitet, totalt 8300 m² magasiner. Her er der enn videre regnet antall m² ut på de forskjellige kategorier.

Magasinkvalitet	Antall lokaler	Antall i % av de vurderte magasinlokaler	Antall m²	Antall m² i % av samlet areal
Veldig bra	0	0 %	0 m ²	0 %
Akseptabel	8	14,81 %	1284,1 m ²	15,42 %
Ikke tilfredsstillende	21	38,88 %	3823,65 m ²	45,93 %
Svært dårlig	25	46,29 %	3216,86 m ²	38,64 %
Totalt	54	100 %	8324,61 m²	100 %

Diagrammene herunder viser situasjonen ved de institusjoner og magasinlokaler som vi har besøkt ved dette års synfaring. Det fremgår tydelig at vi har sett på de dårligst egnede lokaler. Veldig få lokaliteter har fått over middels vurderinger og langt de fleste er vel å regne som uegnede til langvarig oppbevaring av museumsgjenstander.

I Kulturrådets publikasjon «Statistikk for museum 2014» forekommer der noen litt andre tall. Her fremgår det, at på landsbasis per 31.12.2014 er omkring 27 % av de kulturhistoriske gjenstander oppbevart under Svært gode forhold (tilsvarende Fellesmagasinet i Salhus), mens omkring 15 % befinner sig under Dårlige forhold (se s. 17). Dette utdypes i tabellen herunder (Vedlegg – Statistikk for museum 2014, s. 23 og 24).

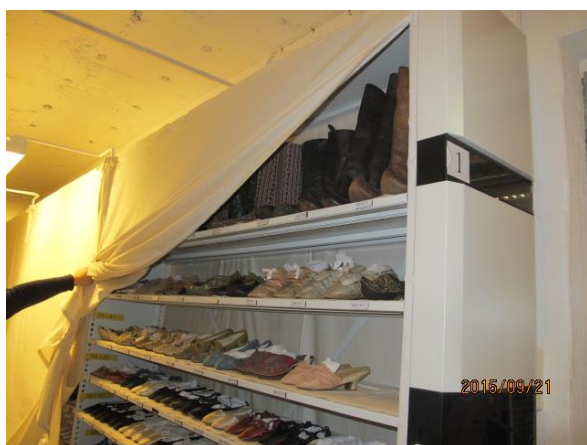
Andel av samlinger under ulike forhold	Norge i gjennomsnitt	Hordaland i gjennomsnitt
Svært bra	27 %	15 %
Dårlige	11 %	16 %

Disse tall kommer fra Kulturrådet og gir et samlet bilde over helheten. Tallene peker i samme retning: selv om en del gjenstander oppbevares godt, er vi i Hordaland ikke engang på nivå med landsgjennomsnittet i forhold til å sikre vor kulturarv de best mulige forhold.

Det avdekkede behov på omkring 8300 m² i denne undersøkelse passer forholdvis godt overens med de tall der blir nevnt i Fett, T.; m.fl.(1998). Herav fremgår det at allerede i 1998 hadde museene behov for om lag 10 520 m² nytt magasinareal. I dag er behovet for nytt magasinareal, lagt sammen med det samlede magasinareal i Salhus på omkring 10 000 m². Begge undersøkelser, med nærmere 20 års mellomrom, peker altså entydig i samme retning.

Vurdering av ulike løsninger med forskjellige kvaliteter og problemstillinger.

Arbeidsgruppen har besøkt ulike institusjoner både lokalt og internasjonalt. I forkant av arbeidet med nytt Fellesmagasin var representantene fra Museumssenteret i Hordaland på besøk ved «Museums Resource centre» i Glasgow. Hele gruppen har besøkt Bergen By arkiv og Universitet i Bergens fjellhalls magasin. I tillegg har gruppen besøkt institusjoner i Malmö, Helsingborg, Lund, København og Vejle. Her er der blitt innhentet erfaring fra mange års drift av forskjellige typer arkiv og magasinbygg.

Fra Malmö museers centralmagasin. Her har de god erfaring med kompaktreoler og tilpassede praktiske løsninger, som f.eks. stoff trekket foran reolen til i bildet til venstre. Magasinet holder til i et renoverert industribygg fra 1940'ene, hvilket medfører noen problemer. Blant annet revner gulvbelegningen, fordi der ligger myk asfalt nede under. Utvendig er de bekymret for brannfare på grunn av et skråtak av tre og tung lastebiltrafikk tett

ved bygget. I tillegg betaler de en ganske høy husleie (8 millioner svenske kroner i året), da bygget eies av en privat aktør.

Kulturmagasinet i Helsingborg har også eksempler på flere gode praktiske løsninger. Til venstre kontroll av besøkende i magasinet og til høyre oppbevaring av sko.

På tross av at det er et «nybygg» spesielt til museumsformål, har det stadig sine skavanker – ujevne fliser på flere av gulvene (t.v.) og kompromiss løsninger i magasinet på grunn av plassmangel (t.h.). For å få plass til alle gjenstandene har man måttet anskaffe universalreoler på hjul. Disse må da flyttes manuelt, for å få gjenstander inn eller ut.

Noe av samme problemstilling ses igjen i Kulturen i Lunds magasiner. Den eldre delen er blitt fylt opp og man har brukt universalreoler på hjul. Dette ses på bildet til venstre herunder. Magasinet har i tillegg en nyere til-bygning der er blitt innrettet med store kompaktreoler. Utvendig er veggene halvveis blitt dekt til med jord. Dette gir en stor termisk masse og er med til å stabilisere klimaet i magasinet. Hadde man villet, kunne dette rom sannsynligvis drives etter et lavenergiprinsipp. Muligens fordi utviklingen og kunnskapen om denne type drift ikke var så kjent da det ble bygd, har man allikevel valgt å kjøre med full klimastyring.

Hos Kulturen i Lund, øverst t.v. det gamle magasin, øverst t.h. det nye magasin, nederst t.v. det nye magasin utvendig. Man ser hvorledes jordvullen nesten går 2/3 opp av ytterveggen. Magasinet fungerer da som en gammaldags «jordkjeller». I perioder hvor klimaanlegget har sviktet, har dette forsinket utvendige klimapåvirkninger i opp mot to uker, hvor de andre deler av magasinet ble påvirket allerede etter en til to dager. Den ekstra veggtykkelse bidrar altså med en betydelig buffereffekt.

Ved Nationalmuseets Bevaringsafdeling i Brede fikk magasingruppen en grundig innføring i magasinkonseppter og lavenergibygg. Blant annet blev begrepet «Time Weighted Preservation Index» (TWPI) forklart. Dette er et bevaringsfaglig uttrykk som i sin tid ble utviklet av det amerikanske Image Permanence Institute under Rochester Institute of Technology. TWPI gir en sammenliknbar tallverdi for bevaring – altså et bevarings indeks. Dette tall er primært avhengig av klimatiske faktorer som temperatur og fuktighet. Det tall TWPI angir, er antall år før der er skjedd en synlig forandring i eller av materialet. Idet kjemiske og fysiske prosesser forløper hurtigere ved høyere temperaturer, gir en lavere temperatur bedre bevaringsforhold. Det er bl.a. dette prinsipp vi bruker til daglig når vi stiller mat i kjøleskapet. TWPI over 75 regnes som bra (<https://www.imagepermanenceinstitute.org/environmental/research/preservation-metrics>).

Nationalmuseet planlegger nye, samlede magasiner, der regner de med å ha 4 forskjellige klimasoner. Noen av disse klimasoner opprettes/opprettholdes på grund av hensyn til spesielle gjenstandskrav, mens det såkaldte «basis» klima finnes i deres eksisterende magasiner. Som man kan se av tabellen herunder, blir bevaringsindekset bedre (høyere tall) i tørt og kaldt klima. «Bedre basis» klima er det beregnede klima man vil oppnå i et nybygget magasin av typen lavenergi-bygg. Man kan altså, ved hjelp av fakkunnskap og enkle praktiske og tekniske løsninger oppnå et godt TWPI på 120, samtidig med at man får et lavt årlig energiforbruk. På tross av at det beste for gjenstandene

muligens hadde vert å komme i kaldt magasin, er denne løsning omkring ti ganger så dyr i forhold til energiforbruk. I tillegg koster det mer å etablere, da der kreves mer/større maskineri og isolering.

<i>Magasin type</i>	<i>Temperatur C°</i>	<i>RF %</i>	<i>Årlig energiforbruk</i>	<i>TWPI</i>	<i>IPM/overvåkning</i>
Bedre basis	<16	40-60	<3	120	100
Basis	<22	40-60	<10	60	100
Tørt	<22	30	<10	170	100
Kaldt	<6	30-40	<30	400	100

IPM (Integrated Pest Management) og overvåkning ligger fast på 100. Dette er et uttrykk for at selv om man har forskjellige klimasoner, går man ikke på kompromiss med vagtsomhet overfor skadedyr eller sikkerheten i øvrig. Disse tall reflekterer et revidert syn på kravene til klima i magasiner. Til sammenlikning har Fett, T.; m.fl. (1998) som basisklima en RF mellom 45 % og 55 % og en temperatur mellom 15-20 C°. Dette speiler alminnelige, litt eldre, internasjonale standarder der bl.a. er formulert av Thomson, G. (1986, s. 88) og Alkærsg, O. *et al.* (1994, s. 401-404).

Forskjellen i energibruk illustreres bl.a. ved å sammenlikne energiforbruket ved to moderne magasiner/arkiver i Danmark. I vejle (bygget 2003 og 2012) brukes der mindre enn 2 kWh per m³ om året, mens der i Det Arnamagnæiske Institutts arkiv ved Københavns Universitet (bygget 2006) brukes omkring 30 kWh per m³ om året (Padfield, T. (u.å.) s. 4 og 6).

I 2010 holdt Marion F. Mecklenburg et opplegg om klimastyring i København, hvor han siterte David Hauk, Chief Energy Management Branch, OFEO ved Smithsonian Institute for å ha sagt følgende: "We saved \$2.7 million in the last half of FY 2006, and about \$1.5 million in the first quarter of FY 2007, mainly through changes in HVAC operations. The temperature and humidity guidelines help us because they are credible... and because they are broad and flexible enough to accommodate energy-saving strategies." (FY = Fiscal Year dvs. regskapsår, HVAC= Heating, Ventilation og Airconditioning). Dette utgjør for Smithsonian Institute en besparelse på omkring 17 % per år. Det skal muligens tilføyes at Smithsonian består av 19 museer, en zoo og 9 forskningsenheter. Dette eksempel viser igjen, med al tydelighet, at gjennomtenkte lavenergiløsninger er billigere å drifte, uten å gå på kompromiss med bevaringskravene for museumsgjenstandene.

Etter besøket hos Nationalmuseet gikk turen videre til Vejle, hvor man etter hvert har en del års erfaring med bruk av lavenergibygg til magasinering av museumsgjenstander. Der var ikke anledning til å ta bilder under dette besøk, så alle fotos er vennligst stilt til rådighet av «Center for Bevaring af Kulturarv» i Vejle.

Til venstre i bildet ses magasindelen av bygget, til høyre ligger konserveringsavdelingen, med alle sine støttefasiliteter. I Vejle har man valgt et meget sparsomt og minimalistisk design på bygningene, noe der muligens gjør dem arkitektonisk sett litt uinteressante. Innvendig er der innrettet med flere forskjellige variasjoner av reolsystemer. Der brukes både faste palle- og universalreoler, samtidig som der er kompaktreoler i andre deler av magasinet.

Fordi der ikke er noen varmeisolerings mot bakken, samtidig som bygningen er tett og godt varmeisolerert i vegger og tak, er det mulig å kontrollere og styre fuktigheten med et relativt lite maskineri, noe som medfører vesentlig lavere utgifter til strøm.

Til venstre ses en avfukker med tilkoblinger. Denne maskinen er hovedinstrumentet til å regulere klimaet i 1/3 av magasinet (ca. 2 500 m²). Sammenliknet med fullklimatiserte lokaler på samme størrelse er dette langt mindre krevende, både i forhold til plass, investerings- og driftskostnader.

Oppsummering – noen svenske og danske erfaringer:

En del av erfaringene fra studieturen til Sverige og Danmark kan sammenfattes i en tabell, som det ses herunder.

Institusjon	Opprettet år	Antall m ²	Etablerings pris, sek./dkr.	Driftskostnad – total (+ husleie), sek./dkr.	Etablering kr/m ²	Driftspris kr/m ²
Malmö [#]	2002	12 000	43 mill. sek.	480 000/år. (+ 8 mill./år).	3583,33 sek/m ²	9,96 sek/m ² /år.
Malmö 2	2002	7 000	-		-	180 sek/m ² /år.
Helsingborg [@]	1996	4 000	72 mill. sek.	1 452 000/8000 m ² /år Strøm: 350 000/8000 m ² /år	18 000 sek/m ² alt. 9 000 sek/m ²	181,5 sek/ m ² /år Strøm: ca. 40 - 87,5 sek/ m ² /år
Lund	1988	5 743	20 mill. sek.	Ingen data tilgjengelig.	4004,87 sek/m ²	Ingen data tilgjengelig.
Lund, tilbygg	2006	Uvisst.	3 mill. sek. + ekstra...			
Vejle 1	2003	Ca. 4 050	16,2 mill.	258 095/år	4 000/m ²	39,10 Dkr./m ² /år.
Vejle 2	2012	2 550	18,3 mill. dkr.		7 175/m ²	
Ribe*	2004/2005	1 835	18,8 mill. Ca.	100 000/år	10 245,23 /m ²	54,49 dkr./m ² /år.
National museet**	2020/2022	13 200	400 mill. dkr.	Uvisst...	30303,03 /m ²	1,5 kwh/m ³ /år.

[#]: Av det samlede antall m² er der ca. 2000 m² til kontorer og verksteder. Driftskostnad er samlet strømavgift på hhv. 10.000 og 30.000 for to forskjellige klimasoner. Dette ses igjen i driftspris kr/m². De 8 millioner er husleie til eier av bygget (Copenhagen Malmö port).

[@]: Anlegget i Helsingborg er totalt på 8 000 m², men kun de 4 000 er magasin. Etableringskostnaden går på hele anlegget og inkluderer en del utstyr og inventar til verksteder, kontorer og magasin, derfor de to forskjellige beløp. Beløpet til drift totalt for 2014 var 1,45 millioner for hele Kulturmagasinet, herav blev 350 000 brukt på strøm. Det er derfor vanskelig å si nøyaktig hvor dyr magasindelen er.

*: Ikke besøkt på denne tur, tall fra <http://magasinmanualen.dk/>.

** : Planlagt »lavenergibygg», teoretiske tall fra Nationalmuseets Bevaringsafdeling.

Tallene i tabellen ovenfor kan ved hjelp av SSB's byggjekostnadsindeks «oversettes» til nåtidige realpriser. Dette blir da en relativ tilnærming til norske forhold. Bemerk at denne omregning har tatt høyde for forskjell i kronekurs, regnet ut etter tabell fra <http://www.norges-bank.no/Statistikk/Valutakurser/>. Dato for kursen er d. 20 - 22. januar i det aktuelle år. Se neste side.

Institusjon	Byggeår	Etableringspris (sek./dkr.)	I norske kroner ca.	Endring (i % fra byggeår til 2015)	Indeksregulert etableringskostnad, norske kroner (2015)
Malmö [#]	2002	43 mill.	36,9 mill.	58,9 %	58 640 336 kr.
Helsingborg [@]	1996	72 mill.	68,9 mill.	92,5 %	132 655 882 kr.
Lund	1988	20 mill.	21,2 mill.	145,6 %	52 066 955 kr.
Lund, tilbygg	2006	4 mill.	3,5 mill.	37,9 %	4 827 390 kr.
Vejle 1	2003	16,2 mill.	16,0 mill.	52,6 %	24 423 318 kr.
Vejle 2	2012	18,3 mill.	18,8 mill.	8,3 %	20 367 663 kr.
Ribe [*]	2004	18,8 mill. Ca.	21,8 mill.	49,2 %	32 518 492 kr.

Se <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/bkibol> for mere info.

Byggekostnadsindeksene måler den samlede prisutviklingen på materialer, arbeidskraft, maskiner og annet som inngår i bygge- og anleggsvirksomheten. Ved hjelp av denne omregning kan vi se at de besøkte magasin/konserveringsfasiliteter i gjennomsnitt har kostet ca. 46,5 millioner norske kroner i 2015 priser. Hvis man fjerner verdiene fra Helsingborg og tilbygget i Lund, der begge ligger langt fra dette tal, får man et tilpasset eller justert gjennomsnitt på 37,6 millioner norske kroner i 2015 priser. Dette er med andre ord et realistisk tall for hvor mye det muligens vil koste å etablere et nytt Fellesmagasin av en fornuftig størrelse. Til sammenlikning ville renoveringen av Salhus i dag, basert på tall fra Fett, T.; m.fl. (1998), samlet sett koste omkring 55,25 millioner ifølge SSB's byggjekostnadsindeks. Dette utgjør en endring på omkring 85,4 %.

For å oppsummere erfaringene fra studieturen og de forskjellige plasser vi har besøkt, kan man si følgende:

- Renoverte industribygg kan med noen modifikasjoner fungere og brukes som museumsmagasiner (jvf. Salhus og Malmø), men de kommer ofte med innbyggede begrensninger og gamle «skavanker». Tilpasninger og kompromisser kan virke fornuftige og akseptable når de blir utført, men kan koste mye arbeidstid på lang sikt. Det vil med andre ord si, at det man vant på et «billig» bygg eller en enkel ombygging blir en kontinuerlig utgift i form av tapt arbeidstid og gjerne høyere driftskostnader. Man kan også risikere at disse kompromiss løsninger utgjør en sikkerhetsrisiko på den ene eller den andre måten, således at man får en økt risiko for ulykker, enten med personale eller gjenstander. Slike bygg har gjennomgående høyere driftskostnader.
- Nyere magasinbygg, fra 1980 – 2000 cirka, opererer i stor grad fortsatt etter litt eldre ideer om klima og klimastyring. Disse magasiner har ofte store og relativt dyre klimaanlegg, der gjør kvadratmeterprisen høy både i forhold til investering og drift.
- Nye bygg med gjennomtenkt «lavenergi» løsning, fungerer stort sett veldig bra og der er etter hvert flere steder hvor det blir brukt med suksess. Flere steder i utlandet har man etter hvert adskillige års erfaring med daglig bruk og drift av sådanne systemer.
- I Norge er der så langt ingen som har bygget magasiner fullt ut etter lavenergi prinsippet. I Salhus og Østfold er der gjort tiltak i den retning, men det er likevel et langt skritt unna det som er ønskelig. Det er altså her mulig å gjøre noe helt nytt i Norge. Dersom dette blir realisert, vil dette bli et eksempel mange ville se til i fremtiden.

Erfaringer og tanker rundt ulike modeller:

Christensen, J.E. og Janssen, H. (2010) fremlegger resultatene etter undersøkelser og målinger av de faktiske forhold i magasinene i Vejle. I motsetning til det man hadde antatt før bygging, er det etter

flere års drift fortsatt behov for kontinuerlig avfukting. Dette, sammen med bygningens konstruksjon ellers, er dog en relativt energi billig løsning. Den eneste reelle mulighet for å slippe fortsatt avfuktning er å gjøre bygningen ennå mere tett. Dette vil senke luftskiftet og derved inntaket av fuktig uteluft. I tillegg kan tykkere mure, mere isolering og en større mengde fuktbufrende materiale inne i bygningen hjelpe på problemet. Forfatterne foreslår videre å la avfuktingsanlegget kjøre om natten, når det er billigere strøm, eller koble dem til solceller og derved bli selvforsynende med energi.

Basert på erfaringer fra byggetrinn 1 i Vejle, har man nettopp forsøkt med noen av disse løsningene. Der er bl.a. blitt etablert luftsluser, så ukontrollert tab av inneluft nedsettes. I tillegg har man økt tykkelsen på isoleringen i veggene, men kommenterer at den kunne ha vært ennå tykkere. Ekstra innbygget fuktbufrende materiale er dog fortsatt en mangelvare, der vil kunne gi et enda bedre innneklima.

Sammenligning av løsninger

Tabell som viser kost-nytte av ulike typer løsninger.

Renovere industribygg	Fjellhall	Nybygget lavenergi magasin
Underlagt eksisterende løsninger som f.eks. heis.	Heis? Evt. heis til nybygget mesanin.	Mulighet for å unngå heis, eller få heis i nødvendig størrelse med hensiktsmessig plassering.
Antall m ² /m ³ avhengig av eksisterende bygg.	Antall m ² /m ³ avhengig av eksisterende anlegg.	Antall m ² /m ³ avhengig av ønsker, økonomi og tomt.
Kan muligens utbygges, avhengig av plassering og tomt.	Få, eller ingen reelle muligheter for utbygging på sikt.	Kan utvides ved fremtidig behov, hvis det tas høyde for det i planleggingsfasen.
Magasin- og kultur bygging kan «revitalisere» et område eller en bydel. Se bl.a. «Heritage as an Asset for Inner City Development (2014)»		
Kan være relativt dyrt å etablere, på tross av eksisterende bygg masse. Kan kreve uforholdsmessig mye arbeidstid.		Kan gjøres til en rimelig pris.
Større driftskostnader. Risiko for kontinuerlig høye utgifter over lang tid.	Driftskostnader avhengige av ytre forhold og indre konstruksjon. Derfor uvisst.	Lave driftskostnader. Billigste løsning på lang sikt.
Risiko for «gamle» skavanker og utettheter.	Risiko for kontinuerlig fukt, der krever dyr drift.	Kan enkelt bygges korrekt, uten fukt og utettheter.
Risiko for en del ukjente faktorer, der kan påvirke fremtidig bruk og drift.	Krever ytterligere avklaring.	Få, eller ingen ukjente faktorer ved selve bygget. Større grad av kontroll.
Muligens tettere på Salhus.	Sannsynligvis relativt langt fra Salhus.	Kan muligens bygges relativt tett på Salhus/bysentrum.
Tilpasse sikkerhet til bygning og andre eksisterende forhold.	Relativt enkelt å tilpasse sikkerhet til eksisterende løsninger.	Fullt integrerte sikkerhetsløsninger, der oppfyller alle aktuelle krav.

Bygge samlet eller hver for seg, kost nytte.

I forbindelse med gruppens arbeid, har forskjellige løsninger blitt diskutert. Blant annet er muligheten for å opprette flere desentraliserte magasiner blitt vurdert. Herunder følger noen argumenter for og imot et eller flere magasiner.

Flere «mindre» magasinene gir mulighet for en viss desentralisering og større geografisk spredning. I et så stort fylke som Hordaland, vil dette utvilsomt oppleves som en fordel, i hvert fall

blant enkelte museumsenheter, gjerne de som ligger geografisk langt fra Salhus. Dette er vel egentlig hoved argumentet for flere magasiner på forskjellige lokaliteter. Dessverre er argumentene imot flere mindre enheter mange og tungtveiende. Først og fremst er der de økonomiske overveielser. Det sier sig selv, at flere enheter koster mere å etablere enn en enhet, det koster mere å drifte flere enheter og det personale der har regelmessige jobboppgaver i magasinene vil bruke mere tid og energi på transport. Det anbefales derfor ikke av denne arbeidsgruppe å etablere flere mindre magasineneheter.

Valg av modell

Konklusjon i valg av modell.

Magasingruppen konkluderer på baggrund av ovennevnte argumenter, med at den beste løsning, både på kort og spesielt på lang sikt, økonomisk så vel som samfunnsmessig, vil være å bygge et nytt, spesialdesignet magasin med fokus på ressursbesparende og klima-effektive løsninger. Mulighet til å ta imot publikum, enten i et eget visningsområde, eller i selve magasin delen må utredes nærmere i samråd med museene.

Videre fremdrift:

Det anbefales at det blir nedsatt en ny arbeidsgruppe for å arbeide videre med konkrete løsninger for nytt Fellesmagasin for museene i Hordaland. Lavenergiløsning som nybygg, med en subsidiær undersøkelse av om dette kan løses i en fjellhall eller i et godt egnet industribygg.

Følgende punkter er viktige å ta med i arbeidet fremover:

- Økonomiske konsekvenser, forutsetninger for løsning.
- Anslått kostnader totalprosjekt eks. tomt, med suksessiv utbygging.
- Tomt: Krav om nærhet til brannstasjon med døgnbemanning.
- Tomt: Muligheter med samlokalisering, behov for offentlig tomt og mulige tomtearealer.
- Samling på sikt for alle fellestjenester.
- Nybygg med magasin og tilhørende servicefunksjoner basert på lavenergiløsninger.
- Kartlegge innsamlingsplaner.
- Utrede muligheter for helt eller delvis åpent besøksmagasin.
- Magasiner er i prinsippet for evig, og det bør derfor eies og ikke leies.

Litteraturliste og referanser:

ABM-Utvikling (2009): Vel Bevart? – Tilstandsvurderinger av museumssamlinger. ABM-skrift #59. 86 sider. ISBN: 978-82-8105-077-8.

Alkærstig, O.; Garff, J.; Lundbæk, M. (red.)(1994): Bevaringshåndbogen. København. Christian Ejlers' Forlag. 605 sider.

Bína, V., Chantepie, P., Deroin, V., Frank, G., Kommel, K., Kotýnek, J., Robin, P. (2012): ESSnet-CULTURE – European Statistical System Network on Culture – Final Report. Luxemburg (556 sider).

<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2014/09/Museer-2013.pdf>

<http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Kultur-och-fritid/Museer/Museer/#documentation>

<http://www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2014/10/Museer-2013.pdf>

<http://www.kulturstyrelsen.dk/institutioner/museer/fakta-om-museerne/statistik-om-museer/danske-museer-i-tal/>

<http://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/statistikk-for-museum-2014-publikasjon>

Christensen, J.E.; Janssen, H. (2010): Passive hygrothermal control of a museum storage building in Vejle – DTU Orbit. Utgitt av DTU, Kongens Lyngby, Danmark. 35 sider.

Corten, J.-P.; Geurts, E.; Meurs, M.; Rypkema, D. & Wall, R.(2014): Heritage as an Asset for Inner City Development – An Urban Managers Guide Book. Utgitt av nai010 (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). 192 sider. ISBN: 978-94-6208-116-1.

<http://www.egmus.eu/en/> - EGMUS – The European Group on Museum Statistics.

Dahl Schlanbusch, R.; Mamo Fufa, S.; Sørnes, K.; Kristjansdottir, T. (2014): Energi- og klimagassanalyse av isolasjonsmaterialer. SINTEF Fag 23, Blindern. 40 sider.

De Haan, J. (2010): Museum statistics and cultural policy. Finnes på nett:http://www.egmus.eu/fileadmin/intern/Museum_statistics_and_cultural_policy_Jos_de_Haan_v3_incl_CV.pdf

http://www.egmus.eu/uploads/tx_usermusstatistic/EGMUS_Finland_Museotilasto_2014_2015.pdf

Erson, B. (red.)(2008):Att bevara gammal tid är att ge framtiden en vän - Flytten til Malmö kulturförvaltnings nya centralmagasin. Malmö kulturförvaltning. 119 sider. ISBN: 91-85341-22-3.

http://www.stat.fi/til/vamuu/2015/09/vamuu_2015_09_2015-10-27_tie_001_en.html

«Eurostat – Cultural statistics 2011» <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-pocketbooks/-/KS-32-10-374>

Fett, T.; m.fl.(1998): Dra te Salhus – ei utgreiing om fellestenester for musea i Hordaland. 17 sider.

<http://culturalheritageagency.nl/en/museometry>

http://www.nationalmuseums.org.uk/media/documents/publications/cultural_capital_manifesto.pdf

<http://www.norges-bank.no/Statistikk/Valutakurser/valuta/DKK/>

http://www.americansforthearts.org/sites/default/files/pdf/information_services/research/services/economic_impact/aepiv/NationalStatisticalReport.pdf

<http://www.aam-us.org/docs/center-for-the-future-of-museums/museumssociety2034.pdf>

<http://statistikk.igest.no/hf/>

<https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/nokkeltall/priser-og-prisindekser>

<https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/bkibol>

<https://www.imagepermanenceinstitute.org/environmental/research/preservation-metrics>

Hordaland Fylkeskommune (2015): Samlingsplan for musea i Hordaland 2015-2020. 60 sider.

Jensen, O. J. (2000): Plan for Fellestenester for Musea i Hordaland, Fellesmagasin - Fellestenester. Hordaland Fylkeskommune, Avdeling for Regional Utvikling, Kulturseksjonen. 21 sider.

Kulturrådet (2015a): Statistikk for museum 2014

Kulturrådet (2015b): Vedlegg – Statistikk for museum 2014

Mecklenburg, M. F. (2010): Determining the Acceptable Ranges of Relative Humidity and Temperature in Museums and Galleries. Copenhagen 2010. Smithsonian Museum Conservation Institute. 81 sider. På nett: <http://www.si.edu/mci/downloads/reports/Mecklenburg-Part1-RH.pdf>
<http://www.si.edu/mci/downloads/reports/Mecklenburg-Part2-Temp.pdf>

Padfield, T. (u.å.): Simple climate control in archives is hindered by too strict standards. http://www.conservationphysics.org/archive/nsbp_padfield_rev0427a.php. 8 sider.

Ræder Knudsen, L. & Brøndlund Jensen, K. (2006): Rapport over magasinforholdene på de statsanerkendte danske museer. Organisationen Danske Museer. 47 sider. ISBN 87-991591-0-4.

Thomson, G. (1986): The Museum Environment. Butterworth-Heinemann. Oxford. 293 sider.

Samarbeidspartnere – disse skylder vi en stor takk!

- Hordaland Fylkeskommune
- Bergen Kommune
- Hordaland Museumslag – Museene i Hordaland Fylke
- Universitetsmuseene i Bergen.
- Nationalmuseets Bevaringsseksjon, Brede, Danmark.
- Kulturen i Lund, Sverige.
- Malmö Museers Centralmagasin, Sverige.
- Kulturmagasinet i Helsingborg, Sverige.
- Konserveringscenteret i Vejle, Danmark.
- Bergen Byarkiv.

Tillegg til rapport om «Nytt Fellesmagasin for museene i Hordaland – 2016»

Magasin vurdering og behovsanalyse for nytt Fellesmagasin i Hordaland.

Utarbeidet av:

Anders Gjøls-Andersen, Kulturhistorisk Atelierleder, Museumssenteret i Hordaland,
Bevaringstenestene.

Anne Bjørke, Samlingsleiar, Bymuseet i Bergen

Salhus, januar 2016.

Innhold

Magasinvurdering og behovsanalyse for nytt Fellesmagasin i Hordaland.....	1
Bakgrunn:	3
Store gjenstander:	3
Forberedelser:	3
Vurderingskategorier:	3
Synfaring og innsamling av data:.....	4
Resultater:	11
Diskusjon og konklusjon:	15
Takk:	16
Litteraturliste:.....	16

Bakgrunn:

Analysen er utført som bakgrunn for rapporten om nytt Fellesmagasin i Hordaland. Arbeidsgruppen, var nedsatt av Hordaland Fylkeskommune, manglede konkrete og oppdaterte tall for magasin situasjonen ved museene i Hordaland. Bevaringstenestene tok på sig oppgaven, med assistanse fra Bymuseet.

Vi har lagt vekt på de dårligste forhold. Målet med kartleggingen var å vise museenes magasinbehov. Derfor var det primært interessant å se på de steder som museene selv vurderte som uegnede eller uønskede til oppbevaring av museumsgjenstander. Noen av museene har relativt gode magasiner, hvor de fortsatt ønsker å oppbevare gjenstander, de faller utenom undersøkelsen.

Store gjenstander:

Et område der var spesielt fokus på i denne analysen, var «store» gjenstander. Både eksisterende fellesmagasiner på Salhus og ved museene har sterke begrensninger, og flere av museene har igjennom årene gitt uttrykk for, at de har spesielle utfordringer knyttet til magasinering av store gjenstander. I dette dokumentet definerer vi «store» gjenstander som følger:

- En gjenstand er «stor» hvis den ikke fysisk kan flyttes inn i Fellesmagasinet i Salhus i ett stykke.
- En gjenstand er «stor» hvis den ikke får plass på en vanlig universal- eller pallereol, eller opptar mer enn en pallplass.
- En gjenstand er «stor» hvis der skal mer enn en person til å løfte eller flytte den. I dette tilfelle kan «stor» betyde tung eller vanskelig håndterbar.

Forberedelser:

Alle de konsoliderte museer ble kontaktet og invitert til å delta i undersøkelsen. Der det ikke ble gjort besøk, ble det bedt om informasjon på mail.

Forut for befaringen ble det utarbeidet et enkelt skjema (se vedlegg) for raskt å kunne krysse av og notere relevant informasjon for hvert sted. I tillegg til å måle m² og anslå antall gjenstander benyttet vi anledningen til samtidig å se på magasineringssituasjonen. Dette innebar å vurdere faktorer som: adkomst og tilgjengelighet, byggets beskaffenhet, klimaforhold, brannsikring/brannrisiko, tyverisikring og en samlet vurdering av lokalets egnethet som magasin. Klima, brannsikring, tyverisikring og totalvurderingen blev bygget opp med et avkryssningsskjema med verdier fra 1-4.

Vurderingskategorier:

Vurderingen er utført av fagfolk i samarbeid med representantene fra den aktuelle institusjon, således at verdiene avspeiler en felles vurdering. Der er brukt 4 verdier:

1. **Best.** Ingen eller kun få muligheter for forbedringer. Eventuelle forbedringer vil oftest være en oppdatering/oppgradering av teknologi eller system. Denne vurdering angir egnethet til oppbevaring av museumsgjenstander på permanent basis, uten videre forbehold.

2. **Akseptabelt.** Fungerer i det daglige. Der er mulighet for forbedringer på flere punkter, av teknisk og praktisk natur. Noen forbedringer kan være enkle, andre omfattende. Denne vurdering angir egnethet til oppbevaring av museumsgjenstander, men med forbehold.
3. **Ikke akseptabelt.** Manglende fasiliteter og/eller økt risiko. Som oftest kan forholdene forbedres, men dette kan være kostnadskrevenende og muligens svært omfattende. Denne vurdering angir uegnethet til oppbevaring av museumsgjenstander på permanent basis, under gjeldene forhold. Lokaliteten kan brukes i korte perioder, men det anbefales ikke.
4. **Uegnet.** Flere nivåer av dårlig til kritiske forhold. Gjenstander nedbrytes raskt ved å befinne sig her permanent. Vurderingen kan også brukes til å angi så vanskelige arbeidsforhold, at gjenstandene i realiteten er utilgjengelige. Denne vurdering angir uegnethet til oppbevaring av museumsgjenstander, selv på kort eller midlertidig basis. Det vil kreve omfattende arbeid å oppgradere til et akseptabelt nivå, hvis dette overhodet er mulig.

Synfaring og innsamling av data:

Dette avsnitt vil bestå av foto fra synfaringen, for å visualisere de forhold der er en del av hverdagen ved museene. Dette er ikke en fullstendig beskrivelse av magasinforholdene ved museene i fylket. Herunder følger eksempler på typiske problemstillinger ved museene.

Her noen eksempler fra Bymuseet i Bergen.

Hovedmagasinet for Gamle Bergen er bl.a. karakterisert ved vanskelige adkomstveier. Enten igjennom trebygningen og over en gangbro, eller opp via en smal steintrapp. Dette er ikke akseptabelt, hverken for personale eller museumsgjenstander. Det er et uisolert verneverdig bygg og dessverre er der relativt fuktig og ingen klimastyring, hvilket bl.a. gir anledning til vekst av muggsopp. Det er derfor ikke egnet til magasin.

Bymuseet er i ferd med å flytte museumsgjenstandene til nytt magasin.

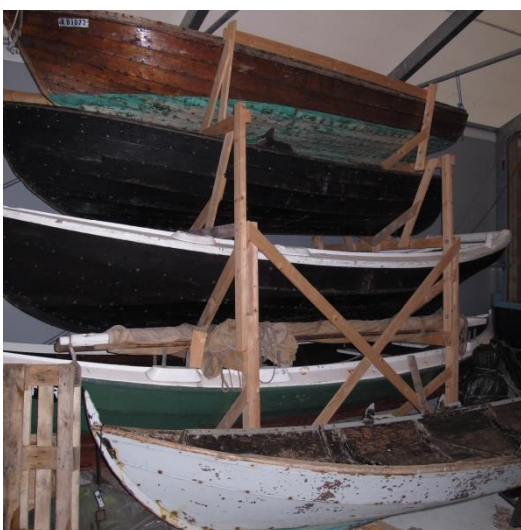
Herover og til venstre – møbelmagasinet ved Gamle Bergen.

Ved Hordamuseet brukes «Hall 8» til oppbevaring av store gjenstander. Bygningen er av tre med jordgulv og åpninger der kun er blokkert med hønsenetting. Der er derfor stort sett uteklime året rundt. Her nedbrytes gjenstandene både av dyr, insekter, korrosjon og fysisk/mekanisk slitasje. Prioriteringsarbeid og flytting til nytt magasin pågår.

I «BergensVaskeriet» står bl.a. 3 unike begravellesvogner. Bygningen er ikke tett, har stadig store synlige skader etter en brann for en del år siden og der er store vinduer mot havet der ikke er blendet av. Alt i alt et dårlig sted til oppbevaring av museumsgjenstander.

Kystmuseet (ved Museum Vest) har båter i sin samling som oppbevares i åpne skur eller under presenning. For vanlige, moderne båter til daglig bruk kan dette være greit, men ikke for museumsgjenstander der helst skal bevares lengst mulig. Museet har pr. i dag ikke nok alternative oppbevaringsplasser for sine båter.

Samme problemstilling ses igjen i Fiskerimuseets «Motorlager» i de gamle fabrikkbygninger i Arna. På bildet til venstre er tre båter kommet i reol, men flere andre båter står på gulvet og tar stor plass. Klimaet er ikke hensiktsmessig og fordi bygget brukes av andre enn museet, er der reelt sett ingen tyverisikring heller.

Bergens Sjøfartsmuseum eier en del innrammet kunst. På grunn av plassmangel henger de tett og ofte i flere lag. Som man kan se av bildet til venstre kan dette gå hårdt ut over de historiske rammene og i verste fald også selve bildet.

Størstedelen av Sjøfartsmuseets magasin ligger under skråtak. Dette gir vanskelige arbeidsvilkår og mindre reel plass til oppbevaring. I tillegg er det vanskelig å lage gode systemer til plassutnyttelse. Bl.a. derfor står gjenstandene tett og ofte direkte ovenpå hverandre. Sammen med klimaforhold der langt fra er optimale gjør dette lokalet til mindre egnet som magasin.

Ved KODE i Bergen brukes et gjennomgangsareal til oppbevaring av historiske speiler. Som det ses av bildet til venstre ligger noen objekter direkte på gulvet, samtidig som området brukes til midlertidig oppbevaring av store og tunge transportkasser. Disse faktorer øker risikoen for uhell og skader på gjenstandene betydelig.

KODE har hatt sin andel av uhell de siste år, her en vannskade fra høsten 2015, som følge av et uhell i forbindelse med restaureringsarbeid på bygget. Dette viser blott at selv under de best tenkelige forhold, kan der oppstå uhell og uforutsette situasjoner.

Ved Hardanger og Voss Museum brukes et kjellerlokale i et lite innkjøpssenter som magasin, primært for skulpturer. I forhold til gjenstandene er lokalet greit, men beliggenhet og risikovurdering tatt i betraktning er dette sted ikke optimalt for museumsgjenstander. Flere av gjenstandene må antas å være relativt tunge, og med tanke på adkomst og fravær av hjelpemidler til å løfte og transportere med, medfører dette også dårlige arbeidsforhold for de ansatte ved museet.

I Odda bruker Norsk Vasskraft og Industristadsmuseum deler av den tidligere smedje som magasin. For å utnytte plassen best mulig har man på et tidspunkt bygget en mezzanin. Her blir der bl.a. oppbevart møbler. Som det fremgår av bildet til venstre er den primære adkomstvei for personer til mezzaninen via en vanlig aluminiumstige.

Sunnhordland Museum har sitt «Magasin for små gjenstander» i en kjeller i museumsbygget. Dette gir økt sikkerhet og nærhet til utstilling. Lokalet har dog sine begrensninger, hovedsakelig i forhold til klimastyring og større gjenstander. Men i det omfang magasinet kun brukes til små gjenstander kan dette være akseptabelt.

Sunnhordlands «Magasin for store gjenstander» ligger i et relativt nytt industribygg. Det er dårlig isolert og har store vinduspartier som ikke er blendet av. For å utnytte plassen er der bygget en mesanin (bildet til venstre), hvor der bl.a. oppbevares store vogner. Adgang til mesaninen skjer via en vanlig aluminiums stige.

Norsk Trikotasjemuseum ved Museumssenteret i Hordaland har bl.a. store tekstilindustrimaskiner som står i forskjellige rom i den gamle trikotasjefabrikk. Dette kan fungere fint i formidlings øyemed, men flere av lokalene er ikke spesielt velegnede til å ha magasinfunksjon. Dette skyldes bl.a. utette bygninger med følgende store variasjoner i inn klima og store vinduer uten blanding mot sjøen.

museumsgjenstander.

På Osterøy Museum ved Museumssenteret i Hordaland bruker man deler av ei lå til oppbevaring av större gjenstander, bl.a. en vogn og landbruksredskaper. Lå er ikke låst, vinduene står  opne for å skape ventilasjon – der er altså uteklima. Vinduene er heller ikke blendet av, så der kan i perioder komme mye lys inn. Gjenstanderne er vanligvis dekket av en presenning for å beskytte mot fugleekskremer. Som det er i dag, er dette sted ikke egnet til oppmagasinering av

De beskrevne steder er lokaliteter som museene ønsker å kvitte sig med som magasinareal. Mange steder brukes i dag som magasin av ren n od. har langt de fleste museer bedre magasiner enn det der er illustrert her. Men disse, ofte relativt små, gode magasiner er pr. i dag stort sett fylt.

Magasingruppen har ikke hatt anledning til å bes oke Baroniet Rosendal eller Olav H. Hauge senteret i forbindelse med denne magasinbefaring. Nødvendige opplysninger er tilkommet gruppen på mail. Gjenstandsmassen institusjonene råder over ønskes bevart på plass.

Resultater:

Alle de innsamlede data ble skrevet inn i et Excel-ark og bearbeidet der. Her følger de viktigste utdrag av dette tallmateriale.

Enhet	Areal (m ²)	Klima				Brannsikkerhet				Tyverisikring				Totalvurdering			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Vurdering =>	-	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Bymuseet i Bergen	1500	0	2	6	3	0	5	5	1	0	4	7	0	0	1	7	3
Museum Vest	2324	0	0	1	9	0	1	4	5	1	1	4	4	0	0	3	7
Bergens Sjøfartsmuseum	304	0	0	4	0	0	2	2	0	0	0	4	0	0	0	4	0
KODE	608	0	2	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0
Hardanger og Voss Museum	702	0	1	2	5	0	3	2	3	0	1	6	1	0	1	2	5
Norsk Vasskraft og Industristadsmuseum	766	0	0	0	2	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0	0	2
Sunnhordland Museum	595	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0
Museumssenteret i Hordaland	1525	0	3	3	6	0	4	6	2	0	6	5	1	0	3	4	5
Total sum:	8324	0	9	17	25	0	19	21	11	3	13	29	6	0	8	21	22
Total sum i %:	100 %	0	17,6	33,3	49	0	37,3	41,2	21,5	5,9	25,5	56,9	11,8	0	16	41	43

Forklaring til tabellen ovenfor:

- Enhetene er konsoliderte museer i Hordaland.
- Vurdering gir antall magasiner per vurderingsområde per museum som faller inn i de 4 kategorier fra 1-4. 1 er best, 2 er akseptabelt, 3 er ikke akseptabelt og 4 er uegnet.
- «Areal (m²)» anslår hvor stort et område der samlet blev undersøkt i hver enhet. Kun lokaler som er krevende ble undersøkt.
- Klima omfatter fuktighet, temperatur (i mindre grad), variasjon i klima og andre innendørs klimaforhold, der påvirker gjenstandenes bevaring.
- Tyverisikring omfatter skallsikkerhet og andre tiltak som gjør det vanskeligere å stjele gjenstandene.
- Brannsikkerhet omfatter både brannhindrende og brannbekjempende forhold.
- Totalvurderingen samler klima, brannsikkerhet, tyverisikring og andre forhold der har betydning for lokalitetens egnethet.

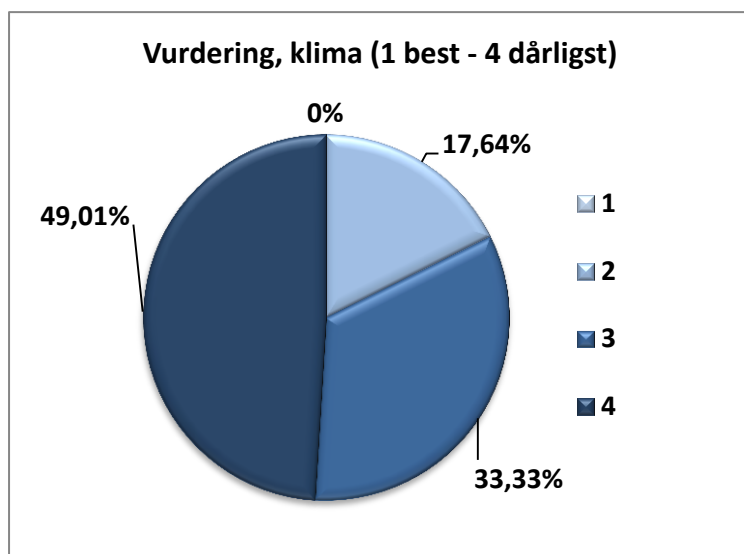
I tillegg til disse vurderinger av lokalitetene, blev behovet for ny plass anslått. Dette ble gjort ved å kombinere en rekke av de opplysninger der var fremkommet i undersøkelsen. Ved hver lokalitet ble aktuell hylle- og kvadratmeterbehov oppmålt/opptalt. Dette tall ble da satt i forhold til hvor stor en andel av den aktuelle gjenstandsmasse der på sikt ønskes flyttet til Fellesmagasin. Denne prosentats ble formulert av eierinstitusjonen. Ofte er det ikke 100 % der ønskes til Fellesmagasin. Langt de fleste steder er det fordi, man regner med å gå samlingen igjennom, foreta en prioritering og sannsynligvis kassere/avhende en vis del av gjenstandsmaterialet. Tallene for arealbehov i skjemaet herunder reflekterer altså et reelt behov etter prioritering av samlingen.

Enhet	Arealbehov				
	Arkivreol	Universalreol	Pallereol	Gulvplass	Oppheng
Bymuseet i Bergen	682	470	144	421	514,5
Museum Vest	231	220,2	333,16	548,5	0
Bergens Sjøfartsmuseum	169,7	153	32	18	147
KODE	38,5	35	60,4	230	206,5
Hardanger og Voss Museum	110	60,5	79	290	3
Norsk Vasskraft og Industristadsmuseum	56	84,25	68,25	193,4	0
Sunnhordland Museum	56	44	207	87,6	15
Museumssenteret i Hordaland	1347,8	341,5	302,85	156	61,5
Total sum:	2691	1408,45	1226,66	1944,5	947,5
Total sum i %:	32,74 %	17,14 %	14,93 %	23,66 %	11,53 %

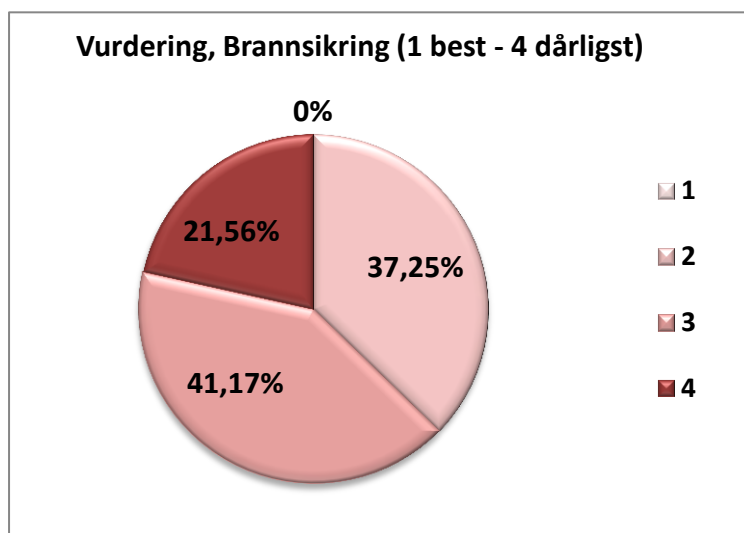
- Arkivreol, Universalreol og Pallereol har løpende hyllemeter som enhet.
- Gulvplass og Oppheng har m² som enhet. Oppheng er fortrinnsvis til innrammede verker og speile, der helst skal henge.

Som man ser av tabellen herover fordeler arealbehovet sig egentlig ganske jevnt. Omkring 1/3 av samlingene er mindre gjenstander der kan komme i arkivreol, litt over 1/3 av gjenstandene er relativt store og trenger pallereol eller gulvplass, mens den siste tredjedel er delt mellom gjenstander der krever oppheng eller universalreol. Relativt sett ligger det største samlede behov hos de «store» gjenstander, mens den gjenstandsgruppe der har minst behov er innrammede verker og speiler. Det siste forhold skyldes sannsynligvis, at den museumsenhet der har den største samling, kun har et relativt lite behov for å flytte deler av disse samlinger, da der forefinnes gode magasiner for dette ved institusjonen. Behovet for areal til store gjenstander viser, at dette er et område der tidligere kun i begrenset omfang er blitt avhjulpet i Salhus. At tallet for gulvplass er mindre enn tallet for arkivreoler, skyldes med stor sannsynlighet museenes tidligere innsamlingspolitikk. Private donasjoner har fortrinnsvis vert mindre gjenstander, og disse har også vert «lettere» å innsamle, da den rent praktiske logistikk omkring dem er enklere. Derfor ser vi fortsatt denne «skeivhet» i samlingene. Når det er sagt, så representerer prosentatsene i tabellen sannsynligvis en ganske gjennomsnittlig fordeling av gjenstandstyper/størrelser i de fleste «vanlige» museumssamlinger.

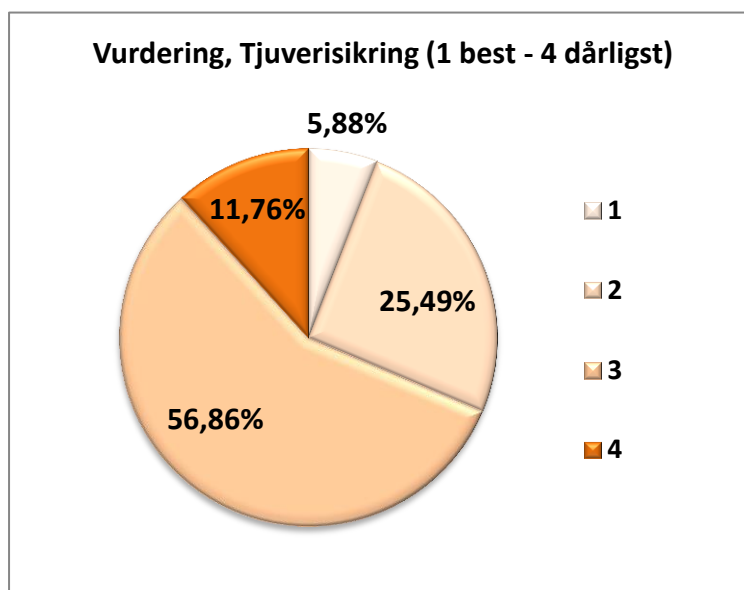
For å få en enklere oversikt over det innsamlede tallmateriale, er det blitt konvertert til diagrammer. Tallene er prosent av antall besøkte lokaliteter.

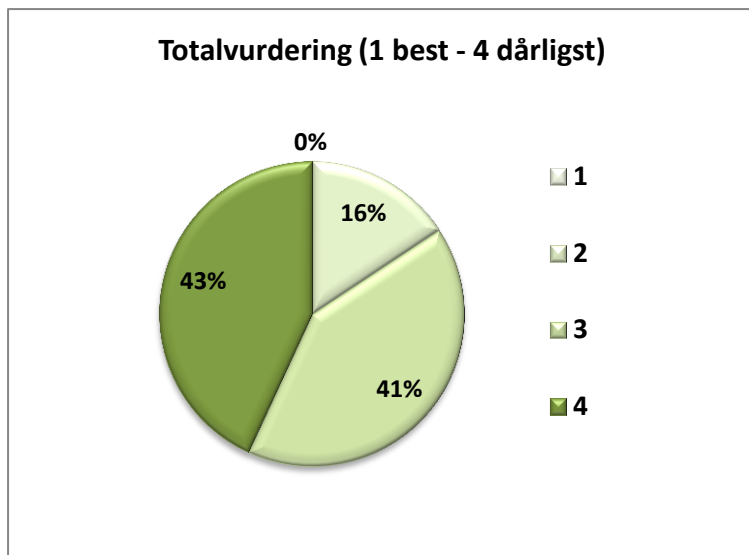
Kun 17,64 % av de vurderte steder har akseptabelt klima, de resterende 82,34 % har alle utilfredsstillende eller dårligt klima.

Brannsikringen står det litt bedre til med, idet 37,25 % har akseptable brannsikringstiltak. Dette er ofte en kombinasjon av brann-hemmende byggematerialer, lokalt slukningsutstyr samt fravær av åpenbare arnesteder eller antennelseskilder. Dessverre er der fortsatt 62,73 % hvor brannsikkerheten trenger til oppgradering i forskjellig grad.

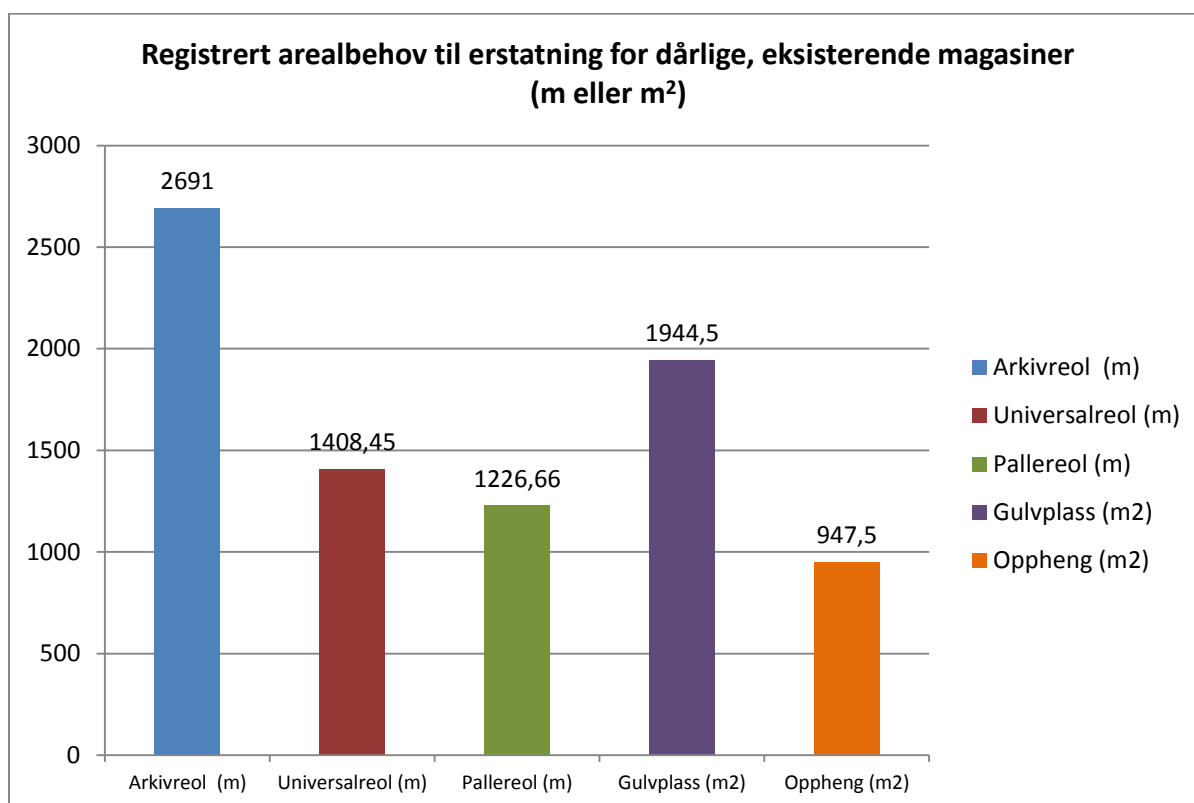
Tjuverisikring viser noenlunde samme tendens, en stor andel med dårlig sikring (68,62 %) og omkring 1/3 med akseptabel eller god sikring (31,37 %).

Den samlede totalvurdering er naturligvis en refleksjon av de tre kriterier, der er blitt behandlet herover. Men samtidig har det vært mulig å ta med andre forhold som ikke er vurdert i klima, brann- og tyverisikring. Forhold som adkomst, arbeidsmiljøhensyn, bygningsmassen, biologisk nedbryting og andet. Derfor er tallene her også litt mer negative. Kun 16 % av de besøkte lokaliteter vurderes som akseptable for permanent oppbevaring av

museumsgjenstander. De resterende 84 % er enten dårligt eller svært dårligt egnet til denne oppgave, som forholdene ser ut i dag.

Det oppmålte arealbehov kan anskueliggjøres i et søylediagram (se herunder).

Bemerk at dette er «rå» tall, altså den første umiddelbare oppsummering av de utførte observasjoner. Tallene herover sier derfor ikke noe direkte om størrelsen på det eller de lokaler man kunne ønske sig at flytte gjenstandene til. For å få et inntrykk av det dagsaktuelle behov er det nødvendig å se på det undersøkte areal, sammenholdt med eksisterende systemer til utnyttelse av plassen (kompaktreoler o.a.). Hvis man summerer tallene ovenfor (for sammenliknings skyld konverterer vi hyllemeter til m²) får man 8218,11 m². Til sammenlikning har vi i denne undersøkelse

besøkt 8324 m² magasin. Dette er en forskjell på 105,89 m² eller 1,28 %. Tidligere undersøkelser har påvist samme tendens i magasiner med vanlige reolsystemer, dog endres dette forhold ved mere utstrakt bruk av kompaktreoler.

Diskusjon og konklusjon:

Resultatet av denne undersøkelse kan virke nedslående – 8300 m² av museenes magasiner er ikke tilfredsstillende eller dårlige. Dette resultat er dog ikke overraskende, idet vi jo nettopp ville kartlegge de dårligste og mest uønskede magasinlokaler.

De innsamlede tall på arealbehov avspeiler en bred spredning av gjenstandsmaterialer og – typer. Der er oppmålt et behov for nesten 2000 m² gulvplass, fortrinnsvis til store og/eller tunge gjenstander.

Magasinet i Salhus holder på å bli fylt opp. Politisk er der signaler om at man også ønsker fellesløsninger fremover i tid. Det forutsetter et nytt fellesanlegg. Der er i dag et helt konkret behov for omkring 8300 m² nytt Fellesmagasin. Dette tal tager ikke høyde for fremtidig innsamling, så avhengig av hvordan man skal vurdere museenes innsamlingspolitikk bør man sannsynligvis legge en del m² til det endelige areal. I tillegg bør der beregnes ekstra areal til støtte- og servicefunksjoner. Dette bør utredes nærmere.

Takk:

En stor takk til alle de som tok imot oss ved museene, som var hjelpsomme, imøtekommende og dypt engasjerte i arbeidet med vor felles kulturarv. Takk for informasjon, historier og anekdoter.

Litteraturliste:

Se hovedrapporten «Nytt Fellesmagasin for museene i Hordaland 2016» for litteratur og henvisninger.

Salhus, 17.10.2016

Dykkar ref.:

Vår ref.:

Orientering om utviding og utvikling av Bevaringstenestene, Museumssenteret i Hordaland

Bevaringstenestene, Museumssenteret i Hordaland er ei felles konserveringsteneste for alle dei ti konsoliderte musea i Hordaland, og har ansvaret for den daglege drifta av fellesmagasinet. Avdelinga tilbyr konservering av mellom anna tekstilar, møblar, glas, keramikk, metall, skinn, tre og bein. Innan tekstilkonservering har Bevaringstenestene det best utstyrte atelieret i landet, og tek betalte oppdrag for mellom anna Slottet, Regjering, kyrkjer og private.

For å kunne dekke musea sine totale behov innan konservering er det ønskjeleg å sjå på moglegheita for å utvide fagkompetansen ved Bevaringstenestene slik at musea også kan få konservert maleri og papir. Initiativet til å utvide tilbodet ved Bevaringstenestene kjem frå KODE etter at museet la ned si eiga konserveringsavdeling. Dei ønskjer no å kjøpe tenester innan papir- og malerikonservering hjå Bevaringstenestene, som ei utviding av den avtalen dei alt har inngått med oss. KODE har den største samlinga av kunst og kunst på papir av musea i Hordaland.

Brukarforum for Bevaringstenestene gav i møte den 28. september 2016 sin tilslutnad til at Bevaringstenestene greier ut ei utviding av fellestenestene til òg å omfatte konservering av maleri og kunst på papir.

Målsetjing

Det er ønskjeleg med ei permanent utviding og styrking av Bevaringstenestene. Det er difor naudsynt med eit prosjekt som undersøker dei ti konsoliderte musea i Hordaland sitt totale behov for konservering av alle materialtypar, inkludert maleri og kunst på papir.

Det må kartleggjast kva type lokale som er naudsynt og kva utsyr som må kjøpast inn for å kunne konservere maleri og papir.

Ei utviding av Bevaringstenestene må sjåast i samanheng med planlegginga av nytt fellesmagasin. Det er mogleg å etablere nye atelier for konservering av maleri og papir i samband med det nye magasinet. Ei anna løysning er å etablere konserveringsatelier i noverande magasinareal i Salhus, dersom gjenstandane vert flytta til eit nytt magasin. Dette må greiast ut i eit forprosjekt.

Bevaringstenestene ønskjer å tilsette ein prosjektleiar som kan tilstandsvurdere musea i Hordaland sine samlingar av maleri- og kunst på papir, sjå på behovet for konservering og førebyggjande konservering, samt greie ut kostnadane til naudsynt utstyr og arealbehov. Det skal og testast ut ein modell kor musea får tilbod om direkte konservering.

Forslaget om utviding av Bevaringstenestene er i tråd med handlingsplanen for musea i Premiss: Kultur 2015 - 2025.

Kortsiktig løysning

Som ei mellombels løysning har KODE og Bevaringstenestene fått malerikonservatorane Marie-Louise Lorentzen og Marie Von Möller til å sjå på moglegheita for å etablere konserveringsatelier i dei lokala som allereie finst ved KODE og Bevaringstenestene (sjå vedlegg).

Forstudiet tilrår at atelieret på KODE vert oppgradert slik at dei kan nyttast til konservering av maleri, og at det vert etablert eit atelier for konservering av kunst på papir ved Bevaringstenestene i Salhus.

KODE har eit atelier ved KODE 2 med eit areal på 313 m², med plass til tre malerikonservatorar. Atelieret treng ei oppgradering, og KODE har kostnadsrekna dette til 160.000 kroner.

Tiltak	Beskrivelse	Kostnad
Oppgradering av arbeidslys	To nye LED-lamper	20.000
Oppgradering av punktavsug	To stk. fleksibel hevarm og større hette	40.000
Service på 3 mikroskop	Bytte lyskilde til LED. Oppgradere kamera	15.000
Nytt avsug fra fernisseringsrom	Installere nye ventilasjonskomponenter	40.000
Skap til midlertidig avstilling	Plass på atelieret til verk under behandling	20.000
Mindre utstyr	Møbler og småelektrisk	25.000
Sum		160.000

Salhusvegen 201
5107 Salhus

bevaringstenestene@muho.no
www.muho.no

Telefon: 55 25 10 87 /
909 20 987

Org. nr.: 971 349 743
Konto nr.: 3625.19.69684

Årets museum 2007

Det må utarbeidast ein avtale mellom KODE og Bevaringstenestene om leige av atelierer ved KODE som sikrar at desse også kan nyttast til konservering av maleri frå dei andre musea i Hordaland. Berekna ut i frå Bergen kommune sin leigesats for museumsbygg vil det i fylgje KODE koste 409.900 kr per år å leige konserveringsatelierer ved KODE 2.

Kostnadene for å etablere eit atelier for konservering av kunst på papir i Salhus er enno ikkje utgreia. Det må og utgreiast om det er mogleg å gjere det i dei same lokala kor det vert konservert metall, tre, skinn og glas.

Avtale og drøftingar mellom KODE og Bevaringstenestene

Bevaringstenestene signerte ein 3 årig avtale med KODE om årlege kjøp av tenester gjeldande frå 01.01.2016 innanfor dei materialgruppene som Bevaringstenestene har kompetanse på i dag. Det er no forhandlingar om utviding av denne avtalen.

Utprøving av modell

For å greia ut musea i Hordaland sine behov for konservering, ønskjer vi i 2017 å kartlegge musea i Hordaland sine samlingar av maleri og gjenstandar med malte flater som til dømes interiør, kister, skåp og anna hugseråd. Vi vil så teste ut ein modell kor alle musea får tilbod om konservering av maleri slik at vi får erfart behovet for ein malerikonservator ved alle dei konsoliderte musea i fylket.

Det er ønskjeleg å tilsette ein malerikonservator i 2017 som arbeider inntil 70% av tida på oppdrag for KODE, medan resten av tida kan nyttas til å arbeid for å kartlegge behovet og konservering av maleri for alle musea.

I 2018 kan musea sine samlingar av papir og kunst på papir kartleggjast og kostnadane til etablering av atelier for konservering greiast ut. Dette kan skje i samarbeid med Bergen Byarkiv. Det må og arbeidast med finansiering av ei heil stilling som papirkonservator.

I 2019 ønskjer vi å teste ut ein modell kor musea i Hordaland får tilbod om konservering og preventiv konservering av papir og kunst på papir inntil 30 % stilling.

Salhusvegen 201
5107 Salhus

bevaringstenestene@muho.no
www.muho.no

Telefon: 55 25 10 87 /
909 20 987

Org. nr.: 971 349 743
Konto nr.: 3625.19.69684

Årets museum 2007

Framdrifts- og finansieringsplan:

2017	Kartlegge musea sine samlingar av maleri og gjenstandar med malte flater som til dømes interiør, kister, skåp og anna husgeråd.	Finansiering: Museumsplanmidlar: 240 000 kr
	Greie ut kostnadene til naudsynt utstyr og areal i eit nytt fellesmagasin eller i Salhus.	100 000 kr
	Klargjering av ateliera ved KODE 2. Starte opp med direkte konservering av maleri for musea i Hordaland. Ei evt. husleige kjem i tillegg.	160 000 kr
	Teste ut ein modell kor musea i Hordaland får tilbod om konservering og førebyggjande konservering av maleri inntil 30 % stilling.	300 000 kr
		SUM: 800 000 kr
2018	Greie ut kostnadene til naudsynt utstyr og areal til ein papirkonservator. Innleie ein dialog med Bergen Byarkiv om dette. Kartlegge musea sine samlingar av papir og kunst på papir. Arbeide med finansiering av ei stilling som papirkonservator.	SUM: 500 000 kr
2019	Teste ut ein modell kor musea i Hordaland får tilbod om konservering og førebyggjande førebyggjande konservering av papir og kunst på papir inntil 30 % stilling.	SUM: 500 000

Salhus 12.10.2016

Torunn Kojan Bøe

Atle Ove Martinussen

Avdelingsleiar (konstituert)

Direktør

Bevaringstenestene,

Salhusvegen 201
5107 Salhus

Telefon: 55 25 10 87 /
909 20 987

bevaringstenestene@muho.no
www.muho.no

Org. nr.: 971 349 743
Konto nr.: 3625.19.69684

Årets museum 2007

Museumssenteret i Hordaland

Museumssenteret i Hordaland

Salhusvegen 201
5107 Salhus

bevaringstenestene@muho.no
www.muho.no

Telefon: 55 25 10 87 /
909 20 987

Org. nr.: 971 349 743
Konto nr.: 3625.19.69684

Årets museum 2007

Arkivnr: 2016/5105-16
Saksbehandlar: Elisabeth Bjørsvik, David Aasen Sandved

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for kultur, idrett og regional utvikling	145/16	08.11.2016

Brannsikring i musea. Omfordeling av midlar

Samandrag

Saka er ei oppfølging av sak 133/2016 *Tilskotsordninga Museumsløft 2016. Fordeling av midlar*, handsama i Utval for Kultur, idrett og regional utvikling 12. oktober i år. Prosjektet «Museumsløft» fekk tildelt 300 000 kr. Bymuseet i Bergen er hovudsøkjar, men prosjektet er felles for fleire museum, og tiltaka som heilskap skal kome dei konsoliderte musea til nytte. I fase 1 har ein kartlagt vedlikehaldsbehov og utvikla metode for datainnsamling. Søknaden som vart handsama på møtet i oktober, representerer hovudprosjektet og såleis trinn to i eit omfattande kartleggingsarbeid av investerings- og vedlikehaldsbehov ved dei konsoliderte musea i Hordaland. Hovudprosjektet som heilskap har ei kostnadsramme på 665 000 kr. I sin vurdering av søknaden, ga Fylkesrådmannen mellom anna følgjande grunngjeving:

Dette vil også vere eit prosjekt som kan synleggjere det arbeidet som er gjort innan brannsikring og dei behov som er med omsyn til sikringstiltak. Hordaland fylkeskommune har gjennom fleire år vore ein viktig bidragsytar til musea sitt sikringsarbeid. Fylkesrådmannen vil derfor i eiga sak til KIRU i november foreslå at eksisterande budsjettmidlar til brannsikring (til saman 400 000 kr for 2015/2016) også vert del av finansieringa til prosjektet «Museumsløft».

Fylkesrådmannen foreslår i denne saka at brannsikringsmidlar på budsjettpost 400.620 brannsikring – 200 000 kr overført frå 2015 og 200 000 kr for 2016, til saman 400 000 kr, inngår i prosjektet «Museumsløft», administrert gjennom Bymuseet i Bergen.

Forslag til vedtak

1.	Utval for Kultur, idrett og regional utvikling støttar forslaget om at midlar til brannsikring, budsjettpost 400.620, til saman 400 000 kroner for 2015 og 2016, inngår i prosjektet <i>Museumsløft</i> administrert av Bymuseet i Bergen.
2.	Midlane skal gå til kartlegging av eksisterande brannsikringstiltak i musea sine frede bygningar og dei kulturhistoriske bygningssamlingane, for på den måten å synleggjere status og framtidig ressursbehov med omsyn til slike sikringstiltak.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør, kultur, idrett

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 19.10.2016

Saka er ei oppfølging av sak 133/2016 *Tilskotsordninga Museumsløft 2016. Fordeling av midlar, handsama i Utval for Kultur, idrett og regional utvikling* 12. oktober i år. Prosjektet «Museumsløft» fekk tildelt 300 000 kr. Bymuseet i Bergen er hovudsøkjjar, men prosjektet er felles for fleire museum, og tiltaka som heilskap skal kome dei konsoliderte musea til nytte. I fase 1 har ein kartlagt vedlikehaldsbehov og utvikla metode for datainnsamling. Søknaden som vart handsama på møtet i oktober, representerer hovudprosjektet og såleis trinn to i eit omfattande kartleggingsarbeid av investerings- og vedlikehaldsbehov ved dei konsoliderte musea i Hordaland. Hovudprosjektet som heilskap har ei kostnadsramme på 665 000 kr. I sin vurdering av søknaden, ga Fylkesrådmannen mellom anna følgjande grunngjeving:

«Dette vil også vere eit prosjekt som kan synleggjere det arbeidet som er gjort innan brannsikring og dei behov som er med omsyn til sikringstiltak. Hordaland fylkeskommune har gjennom fleire år vore ein viktig bidragsytar til musea sitt sikringsarbeid. Fylkesrådmannen vil derfor i eiga sak til KIRU i november foreslå at eksisterande budsjettmidlar til brannsikring (til saman 400 000 kr for 2015/2016) også vert del av finansieringa til prosjektet «Museumsløft».

Hordaland fylkeskommune har gjennom fleire år hatt ei satsing på brannsikring av freda bygningar og dei kulturhistoriske bygningsamlingane ved musea. Det er viktig at det no kjem på plass ein heilskapleg oversikt over kor langt ein er komen i dette arbeidet, med vekt på kvalitet, omfang og kva som står att. Oversikta må vise sikringsstatus for musea sine freda bygningar (opphavleg plassering) og bygningsamlingane (kulturhistoriske bygningar som er flytta). Dermed vil ein også få oversikt over framtidig behov, noko som gir grunnlag for ei meir føreseieleg forvaltning og planlegging av moglege satsingsområde i høve museumssektoren. Utgreiinga bør lage eit framlegg til tiltaksplan med prioriteringar.

Budsjettpost 400.620 brannsikring, har sin bakgrunn i søknad om brannsikring i Agatunet (Hardanger og Voss museum). Søknaden frå 2006 gjaldt til saman 1 mill. kroner fordelt over fire år. I tillegg til brannsikringsmidlar over budsjettpost 400.620, har ein gjennom museumsplanmidlar i 2012 (sak 126/12 i Fylkesutvalet 21. november) og i 2013 (sak 64/2013 i Kultur- og ressursutvalet 4. juni) også løyvd til sikringstiltak ved musea, inkludert brannsikring.

Det å ta vare på kulturhistoriske bygg som musea har gjennom gode brannsikringstiltak, er ei viktig samfunnsoppgåve. Slik fylkesrådmannen ser det, er det heilt i tråd med innhald og mål for hovudprosjektet «Museumsløft» at sikringstiltak vert omfatta av kartleggingsarbeidet. Dokumentasjonen vil vere grunnlag for planlegging av investeringsbehov både for forvaltning og kulturinstitusjonane.

Fylkesrådmannen forslår såleis i denne saka at brannsikringsmidlar på budsjettpost 400.620 brannsikring – 200 000 kr for 2015 og 200 000 kr for 2016, inngår i prosjektet «Museumsløft», administrert gjennom Bymuseet i Bergen.

Arkivnr: 2014/11640-84

Saksbehandlar: Tor Andreas Titlestad, David Aasen Sandved

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for kultur, idrett og regional utvikling	146/16	08.11.2016

Løyving av midlar til slutføring av prosjektet "Reisemål i industriens vogge"

Samandrag

Saka gjeld bruk av løyvde midlar og fordeling av fondsmidlar til slutføring av prosjekt for kulturminnevern og verdiskaping.

Hordaland fylkeskommune har saman med Sogn og Fjordane fylkeskommune i perioden 2013-2016 løyvd midlar til prosjektet «Reisemål i industriens vogge», drive av aktørar i dei to fylka. Prosjektet var deltakar i det statlege programmet for verdiskapande kulturminnevern. I 2016 vart statsmidlane til dette feltet strokne frå statsbudsjettet, men prosjektet vart lengja av Riksantikvaren til og med første halvår 2016.

Ved prosjektslutt stod det att noko arbeid:

- Ferdigstilling av felles nettstad/presentasjonsarena for industristadane
- Drøftingar med dei samarbeidande destinasjonsselskapa korleis dei kan marknadsføre industristadane som reisemål
- Kartleggje om aktørane vil gå vidare og etablere eit bedriftsnettverk under Innovasjon Norge sin ordning «Innovative bedriftsnettverk»
- Oppfølging av aktørane i høve til innmelding i ERIH-nettverket (European Route of Industrial Heritage - www.erih.net)

Jf saksutgreiinga har prosjektet oppnådd gode resultat. Dette viser mellom anna gjennom ny merksemd om dei ulike stadene, auka salsinntekter ved destinasjonane (t.d. Dale of Norway) og i mange fine tilbakemeldingar frå turoperatørar i inn og utland. Vidareføringa av prosjektet har som mål å slutføre punkta over slik at dei fulle effektane av prosjektet kan syne seg. Prosjektet vil forlengast inntil eitt år.

På prosjektkonto for Reisemål i industriens vogge i HFK står kr. 171.135 i ubrukte midlar. Dette summen er løyvingar frå Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar i tillegg til statsmidlar. Sogn og Fjordane fylkeskommune har sagt seg samd i at deira midlar går inn i ei vidareføring av prosjektet, sjå vedlegg til saka. I tillegg står det inne kr 99.000 i bundne fond øyremerkt verdiskaping og kulturminnevern som vert føreslege løyvd til prosjektet. Dette utgjer til saman kr 270.135.

Forslag til vedtak:

1. Utval for kultur, idrett og regional utvikling sluttar seg til målet om slutføring av prosjektet Reisemål i industriens vogge og løyver kr 270.135. Løyvinga vert dekt av restmidlar på prosjektkonto (kr. 171.500) og frå bunde fond for verdiskapingsprosjekt (kr 99.000), til saman kr 270.135.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør kultur og idrett

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 18.10.2016

Bakgrunn for saka

Prosjektet *Reisemål i industriens vogge* har frå 2013 til 2016 vore del av det nasjonale verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet. Riksantikvaren har løyvd statlege midlar og fylkeskommunane har ytt regional medfinansiering. I 2016 vart statsmidlane til dette feltet strokne frå statsbudsjettet, men prosjektet vart lengja av Riksantikvaren til og med første halvår 2016 for å levere sluttrapportering. Saka gjeld slutføring av prosjektet.

Fase 1: Satsing på kulturminnevern og verdiskaping 2006-2010

Kulturminne og kulturmiljø er i aukande grad sett som ressursar for lokal samfunnsutvikling og verdiskaping. Med grunnlag i St.meld. nr. 16 (2004–2005) *Leve med kulturminner* sette Miljøverndepartementet og Riksantikvaren i verk ei nasjonal programsatsing i 2006. Programmet hadde følgjande mål, jf. Riksantikvaren:

1. *Bidra til at kulturminner og kulturmiljøer blir tatt i bruk i utviklingen av lokalsamfunn og næringsliv.*
2. *Utvikle modeller for samarbeid mellom eiere, rettighetshavere, næringslivet, offentlige aktører, museer og frivillige organisasjoner.*
3. *Spre kunnskap om hvordan en bærekraftig bruk av kulturminner og kulturmiljøer fremmer næringsutvikling og styrker lokalsamfunn og regioner.*
4. *Klargjøre hvilke forutsetninger som må være til stede, og avdekke eventuelle flaskehalsar som må fjernes, for å fremme verdiskaping.»*

I 2006 vart 12 nasjonale pilotprosjekt valde ut etter ein prosess der fylkeskommunane hadde mobilisert kommunar, organisasjonsliv, museum og friviljuge. Etter vurdering av mange søkjarar vedtok Fylkesutvalet i sak 118/06 at Hordaland skulle ta del i programmet med eitt verdiskapingsprosjekt, *Perler i Nordsjøløypa* i Fjell, Sund og Øygarden kommunar. I handsaminga si vedtok Riksantikvaren at samarbeidsprosjektet mellom Norsk vasskraft- og industristadmuseum og Odda kommune, *Oddaprosessen*, også skulle vere del av det nasjonale programmet. 2 av dei 12 pilotprosjekta var dermed i Hordaland: *Oddaprosessen* og *Perler i Nordsjøløypa*. Prosjekta vart avslutta i 2010. For utfyllande informasjon og rapportering, sjå www.riksantikvaren.no.

Deltaking i programmet hadde vilkår om økonomisk og fagleg medverknad frå regionale styresmakter. I prosjektperioden 2006-2010 vart vilkåret komme i møte gjennom løyvingar i fylkesutvalet, td ved deling av konsesjonskraftmidlar. Hordaland fylkeskommune vart dermed ein monaleg bidragsytar til dei to pilotprosjekta. Ein del av midlane til øvrige prosjekt vart likevel ikkje nytta sidan prosjekta ikkje fekk statleg medfinansiering, og dei vart heller ikkje sette i gong. Midlane vart førte over til bunde driftsfond, og øyremerkte Verdiskapingsprogrammet. Fondet er p.t. på kr 99.000 etter at Kultur- og ressursutvalet i sak PS 55 /2014 løyvde kr 200.000,- til prosjektet *Den kulturelle fjorden*. I denne saka gjer fylkesrådmannen framlegg om å fordele resten av midlane.

Fase 2: Vidareført arbeid med kulturminnevern og verdiskaping i Hordaland frå 2012

Gode erfaringar gjorde at det vart løyvd midlar på statsbudsjettet frå og med 2012 til vidareføring av det nasjonale programmet. Det var eit mål å kople saman verdiskapande kulturminnevern med anna regionalt utviklingsarbeid. Fylkeskommunane fekk slik ei sentral rolle.

I Hordaland fylkeskommune har kulturminnevern og verdiskaping ikkje vore etablert som ordning på budsjettet, og ikkje gjeve grunnlag for eigne søknadsprosessar og mobilisering av nye prosjekt. Fylkeskommunen og kommunane sitt samla verkemiddelapparatet har likevel bidrege til å støtte og utvikle mange slike tiltak frå 2012. Jf. brev til Riksantikvaren 4. februar 2013: «*Dei prosjekta Hordaland fylkeskommune vel å leggje fram med vurdering til Riksantikvaren, er prosjekt som har vore handsama og fått tilsegn gjennom Regionalt Utviklingsprogram (RUP), Kulturelt*

Utviklingsprogram (KUP) og som har fått kommunale tilsegn. Alle prosjekta er difor kvalitetssikra og forankra i høve til desse ordningane.» I brev dagsett 12.11.2012 inviterte Riksantikvaren på ny til å søkje om statleg støtte til verdiskapingsprosjekt. I brev frå Hordaland fylkeskommune dagsett 4.2.2013, vart følgjande prosjekt lagt fram til vurdering:

1. *Reisemål i industriens vogge* (RUP-støtte, prosjektleiar Stongfjorden Vekst)
2. *Den kulturelle fjorden* (RUP-støtte, prosjektleiar Hardanger og Voss museum)
3. *Bergen nasjonale veteranskipshamn* (KUP- støtte, prosjektleiar Bergen kommune)
4. *Kystpilegrimsleia* (støtta frå Kultur og ressursutvalet sin rådveldekonto, prosjektleiar Sogn og Fjordane fylkeskommune).

Reisemål i industriens vugge, Den kulturelle fjorden og Kystpilegrimsleia fekk statlege løyvingar frå Riksantikvaren i 2013 og vart sette i gong i løpet av året.

Kulturminnevern og verdiskaping i 2014

6.12.2013 lyste Riksantikvaren ut statsmidlar for vidareføring av verdiskapingsprogrammet i 2014, med høve om å søkje støtte til vidareføring av oppstarta prosjekt. I brev dagsett 10.02.2014 gjorde Hordaland fylkeskommune same utval og prioritering av prosjekt som i 2013. Jf. tilsegnsbrev frå Riksantikvaren som vedtok følgjande fordeling av statlege midlar i 2014:

1. <i>Reisemål i industriens vogge</i>	kr 465.000,-
2. <i>Den kulturelle fjorden</i>	kr 150.000,-
3. <i>Bergen Nasjonale Veteranskipshamn</i>	avslag
4. <i>Kystpilegrimsleia</i>	kr 350.000,-

Om prosjektet «Reisemål i industriens vogge»

Prosjektskildring

Reisemål i industriens vogge er ei klynge av prosjekt samansett av industriverksemdar, museum og reiselivsaktørar på fleire av industristadene på Vestlandet. Jf prosjektsøknaden til Verdiskapingsprogrammet i 2015: «*Med utgangspunkt i museet i Tyssedal som ankerpunkt i nettverket European Route of Industrial Heritage (ERIH) jobber vi å bygge en reiserute med spennende destinasjoner som har en særegen industrihistorie i Hordaland og Sogn og Fjordane....Vi skal bruke industristedene sin unike historie og levende industri som attraksjon og verdiskaper for den lokale besøks/reiselivsnæringen...Prosjektet er et klyngeprosjekt/nettverk som både har til hensikt å utvikle hvert enkelt industristed som et attraktivt reisemål, men også gjennom samarbeid markedsføre alle industristedene som deltar, som et enhetlig konsept».* Prosjektleiar har vore Stongfjorden Vekst og følgjande industristadar og -miljø er med i prosjektet:

Rogaland:

- Industrierbeidermuseet / Åbø-byen (Sauda)

Hordaland:

- Norsk Vasskraft og Industristadsmuseum – Tyssedal (Odda)
- Hardanger fartøyvernssenter (Kvam)
- Dale of Norway (Dale)
- Norsk Trikotasjemuseum (Bergen)

Sogn og Fjordane:

- Industristadsmuseet og byporten (Høyanger)
- Norsk Kvernsteinsenter (Hyllestad)
- AS Helle fabrikk (Askvoll)
- Stongfjorden, Aluminiumsindustriens vugge (Askvoll)

- Bremanger, smelteverket i kommunesenteret (Bremanger)
- Fiskerimuseet i Måløy (Maløy)

Oppnådde resultat i prosjektet

Sogn og Fjordane fylkeskommune og Hordaland fylkeskommune sendte 17.10.2016 felles fråsegn til Riksantikvaren der progresjon og rapportering i prosjektet for perioden 2013 til 2016 vart gått gjennom (sjå vedlegg).

Prosjektet har oppnådd gode resultat innan følgjande område:

Kunnskapsutvikling:

Prosjektleiinga har i tett samarbeid med Innovasjon Norge hatt fleire samlingar med alle aktørane. Sentrale arbeidsområde har vore profesjonalisering av vertskapsrolla, utvikling av stadene som reiselivsaktørar (produktutvikling, sal, marknadsføring og «pakketering» av reiselivsprodukt).

Marknadsføring

I dialog med med dei einsskilte stadane er det gjort eit omfattande grunnlagsarbeid for presentasjon av industristadene, ma. I høve profilering og innsamling av relevant tekst og biletdokumentasjon. Prosjektet har samarbeidd med Norsk Kulturarv og Norges Automobilforbund for ei planlagt bokutgjeving med mål om å nå ut til eit breitt publikum.

Produktutvikling og sal:

Prosjektet har gjennomført visningsturar og brei dialog med reiselivsnæringa - Turoperatørane kjenner markedene og har best forståing av korleis produkta kan utviklast for sal. Destinasjonselskapane Reisemål Hardangerfjord, Visit Fjordkysten og Visit Sognefjord var involverte i førebuinga av visningsturane. Reisemål Hardangerfjord og Visit Fjordkysten deltok på turen i eigne geografiske område. Prosjektet har delteke på NCE Tourism - Fjord Norway si samling med «incomingoperatørar», vart presentert på ein speed-dating-sesjon med nye turoperatørar, og fleire av dei som stilte på visningstur i 2014. Etter visningsturane har både Norsk Trikotasjemuseum og Dale of Norway i Hordaland vidare kontakt med ulike turoperatørar.

Nye industrier og industristader:

I oktober/november 2015 vart det invitert til ei samling med nye industristadar. Både industristaden Vik og Åsnes Skifabrikk ønskjer no å delta. I Vik er det etablert ei lokal ressursgruppe og gjennomført testtur på deira reisemål. Vik kommune har vedteke å gå inn i prosjektet, samt å melde seg inn i nettverket ERIH (European Route of Industrial Heritage - www.erih.net).

Status ved avslutning av prosjektet.

Prosjektet skulle i høve planen avsluttast i 2016, men bortfall av løyvingar på statsbudsjettet har gjort sluttarbeidet krevjande. Med mange ulike aktørar har det vore utfordrande å koordinere alle tiltak i samsvar med opphavleg plan, og dermed vanskeleg å halde stram framdrift. Vidare fekk søknaden om felles følgjeforskningsprosjektet i høve økonomisk, miljømessig, sosial og kulturell verdiskaping til Innovasjon Norge (Arena-programmet) avslag av Riksantikvaren. Ein har dermed ikkje fått ei detaljert evaluering av dette og andre prosjekt sine effektar. Ved avslutninga er prosjektleiari Stongfjorden Vekst sitt engasjement avslutta, og det er trong for å rekruttere slik kompetanse.

Ved prosjektsslutt står det att nokre uløyste oppgåver og unytta prosjektmidlar:

- *Ferdigstilling av felles nettstad/presentasjonsarena for industristadane*
- *Sluttføre arbeid med dei samarbeidande destinasjonsselskapa korleis dei best kan marknadsføre industristadane som reisemål*

- *Kartleggje om aktørane vil gå vidare og etablere bedriftsnettverk under Innovasjon Norge si ordning «Innovative bedriftsnettverk»*
- *Oppfølging av aktørane i høve til innmelding i ERIH-nettverket (European Route of Industrial Heritage - www.erih.net)*

Omsyn til dei involverte verksemdene og slutføring av prosjektet.

Slik fylkesrådmannen vurderer det, vil ein gjennom slutføring av prosjektplanen for Reisemål i industriens vogge kunne løyse ut meir av det potensialet som ein i perioden 2013-2016 har lagt grunnlag for. Industriturisme er ein marknad i sterk vekst. Dette ser ein ikkje minst i den europeiske reiselivsmarknaden, til dømes i det tidlegare industriområdet i Ruhr i Tyskland. Prosjektet er også viktig for synleggjinga av opplevingskvaliteten i historiske og noverande industrimiljø på Vestlandet og vil slik ha effekt for stadutvikling.

Prosjektet har ei aktørorganisering. Det er tenleg å etablere dette som ei næringsklynge, og slutføringa skal gje grunnlag for evt opptak i Innovasjon Noreg si satsing «Innovative Bedriftsnettverk». Som næringsklynge vil aktørstadane også føye seg fint inn nokre av satsingane til Fjord Norge.

Når det gjeld økonomien vil lenging av prosjektperioden for slutføring finansierast med midlar som allereie er avsett til desse føremåla. Administrasjonane i Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar vurderer det difor som tenleg å følgje prosjektet noko vidare. Ettersom bedriftsnettverket ikkje er formalisert, og for rask avklaring, er det fornuftig at fylkeskommunane i fellesskap tek prosjekteigaransvar, mellom anna ved kjøp av prosjektleiarteneste. Det vert ikkje etablert vidare forpliktingar i prosjektet.

Skildring av slutføringa av prosjektet

1. Føremål

Slutføringa av «Reisemål i industriens vogge» skal gjennomføre planlagde tiltak slik at destinasjonane kan gå frå utviklingsarbeid til sal. Følgjande hovudtema inngår i prosjektet:

- Ferdigstilling av felles nettstad/presentasjonsarena for industristadane
- Samarbeid med destinasjonsselskapa om marknadsføring av industristadane som reisemål
- Koordinere aktørane og evt etablere bedriftsnettverk under Innovasjon Norge si ordning «Innovative bedriftsnettverk»
- Oppfølging av aktørane i høve til innmelding i ERIH – nettverket (European Route of Industrial Heritage - www.erih.net)

2. Ansvar:

Prosjekteigar: Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar

Prosjektleiing: kjøpt teneste

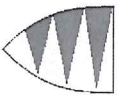
Arbeidsgruppe: Representantar frå aktørane i dei to fylka

3. Framdrift:

- Detaljere prosjektplan og budsjett (desember 2016)
- Kjøp av teneste (januar 2017):
Forenkla anbod på kjøp av prosjektleiing (kjøp under 500.000).
Anbudsutforminga/kravspesifikasjon vil. Prosjektleiing vil venteleg vere på plass i løpet av januar 2017.
- Gjennomføre prosjektplan (januar-desember 2017)

4. Finansiering:

Prosjektkonto (Riksantikvaren, HFK og SFK):	kr 171.135
Løyving frå bundne fond øyremerkt verdiskaping på kulturminne (HFK)	kr 99.000
Til saman:	kr 270.135

SOGN OG FJORDANE
FYLKESKOMMUNE

Side 1 av 1

Nærings- og kulturavdelinga

Sakshandsamar:
Eva Moberg
E-post: eva.moberg@sfi.no
Tlf.: 90591452

Vår ref.
Sak nr.: 15/9035-6
Gje alltid opp vår ref. ved kontakt
Internt Lnr.
35012/16
Dyktar ref.

Hordaland fylkeskommune

v/Fylkeskonservatoren
Postboks 7900

5020 BERGEN

Dato
LEIKANGER, 18.10.2016

Vidareføring av Reiseliv i industriens vogge

Viser til samarbeidsmøte i Bergen 13.10.16 og til brev frå Hordaland fylkeskommune til Riksantikvaren, datert 17.10.16, med rapportering for gjennomførte aktiviteter i prosjektet *Reiseliv i industriens vogge*.

Sogn og Fjordane fylkeskommune stadfestar med dette at vi, saman med Hordaland fylkeskommune, vil gå inn som prosjektleigar i eit prosjekt som bygger vidare på det arbeidet som er gjort i verdiskapingsprosjektet *Reiseliv i industriens vogge*.

I prosjektet vil følgjande tema inngå:

- Ferdigstilling av felles nettstad/presentasjonsarena for industristadene
- Drøftingar med samarbeidande destinasjonselskap om korleis dei kan marknadsføre industristadene som reisemål
- Kartlegging av om aktørane vil gå vidare og etablere eit bedriftsnettverk under Innovasjon Norge sin ordning «Innovative bedriftsnettverk»
- Oppfølging av aktørane i høve til innmelding i ERIH-nettverket.

Sogn og Fjordane fylkeskommune sitt økonomiske bidrag i prosjektet er avgrensa til tidlegare løyving til verdiskapingsprosjektet *Reiseliv i industriens vogge*, som er innbetalt til Hordaland fylkeskommune sin prosjektkonto.

Med helsing

Eva Moberg
fylkeskonservator

Brevet er elektronisk godkjent og er utan underskrift

Mottakar (ar)
Hordaland fylkeskommune v/Fylkeskonservatoren Postboks 7900 5020 BERGEN

Kopi:
Arlen Bidne, SFFK
Ingebjørg Erikstad, SFFK
Tor Andreas Tillestad, HFK

Besøksadresse:
Kultur: Storøhagen 1B, Førde
Næring: Fylkesstuset, Leikanger

Postadresse:
Askedalen 2
6863 LEIKANGER

E-post:
post@sfi.no
Heimside:
www.sfi.no

Telefon:
57638000

Bankgiro:
4212 02 02000
Org.nr.:
NO 941 388 841 MVA

RIKSANTIKVAREN
Postboks 8196 DEP
0034 OSLODato: 17.10.2016
Vår ref.: 2014/11640-83
Saksbehandlar: tortitt
Dykkar ref.:

Vedkomande rapportering for prosjektet «Reiseliv i industriens vogge»

Vi viser til inngående melding frå Riksantikvaren datert 29. september 2016.

Vår tilbakemelding her er eit resultat av samarbeidsmøte mellom Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar 13. september 2016 i Bergen. Prosjektleiar for RIIV har vore involvert i prosessen og har hatt høve til å kome med innspel.

I meldinga frå Riksantikvaren vert dette etterspurd:

Reiseliv i industriens vogge fikk forlenget prosjektperioden ut juni 2016 med frist for rapportering ut august samme år, men fremdeles savner vi sluttrapport for prosjektet, revisorbekreftet regnskap for 2016 og utfylt rapporteringsskjema for 2016.

Hordaland fylkeskommune har vore i kontakt med prosjektleiar som vil levere rapporteringsskjemaet for 2016. Med omsyn til rekneskapen, vil dette også verte levert, men vi bed om forståing for at det kan ta noko tid, ved at rekneskapsåret 2016 ikkje er avslutta.

Med omsyn til namn på deltakande turoperatørar på visningsturen mai/juni 2016, vil det verte ettersendt.

Vidare spør Riksantikvaren:

Det vi også savner i brevet fra fylkeskommunen er hvordan fylkeskommunen selv vurderer hva som er oppnådd i prosjektperioden. Hvilke resultater har de offentlige midlene bevilget fra Sogn og Fjordane fylkeskommune, Hordaland fylkeskommune og Riksantikvaren bidratt til? Hvordan vurderer fylkeskommunen mulighetene for videre resultatutvikling i virksomhetene som har vært med, etter at prosjektfasen er omme? Har prosjektet Reiseliv i industriens vugge hatt noen innvirkning på hvordan bedriftene har utviklet seg?

Vi vil i det følgjande gå inn på einsskilde av dei viktigaste vurderingane.

Marknadsføring

Det er gjort eit omfattande grunnlagsarbeid med å klargjere presentasjonar av dei ulike industristadane. Med grunnlagsarbeid vert meint å gå i dialog med dei ein skilde stadane om korleis dei ønskjer å presentere seg og samle relevant tekst og biletdokumentasjon. Det som står att er å formidle dette gjennom eigen nettstad, utvikle design og funksjonalitet på sida.

Prosjektet har vore i dialog med norsk Kulturarv og Norges Automobilforbund for å kome med i ei bokutgjeving som er på trappene neste år. Dette ser vi på som ein god måte å nå ut til eit breitt publikum.

Sal

Prosjektet har prioritert å gjennomføre visningsturar og vere i dialog med turoperatørar. Dette fordi at operatørane er dei som kjenner marknadene og som er best i stand til å forstå korleis produkta kan gjerast høveleg for sal.

Etter visningsturen har både Norsk Trikotasmuseum og Dale of Norway hatt direkte førespurnader frå turoperatørar som deltok på visningsturen 2014.

Vi har deltatt på NCE si samling med incomingoperatørar og gjennom ei speed-dating-sesjon fikk vi presentert oss for fleire nye turoperatørar, samt for nokre av dei som stilte på visningsturen 2014.

Vi ser at prosjektet har etablert kontakt med om lag 20 ulike turoperatørar, og det vert no viktig å følgje opp dei med størst kjøpspotensiale og bearbeide desse vidare. Dette blir en svært sentral oppgåve for neste fase.

Destinasjonsselskapa Reisemål Hardangerfjord, Visit Fjordkysten og Visit Sognefjord var alle involvert i forkant av visningsturen, samt at Reisemål Hardangerfjord og Visit Fjordkysten deltok på turen i eige geografiske område.

Måling av verdiskapning

Det har vore kontakt med fleire forskingsmiljø med tanke på å finne gode modellar for måling av dei økonomiske verdiskapingseffektane som Riksantikvaren etterspør:

- Sintef Anvendt Økonomi
- Vestlandsforskning
- PWC
- Telemarksforskning

Det har vore gjeve følgjande tilbakemeldingar:

Vestlandsforskning:

Vestlandsforskning har gjeve tilbakemelding at de ikkje har eigna modellar/ikkje ser seg i stand til å ta på seg eit prosjekt basert på den status vårt prosjekt har p.t.

Sintef:

Sintef har gitt positive tilbakemeldingar og ønskjer å diskutere dette vidare.

PWC:

PWC har tidlegare laga ein modell for måling av økonomisk verdiskapning for arrangement (i samarbeid med Innovasjon Norge). Dei meiner denne modellen kan tilpassast vårt konsept (og andre verdiskapingsprosjekt).

Telemarksforsking:

Telemarksforsking har tidlegare arbeidd med tematikken «brei verdiskaping». I samarbeid med Telemarksforsking er det utarbeida ein prosjektplan for eit meir omfattande delprosjekt, som har til mål å utvikle ein modell for måling av «brei verdiskaping», dvs. verdiskaping innan områda:

- Økonomisk verdiskaping
- Miljømessig verdiskaping
- Sosial verdiskaping
- Kulturell verdiskaping

Nye industrier – Industristader

I oktober/november 2015 vart det sendt ut invitasjon til ei samling med potensielt nye industristader. Både industristaden Vik og Åsnes Skifabrikk ynskjer å delta frametter.

I Vik er arbeidet kome langt. Her er det etablert ei ressursgruppe og dei har gjennomført testtur på deira produkt. I tillegg har de vedtak om å inngå i Reiseliv i Industriens Vogge, samt melde seg inn i ERIH som individuell industristad.

Framtidig resultatutvikling i dei involverte verksemdene

Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar ser at det ligg store mogelegheiter i å byggje vidare på det arbeidet som vore utført. Dette ønskjer vi no å gripe tak i. Som tidlegare gjort greie for (sjå brev datert 08.07.2016) står det att kr 171.135 på prosjektkonto. Desse midlane er matchingsmidlar frå fylkeskommunane og statsmidlar. I tillegg står det inne kr 99.000 i bundne fond i Hordaland fylkeskommune øyremerkt verdiskaping på kulturminne, såleis er det disponibelt til saman kr 270.135. Vi vil nytte desse i ei vidareføring i form av eit prosjekt som har som føremål å utløyse det salspotensialet som Reiseliv i industriens vogge har lagt grunnlaget for. Vi tek sikte på å auke desse midlane med ein søknad til Handlingsprogram for Næringsutvikling Hordaland (HNN) med kr.150.000.

Sogn og Fjordane og Hordaland fylkeskommunar går inn som prosjekteigarar i det nye tiltaket, med atterhald om at dette vert godkjent politisk.

Følgjande hovudtema inngår i prosjektet:

- Ferdigstilling av felles nettstad/presentasjonsarena for industristadane
- Drøfte med dei samarbeidande destinasjonsselskapa korleis dei kan marknadsføre industristadane som reisemål
- Kartleggje om aktørane vil gå vidare og etablere eit bedriftsnettverk under Innovasjon Norge sin ordning «Innovative bedriftsnettverk»
- Oppfølging av aktørane i høve til innmelding i ERIH-nettverket

Vi vonar at desse opplysningane er dekkande for dei spørsmåla Riksantikvaren har stilt i høve til rapportering og framdrift i dette verdiskapingsprosjektet.

David J. Aasen Sandved
kst. fylkeskonservator

Tor Andreas Titlestad
seniorrådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Kopi: Sogn og Fjordane fylkeskommune

PS 149/16 Ymse